

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
X kadencja
Prezes Rady Ministrów
DSP.WPP.4621.26.2024

Druk nr 939
Warszawa, 27 grudnia 2024 r.

Pan
Szymon Hołownia
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku,

przekazuję przyjęty przez Radę Ministrów dokument:

**- Informacja Rządu Rzeczypospolitej Polskiej
o działaniach podejmowanych w 2023 r. na
rzecz realizacji postanowień Uchwały Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia
1997 r. - Karta Praw Osób Niepełnosprawnych.**

Jednocześnie informuję, że Rada Ministrów upoważniła Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej do prezentowania stanowiska Rządu w tej sprawie w toku prac parlamentarnych.

Z wyrazami szacunku

Donald Tusk

/podpisano kwalifikowanym podpisem elektronicznym/

INFORMACJA
Rządu Rzeczypospolitej Polskiej
o działaniach podejmowanych w 2023 r.
na rzecz realizacji postanowień
uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
z dnia 1 sierpnia 1997 r.
KARTA PRAW OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

Warszawa, 2024 r.

SPIS TREŚCI

WSTĘP	3
I. PODSTAWOWE DANE STATYSTYCZNE DOTYCZĄCE OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH W POLSCE W 2023 R. 5	
II. INFORMACJA SZCZEGÓŁOWA RESORTÓW I KIEROWNIKÓW URZĘDÓW O REALIZACJI W 2023 r. PRAW OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH W ZAKRESIE:	15
1. DOSTĘPU DO DÓBR I USŁUG UMOŻLIWIAJĄCYCH PEŁNE UCZESTNICTWO W ŻYCIU SPOŁECZNYM.....	15
2. DOSTĘPU DO LECZENIA I OPIEKI MEDYCZNEJ, WCZESNEJ DIAGNOSTYKI, REHABILITACJI I EDUKACJI LECZNICZEJ, A TAKŻE DO ŚWIADCZEŃ ZDROWOTNYCH UWZGLĘDNIAJĄCYCH RODZAJ I STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI, W TYM DO ZAOPATRZENIA W PRZEDMIOTY ORTOPEDYCZNE, ŚRODKI POMOCNICZE, SPRZĘT REHABILITACYJNY	16
3. DOSTĘP DO WSZECHESTRONNEJ REHABILITACJI MAJĄCEJ NA CELU ADAPTACJĘ SPOŁECZNĄ.....	32
4. NAUKI W SZKOŁACH WSPÓLNIE ZE SWYMI PEŁNOSPRAWNYMI RÓWIEŚNIKAMI, JAK RÓWNIEŻ DO KORZYSTANIA ZE SZKOLNICTWA SPECJALNEGO LUB EDUKACJI INDYWIDUALNEJ	42
5. POMOCY PSYCHOLOGICZNEJ, PEDAGOGICZNEJ I INNEJ POMOCY SPECJALISTYCZNEJ UMOŻLIWIAJĄCEJ ROZWÓJ, ZDOBYCIE LUB PODNIESIENIE KWALIFIKACJI OGÓLNYCH I ZAWODOWYCH.....	58
6. PRACY NA OTWARTYM RYNKU PRACY ZGODNIE Z KWALIFIKACJAMI, WYKSZTAŁCENIEM I MOŻLIWOŚCIAMI ORAZ KORZYSTANIA Z DORADZTWA ZAWODOWEGO I POŚREDNICTWA, A GDY NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ I STAN ZDROWIA TEGO WYMAGA – PRAWO DO PRACY W WARUNKACH DOSTOSOWANYCH DO POTRZEB NIEPEŁNOSPRAWNYCH	60
7. ZABEZPIECZENIA SPOŁECZNEGO UWZGLĘDNIAJĄCEGO KONIECZNOŚĆ PONOSZENIA ZWIĘKSZONYCH KOSZTÓW WYNIKAJĄCYCH Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI, JAK RÓWNIEŻ UWZGLĘDNIENIA TYCH KOSZTÓW W SYSTEMIE PODATKOWYM.....	90
8. ŻYCIA W ŚRODOWISKU WOLNYM OD BARIER FUNKCJONALNYCH, W TYM: DOSTĘPU DO URZĘDÓW, PUNKTÓW WYBORCZYCH I OBIEKTÓW UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ	108
9. POSIADANIA SAMORZĄDNEJ REPREZENTACJI SWEGO ŚRODOWISKA ORAZ DO KONSULTOWANIA Z NIM WSZELKICH PROJEKTÓW AKTÓW PRAWNYCH DOTYCZĄCYCH OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH	154
10. PEŁNEGO UCZESTNICTWA W ŻYCIU PUBLICZNYM, SPOŁECZNYM, KULTURALNYM, ARTYSTYCZNYM, SPORTOWYM ORAZ REKREACJI I TURYSTYCE ODPOWIEDNIO DO SWYCH ZAINTERESOWAŃ I POTRZEB	157
III. INFORMACJA O FUNKCJONOWANIU W 2023 R. USTAWY Z DNIA 19 SIERPNIA 2011 R. O JĘZYKU MIGOWYM I INNYCH ŚRODKACH KOMUNIKOWANIA SIĘ	184
PODSUMOWANIE	187
SPIS ZAŁĄCZNIKÓW	190

WSTĘP

Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. – Karta Praw Osób Niepełnosprawnych (M.P. poz. 475)¹, zwana dalej „Kartą Praw”, zawiera katalog dziesięciu praw, których realizacja powinna przyczynić się do pełnego włączenia społecznego osób niepełnosprawnych.

Dokument ten nie posiada mocy prawnej gwarantującej osobom niepełnosprawnym konkretne uprawnienia, ale pomimo wielu zmian, jakie nastąpiły od czasu jego uchwalenia, w otoczeniu prawnym oraz sytuacji osób niepełnosprawnych w Polsce, nadal stanowi ważne zobowiązanie dla władz publicznych do podejmowania wysiłków na rzecz zagwarantowania osobom niepełnosprawnym realizacji praw określonych w uchwale, w celu zapewnienia im faktycznej równości szans i niedyskryminacji.

Podkreślenia wymaga, że prawa osób niepełnosprawnych zagwarantowane są w wielu aktach prawa krajowego, m.in. w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. poz. 483, z późn. zm.), zwanej dalej „Konstytucją RP”, w ustawach (np. w zakresie ochrony zdrowia, edukacji, zabezpieczenia społecznego, rodziny, pracy, kultury, sportu i turystyki, infrastruktury, dostępności) oraz w Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzonej w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 1169, z późn. zm.), zwanej dalej „Konwencją o prawach osób niepełnosprawnych”. Konwencja ta, jako umowa międzynarodowa ratyfikowana za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie, stanowi od 25 października 2012 r. część krajowego porządku prawnego² i ma pierwszeństwo przed ustawą, jeżeli ustawy nie da się pogodzić z umową.

W tym kontekście Kartę Praw należy traktować jako apel wzmacniający potrzebę stałego podejmowania i rozwijania działań ograniczających zjawisko dyskryminacji, marginalizacji i wykluczenia społecznego osób niepełnosprawnych.

Podobnie jak w latach poprzednich Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (z jego upoważnienia – Pełnomocnik Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych) zwrócił się do ministrów i kierowników wybranych urzędów³ z prośbą o przygotowanie i nadesłanie informacji o działaniach zrealizowanych, kontynuowanych lub podjętych w 2023 r.

Ponadto Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej poprosił ministrów i kierowników urzędów o przygotowanie szczegółowej informacji dotyczącej:

- dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynków,
- podjętych działań zmierzających do zapewnienia wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych na poziomie, o którym mowa w art. 21 ust. 2a ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2024 r. poz. 44, z późn. zm.), zwanej dalej „ustawą o rehabilitacji”,
- informacji o realizacji ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej (Dz. U. z 2024 r. poz. 409), zwanej dalej „ustawą o służbie cywilnej”, w zakresie zatrudnienia osób niepełnosprawnych w służbie cywilnej,
- informacji o realizacji postanowień ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się (Dz. U. z 2023 r. poz. 20), zwanej dalej „ustawą o języku migowym”.

Na podstawie nadesłanych materiałów opracowano „Informację Rządu Rzeczypospolitej Polskiej o działaniach podejmowanych w 2023 r. na rzecz realizacji postanowień uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. – Karta Praw Osób Niepełnosprawnych” zawierającą opis działań zrealizowanych, kontynuowanych lub podjętych w 2023 r. przez ministerstwa i urzędy, w ramach ich merytorycznych kompetencji i ustawowych uprawnień. Dokument ten, co do zasady, ograniczony jest perspektywą 1 roku, zdeterminowaną

¹ Treść uchwały znajduje się w załączniku nr 1 do niniejszej „Informacji...”.

² Po opublikowaniu treści dokumentu ratyfikacyjnego z dnia 6 września 2012 r. wraz z tekstami Konwencji w języku angielskim i w przekładzie na język polski oraz oświadczenia rządowego z dnia 25 września 2012 r. w sprawie mocy obowiązującej Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, w którym została podana też informacja, które państwa ratyfikowały tę Konwencję i kiedy.

³ Wykaz resortów i urzędów, które odpowiedziały na prośbę, zamieszczono w załączniku nr 2 do „Informacji...”.

brzmieniem § 3 sejmowej uchwały, w której Rząd został wezwany przez Sejm RP do składania stosownej informacji corocznie⁴.

⁴ Rządowe Centrum Legislacji wyraziło jednoznaczny pogląd, że informacja przygotowana przez Rząd RP z realizacji Karty Praw Osób Niepełnosprawnych powinna dotyczyć podjętych, zrealizowanych lub kontynuowanych działań tylko w danym roku (pismo z dnia 11 czerwca 2014 r.).

I. PODSTAWOWE DANE STATYSTYCZNE DOTYCZĄCE OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH W POLSCE W 2023 R.

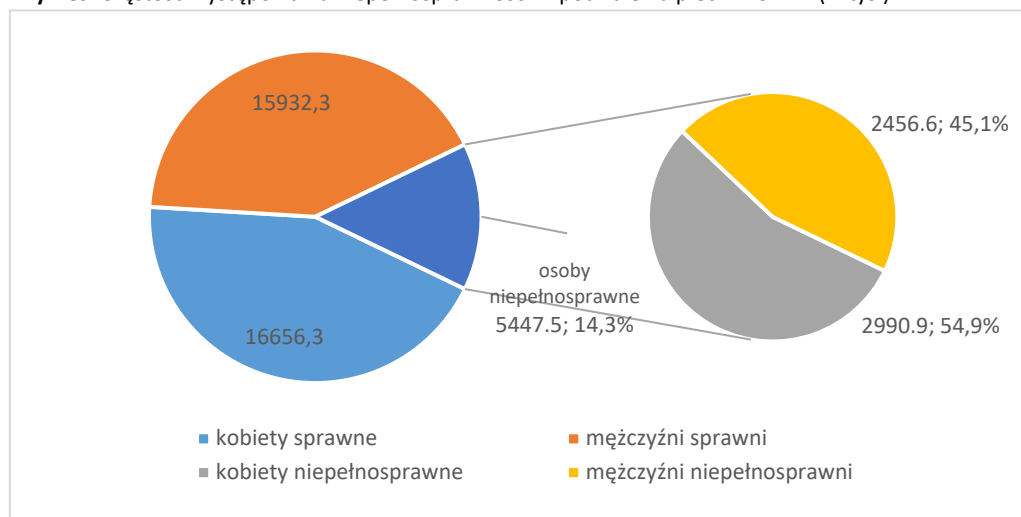
Dane ogólne

W Polsce ostatnie pełne dane dotyczące niepełnosprawności prawnej i biologicznej pochodzą z Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2021 r. Główny Urząd Statystyczny opracował dane z Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2021 (NSP 2021), który dostarczył aktualnych informacji na temat populacji osób niepełnosprawnych w Polsce. Wyniki spisu ludności z 2021 r. wykazały, że liczba osób niepełnosprawnych wyniosła 5 447,5 tys. co stanowiło 14,3% ogólnej populacji. W porównaniu do wyników NSP z 2011 r., gdzie liczba osób niepełnosprawnych ogółem wyniosła 4 697,0 tys., w 2021r. liczba osób niepełnosprawnych ogółem zwiększyła się o 750,5 tys., tj. o 16,0%. Udział mężczyzn wśród osób niepełnosprawnych wynosił 45,1% wobec 54,9% dla kobiet.

W 2021 r. wśród ogółu niepełnosprawnych dominowały osoby posiadające prawne potwierdzenie faktu niepełnosprawności⁵ (niepełnosprawni prawnie) – 3 471,2 tys. W porównaniu do 2011 r. (3 131,5 tys.) nastąpił wzrost liczebności grupy osób niepełnosprawnych prawnie o ponad 10%.

Liczebność zbiorowości osób niepełnosprawnych tylko biologicznie wynosiła 1 976, 4 tys. W porównaniu z danymi NSP 2011, nastąpił wzrost liczby osób niepełnosprawnych tylko biologicznie (tzn. nieposiadających prawnego potwierdzenia faktu niepełnosprawności, natomiast deklaruujących odczuwanie ograniczenia sprawności) z 1 565,6 tys. w 2011 r. do 1 976,4 tys. w 2021 r., tj. o 26,2%. W 2021 r. wśród zbiorowości osób z niepełnosprawnościami przeważały kobiety 2 990,9 tys. (54,9%) wobec 2 456,6 tys. mężczyzn (45,1%), dekadę wcześniej udział kobiet w strukturze niepełnosprawnych był nieco niższy - 2 530,1 tys. (53,9%), a udział mężczyzn nieco wyższy – 2 166,9 tys. (46,1%).

Wykres: Częstość występowania niepełnosprawności w podziale na płeć w 2021 r. (w tys.)

Źródło: opracowanie własne Biura Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych MRPiPS. dane na podstawie NSP 2021.

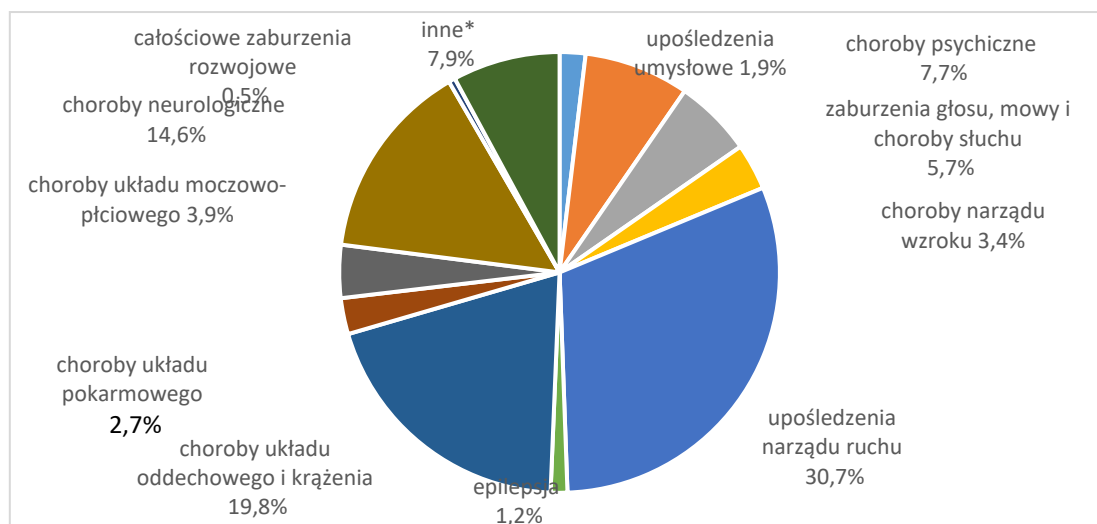
⁵ dla osób w wieku 16 lat i więcej – posiadanie aktualnego orzeczenia wydanego przez odpowiedni organ orzekający, ustalającego niezdolność do pracy, stopień niepełnosprawności, celowość przekwalifikowania lub inwalidztwo; dla osób poniżej 16 roku życia – posiadanie aktualnego orzeczenia o niepełnosprawności wydanego przez organ orzekający. Ze względu na stan epidemii lub zagrożenia epidemicznego orzeczenia o niepełnosprawności zostały wydłużone z mocy prawa. W Narodowym Spisie Powszechnym Ludności i Mieszkań 2021 (NSP 2021) taką możliwość przewidziano również dla osób w wieku od 16 lat do 17 lat i 6 m-cy.

Dane dot. liczby osób niepełnosprawnych prawnie pochodzące z Elektronicznego Krajowego Systemu Monitoringu Orzekania o Niepełnosprawności (EKSMOoN).

Według danych za IV kwartał 2023 r. w systemie EKSMOoN⁶ zarejestrowanych było 238 863 osób niepełnosprawnych w wieku do 16 lat oraz 3 331 125 osób niepełnosprawnych, które ukończyły 16 rok życia, w tym:

- 665 218 osób z orzeczeniem o lekkim stopniu niepełnosprawności,
- 1 522 405 osób z orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności,
- 1 143 502 osób z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności.

Wykres: Osoby niepełnosprawne zarejestrowane w systemie EKSMOoN w IV kwartale 2023 r. według przyczyny niepełnosprawności w wieku od 16 lat do 60 lat i więcej.

* inne - w tym schorzenia: endokrynologiczne, metaboliczne zaburzenia enzymatyczne, choroby zakaźne i odzwierzęce, zeszpecenia, choroby układu krwiotwórczego.

Źródło: opracowanie własne Biura Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych MRPIPS.

Najczęstszą przyczyną niepełnosprawności jest upośledzenie narządu ruchu – 30,7%, choroby układu oddechowego i krążenia – 19,8% oraz choroby neurologiczne – 14,6%. Najrzadziej występującą przyczyną są schorzenia zakwalifikowane do grupy inne – 7,9% (endokrynologiczne, metaboliczne zaburzenia enzymatyczne, choroby zakaźne i odzwierzęce, zeszpecenia, choroby układu krwiotwórczego), epilepsja – 1,2%, upośledzenie umysłowe – 1,9% oraz całościowe zaburzenia rozwojowe 0,5%. Należy mieć na względzie, że na orzeczeniu może być wskazane do trzech przyczyn niepełnosprawności i dodatkowo jedna osoba może posiadać kilka orzeczeń.

Dane dotyczące osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w systemie EKSMOoN, nie obejmują osób posiadających orzeczenia wydane dla celów rentowych przez inne organy do tego uprawnione – ZUS, KRUS, MON, MSWiA.

Danych statystycznych na temat populacji osób niepełnosprawnych dostarczają też cykliczne badania obszarowe realizowane przez Główny Urząd Statystyczny:

⁶ kwartalne informacje o liczbie osób niepełnosprawnych przedstawione na podstawie orzeczeń o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności (na podstawie danych gromadzonych w SI EKSMOoN - Elektronicznym Krajowym Systemie Monitoringu Orzekania o Niepełnosprawności). Dane dotyczą jedynie osób niepełnosprawnych, które otrzymały orzeczenia o niepełnosprawności lub jej stopniu wydane przez powiatowe lub wojewódzkie zespoły ds. orzekania (orzeczenia dla celów pozarentowych). Dane nie obejmują osób posiadających równoważne orzeczenie wydane przez inny organ do tego uprawniony np. orzeczeń o częściowej/całkowitej niezdolności do pracy lub samodzielnej egzystencji wydawanych przez lekarzy orzeczników ZUS/KRUS.

1) Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL)⁷ – dane kwartalne dot. osób niepełnosprawnych prawnie w wieku 16-89 lat od 2021 r. wraz z odniesieniem do ich sytuacji na rynku pracy.⁸ W badaniu BAEL definicja osoby niepełnosprawnej odnosi się do niepełnosprawności prawnej tj. osoby posiadającej dokument poświadczający prawny status niepełnosprawności⁹.

Według danych BAEL za IV kwartał 2023 r. mężczyźni stanowili 50,5% populacji osób niepełnosprawnych (1 379 tys. osób) a kobiety 49,5% (1 353 tys. osób). 64,1% osób niepełnosprawnych (1 752 tys.) mieszkało w miastach, a 35,9% (980 tys.) na obszarach wiejskich. Według wyników BAEL w IV kw. 2023 r. liczba osób niepełnosprawnych prawnie w wieku 16-89 lat wynosiła ogółem 2 732 tys.

Największą grupę wśród osób niepełnosprawnych prawnie stanowiły osoby:

- w wieku 65 lat–89 lat – 47,7% ogółu osób niepełnosprawnych (1 221 tys.),
- w wieku 55–64 lata – 23,9% ogółu osób niepełnosprawnych (652 tys.),
- w wieku 45–54 lat – 13,2% ogółu osób niepełnosprawnych (362 tys.),
- w wieku 35–44 lat – 9,0% ogółu osób niepełnosprawnych (245 tys.).

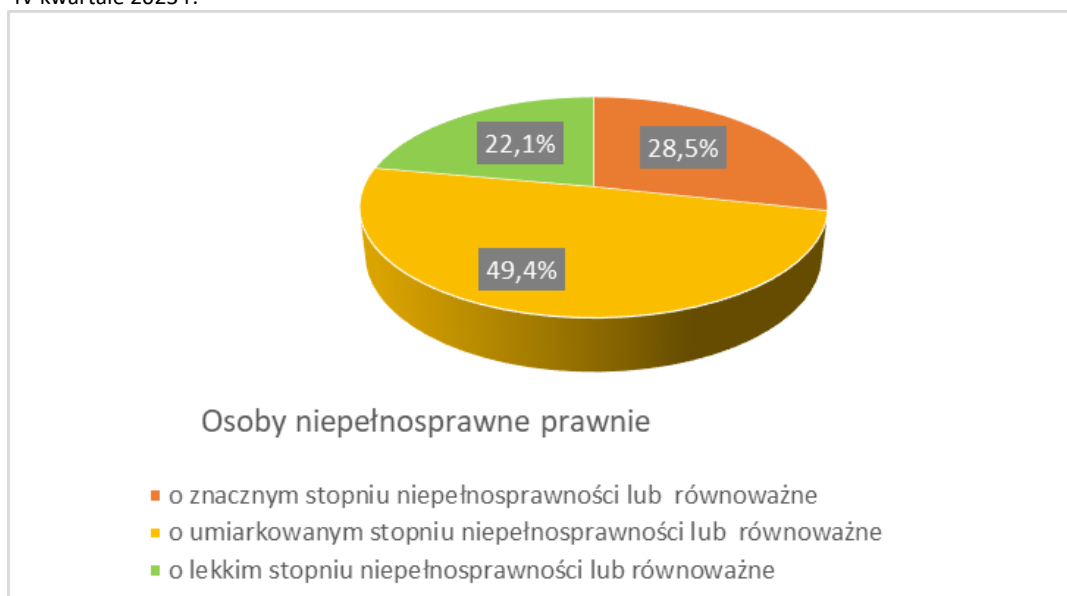
Najmniej liczne w tej zbiorowości były najmłodsze grupy wiekowe:

- w wieku 25–34 lat – 4,9% (135 tys.),
- w wieku 16–24 lata – 4,2% (115 tys.).

W opublikowanych danych BAEL za IV kwartał 2023 r. w populacji osób niepełnosprawnych prawnie w wieku 16-89 lat można było wyróżnić osoby o:

- znacznym stopniu niepełnosprawności – 777 tys. osób (28,5%)
- umiarkowanym stopniu niepełnosprawności – 1 350 tys. osób (49,4%)
- lekkim stopniu niepełnosprawności – 604 tys. osób (22,1%)

Wykres: Osoby niepełnosprawne prawnie w wieku 16-89 lat według stopnia niepełnosprawności w IV kwartale 2023 r.

⁷ Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności – badanie reprezentacyjne przeprowadzane kwartalnie przez Główny Urząd Statystyczny. Do zbiorowości osób niepełnosprawnych prawnie zaliczono osoby, w wieku między 16 a 89 lat i stosownie do postanowień ustawy o rehabilitacji posiadają orzeczenie o stopniu niepełnosprawności lub orzeczenie równoważne. Jednostką obserwacji w BAEL są osoby będące członkami gospodarstw domowych zamieszkane w wylosowanych mieszkaniach. Poza zakresem badania pozostają osoby bezdomne oraz przebywające poza gospodarstwem domowym, tj. za granicą lub w gospodarstwach zbiorowego zakwaterowania w Polsce, 12 miesięcy lub więcej.

⁸ Z uwagi na zmiany metodologiczne badania BAEL od 2021 r. – m.in. pytania o aktywność w badaniu dotyczą osób w wieku 15- 89 lat, zmianę definicji osoby pracującej, co rzutuje ostatecznie na liczbę osób pracujących, bezrobotnych i biernych zawodowo oraz na wskaźniki, GUS informuje, że dane od I kw. 2021 są nieporównywalne z wcześniejszymi szeregami czasowymi. Informacja o zmianach w badaniu od 2021 roku dostępna jest na stronie GUS zmiany w badaniu BAEL od 2021

⁹ Zbiorowość osób niepełnosprawnych została wyodrębniona z ogółu ludności w wieku 15 lat 89 lat, na podstawie kryterium prawnego. Do osób niepełnosprawnych zaliczono osoby, które ukończyły 16 rok życia i stosownie do postanowień ustawy o rehabilitacji posiadają orzeczenie o stopniu niepełnosprawności lub orzeczenie równoważne.

Źródło: Opracowanie własne Biura Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych MRPiPS, na podstawie danych BAEL GUS IV kwartał 2023 r.

Tabela: Osoby niepełnosprawne w wieku 16-89 lat w podziale na stopnie niepełnosprawności według aktywności zawodowej:

	Ogółem 16-89	Aktywni zawodowo	Pracujący
OGÓŁEM	100,0%	100%	100%¹⁰
Osoby mające orzeczenie: o znacznym stopniu niepełnosprawności lub równoważne	28,5%	7,5%	67,6%
o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności lub równoważne	49,4%	56,1%	56,6%
o lekkim stopniu niepełnosprawności lub równoważne	22,1%	36,4%	35,7%

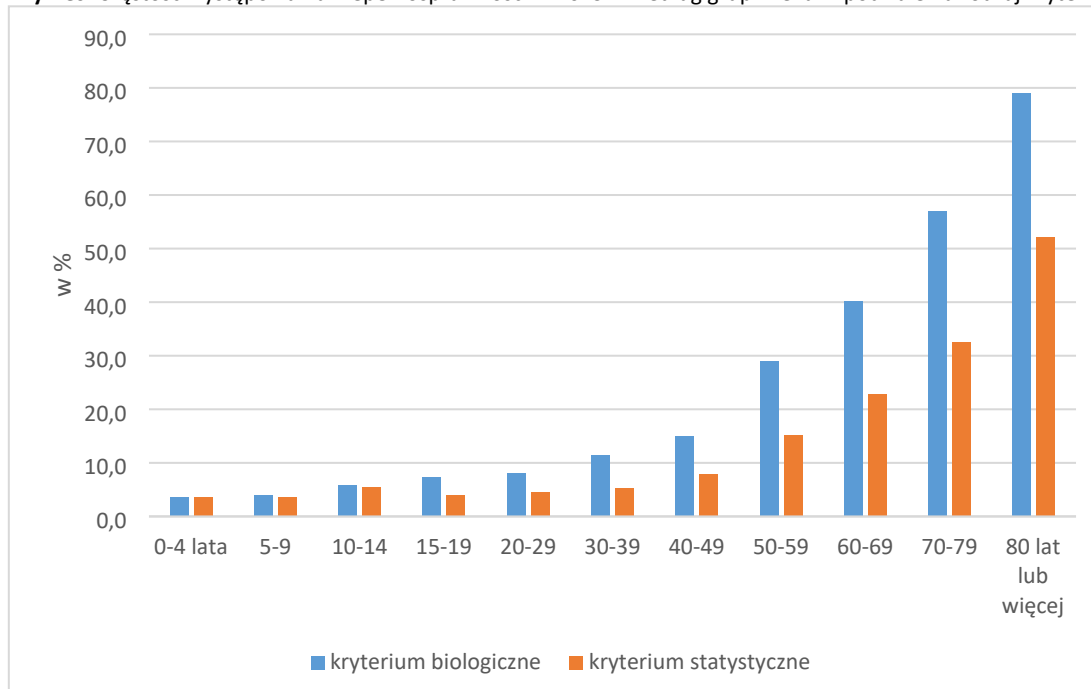
Źródło: Zestawienie własne Biura Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych MRPiPS na podstawie danych BAEL GUS IV kwartał 2023 r.

2) Europejskie Ankiety Badanie Zdrowia (EHIS - European Health Interview Survey) - dane z 2019 r. dot. osób niepełnosprawnych statystycznie¹¹, którego celem jest poznanie obecnej sytuacji zdrowotnej mieszkańców Polski. Według wyników Europejskiego Ankiety Badania Zdrowia-EHIS z 2019 r. 13,0% osób w Polsce charakteryzowało się niepełnosprawnością (zgodnie z jednolitą dla UE definicją statystyczną zastosowaną w badaniu, uwzględniono zarówno poważne jak i mniej poważne ograniczenia, powodujące niemożność wykonywania zwykłych czynności, przez okres co najmniej ostatnich 6 miesięcy), przy czym 10,4% miało orzeczenie o niepełnosprawności, a pozostałe 2,6% nie miało takiego orzeczenia, ale deklarowało występowanie poważnych ograniczeń w wykonywaniu zwykłych czynności. Niepełnosprawnych wyłącznie prawnie było 6,6%, prawnie i biologicznie blisko 3,8%. Według wyników EHIS 2019 w Polsce żyło wówczas 22,6% osób niepełnosprawnych biologicznie, z czego 6,4% to osoby z poważnymi ograniczeniami a 16,3% osoby z niezbyt poważnymi ograniczeniami sprawności. Częstość występowania niepełnosprawności biologicznej rośnie wraz z wiekiem, gwałtownie po ukończeniu 50. roku życia, sięgając 79% w grupie seniorów (80 lat lub więcej). Jednocześnie wśród osób najstarszych zaobserwowano relatywnie wysoki udział osób z poważnymi ograniczeniami w codziennym funkcjonowaniu– 38,4%.

¹⁰ Liczby zaokrąglono uwzględniając najmniejszy możliwy błąd.

¹¹ W podsumowaniu wyników Europejskiego Ankiety Badania Zdrowia (EHIS) wykorzystana została definicja statystyczna, która ujmuje nie tylko osoby niepełnosprawne prawnie, ale również osoby, które co prawda orzeczenia o niepełnosprawności nie posiadają, lecz deklarują, że mają trwające co najmniej przez 6 miesięcy poważne ograniczenia w wykonywaniu czynności, jakie ludzie zwykle wykonują (niepełnosprawność biologiczna w stopniu poważnym). Osoby niepełnosprawne biologicznie to osoby z ograniczoną zdolnością do wykonywania czynności, które ludzie w danym wieku zwykle wykonują, trwającą co najmniej 6 ostatnich miesięcy, co jest spowodowane ograniczeniami sprawności. Osoby te nie muszą posiadać orzeczenia potwierdzającego fakt niepełnosprawności. Rozróżnia się 3 stopnie ograniczenia zdolności do wykonywania czynności podstawowych: całkowicie, poważnie lub umiarkowanie ograniczoną. Na potrzeby badania EHIS przyjęto także unijną definicję niepełnosprawności zgodnie z metodologią Eurostatu, która odnosi się do deklaracji respondenta na temat jego stanu zdrowia i zawiera w sobie informacje zarówno o poważnych jak i mniej poważnych ograniczeniach w wykonywaniu codziennych czynności.

Wykres: Częstość występowania niepełnosprawności w 2019 r. według grup wieku w podziale na rodzaj kryterium

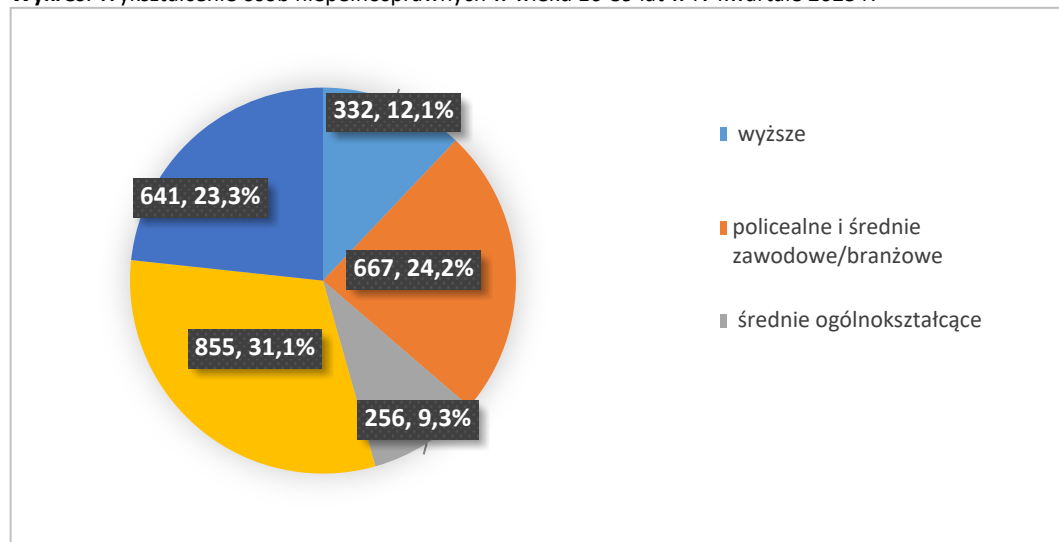

Źródło: „Stan zdrowia ludności Polski w 2019 r.” GUS, opracowanie własne Biura Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych MRPiPS.

Wykształcenie osób niepełnosprawnych na podstawie BAEL w IV kw.2023 r.

Analizując wykształcenie osób niepełnosprawnych w wieku 16-89 lat w IV kwartale 2023 r. można zauważyć, że najczęściej osób posiadało wykształcenie zasadnicze zawodowe/branżowe (876 tys. osób, 32,1%), a następnie policealne i średnie zawodowe (647 tys. osób, 23,7%), gimnazjalne, podstawowe, niepełne podstawowe i bez wykształcenia szkolnego było (655 tys. osób, 24,0%). Wykształcenie wyższe posiadało 318 tys. osób (11,6%). Najmniej osób posiadało wykształcenie średnie ogólnokształcące - 235 tys. osób (8,6%).

Wykres: Wykształcenie osób niepełnosprawnych w wieku 16-89 lat w IV kwartale 2023 r.

Źródło: opracowanie własne Biura Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych MRPiPS, BAEL GUS.

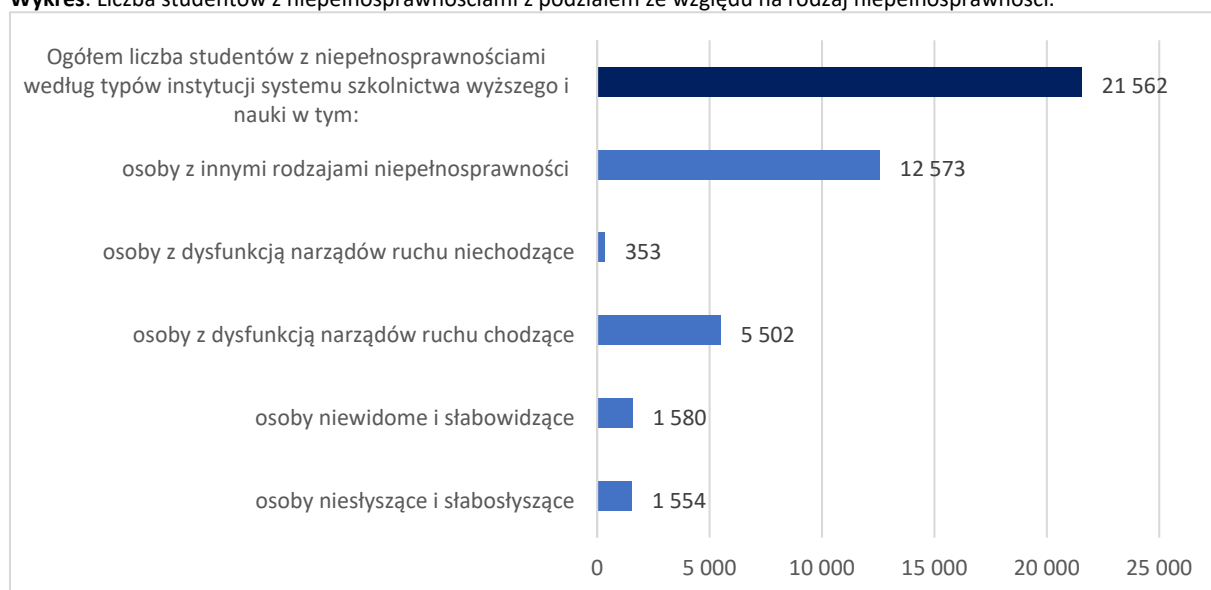
Dane dotyczące edukacji dzieci i młodzieży niepełnosprawnej na podstawie danych sprawozdawczych MEN¹²

W latach 2022/2023 było 13 756 przedszkoli¹³, do których uczęszczało 1 249 173 dzieci w tym 45 116 dzieci z niepełnosprawnościami¹⁴. Oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych to 7 305 placówek, do których uczęszczało 260 235 dzieci w tym 7 148 dzieci z niepełnosprawnościami¹⁵. Liczba szkół podstawowych specjalnych w roku szkolnym 2022/2023 wyniosła 951 (w tym 751 na obszarach miejskich i 200 na obszarach wiejskich). Ogółem w szkołach uczyło się 51 830 uczniów (w tym 17 568 dziewcząt). W roku szkolnym 2022/2023 liczba liceów ogólnokształcących specjalnych¹⁶ wyniosła 109 szkół, do których uczęszczało 3 546 uczniów (w tym 2 022 dziewcząt). Specjalne branżowe szkoły I i II stopnia stanowiły 409 szkół, do których uczęszczało 12 025 uczniów (w tym 4 743 kobiety) oraz technika specjalne w roku szkolnym 2022/2023 stanowiły 37 szkół, do których uczęszczało 899 uczniów (w tym 325 kobiet). Na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat odnotowano stopniowy wzrost liczby szkół specjalnych przysposabiających do pracy. W roku szkolnym 2022/2023 funkcjonowało 560 placówek tego typu (o 3 placówki więcej niż przed rokiem), do których uczęszczało 12,7 tys. uczniów, w tym 4 924 kobiety.

Dane dotyczące szkolnictwa wyższego młodzieży niepełnosprawnej na podstawie danych sprawozdawczych MEN¹⁷

W roku akademickim 2022/23 na uczelniach studiowało 1 223,6 tys. studentów. Kobiety stanowiły 58,2% wszystkich osób studiujących. Liczba studentów z niepełnosprawnościami wyniosła 21 562 (1,8% wszystkich studentów), podobnie absolwenci z niepełnosprawnościami stanowili 1,8% (5 350) ogólnej liczby absolwentów (292 605).

Wykres: Liczba studentów z niepełnosprawnościami z podziałem ze względu na rodzaj niepełnosprawności.

Źródło: opracowanie własne Biura Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych MRPiPS, na podstawie danych GUS.

Ogółem liczba studentów z niepełnosprawnościami według typów instytucji systemu szkolnictwa wyższego i nauki oraz grup kierunków kształcenia¹⁸ wyniosła 21 562 osób (w tym 13 057 kobiet). Ze względu na rodzaj

¹² Publikacja GUS „Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2022/2023”.

¹³ Łącznie ze specjalnymi oraz dziećmi przebywającymi przez cały rok szkolny w placówkach wykonujących działalność leczniczą

¹⁴ Dzieci z przedszkoli specjalnych łącznie z dziećmi z niepełnosprawnościami w pozostałych przedszkolach.

¹⁵ W oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych specjalnych oraz w oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych ogólnodostępnych.

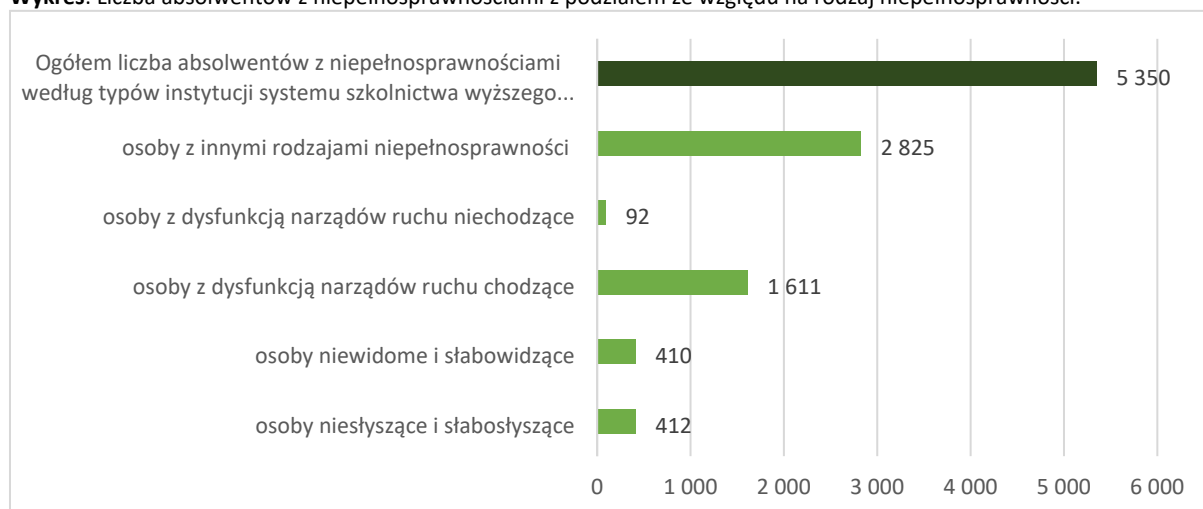
¹⁶ W liceach ogólnokształcących specjalnych działających w przedsiębiorstwach podmiotów leczniczych, w placówkach interwencyjnych oraz w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, młodzieżowych ośrodkach socjoterapii, schroniskach dla nieletnich, zakładach poprawczych lub zakładach karnych nie wykazuje się uczniów przebywających okresowo.

¹⁷ Publikacja GUS „Szkolnictwo wyższe i jego finanse w 2022”,

¹⁸ Zgodnie z Międzynarodową Klasyfikacją Kierunków Kształcenia ISCED-F 2013

niepełnosprawności jest: 1 554 osoby niesłyszące i słabosłyszące, 1 580 niewidomych i słabowidzących, z dysfunkcją narządów ruchu chodzących – 5 502 osoby i 353 niechodzących, inne rodzaje niepełnosprawności mają 12 573 osoby. Studenci z niepełnosprawnościami na studiach stacjonarnych to 13 513 osoby a niestacjonarnie studiuje 8 049 osób. Najczęściej wybierane kierunki to biznes administracja i prawo - 4 758 osób, następnie nauki społeczne, dziennikarstwo i informacja – 3 193 osoby, najrzadziej wybierana grupa kierunków kształcenia to rolnictwo - 299 osób. Najwięcej było studentów z niepełnosprawnościami ogółem na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych w województwie mazowieckim – 3 844 a najmniej w województwie opolskim - 325.

Wykres: Liczba absolwentów z niepełnosprawnościami z podziałem ze względu na rodzaj niepełnosprawności.

Źródło: opracowanie własne Biura Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych MRPiPS, na podstawie danych GUS.

Absolwenci z niepełnosprawnościami ogółem stanowili 5 350 osób (w tym 3 508 kobiet), 412 niesłyszących i słabo słyszących, 410 niewidomych i słabowidzących, 1 611 osób z dysfunkcją narządów ruchu chodzących i 92 osoby z dysfunkcją narządów ruchu niechodzących, inne rodzaje niepełnosprawności podaje 2 825 osób. Najwięcej studentów kończyło kierunki studiów z grup: biznes, administracja i prawo – 1 319; zdrowie i opieka społeczna - 796; nauki społeczne, dziennikarstwo i informacja – 662. Najmniej było absolwentów na kierunku rolnictwo - 67. Najwięcej absolwentów z niepełnosprawnościami według województw było w województwie mazowieckim – 741, a najmniej w opolskim - 95.

Studenci otrzymujący tylko stypendia dla osób z niepełnosprawnościami to 13 926 osób. W szkołach publicznych – 8 697 osoby, a w niepublicznych 5 229 osób. Na jednego studenta otrzymującego stypendium dla osób z niepełnosprawnościami ogółem (uczelnie publiczne i niepubliczne) przypadało 7 338,9 zł.

Dane dotyczące pracujących osób niepełnosprawnych pochodzące z Systemu Obsługi Dofinansowań i Refundacji Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

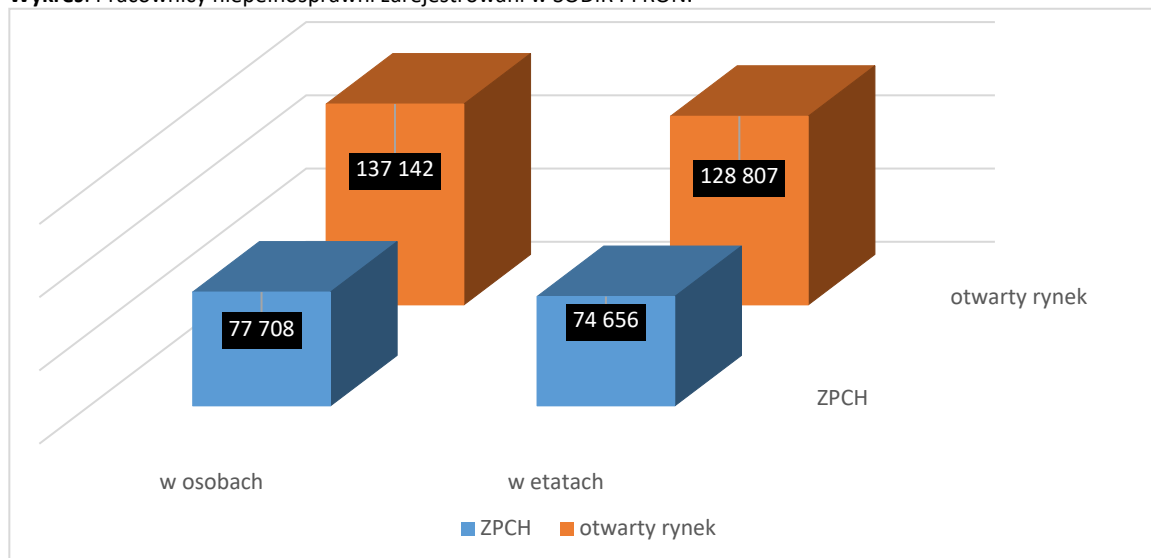
Wśród osób niepełnosprawnych pracujących na otwartym i chronionym rynku pracy można wyróżnić pracowników niepełnosprawnych, których pracodawcy otrzymują dofinansowania do ich wynagrodzeń. Są oni zarejestrowani w Ewidencji Zatrudnionych Osób Niepełnosprawnych (EZON) Systemu Obsługi Dofinansowań i Refundacji (SODiR) PFRON.

Wg stanu na dzień 04 marca 2024 r. na koniec grudnia 2023 r. na rynku pracy funkcjonowało 32 798 pracodawców korzystających z dofinansowania do wynagrodzeń zatrudnionych osób niepełnosprawnych, w tym: 628 pracodawców chronionego rynku pracy (1,9% ogółu pracodawców) oraz 32 170 otwartego rynku pracy (98,1% ogółu pracodawców).

W prowadzonej przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych Ewidencji Zatrudnionych Osób Niepełnosprawnych w grudniu 2023 r. było zarejestrowanych 214 850 pracowników niepełnosprawnych, których

wynagrodzenia są dofinansowywane ze środków PFRON, co odpowiada 203 463 etatom, w tym: 77 708 na chronionym rynku pracy, tj. 74 656,2 etatów oraz 137 142 na otwartym rynku pracy – 128 807,2 etatów.

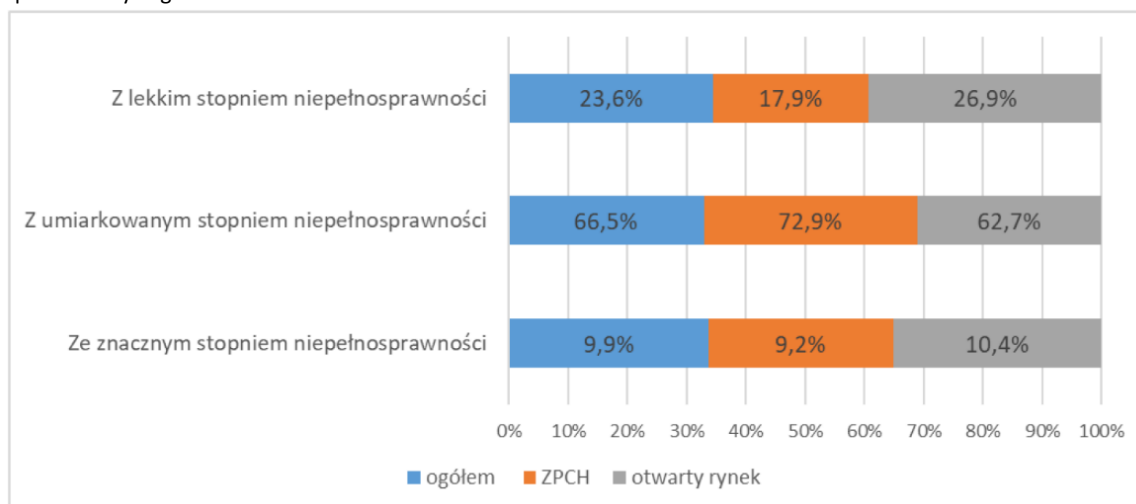
Wykres: Pracownicy niepełnosprawni zarejestrowani w SODiR PFRON.

Źródło: Dane SODiR PFRON, opracowanie własne Biura Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych MRPiPS.

W grupie pracowników niepełnosprawnych z chronionego rynku pracy przeważały osoby, u których orzeczono umiarkowany stopień niepełnosprawności (72,9%). Najmniej liczną grupę stanowili pracownicy o znacznym stopniu niepełnosprawności (9,2%). Orzeczenie o lekkim stopniu niepełnosprawności miało 17,9% tych pracowników. Natomiast wśród pracowników niepełnosprawnych zatrudnionych na otwartym rynku pracy i zarejestrowanych w systemie SODiR 62,7% stanowiły osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, 26,9% osoby z lekkim stopniem niepełnosprawności, natomiast 10,4% osoby legitymujące się znacznym stopniem niepełnosprawności.

Wykres: Pracownicy niepełnosprawni zarejestrowani w SODiR PFRON według stopnia niepełnosprawności i typu pracodawcy w grudniu 2023 r.

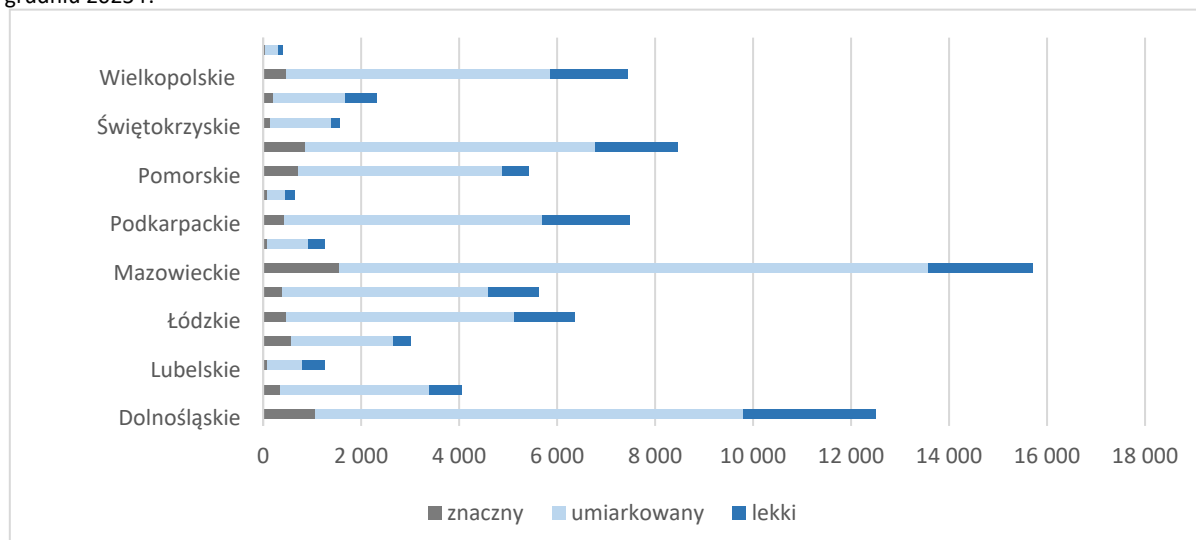

Źródło: Dane SODiR PFRON, opracowanie własne Biura Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych MRPiPS.

Dane dotyczące pracowników Zakładów Pracy Chronionej (ZPCH) według danych pochodzących z ewidencji wojewodów

W końcu grudnia 2023 r. funkcjonowało 639 zakładów pracy chronionej. Zatrudnienie ogółem wynosiło 107 357 osób. W zakładach pracy chronionej było zatrudnionych 83 467 osób niepełnosprawnych. Udział osób niepełnosprawnych w zatrudnieniu ogółem w zakładach pracy chronionej wynosił 78,7%.

Wykres: Osoby niepełnosprawne zatrudnione w ZPCh w podziale na województwa i według stopnia niepełnosprawności, w grudniu 2023 r.

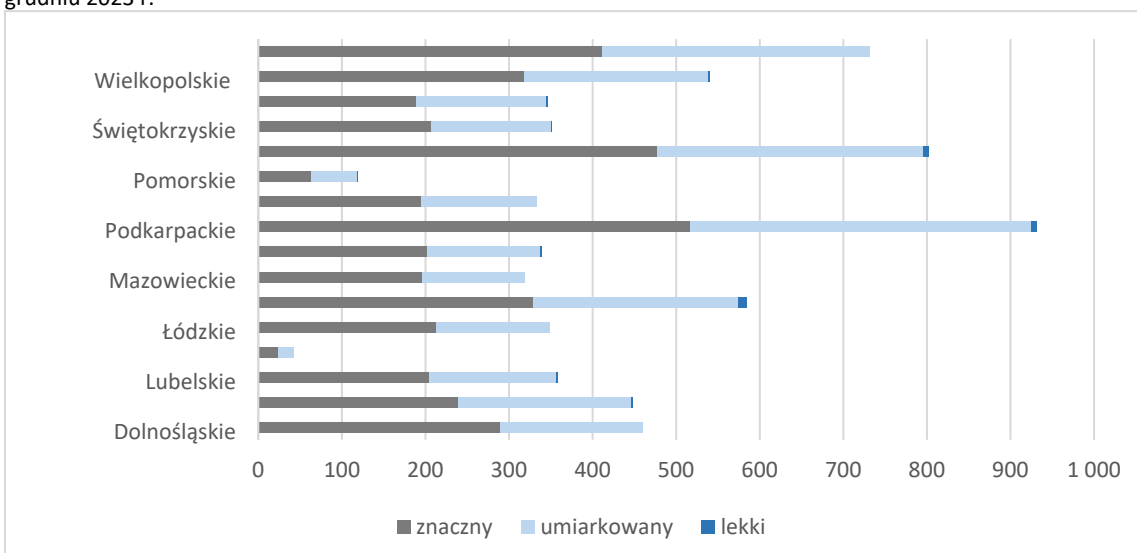

Źródło: sprawozdania wojewodów INF– ZPCh-ZAZ w II półroczu 2023 r.; opracowanie własne Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych MRPiPS.

Pracownicy Zakładów Aktywności Zawodowej (ZAZ) według danych z ewidencji wojewodów

W końcu grudnia 2023 r. funkcjonowało 141 zakładów aktywności zawodowej. Zatrudnienie ogółem wynosiło 9 175 osób. W zakładach aktywności zawodowej było zatrudnionych 7 054 osoby niepełnosprawne. Udział osób niepełnosprawnych w zatrudnieniu ogółem w zakładach aktywności zawodowej wynosił 76,9%.

Wykres: Osoby niepełnosprawne zatrudnione w ZAZ w podziale na województwa i według stopnia niepełnosprawności, w grudniu 2023 r.

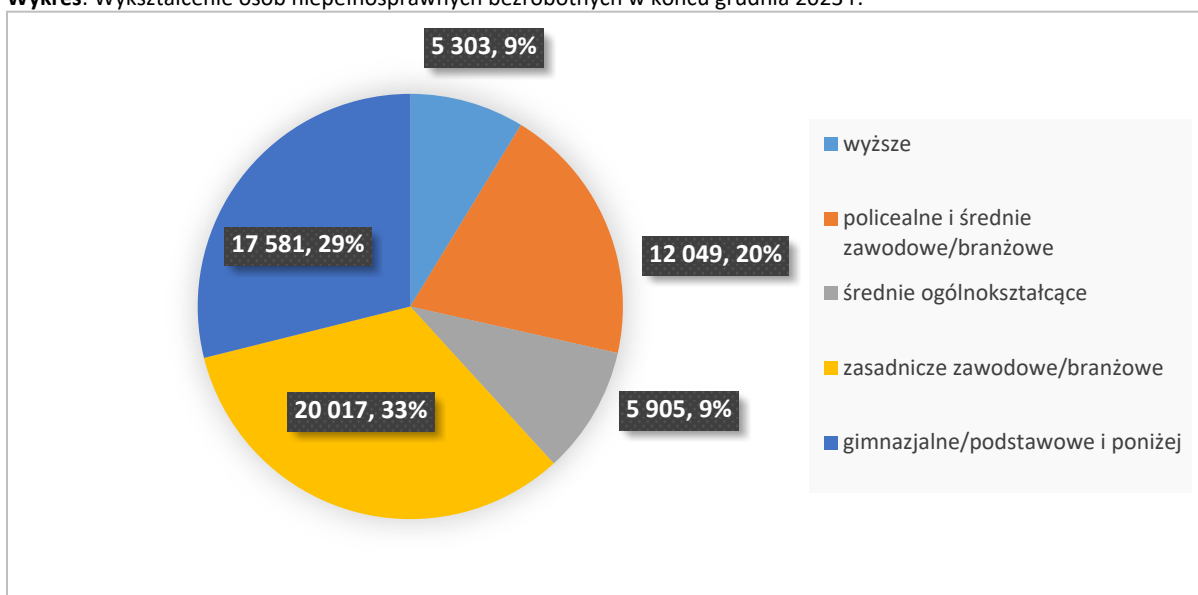

Źródło: sprawozdania wojewodów INF– ZPCh-ZAZ w II półroczu 2023 r.; opracowanie własne Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych MRPiPS.

Bezrobocie rejestrowane

Liczba zarejestrowanych bezrobotnych niepełnosprawnych (stan w końcu grudnia 2023 r.) wyniosła 60 855 (w tym 27 108 kobiet), co stanowiło 7,7% bezrobotnych ogółem (788 229). Najwięcej bezrobotnych osób niepełnosprawnych zarejestrowanych było w województwie mazowieckim – 6 542 osoby, a najmniej w województwie lubuskim – 1 573. Największą grupę stanowili niepełnosprawni bezrobotni powyżej 24 miesięcy – 19 139, będący w wieku 45-54 lata (17 702), z wykształceniem zasadniczym zawodowym lub branżowym (20 017). W końcu miesiąca sprawozdawczego było 1 554 wolnych miejsc pracy i aktywizacji zawodowej dla osób niepełnosprawnych. Liczba osób niepełnosprawnych niepozostających w zatrudnieniu poszukujących pracy wynosiła w końcu miesiąca sprawozdawczego 8 702 (w tym 3 377 kobiet).

Wykres: Wykształcenie osób niepełnosprawnych bezrobotnych w końcu grudnia 2023 r.

Źródło: sprawozdanie MRIPS-01 za okres 12.2023; opracowanie własne Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych MRPiPS.

II. INFORMACJA SZCZEGÓŁOWA RESORTÓW I KIEROWNIKÓW URZĘDÓW O REALIZACJI W 2023 r. PRAW OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH W ZAKRESIE:

1. DOSTĘPU DO DÓBR I USŁUG UMOŻLIWIAJĄCYCH PEŁNE UCZESTNICTWO W ŻYCIU SPOŁECZNYM

Obszerny opis instrumentów służących urzeczywistnieniu tego prawa został zawarty w informacji dotyczącej realizacji pozostałych praw, zgodnie z tytułami poszczególnych rozdziałów.

Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030

Dnia 16 lutego 2021 r. została przyjęta uchwałą nr 27 Rady Ministrów (M.P. poz. 218) Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030.

Zgodnie z przyjętymi założeniami i postanowieniami Strategii realizacja działań w niej zaplanowanych odbywa się na podstawie planów określonych dla poszczególnych działań, przyjmowanych przez podmioty koordynujące dane działanie. Całość wdrażania Strategii koordynuje Pełnomocnik Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych.

W ramach poszczególnych działań znalazły się działania o charakterze legislacyjnym i pozalegisłacyjnym, w tym programowym i projektowym.

Działania w ramach Strategii ujęte w poszczególnych obszarach priorytetowych są realizowane zgodnie z założonym harmonogramem i będą miały przełożenie na zmianę i poprawę systemu wsparcia osób niepełnosprawnych.

2. DOSTĘPU DO LECZENIA I OPIEKI MEDYCZNEJ, WCZESNEJ DIAGNOSTYKI, REHABILITACJI I EDUKACJI LECZNICZEJ, A TAKŻE DO ŚWIADCZEŃ ZDROWOTNYCH UWZGLĘDNIAJĄCYCH RODZAJ I STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI, W TYM DO ZAOPATRZENIA W PRZEDMIOTY ORTOPEDYCZNE, ŚRODKI POMOCNICZE, SPRZĘT REHABILITACYJNY

Osoby niepełnosprawne w 2023 r. mogły korzystać ze wszystkich świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych w systemie publicznym, zgodnie z ustawą z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2024 r. poz. 146), zwanej dalej „ustawą o świadczenia opieki zdrowotnej” z uwzględnieniem przy ich udzielaniu rodzaju i stopnia niepełnosprawności oraz aktualnych potrzeb zdrowotnych. Ponadto w 2023 r. wartość punktu rozliczeniowego w poszczególnych zakresach świadczeń została podwyższona zgodnie z rekomendacją Agencji Oceny Technologii Medycznych i Taryfikacji (Obwieszczenie Prezesa Agencji Oceny Technologii Medycznych i Taryfikacji z dnia 5 czerwca 2023 r. w sprawie rekomendacji nr 54/2023 z dnia 31 maja 2023 r. Prezesa Agencji Oceny Technologii Medycznych i Taryfikacji w sprawie zmiany sposobu lub poziomu finansowania świadczeń opieki zdrowotnej), która powstała w ślad za ustawą z dnia 26 maja 2022 r. o zmianie ustawy o sposobie ustalania najniższego wynagrodzenia zasadniczego niektórych pracowników zatrudnionych w podmiotach leczniczych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz.1352).

Leczenie

Program pilotażowy profilaktyka 40 PLUS

W 2023 r. kontynuowano realizację programu pilotażowego profilaktyka 40 PLUS, dedykowanego dla świadczeniobiorców od 40. roku życia (w tym także dla osób z niepełnosprawnościami) obejmującego profilaktyczną diagnostykę w zakresie najczęściej występujących problemów zdrowotnych.

Podstawą realizacji programu jest rozporządzenie z dnia 14 czerwca 2021 r. Ministra Zdrowia w sprawie programu pilotażowego Profilaktyka 40 PLUS (Dz. U. z 2023 r. poz. 116).

Liczba realizatorów: 2 718 miejsc udzielania świadczeń.

Liczba pacjentów w 2023 r. - około 2 000 000 osób.

Program był realizowany do dnia 30 czerwca 2024 r.

Dostępność do usług ginekologiczno-położniczych dla kobiet z niepełnosprawnościami

Ministerstwo Zdrowia w 2023 r. zleciło agencji badawczej PBS Sp. z o. o. przeprowadzenie analizy potrzeb oraz dostępności do świadczeń ginekologiczno-położniczych dla kobiet z niepełnosprawnościami, w tym:

- przygotowanie kwestionariusza weryfikującego dostępność;
- przeprowadzenie badania przy zastosowaniu zatwierdzonego kwestionariusza z wykorzystaniem systemów informatycznych;
- przygotowanie raportu z badania kwestionariuszowego wraz z rekomendacjami co do dalszego postępowania w celu wypracowania standardów (w rozumieniu wzorca postępowania) świadczeń ginekologicznych oraz położniczych dostępnych dla kobiet z różnymi rodzajami niepełnosprawności.

W ramach działania zostało zrealizowane badanie ankietowe wśród świadczeniodawców posiadających umowę z NFZ o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej w rodzaju ambulatoryjna opieka specjalistyczna w zakresie położnictwa i ginekologii. Badanie prowadzono w okresie 8 września – 9 listopada 2023 r.

Wykonawcy została przekazana baza świadczeniodawców obejmująca 2 766 placówek. Badanie zostało przeprowadzone przy zastosowaniu ilościowej metody zbierania danych techniką CAWI (ang. Computer Assisted Web Interviewing).

Zaakceptowany kwestionariusz badawczy przeniesiono do wersji online, która umożliwiała wypełnienie ankiety w dowolnym miejscu i czasie oraz natychmiastowe przesłanie odpowiedzi na zabezpieczony serwer PBS.

Wszystkim świadczeniodawcom z bazy wysłano e-mailowe zaproszenia do ankiety online razem z informacją o badaniu oraz linkiem. Informacja o badaniu była przekazana również kanałami komunikacji NFZ.

Wypełnionych poprawnie zostało 624 ankiet. Daje to wskaźnik response rate na poziomie 23%.

Rekomendacje z badania, zostaną wykorzystane w celu podjęcia działań, które pomogą pacjentkom z niepełnosprawnością korzystać z usług ginekologiczno-położniczych w sposób bardziej dostępny i komfortowy.

Rządowy program badań przesiewowych noworodków w Polsce na lata 2019-2026

Badanie przesiewowe noworodków jest bardzo ważnym postępowaniem profilaktycznym, które polega na wstępnej identyfikacji chorób wrodzonych, za pomocą testów analitycznych, przed wystąpieniem objawów klinicznych. Choroby te niewykryte w pierwszym miesiącu życia prowadzą do zaburzeń rozwoju i często do ciężkiej niepełnosprawności intelektualnej wykluczającej samodzielne funkcjonowanie osoby chorej w społeczeństwie.

W Polsce rodzi się w ciągu roku blisko 450 dzieci z chorobami wrodzonymi objętymi obecnie przedmiotowym programem badań przesiewowych. Jedynym sposobem na uratowanie tych dzieci jest wczesna diagnostyka biochemiczna, co umożliwia wczesne rozpoczęcie leczenia już w pierwszych tygodniach, a nawet dniach życia.

Badania przesiewowe umożliwiają wykrycie u noworodków podejrzenia jednej z 30 chorób wrodzonych, zdiagnozowanie choroby przez dodatkowe testy biochemiczne i genetyczne, wdrożenie właściwego leczenia oraz w przypadku niektórych chorób, monitorowanie leczenia w pierwszym roku życia (wrodzone wady metabolizmu) lub do 18. roku życia (fenyloketonuria). Stałe poszerzanie zakresu badań przesiewowych o kolejne choroby umożliwia ratowanie coraz większej liczby dzieci.

W 2023 r. wykonano badania w kierunku:

- hipotyreozy – 269 455 badań,
- fenyloketonurii – 301 404 badania,
- mukowiscydozy – 269 455 badań,
- rzadkich wad metabolicznych – 269 455 badań,
- wrodzonego przerostu nadnerczy – 269 455 badań,
- deficytu biotynidazy – 269 455 badań,
- rdzeniowego zaniku mięśni – 269 480 badań (wprowadzone od I kw. 2022 r. na terenie całego kraju).

W ramach koordynacji i monitorowania programu prowadzone były m.in.:

- centralny rejestr noworodków oraz bazy danych leczonych objętych badaniami przesiewowymi,
- dystrybucja kodów paskowych i bibuł do pobrań, listów do rodziców oraz wyników badań kontrolnych i molekularnych do lekarzy prowadzących poszczególnych pacjentów,
- działania informacyjne,
- szkolenia,
- konferencje.

Jedną z 30 chorób wrodzonych, w kierunku których prowadzone były badania w ramach programu realizowanego we wszystkich województwach, jest SMA (rdzeniowy zanik mięśni). W 2023 r. kwota wydatkowana na realizację programu badań przesiewowych noworodków wyniosła ok. 43 000 000 zł.

Rządowy program kompleksowej terapii wewnątrzmacicznej w profilaktyce następstw i powikłań wad rozwojowych i chorób dziecka nienarodzonego

Równocześnie prowadzony jest Rządowy program kompleksowej terapii wewnątrzmacicznej w profilaktyce następstw i powikłań wad rozwojowych i chorób dziecka nienarodzonego - jako element poprawy stanu zdrowia dzieci nienarodzonych i noworodków na lata 2018-2026.

Z dniem 24 listopada 2023 r. został wydłużony funkcjonujący od lat program terapii wewnątrzmacicznej. Jego celem jest zmniejszenie liczby zgonów niemowląt w następstwie wad wrodzonych oraz zmniejszenie liczby dzieci z niepełnosprawnością wynikającą z wad i chorób płodu, poprzez poprawienie wewnątrzmacicznego stanu płodu.

Program obejmuje realizację zabiegów wewnątrzmacicznych, dofinansowanie zakupu sprzętu oraz finansowanie szkoleń personelu medycznego. Program jest realizowany przez 5 ośrodków. Budżet roczny to 6 368 000 zł. Liczba zabiegów w ramach programu waha się w przedziale 48-253 rocznie.

Program pilotażowy w zakresie kompleksowej opieki rozwojowej nad dziećmi urodzonymi przedwcześnie KORD

W dniu 12 lipca 2023 r. weszły w życie przepisy rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 25 maja 2023 r. w sprawie programu pilotażowego w zakresie kompleksowej opieki rozwojowej nad dziećmi urodzonymi przedwcześnie KORD (Dz. U. poz. 1202). Program pilotażowy składa się z trzech etapów:

- etapu organizacyjnego, który będzie trwał do 6 miesięcy,
- etapu realizacji, który będzie trwał 48 miesięcy,
- etapu ewaluacji, który będzie trwał 6 miesięcy.

Celem programu pilotażowego kompleksowej opieki rozwojowej nad dziećmi urodzonymi przedwcześnie KORD poniżej 33. tygodnia ciąży z rozpoznaniem według Międzynarodowej Statystycznej Klasyfikacji Chorób i Problemów Zdrowotnych ICD-10: P07.1 Inna niska urodzeniowa masa ciała lub P07.2 Skrajne wcześniactwo lub P07.3 Inne przypadki wcześniactwa, albo P07.0 Skrajnie niska urodzeniowa masa ciała (niezależnie od terminu rozwiązania ciąży), jest poprawa wyników leczenia niedojrzałych noworodków, zapewnienie ciągłości i kompleksowości działań koniecznych do prawidłowego rozwoju dziecka oraz sprawdzenie ich efektywności.

W ramach programu pilotażowego oceniana będzie organizacja, jak również skuteczność kompleksowego modelu opieki zdrowotnej nad dziećmi zakwalifikowanymi do programu pilotażowego, który zakłada prowadzenie procesu diagnostyczno-leczniczego w ośrodkach mających doświadczenie w opiece nad dziećmi urodzonymi przedwcześnie, w oparciu o wielodyscyplinarny zespół. Rekomendowany model obejmuje interwencje diagnostyczno-lecznicze w ramach ambulatoryjnej opieki specjalistycznej, porady żywieniowe, opiekę psychologa oraz rehabilitację leczniczą. Jest to opieka niezbędna do zapewnienia optymalnego rozwoju dziecka urodzonego przedwcześnie, uniknięcia odległych powikłań wcześniactwa i wyrównania ewentualnych nieprawidłowości rozwojowych tych dzieci w stosunku do ich rówieśników urodzonych w terminie.

Podstawowa Opieka Zdrowotna

Realizacja świadczeń zdrowotnych przez lekarza POZ, pielęgniarkę POZ, położną POZ dotyczy populacji, która złożyła deklarację wyboru świadczeniodawcy. Do rozliczania świadczeń zdrowotnych stosuje się stawkę kapitacyjną, do której stosowane są współczynniki korygujące w zależności od grupy wiekowej bez wyszczególniania stopnia niepełnosprawności.

Realizacja świadczeń opieki zdrowotnej na rzecz osób z niepełnosprawnością w POZ dotyczy świadczeń pielęgniarki/higienistki szkolnej w środowisku nauczania i wychowania.

Cechą charakterystyczną świadczeń pielęgniarki/higienistki szkolnej jest zapewnienie ich dla populacji uczniów w różnych typach szkół i w zależności od ich specyfiki, wartość rocznej stawki kapitacyjnej korygowana jest współczynnikami.

W 2023 r. nastąpiło podniesienie współczynnika korygującego stawkę kapitacyjną pielęgniarki/higienistki szkolnej dla uczniów szkół typu III (szkoła specjalna dla dzieci i młodzieży):

- typ IIIA 5.0 6.8 - 726,24 zł

- typ IIIB 9.4 12.6 - 1 345,68 zł
- typ IIIC 25.0 33.4 - 3 567,12 zł.

Ambulatoryjna Opieka Specjalistyczna

Odnosząc się do zawartego w Karcie Praw Osób Niepełnosprawnych prawa dostępu do leczenia i opieki medycznej, wczesnej diagnostyki, rehabilitacji i edukacji leczniczej, a także do świadczeń zdrowotnych uwzględniających rodzaj i stopień niepełnosprawności, w tym do zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze, sprzęt rehabilitacyjny, wskazać należy, że w ramach ambulatoryjnej opieki specjalistycznej (AOS) pacjenci z niepełnosprawnością mają zapewnioną opiekę specjalistyczną w poszczególnych dziedzinach medycznych, w tym w zakresie badań diagnostycznych, zgodnie z aktualnymi potrzebami zdrowotnymi.

Leczenie stomatologiczne

Zgodnie z rozporządzeniem z dnia 6 listopada 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu leczenia stomatologicznego (Dz. U. z 2021 r. poz. 2148, z późn. zm.), Narodowy Fundusz Zdrowia finansuje świadczenia stomatologiczne u osób niepełnosprawnych na tych samych zasadach co u pozostałych pacjentów. Dodatkowo, u dzieci i młodzieży niepełnosprawnych do ukończenia 16. roku życia oraz u dzieci i młodzieży niepełnosprawnych w stopniu umiarkowanym i znacznym od ukończenia 16. do ukończenia 18. roku życia, jeżeli wynika to ze wskazań medycznych, finansowane są ze środków publicznych:

- kompozytowe materiały światłoutwardzalne do wypełnień,
- znieczulenie ogólne przy wykonywaniu świadczeń gwarantowanych.

U osób niepełnosprawnych w stopniu umiarkowanym i znacznym, które ukończyły 18. rok życia, jeżeli wynika to ze wskazań medycznych, finansowane są przy udzielaniu świadczeń stomatologicznych gwarantowanych:

- znieczulenie ogólne
- kompozytowe materiały światłoutwardzalne do wypełnień.

Zgodnie z informacjami dostępnymi w systemach informatycznych Narodowego Funduszu Zdrowia w dniu 5 marca 2024 r. Narodowy Fundusz Zdrowia sfinansował w 2023 r. leczenie w znieczuleniu ogólnym u 18 900 pacjentów (osób niepełnosprawnych). Koszt tych świadczeń wyniósł ponad 85 000 000 zł.

Leczenie szpitalne

W 2023 r. zarządzeniem nr 157/2023/DSOZ Prezesa NFZ zmieniającym zarządzenie w sprawie warunków umów o udzielanie onkologicznych świadczeń kompleksowych wprowadzono nowe procedury ICD-9 w rehabilitacji: 93.3301 (kąpiel wirowa kończyn górnych), 93.3981 (inne kąpiele) oraz 93.3985 (masaż wibracyjny).

Prace legislacyjne

Projekt rozporządzenia Ministra Zdrowia zmieniającego rozporządzenie z dnia 6 listopada 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu rehabilitacji leczniczej.

W 2023 r. Ministerstwo Zdrowia rozpoczęło prace nad projektem rozporządzenia Ministra Zdrowia zmieniającego rozporządzenie z dnia 6 listopada 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu rehabilitacji leczniczej, mające m.in. na celu zwiększenie dostępności do świadczeń z zakresu rehabilitacji leczniczej również wśród populacji osób niepełnosprawnych poprzez zmiany w zakresie:

- rozpoznania kwalifikujących świadczeniobiorcę do rehabilitacji,
- wymogów dotyczących personelu,
- warunków realizacji świadczenia (wskazanie minimalnych czasów trwania zabiegów),
- wyposażenia miejsca realizacji świadczeń w sprzęt medyczny.

Poprawa dostępu do usług rehabilitacyjnych i wyrobów medycznych najwyższej jakości

Na mocy ustawy z dnia 9 maja 2018 r. o szczególnych rozwiązaniach wspierających osoby o znacznym stopniu niepełnosprawności (Dz. U. poz. 932), osoby posiadające orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności (lub równoważne) mają m.in. prawo do wyrobów medycznych wydawanych na zlecenie do wysokości limitu finansowania bez uwzględnienia okresów użytkowania. Decyzja dotycząca ilości miesięcznego zaopatrzenia w wyroby medyczne każdorazowo jest wydawana przez osoby uprawnione do wystawiania zleceń.

W celu zapewnienia realizacji uprawnień osób posiadających orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności wynikających z ww. ustawy, płatnik zapewnił bezlimitowe finansowanie świadczeń rehabilitacyjnych zrealizowanych na rzecz tej grupy pacjentów. Przedmiotowa ustawa poszerzyła także grupę pacjentów uprawnionych do korzystania z rehabilitacji leczniczej poza kolejnością przyjęć (wynikającą z prowadzonych w placówkach medycznych list oczekujących) o świadczeniobiorców posiadających orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności. Powyższe oznacza, że uprawniony świadczeniobiorca otrzymuje świadczenie w dniu zgłoszenia lub, jeżeli nie jest to możliwe, podmiot leczniczy wyznacza inny termin poza kolejnością przyjęć wynikającą z prowadzonej listy oczekujących. Rozwiązania te stanowią istotne wsparcie dla osób o znacznym stopniu niepełnosprawności w dostępie do, niezbędnej i dostosowanej do ich potrzeb zdrowotnych, rehabilitacji leczniczej.

W dniu 29 grudnia 2023 r. Prezes NFZ przesłał do konsultacji publicznych projekt zarządzenia zmieniającego zarządzenie Nr 195/2020/DSOZ Prezesa Narodowego Funduszu Zdrowia z dnia 11 listopada 2020 r. w sprawie określenia warunków zawierania i realizacji umów w rodzajach rehabilitacja lecznicza oraz programy zdrowotne w zakresie świadczeń - leczenie dzieci i dorosłych ze śpiączką. Płatnik proponuje wdrożenie do systemu rozliczania świadczeń rehabilitacyjnych standardu oceny efektywności prowadzonych działań rehabilitacyjnych. Zmiana ta będzie oddziaływać na oddziały rehabilitacyjne, które zostaną zobowiązane do sprawozdawania w systemach informatycznych efektów zrealizowanych usprawnień.

W ramach poprawy dostępu do wyrobów medycznych MZ sukcesywnie podejmowało działania mające na celu wprowadzanie zmian w zakresie refundacji wyrobów medycznych wydawanych na zlecenie, przy uwzględnieniu możliwości finansowych Narodowego Funduszu Zdrowia. W 2023 r. rozpoczęto prace nad nowelizacją rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 29 maja 2017 r. w sprawie wykazu wyrobów medycznych wydawanych na zlecenie (Dz. U. z 2024 r. poz. 500).

W ramach ww. nowelizacji MZ zaplanowało następujące zmiany:

- zmniejszenie udziału własnego pacjenta w limicie finansowania ze środków publicznych na wyroby chłonne z 30% do 20%, a w przypadku dzieci do 10%,
- wprowadzenie do wykazu aparatów do pomiaru PT/INR dla pacjentów leczonych antagonistami witaminy K wymagających regularnej kontroli wskaźnika PT/INR do ukończenia 18. roku życia lub ze sztucznymi mechanicznymi zastawkami serca lub z migotaniem przedsionków z umiarkowaną do ciężkiej stenozą mitralną lub posiadających orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności, co ma na celu poprawę przestrzegania farmakoterapii i ułatwienie monitorowania leczenia, a także w uzasadnionych medycznie przypadkach zmiany w dawkowaniu leków,
- wprowadzenie do wykazu wkładek ortopedycznych przygotowywanych na zamówienie wraz z badaniem rozmieszczenia nacisków na podeszwowej stronie stóp - dla pacjentów z cukrzycą z zespołem stopy niedokrwiennej lub neuropatycznej lub z deformacjami stóp, lub z występowaniem modzeli lub nagniotków w części podeszwowej stopy, lub w profilaktyce rozwinięcia wtórnego zespołu stopy cukrzycowej,
- zmiany limitów oraz opisów ortez i protez na zamówienie, jak również obuwia ortopedycznego na zamówienie, co wynika ze zmian technologicznych, a także konieczności uwzględnienia cen wyrobów medycznych,
- poszerzenie wykazu o wyroby kompresyjne okrągłodżiane w populacji pacjentów z niewydolnością żylną w leczeniu lub profilaktyce owrzodzeń żylnych,
- zmiany w refundacji osprzętu do pomp insulinowych, uwzględniające rekomendowane okresy użytkowania, jak również nowe wyroby na rynku,
- zwiększenie limitu refundacji w przypadku bardzo wysokich wad wzroku powyżej 10 dptr.,
- podział refundacji białych lasek ze względu na ich funkcjonalność i zastosowanie, wraz z odrębnymi limitami,
- wprowadzenie refundacji wyrobów dedykowanych pacjentkom po mastektomii: rękawów profilaktycznych kompresyjnych okrągłodżianych, gorsetów pooperacyjnych i biustonoszy,
- podział refundacji protez piersi ze względu na ich budowę, a także podniesienie limitu na nie oraz zwiększenie limitu na peruki;

- uwzględnienie chorób rzadkich takich jak hiperinsulinizm i glikogenoza w refundacji systemów monitorowania glikemii, jak również zmiany w warunkach przyznawania tych systemów,
- zmniejszenie udziału własnego pacjenta w limicie finansowania ze środków publicznych na cewniki jednorazowe urologiczne z 20% do 10% dla pacjentów dorosłych,
- wprowadzenie refundacji na plastry mocujące do filtrów HME.

Plan dla Chorób Rzadkich

W związku z przyjętą w sierpniu 2021 r. uchwałą Rady Ministrów w sprawie przyjęcia dokumentu Plan dla chorób Rzadkich, MZ kontynuowało prace nad realizacją Planu dla Chorób Rzadkich, dokumentu mającego na celu wprowadzenie kompleksowych rozwiązań oraz usprawnienie systemu opieki zdrowotnej nad wszystkimi osobami chorymi na choroby rzadkie. W październiku 2023 r. została udostępniona Platforma Informacyjna „Choroby Rzadkie”, która jest przeznaczona dla pacjentów, lekarzy i innych interesariuszy. Ministerstwo Zdrowia prowadziło również prace nad wyceną nowych produktów rozliczeniowych dedykowanych pacjentom Ośrodków Ekspertkich Chorób Rzadkich. Zaplanowano także uruchomienie Polskiego Rejestru Chorób Rzadkich. Rejestr ma pełnić funkcję epidemiologiczną poprzez monitorowanie występowania chorób rzadkich. Powstanie także Karta Pacjenta z Chorobą Rzadką.

Projekty e-Konsylium

W ramach działań związanych z obszarem telemedycyny Ministerstwo Zdrowia od 3 kwietnia 2023 r. do 31 grudnia 2023 r. zrealizowało projekt pod nazwą:

E-KONSYLIUM - wdrożenie modelu zdalnych konsultacji kardiologicznych i onkologicznych z wykorzystaniem platformy telemedycznej.

Głównym celem projektu było wdrożenie działań pro jakościowych oraz rozwiązań organizacyjnych w systemie ochrony zdrowia, poprawiających skuteczność opieki kardiologicznej w szpitalach oraz placówkach POZ. Projekt był odpowiedzią na wyzwania logistyczne i techniczne, związane z realizacją świadczeń specjalistycznych z zakresu kardiologii zarówno na poziomie leczenia szpitalnego, jak również podstawowej opieki zdrowotnej. Placówki oczekiwały wprowadzenia rozwiązań pozwalających na prowadzenie zdalnych konsultacji w ramach zespołów specjalistów z obszaru kardiologii wraz z możliwością przesyłania wyników i obrazów badań diagnostycznych wykonanych w placówce podstawowej opieki zdrowotnej oraz szpitalu partnerskim.

Takie możliwości zapewniła uruchomiona platforma e-Konsylium. Ostatecznie w projekcie wzięło udział 66 placówek POZ oraz 21 szpitali. Całkowity budżet projektu na ww. zadanie wyniósł ponad 15 700 000 zł. Podmioty lecznicze, które wzięły udział w projekcie, nadal mogą korzystać z dostępu do platformy. Ponadto model zdalnych konsultacji będzie rozwijany w ramach drugiej edycji projektu realizowanego ze środków FERS.

Profilaktyka w obszarze zdrowia psychicznego

Jednym z celów szczegółowych wskazanych w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 30 marca 2021 r. w sprawie Narodowego Programu Zdrowia na lata 2021-2025 jest promocja zdrowia psychicznego.

W 2023 r. w ramach Narodowego Programu Zdrowia była kontynuowana ogólnopolska kampania społeczna poświęcona przeciwdziałaniu stygmatyzacji i autostygmatyzacji osób doświadczających zaburzeń i chorób psychicznych pn.: „Nie osądzaj. Zobacz człowieka”.

Ponadto, każda osoba dorosła potrzebująca wsparcia i pomocy w stanach wystąpienia kryzysu psychicznego, mogła skorzystać z Centrum Wsparcia dla osób dorosłych w kryzysie psychicznym, gdzie udzielana jest całodobowa, bezpłatna, specjalistyczna pomoc i wsparcie telefonicznie. Na stronie dostępny był grafik dyżurowania specjalistów tj.: psychiatry, prawnika, pracownika socjalnego, terapeuty uzależnień, asystenta zdrowia, seksuologa.

Deinstytucjonalizacja ochrony zdrowia psychicznego

Priorytet w obszarze zdrowia psychicznego stanowią działania ukierunkowane na rozwijaniu modelu środowiskowego, poprzez udzielanie świadczeń zdrowotnych blisko miejsca zamieszkania, co umożliwia prowadzenie procesu terapeutycznego w sposób adekwatny do potrzeb pacjentów.

W 2023 r. kontynuowany był program pilotażowy w centrach zdrowia psychicznego, którego celem jest testowanie środowiskowego modelu psychiatrycznej opieki zdrowotnej w aspekcie organizacyjnym, finansowym, jakościowym, jak również równości i dostępności do świadczeń zdrowotnych dla osób powyżej 18 roku życia.

Pomoc w centrach zdrowia psychicznego jest bezpłatna, dostępna bez skierowania blisko miejsca zamieszkania oraz dostosowana do zaistniałych potrzeb zdrowotnych. Może obejmować wizyty w poradni, pobyt na oddziale dziennym lub całodobowym, wsparcie zespołu leczenia środowiskowego. Indywidualny plan leczenia opracowują specjaliści na podstawie kontaktu z osobą doświadczającą kryzysu psychicznego. W 2023 r. opiekę nad pacjentami realizowało 106 centrów zdrowia psychicznego.

Kluczowym elementem działania centrów zdrowia psychicznego jest punkt zgłoszeniowo-koordynacyjny do którego zadań należy:

1. udzielanie informacji o zakresie działania centrum i możliwości uzyskania świadczeń opieki zdrowotnej,
2. przeprowadzenie wstępnej oceny potrzeb zdrowotnych osób zgłaszających się do PZK, uzgodnienie wstępnego planu postępowania terapeutycznego oraz udzielenie możliwego wsparcia w zakresie ustalonych potrzeb,
3. uzgodnienie terminu przyjęcia i wskazanie miejsca uzyskania niezbędnego świadczenia psychiatrycznego, w przypadkach pilnych nie później niż 72 godziny od zgłoszenia,
4. w przypadkach tego wymagających wskazanie miejsca uzyskania niezbędnego świadczenia z zakresu pomocy społecznej,
5. udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 października 2023 r. w sprawie Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2023-2030, zawiera wykaz zadań służących realizacji dwóch celów:

1. zapewnienia osobom z zaburzeniami psychicznymi, w tym osobom uzależnionym oraz doświadczającym kryzysu psychicznego, wszechstronnej i kompleksowej opieki i wsparcia adekwatnych do ich potrzeb oraz,
2. zapobieganiu stygmatyzacji i dyskryminacji osób z zaburzeniami psychicznymi.

Cele szczegółowe określone w ww. Programie w zakresie realizacji celu 1. to:

- upowszechnienie zintegrowanego i kompleksowego modelu ochrony zdrowia psychicznego w oparciu o model opieki środowiskowej,
- upowszechnianie i zapewnienie dostępu do specjalistycznych programów terapeutycznych oraz procedur diagnostycznych,
- upowszechnienie zróżnicowanych form pomocy i oparcia społecznego,
- aktywizacja zawodowa i społeczna osób z zaburzeniami psychicznymi,
- skoordynowanie dostępnych form opieki i wsparcia,

- udzielanie wsparcia psychologiczno-pedagogicznego dzieciom, uczniom, rodzicom i nauczycielom,
- opracowanie i wdrożenie nowego, zintegrowanego i kompleksowego modelu opieki nad osobami uzależnionymi i ich bliskimi,
- upowszechnienie rekomendowanych założeń do programów terapeutycznych dla dzieci i młodzieży problemowo korzystających z nowych technologii cyfrowych,
- opracowanie we współpracy z towarzystwami naukowymi właściwymi w sprawach uzależnień oraz z podmiotami zrzeszającymi psychoterapeutów uzależnień, standardów lub rekomendacji postępowania medycznego, psychologicznego i psychoterapeutycznego w podmiotach prowadzących działalność leczniczą w zakresie leczenia uzależnień.

Natomiast w zakresie realizacji celu 2. istotne jest prowadzenie działań informacyjno-edukacyjnych dotyczących:

- przedstawiania wizerunku osób z zaburzeniami psychicznymi w mediach,
- konieczności respektowania praw osób z zaburzeniami psychicznymi.

Program zawiera również rozdziały dotyczące: zalecanych rozwiązań organizacyjnych w systemie ochrony zdrowia psychicznego tj. centrum zdrowia psychicznego, kierunków działań i warunków rozwoju systemu ochrony zdrowia psychicznego, monitorowania i ewaluacji programu oraz niezbędnych działań legislacyjnych.

Leczenie uzależnień

W 2023 r. Krajowe Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom (KCPU) realizowało dwa zadania istotne w kontekście realizacji uchwały Sejmu RP - Karta Praw Osób Niepełnosprawnych.

Prowadzone były konsultacje indywidualne i grupowe w ramach zadania pn. „Udzielanie konsultacji osobom niesłyszącym pijącym szkodliwie/uzależnionym od alkoholu i/lub innych substancji psychoaktywnych w zakresie zmiany szkodliwych zachowań oraz udzielaniu konsultacji dla osób niesłyszących będących w bliskiej relacji z osobą uzależnioną, w kierunku rozwiązywania problemów związanych z tą relacją”. Konsultacje prowadziła osoba z wykształceniem magisterskim z psychologii i pedagogiki oraz znajomością języka migowego (PJM), systemu językowo-migowego (SJM) i języka polskiego w mowie i piśmie.

Dodatkowo prowadzona była strona internetowa www.pa-nieslyszacy.info, na której prowadzono konsultacje osób niesłyszących, ich rodzin oraz instytucji (np. OPS) dotyczące problematyki uzależnień oraz używania substancji psychoaktywnych.

W listopadzie 2023 r. zorganizowano konferencję szkoleniową integrującą środowiska i wiedzę z obszaru leczenia uzależnienia od alkoholu oraz obszaru leczenia uzależnienia od innych środków psychoaktywnych, skierowanej do specjalistów i instruktorów terapii uzależnień i jednym z prelegentów była osoba niesłysząca pracująca z osobami niesłyszącymi uzależnionymi. Konferencja była nagrywana i transmitowana z udziałem tłumacza języka migowego w tle.

W ramach działającego na zlecenie KCPU Ogólnopolskiego Pogotowia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia” prowadzone były konsultacje z wykorzystaniem komunikatora SKYPE. W każdy poniedziałek w godz. 13.00 -15.00 członkowie rodzin z problemem przemocy i problemem alkoholowym mogli skonsultować się przez SKYPE (pogotowie. niebieska. linia) ze specjalistą z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie - dyżurujący konsultanci posługują się językiem migowym. W 2023 r. w poradni Skype przeprowadzono 8 rozmów.

Dostępność Plus dla zdrowia

Do 31 grudnia 2023 r. MZ realizowało projekt pn. „Dostępność Plus dla zdrowia” o wartości ponad 350 000 000 zł. Był to projekt pozakonkursowy grantowy nr POWR.05.02-00-00-0044/18 wdrażany w ramach *osi priorytetowej V Wsparcie dla obszaru zdrowia* PO WER, współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. Pozwolił on na opracowanie standardów dostępności dla placówek podstawowej opieki zdrowotnej (dalej: POZ) oraz szpitali oraz przyznanie grantów szpitalom oraz placówkom POZ na poprawę dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

Wsparcie dotyczyło obszarów: architektonicznego, cyfrowego oraz informacyjno-komunikacyjnego. Opracowane standardy dostępności uwzględniały również aspekt komunikacji z osobami ze szczególnymi potrzebami, w tym

osobami z dysfunkcjami słuchu, a także z osobami z niepełnosprawnością intelektualną. Przekazywane środki były przeznaczone w szczególności na działania dostosowawcze, jak również na zakup sprzętu wspierającego komunikację, w tym m.in. pętli indukcyjnych, specjalistycznych infografik czy też tabletów z oprogramowaniem do komunikacji alternatywnej.

Łącznie wsparciem w projekcie zostało objętych ponad 270 placówek POZ oraz 78 szpitali.

Dostępność Plus dla AOS

W ramach Priorytetu 03 Dostępność i usługi dla osób z niepełnosprawnościami, Działania 03.07 Dostępność podmiotów leczniczych, programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 - 2027 (FERS), współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, przyznano dofinansowanie na realizację projektu niekonkurencyjnego nr FERS.03.07-IP.07-0001/23 pn. „Dostępność Plus dla AOS”. Jego realizacja rozpoczęła się 2 listopada 2023 r. i potrwa do października 2028 r. Budżet projektu wynosi ponad 380 000 000 zł.

Głównym celem projektu jest opracowanie i wdrożenie standardu dostępności dla placówek ambulatoryjnej opieki specjalistycznej (dalej: AOS), co przyczyni się do poprawy dostępności tych placówek medycznych dla osób ze szczególnymi potrzebami oraz do zwiększenia jakości realizowanych przez nie świadczeń.

Jednocześnie mając na uwadze obowiązek przestrzegania Karty praw Podstawowych (KPP) oraz Karty Praw Osób Niepełnosprawnych KPON, MZ podejmuje działania zapewniające na każdym etapie wdrażania programu FERS przestrzeganie zapisów ww. dokumentów. W przypadku stosowania KPP dotyczy to w szczególności przygotowania dokumentów i działań wynikających z realizacji Działań FERS, dla których MZ jest Instytucją Pośredniczącą w zakresie:

- informowania potencjalnych beneficjentów o możliwościach ubiegania się o dofinansowanie w ramach ogłoszonych naborów;
- przygotowania wytycznych dla wnioskodawców w formie regulaminów;
- przestrzegania kryteriów wyboru projektów w tym kryteriów horyzontalnych odnoszących się do KPP i KPON;
- wybór i ocena projektów.

Wszystkie wnioski o dofinansowanie projektu weryfikowane są na etapie oceny na podstawie kryteriów wyboru projektów pod kątem ich zgodności z prawami i wolnościami określonymi we wskazanych artykułach i rozdziałach KPP. Jeżeli podczas oceny wniosku zidentyfikowane zostanie zagrożenie dla którychkolwiek z ww. praw i wolności, konieczne jest zgłoszenie przez oceniających zastrzeżeń i uwag, a następnie skierowanie wniosku do uzupełnienia/poprawy lub negatywnej oceny. W praktyce oznacza to, że dofinansowania nie będą mogły otrzymać projekty zawierające zapisy, które mogą potencjalnie naruszać prawa i wolności określone w KPP.

Rehabilitacja lecznicza

Osoby z niepełnosprawnością mogą korzystać z szerokiego spektrum rehabilitacji leczniczej w zależności od wiodącej jednostki chorobowej, która wymaga zastosowania świadczeń rehabilitacyjnych. W 2023 r. kontynuowane były uprawnienia dotyczące korzystania z rehabilitacji leczniczej poza kolejnością przyjęć wynikającą z prowadzonych w placówkach medycznych list oczekujących, dla świadczeniobiorców z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności. Przyjęty bezlimitowy sposób finansowania świadczeń zrealizowanych na rzecz tej grupy pacjentów nie ogranicza przyjęć pacjentów przez świadczeniodawców, którzy realizują świadczenia w ramach umów z Narodowym Funduszem Zdrowia. W 2023 r. wartość sfinansowanych świadczeń na rzecz osób z orzeczeniem ze znacznym stopniem niepełnosprawności wyniosła 1 181 724 487,21zł. Oznacza to wzrost nakładów na świadczenia rehabilitacyjne dla osób z niepełnosprawnością o 46,96% w stosunku do 2022 r.

Tabela: Kwoty sfinansowanych świadczeń z podziałem na poszczególne zakresy rehabilitacji leczniczej w 2023 r.

Kod zakresu świadczeń	Nazwa zakresu świadczeń	Wartość rozliczonych jednostek rozliczeniowych	Zmiana % wartości rozliczonych jednostek względem 2022r
05.1300.507.02	LEKARSKA AMBULATORYJNA OPIEKA REHABILITACYJNA DLA OSÓB O ZNACZNYM STOPNIU NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI	4 411 408,41 zł	32,14%
05.1310.508.02	FIZJOTERAPIA AMBULATORYJNA DLA OSÓB O ZNACZNYM STOPNIU NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI	606 621 521,71 zł	56,52%
05.1310.509.02	FIZJOTERAPIA DOMOWA DLA OSÓB O ZNACZNYM STOPNIU NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI	387 899 105,20 zł	36,39%
05.2300.521.02	REHABILITACJA DZIECI Z ZABURZENIAMI WIEKU ROZWOJOWEGO W OŚRODKU/ODDZIALE DZIENNYM Z ORZECZENIEM O ZNACZNYM STOPNIU NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI	46 905 696,67 zł	33,92%
05.2300.522.02	REHABILITACJA OGÓLNOUSTROJOWA W OŚRODKU/ODDZIALE DZIENNYM DLA OSÓB O ZNACZNYM STOPNIU NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI	23 968 937,66 zł	32,74%
05.2300.523.02	REHABILITACJA OSÓB Z DYSFUNKCJĄ NARZĄDU SŁUCHU I MOWY DLA OSÓB O ZNACZNYM STOPNIU NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI	2 923 200,14 zł	23,35%
05.2300.524.02	REHABILITACJA OSÓB Z DYSFUNKCJĄ NARZĄDU WZROKU DLA OSÓB O ZNACZNYM STOPNIU NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI	488 142,54 zł	37,25%
05.2300.526.02	REHABILITACJA KARDIOLOGICZNA LUB KARDIOLOGICZNA TELEREHABILITACJA HYBRYDOWA W OŚRODKU/ODDZIALE DZIENNYM DLA OSÓB O ZNACZNYM STOPNIU NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI	274 250,45 zł	52,88%
05.4300.500.02	REHABILITACJA OGÓLNOUSTROJOWA W WARUNKACH STACJONARNYCH DLA OSÓB O ZNACZNYM STOPNIU NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI	73 160 358,94 zł	49,33%
05.4300.509.02	REHABILITACJA PULMONOLOGICZNA W WARUNKACH STACJONARNYCH DLA OSÓB O ZNACZNYM STOPNIU NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI	1 829 018,84 zł	66,72%
05.4306.500.02	REHABILITACJA NEUROLOGICZNA DLA OSÓB O ZNACZNYM STOPNIU NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI	32 671 415,18 zł	46,04%
05.4308.500.02	REHABILITACJA KARDIOLOGICZNA LUB KARDIOLOGICZNA TELEREHABILITACJA HYBRYDOWA W WARUNKACH STACJONARNYCH DLA OSÓB O ZNACZNYM STOPNIU NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI	571 431,47 zł	67,00%

Źródło: opracowanie własne Narodowego Funduszu Zdrowia

Zaopatrzenie w wyroby medyczne i środki pomocnicze specjalnego przeznaczenia

Narodowy Fundusz Zdrowia finansuje wyroby medyczne wydawane na zlecenie na zasadach określonych w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 29 maja 2017 r. w sprawie wykazu wyrobów medycznych wydawanych na zlecenie wydanym na podstawie ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o refundacji leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych (Dz. U. z 2024 r. poz. 930). W rozporządzeniu został określony wykaz wyrobów medycznych wydawanych na zlecenie wraz z określeniem limitów ich finansowania ze środków publicznych i wysokości udziału własnego świadczeniobiorcy w tym limicie, kryteria przyznawania, okresy użytkowania oraz limit finansowania cen napraw tych wyrobów. Zgodnie z art. 47 ust. 1a i 1b ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej, osobom posiadającym uprawnienia dodatkowe tzn.:

- świadczeniobiorcom do 18. roku życia, u których stwierdzono ciężkie i nieodwracalne upośledzenie albo nieuleczalną chorobę zagrażającą życiu, które powstały w prenatalnym okresie rozwoju dziecka lub w czasie porodu (47 DN),
- świadczeniobiorcom posiadającym orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności (47 ZN),
- świadczeniobiorcom posiadającym orzeczenie o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji (47 ZND).

Narodowy Fundusz Zdrowia finansuje ww. wyroby medyczne do wysokości limitu finansowania ze środków publicznych określonego w tych przepisach, według wskazań medycznych, bez uwzględnienia okresów użytkowania. O ilości miesięcznego zaopatrzenia w te wyroby decyduje każdorazowo osoba uprawniona do wystawienia zlecenia, o której mowa w art. 2 pkt 14 ustawy o refundacji.

Tabela: Dane dot. sfinansowanych w 2023 r. wyrobów medycznych dla osób z ww. uprawnieniami dodatkowymi.

Rok realizacji	Kod uprawnienia dodatkowego	Liczba pacjentów	Wartość rozliczonych wyrobów (na podstawie statusu rozliczenia)
2023	47DN	8 105	30 354 871 zł
2023	47ZN 47ZND	195 128	593 309 464 zł

Źródło: systemu informatyczny Centrali NFZ, według stanu na dzień 05 marca 2024 r.

Łączna wartość sfinansowanych wyrobów medycznych za 2023 r. wynosi 623 664 336zł co stanowi wzrost ok 33 % w stosunku do 2022 r.

Dofinansowanie wyrobów medycznych ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

Osoby niepełnosprawne, którym Narodowy Fundusz Zdrowia przyznał wsparcie w zakupie wyrobów medycznych (przedmiotów ortopedycznych lub środków pomocniczych)¹⁹ mogły w 2023 r. (podobnie jak w latach poprzednich) otrzymać dodatkowe dofinansowanie do zakupu wspomnianych wyrobów medycznych, ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON) będących w dyspozycji samorządów powiatowych, jeśli ich przeciętny miesięczny dochód nie przekraczał określonego kryterium dochodowego.

¹⁹ Narodowy Fundusz Zdrowia gromadzi jedynie informacje dotyczące całkowitej liczby osób zgłoszonych do ubezpieczenia zdrowotnego (obowiązkowego i dobrowolnego), bez wyszczególnienia liczby osób niepełnosprawnych. Nie jest zatem możliwe określenie skali działań na rzecz osób niepełnosprawnych, podejmowanych przez Narodowy Fundusz Zdrowia w 2023 r. odnośnie zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze.

Dofinansowanie to następuje w oparciu o przepisy rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 25 czerwca 2002 r. w sprawie określenia rodzajów zadań powiatu, które mogą być finansowane ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (Dz. U. z 2015 r. poz. 926, z późn. zm.), zwanego dalej „rozporządzeniem w sprawie zadań powiatu”.

Wysokość dofinansowania ze środków PFRON zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze, przyznane osobie niepełnosprawnej przez NFZ, wynosiła do 100% udziału własnego osoby niepełnosprawnej w limicie ceny ustalonym na podstawie odrębnych przepisów, jeżeli taki udział był wymagany i do 150% sumy kwoty takiego limitu oraz wymaganego udziału własnego osoby niepełnosprawnej.

Do samorządów wpłynęło 299 850 wniosków od osób indywidualnych na łączną kwotę 536 272 385,00 zł, po rozpatrzeniu których 380 samorządów wypłaciło kwotę 307 616 345 zł na rzecz 166 360 osób, w tym dofinansowanie zakupu sprzętu rehabilitacyjnego obejmowało wypłaty w ramach 7201 osób na kwotę 16 165 786 zł.

Wykorzystanie środków dotyczyło dofinansowania zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze wypłaconego:

- na rzecz 149 736 dorosłych osób niepełnosprawnych w kwocie 260 069 303 zł,
- na rzecz 16 624 dzieci i młodzieży niepełnosprawnej w kwocie 47 547 042 zł.

W ramach zadania pomoc finansową otrzymało 65 867 osób będących mieszkańcami wsi w wysokości 118 919 326 zł, jak również 96 951 kobiet w kwocie 160 419 662 zł.

Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny dla osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, prawnych i jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej

Do samorządów w zakresie realizacji zadania wpłynęły 453 wnioski na łączną kwotę 11 648 622 zł, z czego 60 wniosków na kwotę 1 595 080 zł złożyły podmioty z sektora finansów publicznych i 393 wnioski na kwotę 10 053 542 zł - jednostki spoza sektora finansów publicznych.

Starostowie 99 powiatów zawarli 158 umów na łączną kwotę 2 305 228 zł, z czego stroną w 26 umowach na kwotę 388 205 zł były podmioty z sektora finansów publicznych, a w 132 umowach na kwotę 1 917 023 zł - jednostki spoza tego sektora. Przeciętne dofinansowanie zakupu sprzętu rehabilitacyjnego wyniosło 14 270 zł.

Powiaty te wykorzystały kwotę 2 254 684 zł, z czego 387 688 zł otrzymało 26 podmiotów sektora finansów publicznych, a kwotę 1 866 996 zł – 128 jednostek spoza sektora finansów publicznych.

Na zakup sprzętu do rehabilitacji dzieci i młodzieży niepełnosprawnej wykorzystano 1 269 444 zł (56,30%).

Program PFRON: Dostępna Przestrzeń Publiczna Moduł D

Na podstawie art. 47 ust. 1 pkt 4 ustawy o rehabilitacji Rada Nadzorcza Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych Uchwałą nr 8/2023 z dnia 17 marca 2023 r. zatwierdziła program „Dostępna przestrzeń publiczna”.

Celem Programu jest zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami dostępu do przestrzeni publicznej, informacji i komunikacji, a także technologii, urządzeń oraz usług powszechnie dostępnych lub powszechnie zapewnianych, na zasadzie równości z innymi osobami.

Program realizowany jest w latach 2023-2027, od dnia podjęcia uchwały przez Radę Nadzorczą PFRON o zatwierdzeniu Programu, nie dłużej jednak niż do wyczerpania budżetu Programu.

W 2023 r. program realizowany był w podziale na cztery Moduły. Jednym z nich był Moduł D. Adresatami tego modułu były podmioty lecznicze wymienione w art. 4 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej czyli samodzielne publiczne zakłady opieki zdrowotnej, oraz spółki prawa handlowego utworzone z przekształcenia tych podmiotów, w których większość udziałów ma Skarb Państwa lub jednostka samorządu terytorialnego, świadczące opiekę ginekologiczną, w tym opiekę prekoncepcyjną (opieka w okresie przed planowaną ciążą), opiekę podczas ciąży oraz po porodzie. Warunkiem ubiegania się o dofinansowanie było wskazanie nr umowy z NFZ na świadczenie wymienionych usług.

W 2023 r. zrealizowany został pierwszy nabór wniosków. W module D Zarząd PFRON przyznał dofinansowanie 65 podmiotom w kwocie 4 191 255,51 zł.

Środki PFRON przeznaczyły m.in.: na zakup fotela ginekologicznego np. z regulowaną wysokością, wagi krzesłkowej lub platformowej, podnośnika sufitowego lub mobilnego, leżanki z regulacją wysokości, zakup usługi tłumaczenia na język migowy (w tym aplikacji), pętli indukcyjnej, wyposażenie toalety lub łazienki dla osób z niepełnosprawnościami.

Działania Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji (MSWiA)

Z budżetu MSWiA dofinansowywane są prace budowlane i inwestycyjne prowadzone w obiektach Samodzielnych Publicznych Zakładów Opieki Zdrowotnej MSWiA i Państwowego Instytutu Medycznego MSWiA, w których są udzielane świadczenia opieki zdrowotnej, w zakresie niwelowania barier funkcjonalnych lub podwyższenia dostępności dla osób niepełnosprawnych.

W 2023 r. MSWiA dofinansowało inwestycje bezpośrednio realizowane przez SP ZOZ MSWiA i PIM MSWiA na rzecz zniesienia barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych.

Inwestycje, które wpłynęły pośrednio m.in. na zniesienie barier architektonicznych, gdyż wymagały dostosowania podmiotów leczniczych MSWiA do przepisów prawa w zakresie ułatwienia dostępu osobom niepełnosprawnym realizowały w 2023 r. następujące podmioty:

- SP ZOZ Szpital Specjalistyczny MSWiA w Otwocku,
- SP ZOZ MSWiA w Gdańsku,
- SP ZOZ MSWiA w Opolu,
- SP ZOZ MSWiA w Lublinie,
- SP ZOZ MSWiA we Wrocławiu,
- SP ZOZ Sanatorium Uzdrowskie MSWiA w Krynicy-Zdroju im. bł. Karoliny Kózkówny,
- SP ZOZ MSWiA w Rzeszowie,
- Państwowy Instytut Medyczny MSWiA.

Opieka lekarska w jednostkach penitencjarnych

Opieka zdrowotna obejmuje świadczenia zdrowotne udzielane w podmiotach leczniczych jednostek penitencjarnych jak i organizację świadczeń udzielanych w podmiotach pozawięziennych. Świadczenia opieki zdrowotnej udzielane osobom pozbawionym wolności finansowane są w całości z budżetu państwa. Zasadą jest udzielanie świadczeń przede wszystkim w podmiotach leczniczych zakładów karnych lub aresztów śledczych, natomiast w przypadku zaistnienia przesłanek określonych w Kodeksie karnym wykonawczym udzielanie świadczeń odbywa się w podmiotach pozawięziennych (dotyczy to w szczególności świadczeń wysokospecjalistycznych wymagających specjalistycznego sprzętu, kadry lub sytuacji nagłego zagrożenia zdrowia lub życia). Wszelkie wydatki związane z utrzymaniem odpowiednich warunków, jakie winny spełniać pomieszczenia podmiotów leczniczych dla osób pozbawionych wolności, wyposażenie w sprzęt medyczny, zaopatrzenie w wyroby medyczne są pokrywane z budżetu więziennictwa.

W każdej jednostce penitencjarnej funkcjonują podmioty lecznicze dla osób pozbawionych wolności. Są nimi: ambulatoria z izbami chorych (we wszystkich jednostkach) oraz szpitale więzienne. W ramach tych podmiotów działają oddziały szpitalne, gabinety lekarskie, pracownie diagnostyczne, gabinety stomatologiczne, pracownie rehabilitacji i fizykoterapii oraz apteki zakładowe. Szczegółowe warunki, jakie powinny spełniać te obiekty, określa rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 5 lipca 2012 r. w sprawie szczegółowych wymagań jakim powinny odpowiadać pomieszczenia urządzenia podmiotu leczniczego dla osób pozbawionych wolności (Dz. U.2012 r. poz 808, z późn. zm.). Jednostki, w których funkcjonują szpitale więzienne zapewniają całodobową opiekę medyczną. W pozostałych jednostkach kadra medyczna jest obecna w godzinach pracy administracji i zapewnia osadzonym ambulatoryjną opiekę medyczną. W czasie, kiedy w jednostce nie ma kadry medycznej, więziennictwo korzysta ze świadczeń Zespołów Ratownictwa Medycznego.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami każdy osadzony przy przyjęciu do jednostki penitencjarnej jest badany przez lekarza, który wydaje zalecenia odnośnie dalszego postępowania, w tym np. umieszczenia w celi przystosowanej dla osób niepełnosprawnych, bezpłatnego zaopatrzenia w niezbędne protezy, przedmioty

ortopedyczne i środki pomocnicze oraz wydaje inne zalecenia, wynikające z ewentualnych ograniczeń stwierdzonych u osadzonego niepełnosprawnego, dotyczące odstępstw od rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 grudnia 2022 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności (Dz. U. poz. 2847) oraz rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 grudnia 2022 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania (Dz. U. poz. 2848).

W strukturach więziennych podmiotów leczniczych funkcjonują dwa oddziały szpitalne dedykowane między innymi niepełnosprawnym osobom pozbawionym wolności. Jest to Oddział Rehabilitacji Narządu Ruchu w Zakładzie Karnym Nr 1 w Łodzi Oddział Zewnętrzny w Łodzi i Oddział dla Przewlekłe Chorych w Zakładzie Karnym w Czarne.

W Oddziale Zewnętrznym w Bydgoszczy-Fordonie Aresztu Śledczego w Bydgoszczy organizowane są w miarę istniejących potrzeb kursy orientacji przestrzennej dla osadzonych z niepełnosprawnością narządu wzroku. W 2023 r. zorganizowano kurs dla 2 osób pozbawionych wolności.

Na mocy rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 września 2017 r. w sprawie Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej – Funduszu Sprawiedliwości (Dz. U. z 2019 r. poz. 683) osadzeni mogą korzystać ze środków finansowych Funduszu, w przypadku braku możliwości korzystania ze środków budżetowych, między innymi na pokrywanie kosztów związanych ze specjalistycznym leczeniem lub rehabilitacją leczniczą oraz uzyskiwaniem orzeczeń o niepełnosprawności, stopniu niepełnosprawności lub niezdolności do pracy (5 przypadków w 2023 r. na kwotę 1 250,00 zł), na pokrywanie kosztów transportu specjalnego, zgodnie ze wskazaniami lekarskimi lub przejazdów do miejsca pobytu, nauki, terapii, pracy, zwłaszcza wykonywanej nieodpłatnie (w 2023 r. zrealizowano 204 takich transportów na kwotę 129 378,86 zł, w tym dla osób z niepełnosprawnościami), pokrywanie kosztów związanych z organizacją i udzielaniem pomocy rzeczowej w formie między innymi środków czystości i higieny osobistej, leków, środków opatrunkowych i sanitarnych, wyrobów medycznych, w tym protez, przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych.

Zgodnie z art. 83 §3 Kkw, skazani poddawani są w miarę potrzeby, za ich zgodą, badaniom psychologicznym, a także psychiatrycznym. Badania przeprowadza się w 15 ośrodkach diagnostycznych, a ich łączna pojemność wynosi 487 miejsc. Zasady organizacji i warunki przeprowadzania badań psychologicznych i psychiatrycznych w ośrodkach diagnostycznych powołanych w zakładach karnych i aresztach śledczych, reguluje Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 sierpnia 2023 r. w sprawie organizacji i warunków przeprowadzania badań psychologicznych i psychiatrycznych w ośrodkach diagnostycznych.

W 2023 r. skierowano i przyjęto na badania psychologiczne 1 163 osadzonych. Wykonano 1 193 orzeczeń psychologiczno-penitencjarnych. Ponadto w ośrodkach diagnostycznych w 2023 r. sporządzono 315 opinii psychiatrycznych. W 2023 r. skierowano na badania 581 skazanych, co do których zachodziła konieczność stosowania oddziaływań specjalistycznych w warunkach oddziału terapeutycznego dla skazanych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzonych umysłowo.

W 2023 r. na podstawie sporządzonych badań skierowano 560 skazanych do oddziałów terapeutycznych dla skazanych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzonych umysłowo, zaś 174 skazanych docelowo zostało skierowanych do oddziałów, w których realizowane są programy terapeutyczne dla skazanych za przestępstwa określone w art. 197-203 Kk, popełnione w związku z zaburzeniami preferencji seksualnych.

W 2023 r. funkcjonowały 24 oddziały terapeutyczne dla osób z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzonych umysłowo, które dysponowały 1 837 miejscami, w tym jeden oddział został uruchomiony w grudniu 2023 r. Łącznie w 2023 r. w oddziałach terapeutycznych poddano specjalistycznym oddziaływaniam terapeutycznym 2 424 osoby pozbawione wolności. Dominującym rozpoznaniem wśród pacjentów oddziałów terapeutycznych dla skazanych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzonych umysłowo są zaburzenia osobowości. 1 730 pacjentów oddziałów terapeutycznych miało zdiagnozowane tego typu zaburzenia. U 408 skazanych zdiagnozowano upośledzenie umysłowe (u 354 skazanych zdiagnozowano upośledzenie w stopniu lekkim, u 54 upośledzenie w stopniu umiarkowanym). Dużą grupę pacjentów stanowią osoby z tzw. podwójną diagnozą czyli osoby uzależnione, które z powodu współwystępowania u nich innych zaburzeń, nie kwalifikują się do terapii w oddziałach dla uzależnionych. W 2023 r. takich skazanych przebywało 1 398. Czas terapii w oddziałach dla

skazanych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi jest zindywidualizowany i zależy od postępów skazanego w terapii. Do podstawowych oddziaływań specjalistycznych należą: terapia indywidualna i grupowa oraz terapia zajęciowa.

Rehabilitacja lecznicza rolników

Zgodnie z art. 64 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz. U. z 2024 r. poz. 90) w ramach zadań zrealizowanych na rzecz pomocy ubezpieczonym i osobom uprawnionym do świadczeń z ubezpieczenia społecznego rolników, Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego w 2023 r. kierowała na rehabilitację leczniczą osoby zagrożone całkowitą niezdolnością do pracy w gospodarstwie rolnym, osoby uznane za okresowo całkowicie niezdolne do pracy w gospodarstwie rolnym, które w wyniku dalszego leczenia i rehabilitacji rokowały odzyskanie zdolności do pracy w gospodarstwie rolnym oraz osoby uprawnione do emerytury rolniczej. Ponadto w 2023 r. Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego kierowała na turnusy regeneracyjne osoby ubezpieczone będące opiekunami osób niepełnosprawnych.

W ramach powyższych działań na rehabilitację leczniczą realizowaną przez Kasę w 2023 r. skierowano 12 098 rolników i 717 osób uprawnionych do emerytury rolniczej. Na turnusy regeneracyjne skierowano 187 osób ubezpieczonych będących opiekunami osób niepełnosprawnych.

Działania Głównego Urzędu Statystycznego (GUS)

W 2023 r. zorganizowano cztery webinaria prozdrowotne dla pracowników jednostek służb statystyki publicznej we współpracy z:

- Polskim Towarzystwem Okulistycznym pt. „Spójrzmy statystykom w oczy. Podstawowa wiedza o budowie oka oraz chorobach, diagnostyce i leczeniu oczu”;
- Polskim Towarzystwem Psychiatrycznym pt. „Zaburzenia depresyjne”;
- Fundacją SYNOPSIS pt. „Wybrane zagadnienia dotyczące spektrum autyzmu”;
- Państwowym Instytutem Geologicznym - PIB pt. „Wody lecznicze Polski”.

W sieci wewnętrznej Intranet zamieszczony został kafelek „Badania profilaktyczne” odsyłający na stronę Narodowego Funduszu Zdrowia. Zainteresowane osoby mogły na bieżąco śledzić akcje NFZ poświęcone profilaktyce chorób i promocji zdrowia, w tym bezpłatnych badań.

W marcu 2023 r. Urząd zorganizował akcję *Mammobus w GUS*. Akcja została zorganizowana w sposób umożliwiający udział osób z niepełnosprawnościami (podjazd, asystent).

Działania Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (ZUS).

Zakład Ubezpieczeń Społecznych na podstawie art. 69 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2024 r. poz. 497, z późn. zm.) prowadzi program rehabilitacji leczniczej w ramach prewencji rentowej. Program skierowany jest do osób ubezpieczonych zagrożonych długotrwałą niezdolnością do pracy z powodu choroby, urazu lub wypadku, rokujących odzyskanie tej zdolności po przeprowadzeniu rehabilitacji.

Głównym celem programu jest poprawa stanu zdrowia i funkcji organizmu w stopniu, który umożliwia podjęcie pracy zarobkowej, a tym samym sprzyja eliminowaniu bądź znacznemu ograniczeniu stanu wykluczenia społecznego osób z niepełnosprawnościami. Indywidualnie ustalony program obejmuje rehabilitację medyczną oraz psychologiczną, a także edukację zdrowotną.

ZUS nie posiada własnych ośrodków i prowadzi rehabilitację leczniczą na podstawie umów zawartych z ośrodkami rehabilitacyjnymi, spełniającymi określone przez ZUS wymagania prawne, lokalowe, kadrowe i medyczne. Ośrodki wybierane są w drodze ogłoszonego przez ZUS konkursu ofert. Realizacja programu rehabilitacji leczniczej w ośrodkach, zgodnie z zawartymi umowami, poddawana jest systematycznej kontroli sprawdzającej jakość świadczonych usług. W szczególności ocenie podlega indywidualnie ustalony dla każdego pacjenta program rehabilitacji – w tym liczba zabiegów i ćwiczeń, oddziaływania psychologiczne, zakres tematyczny edukacji zdrowotnej oraz zgłaszane przez ubezpieczonych uwagi i zastrzeżenia. ZUS monitoruje pracę

ośrodków rehabilitacyjnych, również poprzez bieżącą analizę dokumentacji medycznej wpływającej do ZUS po zakończeniu rehabilitacji.

W 2023 r. rehabilitację leczniczą ukończyło ok. 48 400 osób, z tego:

- 39 600 osób w związku ze schorzeniami narządu ruchu,
- 2 800 osób w związku ze schorzeniami narządu głosu,
- 2 500 osób w związku ze schorzeniami układu krążenia,
- 1 400 osób w związku ze schorzeniami psychosomatycznymi,
- 1 100 osób w związku ze schorzeniami układu oddechowego,
- 1 000 osób w związku ze schorzeniami onkologicznymi po leczeniu nowotworu gruczołu piersiowego.

Łącznie koszty rehabilitacji (razem z kosztami opłaty uzdrowskiej i kosztami przejazdu) wyniosły w 2023 r. ok. 179 436 000 zł.

Cechą programów rehabilitacji leczniczej jest powszechność, wczesność rozpoczęcia, kompleksowość i ciągłość.

W 2023 r. ośrodki rehabilitacyjne zobowiązane były do zapewnienia osobom ze szczególnymi potrzebami dostępności: architektonicznej, cyfrowej, informacyjno-komunikacyjnej zgodnie z ustawą z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. z 2022 r. poz. 2240), zwanej dalej „ustawą o zapewnianiu dostępności”.

Realizowana była zasada równości szans i dostępności dla ubezpieczonych, zagrożonych długotrwałą niezdolnością do pracy z powodu choroby, urazu lub wypadku, rokujących odzyskanie tej zdolności po przeprowadzeniu rehabilitacji.

3. DOSTĘP DO WSZECHSTRONNEJ REHABILITACJI MAJĄCEJ NA CELU ADAPTACJĘ SPOŁECZNĄ

Warsztaty terapii zajęciowej

Warsztat terapii zajęciowej jest wyodrębnioną organizacyjnie i finansowo placówką stwarzającą osobom niepełnosprawnym niezdolnym do podjęcia pracy możliwość rehabilitacji społecznej i zawodowej w zakresie pozyskania lub przywracania umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia. Warsztaty terapii zajęciowej mogą być organizowane przez fundacje, stowarzyszenia lub przez inne podmioty.

Działalność warsztatu, poprzez zastosowanie różnorodnych technik terapii zajęciowej, zmierza do usamodzielnienia uczestników, poprzez wyposażenie ich w umiejętności wykonywania czynności życia codziennego oraz zaradności osobistej, a także rozwijania psychofizycznych sprawności oraz podstawowych i specjalistycznych umiejętności zawodowych, umożliwiających uczestnictwo w szkoleniu zawodowym albo podjęcie pracy.

Koszty utworzenia, działalności i wynikające ze zwiększenia liczby uczestników warsztatu terapii zajęciowej są współfinansowane ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych oraz ze środków samorządu powiatowego lub z innych źródeł. Zgodnie z ustawą o rehabilitacji koszty działalności warsztatu są finansowane ze środków samorządu powiatowego w wysokości co najmniej 10% tych kosztów. Natomiast maksymalne dofinansowanie ze środków PFRON kosztów działalności warsztatów terapii zajęciowej, w tym wynikających ze zwiększonej liczby uczestników warsztatu, określono na poziomie 90% kosztów, a tworzenia warsztatu terapii zajęciowej na poziomie 70% tych kosztów.

Środki na finansowanie kosztów działania warsztatów wyliczone wg algorytmu uwzględniają zobowiązania z tytułu umów zawartych w tym zakresie do 31 grudnia roku poprzedzającego realizację tego zadania. Przypadająca powiatom kwota na wypłatę zobowiązań w tym zakresie wyniosła 852 758 856 zł.

Dofinansowania kosztów działania udzielono organizatorom 3 warsztatów powstałych w roku sprawozdawczym na kwotę 1 204 562 zł.

Dofinansowania kosztów działania udzielono organizatorom 729 warsztatów powstałych w latach poprzednich z tego 129 warsztatów, których organizatorem jest jednostka sektora finansów publicznych na kwotę 145 000 841 zł oraz 600 warsztatów prowadzonym przez jednostki spoza sektora finansów publicznych na kwotę 706 040 253 zł.

Na koniec okresu sprawozdawczego 28 976 uczestników WTZ odbywało terapię zajęciową - 232 osoby w warsztatach przy zakładach pracy chronionej (0,80%), 12 932 osoby to kobiety (44,63%), 36 to młodzież do 18. roku włącznie (0,12%).

Spośród 1 965 uczestników, którzy opuścili warsztaty 245 osoby niepełnosprawne podjęły zatrudnienie w tym:

- 111 osób w zakładach aktywności zawodowej,
- 19 osób w zakładach pracy chronionej,
- 9 osób w spółdzielniach socjalnych,
- 12 osób w przedsiębiorstwach społecznych,
- 20 osób w organizacjach pozarządowych.

Pozostałe 74 osoby pracowały na otwartym rynku pracy.

W stosunku do 2022 r. liczba uczestników WTZ wzrosła o 284 osoby.

W roku sprawozdawczym w 132 samorządach powiatowych funkcjonowało 216 warsztatów terapii zajęciowej, w których uczestniczyło 1 312 osób niepełnosprawnych przebywających w jednostkach organizacyjnych obowiązanych do zapewnienia terapii zajęciowej na podstawie odrębnych przepisów (m.in. w domach pomocy społecznej).

Turnusy rehabilitacyjne

Osoba niepełnosprawna, która została skierowana na turnus rehabilitacyjny przez lekarza, może otrzymać dofinansowanie ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych kosztu pobytu na turnusie, jeżeli spełnia ustawowe kryterium dochodowe. Wysokość dofinansowania uzależniona jest od stopnia niepełnosprawności, wieku oraz miejsca pracy.

Turnus rehabilitacyjny oznacza zorganizowaną formę aktywnej rehabilitacji połączonej z elementami wypoczynku, której celem jest ogólna poprawa psychofizycznej sprawności oraz rozwijanie umiejętności społecznych uczestników, między innymi przez nawiązywanie i rozwijanie kontaktów społecznych, realizację i rozwijanie zainteresowań, a także przez udział w innych zajęciach przewidzianych programem turnusu.

Powiatowe centra pomocy rodzinie udzielają, na wniosek osoby niepełnosprawnej lub jej rodziców albo prawnych opiekunów, dofinansowania uczestnictwa w turnusie rehabilitacyjnym, ze środków PFRON będących w dyspozycji samorządów powiatowych.

Osobie niepełnosprawnej o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności albo równoważnym oraz osobie niepełnosprawnej w wieku do 16 lat przysługuje – jeżeli lekarz zaleci – opiekun podczas trwania turnusu, którego pobyt może być również dofinansowany.

O dofinansowanie kosztów turnusu rehabilitacyjnego ubiegało się 156 605 osób, z tego 111 959 osób niepełnosprawnych oraz 44 646 opiekunów osób niepełnosprawnych. Dofinansowanie zostało przyznane dla ogółem 101 109 osób na łączną kwotę 155 033 184 zł.

Na realizację zadania w zakresie dofinansowania turnusów rehabilitacyjnych 375 samorządów wypłaciło kwotę 140 396 296 zł na rzecz 87 772 osób, z czego: na rzecz 52 878 dorosłych osób niepełnosprawnych 91 490 667 zł i na rzecz 8 390 dzieci i młodzieży niepełnosprawnej 15 919 219 zł oraz kwotę 32 986 410 zł na rzecz 26 504 opiekunów. Przeciętne dofinansowanie na osobę wyniosło 1 600 zł.

W porównaniu do roku poprzedniego wykorzystanie środków na ten cel zwiększyło się o 17,56%, tj. o kwotę w wysokości 20 970 578 zł, a liczba osób, które uczestniczyły w turnusach była większa o 4 072 osoby (wzrost o 4,86%).

Wśród ww. osób dofinansowano 18 175 mieszkańców wsi (20,71%) na kwotę w wysokości 31 915 137 zł oraz 36 499 kobiety (41,58%) na kwotę 62 743 699 zł.

Refundacja ze środków PFRON kosztów wydania certyfikatów przez podmioty uprawnione do szkolenia psów asystujących

Zadanie było realizowane zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 1 kwietnia 2010 r. w sprawie wydawania certyfikatów potwierdzających status psa asystującego (Dz. U. poz. 399). W 2023 r. Fundusz wypłacił na realizację zadania środki w wysokości 5 238,44 zł dotyczące wydania 9 certyfikatów potwierdzających status psa asystującego.

Dofinansowanie robót budowlanych dotyczących obiektów służących rehabilitacji, w związku z potrzebami osób niepełnosprawnych, z wyjątkiem rozbiórki tych obiektów

Łącznie marszałkowie województw otrzymali 198 wniosków na kwotę 143 316 423 zł.

Z jednostek należących do sektora finansów publicznych wpłynęło 123 wnioski na kwotę 84 413 317 zł, a 75 wniosków na kwotę 58 903 106 zł wpłynęło z jednostek spoza sektora finansów publicznych.

Zawarto 163 umowy na kwotę 70 264 762 zł, z czego 107 umów na kwotę 44 946 390 zł zawarto z jednostkami sektora finansów publicznych, a 56 umów na kwotę 25 318 372 zł zawarto z jednostkami spoza tego sektora. W stosunku do 2022 r. liczba umów zwiększyła się o 14.

W ramach 170 umów wypłacono dofinansowania kosztów robót budowlanych obiektów służących rehabilitacji na kwotę 71 052 635 zł, z czego na 109 inwestycji podmiotów z sektora finansów publicznych przeznaczono kwotę 44 010 180 zł, a na 61 inwestycji jednostek spoza tego sektora kwotę 27 042 455 zł. 7 umów realizowanych w 2023 r. zostało zawartych w 2022 r.

Średnie wypłacone dofinansowanie inwestycji wyniosło 417 957 zł.

Na roboty budowlane dotyczące 46 obiektów służących rehabilitacji dzieci i młodzieży niepełnosprawnej wykorzystane zostały środki w wysokości 20 546 915 zł. W zakresie obiektów służących rehabilitacji niepełnosprawnych mieszkańców wsi dofinansowano 46 inwestycji w wysokości 18 344 952 zł.

Zadania zlecane

Zgodnie z przepisami art. 36 ustawy o rehabilitacji zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych mogą być realizowane przez fundacje oraz organizacje pozarządowe, a także kościelne osoby prawne, stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, spółdzielnie socjalne oraz spełniające szczególne warunki spółki akcyjne, spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, kluby sportowe będące spółkami:

- na zlecenie Funduszu,
- na zlecenie samorządu województwa lub powiatu – ze środków PFRON (przekazanych wg algorytmu).

Rodzaje zadań, które mogą być zlecane fundacjom oraz organizacjom pozarządowym wskazane zostały w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 7 lutego 2008 r. w sprawie rodzajów zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych zlecanych fundacjom oraz organizacjom pozarządowym (Dz. U. z 2016 r. poz. 1945).

Zlecanie realizacji zadań przez PFRON następuje po przeprowadzeniu otwartego konkursu, który ogłaszany jest na podstawie art. 11 i art. 13 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2023 r. poz. 571), zwanej dalej „ustawą o działalności pożytku publicznego”.

W ramach ogłaszanych konkursów można zgłaszać projekty z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych dotyczące:

- 1) kierunku pomocy 1 „wejście osób niepełnosprawnych na rynek pracy”,
- 2) kierunku pomocy 2 „zwiększenie samodzielności osób niepełnosprawnych”,
- 3) kierunku pomocy 3 „wzrost aktywności osób niepełnosprawnych w różnych dziedzinach życia”,
- 4) kierunku pomocy 4 „zapewnienie osobom niepełnosprawnym dostępu do informacji”,
- 5) kierunku pomocy 5 „poprawa jakości funkcjonowania otoczenia osób niepełnosprawnych”,
- 6) kierunku pomocy 6 „upowszechnianie pozytywnych postaw społecznych wobec osób niepełnosprawnych i wiedzy dotyczącej niepełnosprawności”.

W 2023 r. realizowane były umowy zawarte w konkursie:

- pn. „Pokonamy bariery” - trzeci okres realizacji projektów wieloletnich trwający maksymalnie od 1 kwietnia 2023 r. do 31 marca 2024 r., tryb pozakonkursowy,
- pn. „Sięgamy po sukces” drugi okres realizacji trwający maksymalnie od 1 kwietnia 2023 r. do 31 marca 2024 r., tryb pozakonkursowy,
- pn. „Działamy razem” – okres realizacji trwający maksymalnie od 1 stycznia 2023 r. do 31 marca 2024 r. (w przypadku projektów wieloletnich pierwszy okres finansowania).

W ramach realizacji zadań zlecanych na podstawie art. 36 ustawy PFRON kontynuował rozpoczęty w 2020 r. nabór ofert składanych przez organizacje w trybie przewidzianym w art. 15zmm ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych z pominięciem procedury konkursowej. Celem projektów było w szczególności przeciwdziałanie, poprzez wsparcie psychologiczne udzielane osobom niepełnosprawnym, negatywnym skutkom pandemii koronawirusa, a w szczególności konsekwencjom zaniechania lub ograniczenia działań terapeutycznych.

Realizację działań zakończono 30 czerwca 2023 r.

W 2023 r. Fundusz wypłacił w ramach realizacji zadania środki w łącznej wysokości 712 877 724,38 zł na podstawie 1 111 umów. Wsparciem objęto 323 198 osób niepełnosprawnych. Liczba ta nie uwzględnia wsparcia udzielanego w ramach kierunków pomocy 4, 5 i 6, w których pomoc skierowana jest do uczestników, którymi mogą być również osoby niepełnosprawne albo wyłącznie do otoczenia osób niepełnosprawnych (rodziców, opiekunów, kadry).

W dniu 12 października 2023 r. Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych ogłosił konkurs pn. „Możemy więcej” (konkurs o zlecenie realizacji zadań w formie wsparcia nr 1/2023). Wnioski o zlecenie realizacji zadań składano w okresie od dnia 24 października 2023 r. do dnia 12 grudnia 2023 r. poprzez System iPfron+. Konkurs dotyczył projektów realizowanych od dnia 1 stycznia 2024 r. do dnia 31 marca 2025 r. W ramach konkursu można było zgłaszać również projekty wieloletnie. Decyzje finansowe dotyczące udzielenia dofinansowań na realizację projektów w konkursie nr 1/2023 podejmowane będą w 2024 r.

Programy Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. (PFRON)

Zajęcia klubowe w WTZ

Rehabilitacja społeczna i zawodowa w formie warsztatów terapii zajęciowej jest ważnym elementem systemu wsparcia osób, którym niepełnosprawność uniemożliwia lub utrudnia aktywne funkcjonowanie społeczne i zawodowe. Sieć placówek prowadzących warsztaty terapii zajęciowej (WTZ) na terenie kraju stwarza osobom niepełnosprawnym możliwość pozyskiwania lub przywracania umiejętności niezbędnych do rozpoczęcia pracy.

Wdrożenie i realizacja rządowego programu „Za życiem”, a także związane z nim zmiany w ustawie o rehabilitacji, rozszerzyły zakres wsparcia osób niepełnosprawnych w utrzymaniu samodzielności i niezależności w życiu społecznym i zawodowym poprzez prowadzenie zajęć klubowych, czego skutkiem jest powstanie nowego programu PFRON pod nazwą „Zajęcia klubowe w WTZ”.

Celem programu jest wsparcie osób niepełnosprawnych w utrzymaniu samodzielności i niezależności w życiu społecznym i zawodowym poprzez prowadzenie przez warsztaty terapii zajęciowej zajęć klubowych jako zorganizowanej formy rehabilitacji.

Beneficjentami programu są:

- osoby niepełnosprawne posiadające ważne orzeczenie o stopniu niepełnosprawności, które były uczestnikami WTZ i opuściły go w związku z podjęciem zatrudnienia,
- osoby niepełnosprawne posiadające ważne orzeczenie o stopniu niepełnosprawności, znajdujące się na prowadzonej przez podmiot prowadzący WTZ liście osób (o której mowa w art. 10f ust. 2a ustawy o rehabilitacji, których zgłoszenie do uczestnictwa w warsztacie zostało zatwierdzone i które nie rozpoczęły terapii w WTZ.

Adresatami programu są podmioty prowadzące warsztaty terapii zajęciowej.

Pomoc finansowa ze środków PFRON udzielana jest adresatom programu przez samorządy powiatowe, które przystąpią do realizacji programu.

Program „Zajęcia klubowe w WTZ” realizowany jest na terenie całego kraju w określonych cyklach trwających od dnia 1 lutego danego roku kalendarzowego do dnia 31 stycznia kolejnego roku kalendarzowego. Nabór wystąpień samorządów powiatowych o przyznanie środków finansowych na realizację programu odbywa się w dwóch odrębnych turach w roku realizacyjnym.

Wystąpienia samorządów powiatowych w zakresie realizacji programu w 2023 r. przyjmowane były w terminie:

- od dnia 1 do dnia 30 listopada 2022 r. – w ramach I tury naboru dotyczącego prowadzenia zajęć klubowych od dnia 1 lutego 2023 r. do dnia 31 stycznia 2024 r.,
- od dnia 1 czerwca do dnia 30 czerwca 2023 r. – w ramach II tury naboru dotyczącego prowadzenia zajęć klubowych od dnia 1 sierpnia 2023 r. do dnia 31 stycznia 2024 r.

W okresie realizacji programu „Zajęcia klubowe w WTZ” od dnia 1 lutego 2023 r. do dnia 31 stycznia 2024 r., wysokość obowiązującej w programie miesięcznej stawki osobowej wynosiła 515,00 zł.

W 2023 r. w realizacji programu wzięło udział 115 powiatów, które otrzymały dofinansowanie na prowadzenie zajęć klubowych w 144 WTZ dla 1 439 osób niepełnosprawnych.

PFRON wypłacił środki w wysokości 8 801 796,13 zł.

Pilotażowy program „Rehabilitacja 25 plus”

Celem pilotażu jest zebranie doświadczeń służących wypracowaniu rozwiązań zapewniających absolwentom ciągłość oddziaływań terapeutycznych w zakresie utrzymania samodzielności i niezależności w życiu społecznym, a także w zakresie dotyczącym ich aktywności zawodowej.

Zamierzeniem realizacji pilotażowego programu „Rehabilitacja 25 plus” jest objęcie wsparciem w postaci całodziennych usług opiekuńczych, aktywizacji w sferze fizycznej, intelektualnej i społecznej oraz zawodowej, niezatrudnionych dorosłych osób z niepełnosprawnością intelektualną (absolwentów OREW, ORW, SPdP i innych placówek edukacyjnych poczynając od 2016 r.), które nie są objęte rehabilitacją społeczną w placówkach dziennej aktywności (np. środowiskowych domach samopomocy czy warsztatach terapii zajęciowej). Program jest pomostem dla osób, które po ukończeniu edukacji z różnych przyczyn nie znalazły miejsca w różnego typu placówkach dziennej opieki i dają takim osobom lub ich opiekunom prawnym czas na znalezienie placówki, w której mogłyby uzyskać docelowe wsparcie.

Adresatem programu są podmioty prowadzące OREW (ośrodki rehabilitacyjno-edukacyjno-wychowawcze), ORW (ośrodki rewalidacyjno-wychowawcze), SPdP (szkoły specjalne przysposabiające do pracy) oraz inne placówki edukacyjne.

OREW, ORW, SPdP oraz inne placówki edukacyjne, udzielają wsparcia beneficjentom programu, poprzez zapewnienie:

- 1) usług opiekuńczych i pielęgnacyjnych, w tym pomocy w utrzymaniu higieny osobistej,
- 2) udziału w zajęciach usprawniających, terapeutycznych i wspierających ruchowo,
- 3) udziału w zajęciach prowadzonych w ramach kół zainteresowań,
- 4) pomocy w rozwinięciu i wzmacnianiu aktywności oraz samodzielności życiowej oraz utrzymaniu nabytych wcześniej umiejętności,
- 5) pomocy psychologicznej, poradnictwa i wsparcia w rozwiązywaniu trudnych sytuacji życiowych oraz bieżących spraw życia codziennego,
- 6) działań aktywizujących zawodowo w przypadku absolwentów SPdP,
- 7) transportu.

W roku szkolnym 2023/2024 stawka osobowa przypadająca na jednego beneficjenta programu miesięcznie wynosi 3 000 zł.

Dla okresu przypadającego na rok szkolny 2023/2024 trwający od dnia 1 września 2023 r. do dnia 31 sierpnia 2024 r. wnioski o przyznanie środków finansowych przyjmowane były od dnia 12 czerwca 2023 r. do 12 lipca 2023 r.

PFRON wypłacił środki w łącznej wysokości 32 481 425,46 zł.

W roku szkolnym 2023/2024 zawartych zostało 125 umów obejmujących wsparciem 1 162 osób niepełnosprawnych w ośrodkach rehabilitacyjno-edukacyjno-wychowawczych, ośrodkach rewalidacyjno-wychowawczych i innych placówkach edukacyjnych.

Projekt zrealizowany w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego pn. Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych

Celem projektu było przygotowanie kompleksowej propozycji wdrożenia do systemu prawnego modyfikacji i nowych instrumentów w zakresie rehabilitacji społecznej osób niepełnosprawnych zapewniających możliwie samodzielne funkcjonowanie osób niepełnosprawnych w społeczeństwie, w tym podniesienie jakości i efektywności działań realizowanych przez warsztaty terapii zajęciowej (WTZ) oraz wypracowanie, przetestowanie, wdrożenie i upowszechnienie standardu usług asystenckich świadczonych na rzecz osób niepełnosprawnych.

Projekt zrealizowano w okresie od dnia 1 października 2020 r. do dnia 31 grudnia 2023 r.

Projekt realizowany był w partnerstwie 4 organizacji. Liderem projektu było Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych w Ministerstwie Rodziny i Polityki Społecznej, zaś partnerami były następujące organizacje:

- PFRON,
- Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną (PSONI),
- Fundacja im. Królowej Polski św. Jadwigi.

W okresie sprawozdawczym PFRON jako partner w projekcie zrealizował następujące działania:

- 1) Dokonano weryfikacji i zatwierdzenia rozliczenia dofinansowania kosztów dostosowania pomieszczeń i wyposażenia Warsztatów Terapii Zajęciowej, niezbędnych do testowania Standardów funkcjonowania Warsztatów Terapii Zajęciowej w trakcie pilotażu (72 umowy).
- 2) Dokonano weryfikacji i zatwierdzenia rozliczenia dofinansowania kosztów dofinansowania wynagrodzenia dla Liderów pilotażu w WTZ (72 umowy).
- 3) Opracowano „Raport PFRON - potrzeby wdrożeniowe w zakresie wyposażenia Warsztatów Terapii Zajęciowej”. Raport ten, stanowiący element raportu zbiorczego z ewaluacji pilotażu standardów WTZ, został wykorzystany do modyfikacji treści standardów oraz przygotowania propozycji zmian legislacyjnych.
- 4) Opracowano „Raport PFRON - analiza diagnoz z pilotażu standardów Warsztatów Terapii Zajęciowej”. Raport ten został wykorzystany przy modyfikacji Standardów funkcjonowania Warsztatów Terapii Zajęciowej, w tym modelu diagnozy funkcjonalnej uczestników WTZ.
- 5) W oparciu o wyniki pilotażu oraz rekomendacje wynikające z konsultacji środowiskowych dokonano modyfikacji i opracowania ostatecznej treści Standardów funkcjonowania Warsztatów Terapii Zajęciowej.
- 6) Opracowano „Poradnik dobrych praktyk w zakresie wdrażania Standardów funkcjonowania Warsztatów Terapii Zajęciowej”.
- 7) Opracowano projekty zmian legislacyjnych służących systemowemu wdrożeniu Standardów funkcjonowania Warsztatów Terapii Zajęciowej wraz z oceną skutków regulacji.

Łączna kwota wydatków poniesionych przez PFRON w 2023 r. to 479 099,03 zł

Projekt zrealizowany w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego pn. Trening orientacji przestrzennej dla osób niewidomych i słabowidzących (TOPON)

Celem projektu było opracowanie, przetestowanie i wdrożenie nowego standardu kształcenia i dokształcania instruktorów orientacji przestrzennej i mobilności oraz standardu nauczania orientacji przestrzennej i mobilności osób niewidomych i słabowidzących.

Projekt realizowany był w okresie od 1 czerwca 2021 r. do 30 listopada 2023 r.

Projekt został zrealizowany przez PFRON we współpracy z następującymi partnerami:

- Polskim Związkiem Niewidomych, Zarząd Główny z siedzibą w Warszawie,
- Towarzystwem Opieki nad Ociemniałymi Stowarzyszenie z siedzibą w Warszawie,
- Akademią Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej z siedzibą w Warszawie,
- Fundacją Instytut Rozwoju Regionalnego z siedzibą w Krakowie

oraz z partnerem ponadnarodowym Instituttet for Blinde og Svagsynede (IBOS) z Danii.

W okresie sprawozdawczym zrealizowano następujące działania:

- 1) Zespół ekspertów dokonał zmian i korekt w dwóch dokumentach, wypracowanych i testowanych w ramach projektu: Standard kształcenia instruktorów orientacji przestrzennej i mobilności oraz Standard nauczania orientacji przestrzennej i mobilności. Przygotowano finalne wersje.
- 2) Opracowano i zatwierdzono rekomendacje dotyczące finansowania i organizacji treningów orientacji przestrzennej.
- 3) Przeprowadzono badanie ewaluacyjne w postaci indywidualnych wywiadów telefonicznych wśród instruktorów orientacji i mobilności osób z niepełnosprawnością wzroku oraz wśród uczestników biorących udział w treningach orientacji przestrzennej i mobilności. Wypracowano raport wraz z rekomendacjami.
- 4) Do dnia 30 września 2023 r. instruktorzy orientacji przestrzennej i mobilności zakończyli treningi z osobami z niepełnosprawnością wzroku. Treningiem orientacji przestrzennej i mobilności objęto łącznie 310 osób niewidomych lub słabowidzących potrzebujących nabyć lub udoskonalić umiejętności orientacji w terenie.
- 5) Przeprowadzono walidację efektów uczenia wśród zgłoszonych trenerów.
- 6) Zorganizowano seminarium podsumowujące realizację projektu.

7) Złożono wnioski o włączenie kwalifikacji instruktora orientacji przestrzennej i mobilności do Zintegrowanego Rejestru Kwalifikacji.

W 2023 r. PFRON wypłacił środki w wysokości 2 819 932,48 zł.

Program „Razem Możemy Więcej – Program Aktywizacyjny dla Cudzoziemców na lata 2022–2023”

Program był pośrednio skierowany do niepełnosprawnych cudzoziemców (w raportach końcowych realizatorzy nie wykazali informacji/danych o włączeniu w projekt niepełnosprawnych cudzoziemców). Celem programu była aktywizacja zawodowa oraz integracja i aktywność społeczna cudzoziemców legalnie przebywających w Polsce. W większości projektów realizowane były szkolenia zawodowe i językowe, pomoc w poszukiwaniu pracy, wsparcie prawne.

Działania w jednostkach penitencjarnych

Osoby z niepełnosprawnościami mogą korzystać z oferty realizowanej na terenie jednostek organizacyjnych. W 2023 r. funkcjonowało 96 porozumień zawartych przez dyrektorów zakładów karnych i aresztów śledczych z podmiotami zewnętrznymi, które zakresem obejmowały pomoc osadzonym z niepełnosprawnościami.

Zakłady karne i areszty śledcze obejmują osadzonych znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej, m.in. z uwagi na stan zdrowia, ograniczenia wynikające z niepełnosprawności, bezdomność, trudności w znalezieniu zatrudnienia po zwolnieniu, programem przygotowania do wolności, o którym mowa w art. 164 § 1 Kkw. W 2023 r. ww. pomocą objęto 77 osadzonych z niepełnosprawnościami.

W przypadku pobytu osadzonych niewidomych na terenie jednostek organizacyjnych Służby Więziennej istnieje możliwość wypożyczenia maszyny do pisania Braille'em. Służba Więzienna dysponuje trzema maszynami z materiałami do pisania w Aresztach Śledczych w Gdańsku, Krakowie i Krasnymstawie.

Od 2021 r. na mocy zarządzenia nr 37/21 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 18 maja 2021 r. na podstawie ustawy o zapewnianiu dostępności w Centralnym Zarządzie Służby Więziennej działa zespół do spraw zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Zarządzeniem nr 9/23 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 31 stycznia 2023 r. powołany został zespół interdyscyplinarny do spraw dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami w jednostkach organizacyjnych Służby Więziennej, który tworzą koordynatorzy ds. dostępności ze wszystkich okręgowych inspektoratów Służby Więziennej i koordynator ds. dostępności w Centralnym Zarządzie Służby Więziennej. Jednym z zadań zespołu jest podejmowanie działań dotyczących wypracowania i wdrożenia systemowych rozwiązań związanych z zapewnieniem dostępności w jednostkach organizacyjnych.

W celu właściwego postępowania z osobami niepełnosprawnymi funkcjonariusze i pracownicy (w szczególności pełniący służbę w bezpośrednim kontakcie z osadzonymi) stale poszerzają swoją wiedzę w trakcie różnorodnych szkoleń w zakresie rozumienia deficytów osadzonych z różnymi typami niepełnosprawności i sposobów ich przezwyciężania. W 2023 r. przeszkolono 10 817 funkcjonariuszy wszystkich pionów Służby Więziennej.

Skazanym i tymczasowo aresztowanym niepełnosprawnym fizycznie, których stan zdrowia lekarz ocenił jako uniemożliwiający samodzielne funkcjonowanie oraz wymagającym opieki i pomocy innych osób, zapewniano pomoc innych osadzonych posiadających odpowiednie kwalifikacje, zatrudnionych jako opiekunowie osób niepełnosprawnych. W tym celu w 2023 r. zrealizowano szkolenia zawodowe skazanych pod nazwą „Opiekun osoby starszej lub niepełnosprawnej”. W ramach ww. działań uczestniczyło 352 osadzonych. Do zatrudnienia odpłatnego na terenie zakładów karnych lub aresztów śledczych, po zakończeniu szkoleń, skierowano 30 osadzonych, a nieodpłatnego 27 skazanych. Szkolenia realizowano z Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej – Funduszu Sprawiedliwości.

Prace legislacyjne Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (MRPiPS)

1. W 2023 r. MRPiPS uczestniczyło w pracach nad ustawą z dnia 7 lipca 2023 r. o świadczeniu wspierającym (Dz. U. poz. 1429), w zakresie zmian wprowadzanych do ustawy o rehabilitacji, polegających na dodaniu przepisów o wydawaniu decyzji ustalającej poziom potrzeby wsparcia przez wojewódzkie zespoły do spraw orzekania o

niepełnosprawności, a także zdefiniowaniu potrzeby wsparcia oraz sposobu jej ustalania. Nowe przepisy umożliwiają ustalenie precyzyjnych kryteriów pozwalających na wyodrębnienie osób z niepełnosprawnością, które ze względu na zakres trudności wynikających z ograniczeń funkcjonalnych wymagają szczególnego wsparcia ze strony państwa.

Celem świadczenia wspierającego jest udzielenie osobom z największymi trudnościami w samodzielnym funkcjonowaniu pomocy służącej częściowemu pokryciu wydatków związanych z zaspokojeniem szczególnych potrzeb życiowych tych osób. Świadczenie wspierające w odróżnieniu od świadczeń opiekuńczych przeznaczonych dla opiekuna osoby wymagającej opieki będzie świadczeniem kierowanym bezpośrednio do osoby z niepełnosprawnościami.

2. W 2023 r. MRPiPS prowadziło prace legislacyjne nad następującymi rozporządzeniami, które zostały wydane w 2023 r.:

2.1. Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 14 października 2023 r. w sprawie trybu i sposobu przeprowadzania kontroli przez organy upoważnione do kontroli na podstawie ustawy o rehabilitacji.

Rozporządzenie w większości powiela rozwiązania prawne zawarte w rozporządzeniu poprzedzającym. Wprowadza jednak zmiany w zakresie upoważnienia do przeprowadzenia kontroli (określono dodatkowe elementy upoważnienia) oraz przeprowadzenia postępowania (doprecyzowano przepisy odnoszące się do osób kontrolowanych, umożliwiono kontrolę zdalną, określono warunki niezbędne do przeprowadzenia kontroli) i sporządzania protokołu (m.in. umożliwiono sporządzanie protokołu w wersji elektronicznej).

2.2. Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 27 kwietnia 2023 r. w sprawie określenia wzorów miesięcznych i rocznych informacji o zatrudnieniu, kształceniu lub o działalności na rzecz osób niepełnosprawnych (Dz. U. poz. 827).

Celem zmian rozporządzenia było uwzględnienie w formularzach składanych do PFRON, będących załącznikami do rozporządzenia nowych podmiotów obowiązanych do ich składania (zakłady aktywności zawodowej i przedsiębiorstwa społeczne zatrudniające co najmniej 10 pracowników w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy) i zwiększania dostępności formularzy przez dostosowanie szaty graficznej i układu informacji.

2.3. Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 10 maja 2023 r. w sprawie ustalenia wzorów deklaracji składanych Zarządowi Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych przez pracodawców zobowiązanych do wpłat na ten Fundusz (Dz. U. poz. 995).

Celem zmian rozporządzenia było uwzględnienie w formularzach DEK-2-a i DEK-2-b, stanowiących załącznik do rozporządzenia, nowych wpłat wynikających z art. 33b ustawy o rehabilitacji. Wpłaty te dotyczą dysponentów zakładowego funduszu rehabilitacji osób niepełnosprawnych oraz dysponentów zakładowego funduszu aktywności.

2.4. Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 18 lipca 2023 r. w sprawie pomocy finansowej udzielanej pracodawcom prowadzącym zakłady pracy chronionej lub pracodawcom będącym przedsiębiorstwami społecznymi ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (Dz. U. poz. 1573).

Wydanie nowego rozporządzenia wynika z wejścia w życie z dniem 30 października 2022 r. ustawy z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej. Ustawa o ekonomii społecznej w art. 68 pkt 6 wprowadziła zmianę do art. 32 ustawy o rehabilitacji umożliwiając przedsiębiorstwu społecznemu uzyskanie dofinansowania do oprocentowania zaciągniętych kredytów bankowych i w spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych na zasadach określonych w art. 32 ust. 1 pkt 1 oraz zwrot kosztów, o których mowa w art. 32 ust. 1 pkt 2 tej ustawy.

2.5. Zmiany trzech rozporządzeń, w związku z wydłużeniem obowiązywania rozporządzenia Komisji Europejskiej regulującego pomoc *de minimis* w sektorze rybołówstwa i akwakultury:

2.5.1. Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 11 października 2023 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie refundacji składek na ubezpieczenia społeczne osób niepełnosprawnych (Dz. U. po. 2209).

2.5.2. Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 11 października zmieniające rozporządzenie w sprawie przyznania osobie niepełnosprawnej środków na podjęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo działalności w formie spółdzielni socjalnej (Dz. U. poz. 2210).

2.5.3. Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 11 października 2023 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie zwrotu kosztów wyposażenia stanowiska pracy osoby niepełnosprawnej (Dz. U. poz. 2215).

Celem zmiany trzech rozporządzeń Ministra Rodziny i Polityki Społecznej było uwzględnienie wydłużonego terminu obowiązywania rozporządzenia Komisji (UE) nr 717/2014 z dnia 27 czerwca 2014 r. w sprawie stosowania art. 107 i 108 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej do pomocy de minimis w sektorze rybołówstwa i akwakultury (Dz. Urz. UE L 190 z 28.06.2014, str. 45, z późn. zm.).

2.6. Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 20 listopada 2023 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie zakładów aktywności zawodowej (Dz. U. poz. 2526).

Celem zmiany rozporządzenia jest wprowadzenie ułatwień w planowaniu wydatków zakładów aktywności zawodowej, przez zastosowanie uproszczonego sposobu planowania środków PFRON na działanie zakładów aktywności zawodowej.

2.7. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 22 maja 2023 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie algorytmu przekazywania środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych samorządom wojewódzkim i powiatowym (Dz. U. poz. 1066).

Celem nowelizacji rozporządzenia jest zwiększenie wysokości dofinansowania kosztów rocznego pobytu jednego uczestnika w warsztacie terapii zajęciowej (WTZ).

Rozporządzenie podnosi wysokość dofinansowania w WTZ w 2023 r. z kwoty 27 696 zł do kwoty w wysokości 29 496 zł oraz w 2024 r. z kwoty 29 496 zł do kwoty 31 296 zł (ostatnia kwota przewidziana jest jako kwota dofinansowania w kolejnych latach).

2.8. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 listopada 2023 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie algorytmu przekazywania środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych samorządom wojewódzkim i powiatowym (Dz. U. poz. 2569).

Celem nowelizacji rozporządzenia jest zwiększenie wysokości dofinansowania kosztów rocznego pobytu jednego uczestnika w WTZ oraz dofinansowanie kosztów rocznego pobytu osoby niepełnosprawnej zaliczonej do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności zatrudnionej w zakładzie aktywności zawodowej (ZAZ). Rozporządzenie podnosi wysokość dofinansowania w WTZ w 2024 r. i latach następnych z kwoty 31 296 zł do kwoty 33 696 zł. Rozporządzenie podwyższa dotychczasową kwotę o 2 400 zł w 2024 r. i zapewnia utrzymanie kwoty dofinansowania kosztów rocznego uczestnictwa jednego uczestnika w WTZ ze środków PFRON w latach następnych na poziomie 2024 r.

Rozporządzenie podnosi również kwotę dofinansowania w ZAZ w 2023 r. z kwoty 31 000 zł do kwoty 32 000 zł, zaś w 2024 r. i w latach następnych z kwoty 32 000 zł do kwoty 37 000 zł. Rozporządzenie podwyższa dotychczasową kwotę o 1 000 zł w 2023 r. oraz o 5 000 zł w 2024 r.

2.9. Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 23 listopada 2023 r. w sprawie ustalania poziomu potrzeby wsparcia (Dz. U. poz. 2581).

Celem rozporządzenia Ministra Rodziny i Polityki Społecznej w sprawie ustalania poziomu potrzeby wsparcia jest wykonanie upoważnienia ustawowego - art. 6b⁶ ust. 4 ustawy o rehabilitacji, które zostało wprowadzone ustawą z dnia 7 lipca 2023 r. o świadczeniu wspierającym (Dz. U. poz. 1429). Ustawa o świadczeniu wspierającym wprowadziła do ustawy o rehabilitacji zmiany mające na celu określenie zasad ustalania poziomu potrzeby wsparcia w stosunku do osób niepełnosprawnych, których niepełnosprawność została potwierdzona orzeczeniem o zakwalifikowaniu przez organy orzekające do jednego z trzech stopni niepełnosprawności oraz osób posiadających orzeczenie traktowane na równi z orzeczeniem o stopniu niepełnosprawności.

2.10. Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 11 grudnia 2023 r. w sprawie wzoru wniosku o wydanie decyzji ustalającej poziom potrzeby wsparcia oraz wzoru kwestionariusza samooceny trudności w zakresie wykonywania czynności związanych z funkcjonowaniem (Dz. U. poz. 2732)

Celem rozporządzenia jest określenie wzoru wniosku o wydanie decyzji ustalającej poziom potrzeby wsparcia oraz wzoru kwestionariusza samooceny trudności w zakresie wykonywania czynności związanych z funkcjonowaniem.

3. W 2023 r. MRPiPS rozpoczęło prace legislacyjne dotyczące projektu rozporządzenia Ministra Rodziny i Polityki Społecznej w sprawie przyznania przedsiębiorstwu społecznemu i spółdzielni socjalnej środków na utworzenie stanowiska pracy i finansowanie kosztów wynagrodzenia osób niepełnosprawnych.

Projekt rozporządzenia Ministra Rodziny i Polityki Społecznej w sprawie przyznania przedsiębiorstwu społecznemu i spółdzielni socjalnej środków na utworzenie stanowiska pracy i finansowanie kosztów wynagrodzenia osób niepełnosprawnych dotyczy instrumentu określonego w art. 26g ustawy rehabilitacji, który przewidywał możliwość przyznania spółdzielniom socjalnym jednorazowego wsparcia ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych na utworzenie stanowiska pracy dla osoby niepełnosprawnej zarejestrowanej w powiatowym urzędzie pracy jako bezrobotna albo poszukująca pracy niepozostająca w zatrudnieniu oraz środków na finansowanie kosztów wynagrodzenia dla tej osoby. Do katalogu podmiotów uprawnionych do ubiegania się o wsparcie dodano przedsiębiorstwa społeczne, zmieniono także warunki ubiegania się o wsparcie. Projektowane rozporządzenie określa szczegółowe warunki i tryb przyznawania przedsiębiorstwu społecznemu lub spółdzielni socjalnej jednorazowo środków na utworzenie stanowiska pracy oraz na finansowanie kosztów wynagrodzenia osoby niepełnosprawnej zarejestrowanej w powiatowym urzędzie pracy jako bezrobotna albo poszukująca pracy niepozostająca w zatrudnieniu. Zakresem przedmiotowego projektu objęto także formy zabezpieczenia zwrotu środków PFRON.

Poradnik FAS

W 2023 r. Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej uczestniczyło w tworzeniu przez Ministerstwo Edukacji Narodowej, we współpracy z Ministerstwem Zdrowia poradnika pn. "Wsparcie dzieci i młodzieży z FASD oraz ich rodzin".

Poradnik jest przeznaczony dla służb resortu oświaty, zdrowia i polityki społecznej oraz dotyczy spektrum FAS - alkoholowego zespołu płodowego. Przygotowanie publikacji zostało sfinansowane z budżetu Ministerstwa Edukacji Narodowej. Jest to jedno z działań, które służyło realizacji w roku szkolnym 2023/2024 kierunku polityki oświatowej państwa, jakim jest podnoszenie jakości wsparcia dla dzieci, uczniów i rodzin udzielanego w systemie oświaty poprzez rozwijanie z podmiotami działającymi w innych sektorach, w tym w zakresie wczesnego wspomagania rozwoju dzieci i wsparcia rodzin.

Potrzeba przygotowania krótkiej, przejrzystej w odbiorze e-publicacji, która zawiera opis specyfiki funkcjonowania dzieci i młodzieży z FAS oraz aktualne, praktyczne informacje o dostępnych w różnych sektorach instrumentach wsparcia ww. grupy dzieci i młodzieży i ich rodzin, została sformułowana w trakcie zainicjowanych przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej spotkań przedstawicieli różnych resortów, dotyczących kwestii zwiększenia dostępu do pomocy dla dzieci i młodzieży z FAS. Zakres tematyczny publikacji obejmuje specyfikę oraz możliwości wsparcia ww. grupy dzieci/młodzieży w sektorach: oświaty, zdrowia oraz rodziny i polityki społecznej. Ministerstwo Edukacji i Nauki (obecnie Ministerstwo Edukacji Narodowej) zleciło opracowanie ww. e-publicacji Ośrodkowi Rozwoju Edukacji (ORE). Publikacja została upowszechniona wśród dyrektorów jednostek systemu oświaty, oraz – zgodnie z decyzjami właściwych ministerstw – także wśród instytucji działających w innych sektorach. Podkreślić należy, iż w grupie dzieci oraz młodzieży ze zdiagnozowanym FAS pozostają również osoby z orzeczoną niepełnosprawnością, dla których przepisy prawa przewidują szereg instrumentów służących wsparciu osoby niepełnosprawnej, niezależnie od rodzaju niepełnosprawności.

4. NAUKI W SZKOŁACH WSPÓLNIE ZE SWYMI PEŁNOSPRAWNYMI RÓWIEŚNIKAMI, JAK RÓWNIEŻ DO KORZYSTANIA ZE SZKOLNICTWA SPECJALNEGO LUB EDUKACJI INDYWIDUALNEJ

Kształcenie dzieci i młodzieży

Kształcenie dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami pozostaje w obszarze szczególnego zainteresowania Ministerstwa Edukacji Narodowej (dalej także: MEN). Na bieżąco prowadzone są prace nad zmianami i opracowywaniem rozwiązań legislacyjno-organizacyjnych, w celu zapewnienia uczniom niepełnosprawnym odpowiednich do ich potrzeb - warunków kształcenia.

Prace legislacyjne

1. Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 30 marca 2023 r. w sprawie niektórych publicznych placówek systemu oświaty (Dz. U. poz. 651) - nowe rozwiązanie dotyczy przyjmowania do młodzieżowych ośrodków wychowawczych (MOW) również wychowanków niedostosowanych społecznie z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym.
2. Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 10 sierpnia 2023 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz. U. poz. 1633) - przepisy umożliwiły przedłużenie okresu nauki w szkołach ponadpodstawowych wszystkich typów i rodzajów o 2 lata w przypadku m.in. uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane ze względu na niepełnosprawność, którzy nie skorzystali z przedłużenia okresu nauki w szkole podstawowej na I lub II etapie edukacyjnym.
3. Projekt ustawy o wsparciu dzieci, uczniów i rodzin wpisany do wykazu prac legislacyjnych Rady Ministrów (nr wpisu UD319) - w MEN trwa analiza rezultatów projektów pilotażowych, w których testowano i uszczegóławiano wyżej opisane rozwiązania. Wyniki tej analizy będą podstawą do przygotowania propozycji w zakresie działań legislacyjnych.

Realizacja zadań ustawowych, z wyszczególnieniem rodzaju i zakresu poszczególnych zadań oraz adresatów i środków wydatkowanych na ich realizację

Wczesne wspomaganie rozwoju dzieci

Wczesne wspomaganie rozwoju dzieci organizuje się od chwili wykrycia niepełnosprawności do rozpoczęcia nauki w szkole, na podstawie opinii wydanej przez zespół orzekający działający w publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym publicznej poradni specjalistycznej, zgodnie z art. 127 ust. 10 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2024 r. poz. 737, z późn. zm.), zwanej dalej „ustawą - Prawo oświatowe”.

W 2023 r. na realizację zajęć wczesnego wspomagania rozwoju dzieci naliczono kwotę w wysokości 432 378 000 zł. Zajęciami wczesnego wspomagania rozwoju było objętych 73 548 dzieci.

Program „Za życiem”

W 2023 r. kontynuowano realizację nowej edycji kompleksowego programu wsparcia dla rodzin „Za życiem” na lata 2022-2026 w zakresie:

- działania 1.5. „Pomoc uczennicom w ciąży”: realizacja zadania polega na przygotowaniu na terenie kraju 250 miejsc dla uczennic w ciąży w bursach lub internatach; samorządy (wg stanu na 12 marca 2023 r.) wydatkowały kwotę 62 224 zł, a przekazane środki zostały wykorzystane na remonty lub uzupełnienie wyposażenia pokoi w internacie czy bursie. W 2023 r. – 2 uczennice w ciąży skorzystały z możliwości przebywania w wyodrębnionych pokojach,
- działania 2.4. „Wieloaspektowa i kompleksowa pomoc niepełnosprawnemu dziecku w okresie od 0. roku życia do rozpoczęcia nauki w szkole oraz jego rodzinie”: zadanie jest realizowane w formie wczesnego wspomagania rozwoju dziecka i rodziny, jako interdyscyplinarnego podejścia,

- umożliwiającego objęcie specjalistyczną opieką dziecka oraz jego rodziny, od chwili rozpoznania pierwszych niepokojących symptomów zaburzeń. Na realizację zadania przekazano kwotę 95 900 000 zł, przeprowadzono 830 449 godzin różnych zajęć z dziećmi oraz 46 284 godzin z rodziną dziecka,
- działania 5.4. „Tranzycja na rynek pracy”: celem szczegółowym jest zwiększenie udziału absolwentów z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego na rynku pracy; Instytut Badań Edukacyjnych któremu zlecono zadanie: 1) przygotował koncepcję i zaplanował badania, 2) przeprowadził szkolenia dla 1 006 osób, 3) przygotował standardy działań wspierających szkoły.

„Projekt innowacyjno-wdrożeniowy z zakresu oceny funkcjonalnej”

Projekt, trwający w okresie 04.2022-04.2024 był realizowany przez grupę pięciu uczelni pod przewodnictwem Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Wartość projektu wyniosła: 15 214 600 zł. Celem głównym projektu była weryfikacja w badaniu naukowym prowadzonym przez Uczelnię założeń współpracy międzysektorowej i koordynacji działań w zakresie wsparcia dzieci, uczniów i rodzin, wypracowanie (na bazie wyników badań naukowych) modelu wdrażania ustawy o wsparciu dzieci, uczniów i rodzin oraz sprawdzenie efektywności tego modelu na poziomie powiatów. W 36 powiatach w Polsce pilotażowo przetestowano rozwiązania w zakresie oceny potrzeb oraz planowania i finansowania wsparcia, które było dostosowane do indywidualnych potrzeb edukacyjnych i rozwojowych, w ujęciu międzysektorowym. W ramach realizacji projektu opracowano zestawy narzędzi do realizacji badań przesiewowych zgodnych z metodyką oceny funkcjonalnej oraz ICF. Przebadano nimi około 30 000 dzieci. W każdym z powiatów, które brały udział w pilotażu, wyznaczono instytucję koordynującą oraz przeprowadzono mapowanie zasobów (instytucji) ze wszystkich sektorów. Wyniki pilotażu modelu wsparcia międzysektorowego rekomendują wprowadzenie go w wymiarze ogólnokrajowym.

Wychowanie przedszkolne

Jednym z głównych zamierzeń Ministerstwa Edukacji Narodowej jest zwiększenie dostępności wysokiej jakości edukacji przedszkolnej dla dzieci w wieku od 3. roku życia do rozpoczęcia nauki w szkole. Koncepcja upowszechniania wychowania przedszkolnego ma charakter systemowy.

W 2023 r. w placówkach wychowania przedszkolnego liczba dzieci posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane ze względu na niepełnosprawność wynosiła – 65 414, co stanowiło 4,3% z ogólnej liczby dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w jednostkach systemu oświaty. Największą grupę stanowiły dzieci z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera – 30 336 (46,4%), następnie: z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją – 17 390 (26,6%), z niepełnosprawnościami sprzężonymi – 10 257 (15,7%) z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim – 3 207 (5%), słabosłyszące – 1 657 (2,5%), z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym – 1 140 (1,7%), słabowidzące – 994 (1,5%), niesłyszące – 356 (0,5%), z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu znacznym – 52 (0,1%), dzieci niewidome – 25 (0,04%).

Realizacja procesu kształcenia osób niepełnosprawnych monitorowana w ramach Systemu Informacji Oświatowej

Kształcenie specjalne

Uczniowie niepełnosprawni, niezależnie od miejsca kształcenia, mają prawo do kształcenia specjalnego dostosowanego do ich indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych.

W 2023 r. we wszystkich typach i rodzajach szkół naukę pobierało 224 441 uczniów niepełnosprawnych posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego (4,6% w stosunku do wszystkich uczniów bez ww. orzeczeń). Biorąc pod uwagę rodzaje niepełnosprawności, dominującym rodzajem niepełnosprawności jest autyzm, w tym zespół Aspergera – dotyczy 70 823 uczniów (co stanowi 31,5 % wszystkich uczniów niepełnosprawnych). Zwiększyła się także liczba uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi wynosząca obecnie 49 297 (22%). Natomiast zmniejszyła się liczba uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, dominująca przez wiele lat i aktualnie wynosi 45 225 uczniów (20,1%), a następnie: 24 932 uczniów z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją (11,1%), 14 462 uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym (6,4%), 9 462

uczniów słabosłyszających (4,2%), 7 132 uczniów słabowidzących (3,2%), 1 499 uczniów niesłyszających (0,7%), 1 442 uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu znacznym (0,6%), 167 uczniów niewidomych (0,07%).

Dla dzieci i młodzieży, które z powodu niepełnosprawności nie mogą uczęszczać do szkoły w miejscu zamieszkania prowadzone są specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, w których uczniowie mogą spełniać obowiązek szkolny i obowiązek nauki oraz mają zapewnioną całodobową opiekę. Z tej formy skorzystało 8 951 wychowanków.

Natomiast, specjalne ośrodki wychowawcze nie mają w swoim składzie szkół, ale zapewniają wychowankom realizację obowiązku szkolnego i obowiązku nauki poza ośrodkiem oraz całodobową opiekę. Z tej formy skorzystało 1 155 wychowanków. Łącznie – 10 106 wychowanków skorzystało z obydwu ww. form.

Edukacja dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim

Dzieci i młodzież z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim obowiązek rocznego przygotowania przedszkolnego, obowiązek szkolny lub obowiązek nauki spełniają poprzez udział w zajęciach rewalidacyjno-wychowawczych, organizowanych na podstawie orzeczenia o potrzebie zajęć rewalidacyjno-wychowawczych. W 2023 r. zajęciami rewalidacyjno-wychowawczymi objętych było 7 797 osób, w tym 981 osób realizowało te zajęcia w formie indywidualnej, a 6 816 osób w formie zespołowej.

Najwięcej osób uczestniczyło w zajęciach rewalidacyjno-wychowawczych zorganizowanych w ośrodkach rewalidacyjno-wychowawczych – 2 828, a następnie w szkołach podstawowych 2 816 osób, specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych 1 965 osób, przedszkolach 114 osób, szkołach specjalnych przysposabiających do pracy 53 osoby, poradniach psychologiczno-pedagogicznych 11 osób, punktach przedszkolnych 8 osób. Najmniej osób, bo tylko 2, uczestniczyło w ww. zajęciach zorganizowanych w liceach ogólnokształcących.

Edukacja osób dorosłych

Osoby dorosłe, które posiadają orzeczenie o niepełnosprawności lub stopniu niepełnosprawności wydane przez zespół do spraw orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności, uzupełniają wykształcenie lub kontynuują naukę w ramach prowadzonego w systemie oświaty kształcenia ustawicznego. Przepisy prawa oświatowego dotyczące organizacji szkół dla dorosłych, branżowych szkół II stopnia i szkół policealnych, a także regulujące warunki, organizację i tryb prowadzenia kształcenia ustawicznego w formach pozaszkolnych, zobowiązują podmioty prowadzące kształcenie ustawiczne do organizowania go w taki sposób, aby mogły w nim brać udział osoby niepełnosprawne. W 2023 r. z ww. form kształcenia skorzystało łącznie 160 osób, najwięcej w szkołach muzycznych I stopnia – 97 osób, a następnie w branżowych szkołach II stopnia 46 osób, w szkołach muzycznych II stopnia 7 osób, w szkołach policealnych 5 osób, w szkołach podstawowych dla dorosłych 4 osoby, w liceum ogólnokształcącym 1 osoba.

Dostosowanie warunków i form przeprowadzania egzaminów zewnętrznych (egzaminu ósmoklasisty, egzaminu maturalnego, egzaminu zawodowego i egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie)

Funkcjonujące rozwiązania umożliwiają wsparcie dla osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi podczas egzaminu ósmoklasisty, egzaminu maturalnego, egzaminu zawodowego i egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie przez dostosowanie warunków i formy przeprowadzania tych egzaminów. Regulacje w tym zakresie zawarte są w przepisach ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2024 r. poz. 750, z późn. zm.), zwanej dalej „ustawą o systemie oświaty”. Dostosowanie formy egzaminów przysługuje zdającemu posiadającemu orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane ze względu na niepełnosprawność i polega na przygotowaniu odrębnych arkuszy egzaminacyjnych dostosowanych do rodzaju niepełnosprawności absolwenta, z tym że nie przygotowuje się odrębnych arkuszy egzaminacyjnych dla absolwentów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, wydane ze względu na niepełnosprawność intelektualną w stopniu lekkim. W szczególnych przypadkach losowych lub zdrowotnych dyrektor szkoły, na wniosek rady pedagogicznej, może wystąpić do dyrektora okręgowej komisji egzaminacyjnej z wnioskiem o wyrażenie zgody na przystąpienie absolwenta do egzaminu maturalnego w warunkach

dostosowanych do jego potrzeb edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych, nieujętych w ww. komunikacie dyrektora Centralnej Komisji Egzaminacyjnej. Analogiczne rozwiązanie przewidziano dla uczniów, słuchaczy i absolwentów przystępujących do egzaminu zawodowego lub egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie.

Zgodnie z art. 44zzzfa ustawy o systemie oświaty, uczeń posiadający orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane ze względu na niepełnosprawność, który kształci się w zawodzie szkolnictwa branżowego, dla którego przewidziano zawód o charakterze pomocniczym, może przystąpić do egzaminu zawodowego na podstawie wymagań określonych w podstawie programowej kształcenia w zawodzie szkolnictwa branżowego dla zawodu, w którym się kształci albo dla zawodu o charakterze pomocniczym przewidzianego dla zawodu, w którym się kształci.

Środki na realizację zadań edukacyjnych przekazywane z budżetu państwa, w części oświatowej subwencji ogólnej

Środki przekazywane z budżetu państwa na kształcenie uczniów niepełnosprawnych

Podstawowym źródłem finansowania zadań samorządów z zakresu edukacji jest część oświatowa subwencji ogólnej. Podział środków pochodzących z tej subwencji następuje na podstawie algorytmu określanego w drodze rozporządzenia w sprawie sposobu podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego. Obliczanie wielkości subwencji oświatowej należnej poszczególnym jednostkom samorządu terytorialnego odbywa się za pomocą algorytmu, dzielącego całkowitą kwotę przeznaczoną w budżecie państwa na zadania oświatowe między organy pełniące te zadania, na podstawie liczby uczniów uczęszczających do różnego rodzaju szkół i placówek oświatowych oraz z zastosowaniem jednolitych w skali kraju wskaźników.

W algorytmie podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego w 2023 r., zgodnie z załącznikiem do rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki z dnia 22 grudnia 2022 r. w sprawie sposobu podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego w 2023 r. (Dz. U. poz. 2820), uwzględnione zostały dodatkowe wagi obejmujące dzieci i młodzież niepełnosprawną: P₅, P₆, P₇, P₈, P₉, P₆₆, P₆₉, P₇₀, P₇₁, P₇₂, P₇₃, P₇₄, P₇₆, P₇₈, P₇₉.

W 2023 r. jednostkom samorządu terytorialnego na potrzeby kształcenia specjalnego naliczono środki finansowe w wysokości 13 373 158 000 zł.

W 2023 r. jednostkom samorządu terytorialnego prowadzącym m.in. szkoły specjalne zostały przekazane środki finansowe w ramach podziału rezerwy części oświatowej subwencji ogólnej. Na ten cel wydatkowano kwotę w łącznej wysokości 472 184 420 zł. Najwyższe środki przeznaczono na dofinansowanie z tytułu wzrostu zadań szkolnych i pozaszkolnych – 265 955 036 zł, oraz na wsparcie dla JST na dofinansowanie z tytułu zwiększonego odpisu na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych dla nauczycieli – 147 866 000. Dofinansowanie w ramach powyższych kryteriów dotyczyło wyłącznie szkół publicznych prowadzonych, bądź dotowanych przez jednostki samorządu terytorialnego.

Dostęp do podręczników, materiałów edukacyjnych, materiałów ćwiczeniowych i książek pomocniczych dla uczniów niepełnosprawnych

Zgodnie z art. 67 ustawy z dnia 27 października 2017 r. o finansowaniu zadań oświatowych (Dz. U. z 2024 r. poz. 754, z późn. zm.), podręczniki, materiały edukacyjne i materiały ćwiczeniowe oraz książki pomocnicze, dostosowane do potrzeb edukacyjnych i możliwości psychofizycznych uczniów niepełnosprawnych, są dofinansowywane z budżetu państwa przez:

- udzielanie dotacji celowej na wyposażenie szkół podstawowych i szkół artystycznych w podręczniki, materiały edukacyjne i ćwiczeniowe,
- możliwość zlecenia opracowania i wydania, w tym dystrybucji podręczników, materiałów edukacyjnych, materiałów ćwiczeniowych lub książek pomocniczych, lub ich części, przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, o którym mowa w art. 22c ustawy o systemie oświaty.

Udzielanie zwiększonej dotacji celowej na wyposażenie szkół podstawowych i szkół artystycznych realizujących kształcenie ogólne w zakresie szkół podstawowych w podręczniki, materiały edukacyjne i materiały ćwiczeniowe

Uczniowie szkół podstawowych i szkół artystycznych realizujących kształcenie ogólne w zakresie szkoły podstawowej mają prawo do bezpłatnego dostępu do podręczników, materiałów edukacyjnych i materiałów ćwiczeniowych. Wyposażenie szkół w podręczniki, materiały edukacyjne i materiały ćwiczeniowe jest zadaniem zleconym z zakresu administracji rządowej wykonywanym przez jednostki samorządu terytorialnego. Na realizację tego zadania jednostki samorządu terytorialnego otrzymują dotację celową z budżetu państwa. Dotacja jest udzielana jednostkom samorządu terytorialnego przez wojewodę. Prawo do bezpłatnego dostępu do podręczników, materiałów edukacyjnych i materiałów ćwiczeniowych obejmuje te podręczniki i materiały, które przeznaczone są do obowiązkowych zajęć edukacyjnych z zakresu kształcenia ogólnego, określonych w ramowych planach nauczania ustalonych dla tych szkół. Dotacja na zakup podręczników i materiałów edukacyjnych jest udzielana raz na trzy lata, natomiast na zakup materiałów ćwiczeniowych na każdy rok szkolny.

W przypadku podręczników, materiałów edukacyjnych i materiałów ćwiczeniowych dla uczniów niepełnosprawnych, posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego (dotyczy uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim/niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym/niesłyszących/słabosłyszących/z autyzmem w tym zespole Aspergera/słabowidzących/niewidomych) kwoty dotacji są powiększane poprzez pomnożenie ich o wskaźniki, których wysokość została określona w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 marca 2018 r. w sprawie wysokości wskaźników zwiększających kwoty dotacji celowej na wyposażenie szkół podstawowych w podręczniki, materiały edukacyjne i materiały ćwiczeniowe dla uczniów niepełnosprawnych (Dz. U. poz. 611).

Dotacja celowa może być wykorzystana na pokrycie kosztu drukowania i powielania podręczników, materiałów edukacyjnych i materiałów ćwiczeniowych w celach dydaktycznych lub na zakup urządzeń umożliwiających drukowanie lub powielanie tych podręczników i materiałów, a w przypadku uczniów niepełnosprawnych posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego – także na zakup sprzętu lub oprogramowania umożliwiającego odczyt podręczników, materiałów edukacyjnych lub materiałów ćwiczeniowych w postaci elektronicznej.

Możliwość zlecania opracowania i wydania, w tym dystrybucji podręczników, materiałów edukacyjnych, materiałów ćwiczeniowych lub książek pomocniczych, lub ich części przez ministra do spraw oświaty i wychowania

Dzięki przyjętym regulacjom prawnym w latach 2017-2023 opracowano wiele podręczników, materiałów edukacyjnych, materiałów ćwiczeniowych i książek pomocniczych dostosowanych do potrzeb edukacyjnych i możliwości psychofizycznych uczniów niepełnosprawnych:

- adaptacje podręczników do edukacji wczesnoszkolnej (materiały edukacyjne w systemie Braille’a oraz w druku powiększonym); adaptacje podręczników, materiałów edukacyjnych i materiałów ćwiczeniowych do edukacji wczesnoszkolnej uczniów niepełnosprawnych mających trudności w uczeniu się i/lub komunikowaniu się, w tym niesłyszących, słabosłyszących, z niepełnosprawnością intelektualną, autyzmem i afazją ;
- do edukacji na drugim etapie edukacyjnym adaptacje podręczników do języka polskiego, matematyki, przyrody, biologii, historii, wiedzy o społeczeństwie, chemii, fizyki, geografii do klas IV-VIII (materiały edukacyjne w systemie Braille’a oraz w druku powiększonym; również adaptacje podręczników udostępnione on-line w postaci: materiałów edukacyjnych dostosowanych do potrzeb edukacyjnych i możliwości psychofizycznych uczniów niepełnosprawnych mających trudności w uczeniu się i/lub komunikowaniu się, w tym niesłyszących, słabosłyszących, z niepełnosprawnością intelektualną, autyzmem i afazją);
- adaptacje materiałów ćwiczeniowych do edukacji w szkole podstawowej uczniów niepełnosprawnych intelektualnie w stopniu umiarkowanym lub znacznym;
- multimedialny kurs polskiego języka migowego „Migaj razem z nami” przeznaczony dla uczniów szkół podstawowych;
- „lektury dostępne” (seria 60 lektur szkolnych składających się z multimedialnych książek pomocniczych oraz materiałów ćwiczeniowych;

- do edukacji na III etapie edukacyjnym (szkoły ponadpodstawowe: liceum ogólnokształcące/technikum) adaptacje podręczników do języka polskiego, matematyki, biologii, historii, wiedzy o społeczeństwie, chemii, fizyki, geografii, podstaw przedsiębiorczości, edukacji dla bezpieczeństwa, filozofii - podręczniki w systemie Braille’a oraz w druku powiększonym; do języka angielskiego - materiały edukacyjne w druku powiększonym; a także adaptacje podręczników do języka polskiego, matematyki, biologii, historii, geografii do klasy I szkół ponadpodstawowych (liceum ogólnokształcące/technikum), udostępnione on-line w postaci materiałów edukacyjnych dostosowanych do potrzeb edukacyjnych i możliwości psychofizycznych uczniów niepełnosprawnych mających trudności w uczeniu się i/lub komunikowaniu się, w tym niesłyszących, słabosłyszących, z niepełnosprawnością intelektualną, autyzmem i afazją.

Wydrukowano i dostarczono do szkół ponadgimnazjalnych i ponadpodstawowych, do których uczęszczają uczniowie niewidomi i słabowidzący opracowane w latach ubiegłych adaptacje podręczników w systemie Braille’a i w druku powiększonym zgodnie ze złożonym przez dyrektorów szkół zapotrzebowaniem.

Kontynuowane są prace nad adaptacją podręczników dla III etapu edukacyjnego, dostosowanych do potrzeb edukacyjnych i możliwości psychofizycznych uczniów niepełnosprawnych posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego.

„Rządowy program pomocy uczniom niepełnosprawnym w formie dofinansowania zakupu podręczników, materiałów edukacyjnych i materiałów ćwiczeniowych w latach 2023-2025”

Podstawą realizacji „Rządowego programu pomocy uczniom niepełnosprawnym w formie dofinansowania zakupu podręczników, materiałów edukacyjnych i materiałów ćwiczeniowych w latach 2023-2025” jest Uchwała nr 74/2023 Rady Ministrów z dnia 19 maja 2023 r. w sprawie Rządowego programu pomocy uczniom niepełnosprawnym w formie dofinansowania zakupu podręczników, materiałów edukacyjnych i materiałów ćwiczeniowych w latach 2023-2025 oraz rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 maja 2023 r. w sprawie szczegółowych warunków udzielania pomocy finansowej uczniom niepełnosprawnym w formie dofinansowania zakupu podręczników, materiałów edukacyjnych i materiałów ćwiczeniowych w latach 2023-2025.

Celem programu jest wyrównywanie szans edukacyjnych i wspieranie rozwoju edukacyjnego uczniów przez dofinansowanie zakupu podręczników i materiałów edukacyjnych oraz materiałów ćwiczeniowych.

Wsparcie dotyczyło zakupu podręczników do kształcenia ogólnego, w tym podręczników do kształcenia specjalnego lub podręczników do kształcenia w zawodach, dopuszczonych do użytku szkolnego przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania oraz materiałów edukacyjnych do kształcenia ogólnego i zawodowego jak również materiałów ćwiczeniowych.

Na realizację Programu w 2023 r. przeznaczono 21 500 000 zł (wydatkowano 16 080 000 zł wspierając 46 845 uczniów w kraju).

Program skierowany jest do uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego: słabowidzących, niesłyszących, słabosłyszących, z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją, z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera, z niepełnosprawnościami sprzężonymi, w przypadku, gdy jedną z niepełnosprawności jest niepełnosprawność wymieniona powyżej – uczęszczających w roku szkolnym 2023/2024 do: liceum ogólnokształcącego, technikum, branżowej szkoły I stopnia, branżowej szkoły II stopnia, szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy, klas VI–IX ogólnokształcącej szkoły baletowej lub liceum sztuk plastycznych, do klas I i II czteroletniej ogólnokształcącej szkoły muzycznej II stopnia lub klas III–VI dotychczasowej sześcioletniej ogólnokształcącej szkoły muzycznej II stopnia prowadzonych w czteroletniej ogólnokształcącej szkole muzycznej II stopnia.

Rządowy program rozwijania szkolnej infrastruktury oraz kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych na lata 2020-2024 – „Aktywna tablica”

Rządowy program rozwijania szkolnej infrastruktury oraz kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych na lata 2020-2024 – „Aktywna tablica” obejmuje: szkoły

podstawowe, które nie otrzymały wsparcia finansowego w poprzedniej edycji programu na lata 2017 - 2019, szkoły ponadpodstawowe dla dzieci i młodzieży, szkoły podstawowe, w których uczą się uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym z niepełnosprawnościami: uczniowie niewidomi oraz uczniowie posiadający różnorodne zaburzenia rozwojowe, utrudniające lub uniemożliwiające prawidłowy proces kształcenia.

W 2023 r. zostało zakwalifikowanych 1 536 szkół podstawowych, w których kształcą się uczniowie posiadający różnorodne zaburzenia rozwojowe, utrudniające lub uniemożliwiające prawidłowy proces kształcenia. W ramach udzielonego wsparcia finansowego mogły zakupić sprzęt, pomoce dydaktyczne i narzędzia do terapii na kwotę 52 373 701,11 zł.

Program rządowy „Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa” Priorytet 3 realizowany w latach 2021-2025

Podstawą realizacji Rządowego programu jest Uchwała nr 69/2021 Rady Ministrów z dnia 21 maja 2021 r. w sprawie ustanowienia programu wieloletniego „Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa 2.0. na 2021-2025” oraz rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 września 2021 r. w sprawie szczegółowych warunków, form i trybu realizacji Priorytetu 3 „Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa 2.0. na lata 2021-2025” (Dz. U. z 2023 r. poz. 2682).

Zgodnie z zasadami realizacji programu, szkoły mają obowiązek uwzględnić potrzeby dzieci i uczniów niepełnosprawnych w realizacji programu w placówkach wychowania przedszkolnego, szkołach i bibliotekach pedagogicznych. Większość beneficjentów wywiązała się z zobowiązań dotyczących wsparcia osób z niepełnosprawnościami i dysfunkcjami dokonując zakupów książek i wyposażenia biblioteki szkolnej oraz planując działania promujące czytelnictwo.

Projekty współfinansowane ze środków Unii Europejskiej mogące mieć pozytywny wpływ na wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami

W 2023 r. realizowano projekty dofinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, które miały pozytywny wpływ na sytuację osób z niepełnosprawnościami. W ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 (PO WER) oraz Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (FERS), w 2023 r. realizowane były projekty mające na celu podniesienie jakości edukacji włączającej, odpowiadającej na potrzeby wszystkich uczniów, w tym z niepełnosprawnościami. Wszystkie projekty i produkty powstałe w wyniku realizacji projektów ze środków europejskich powinny być dostępne dla osób z niepełnosprawnościami.

Projekty realizowane w ramach PO WER

Projekt „Szkolenia i doradztwo dla kadr poradnictwa psychologiczno-pedagogicznego” (wartość projektu: 5 828 034,20 zł okres realizacji: luty 2021 r. – wrzesień 2023 r.)

Celem projektu było wsparcie pracowników poradni psychologiczno-pedagogicznych we wdrażaniu modelowych rozwiązań z zakresu prowadzenia oceny funkcjonalnej i wsparcia postdiagnostycznego dla dzieci i uczniów. Projekt zakładał upowszechnienie narzędzi do oceny funkcjonalnej i specjalistycznych narzędzi do diagnozy psychologiczno-pedagogicznej oraz materiałów do prowadzenia działań postdiagnostycznych wraz z ofertą szkoleń dla osób, które będą z tych narzędzi korzystać. Upowszechnione zostały rozwiązania z zakresu edukacji włączającej opartej na biopsychospołecznym podejściu do potrzeb edukacyjnych i rozwojowych, w miejsce podejścia medycznego. Projekt zakładał wsparcie poradnictwa psychologiczno-pedagogicznego nie tylko szkoleniami kadr, ale również rozwiązaniami w zakresie zmiany organizacji pracy i współpracy ze przedszkolami/szkołami oraz innymi instytucjami, ale również pomiędzy poradniami psychologiczno-pedagogicznymi w celu podnoszenia jakości poradnictwa psychologiczno-pedagogicznego.

Projekt pozakonkursowy: „Weryfikacja i odbiór zestawów narzędzi edukacyjnych wspierających proces wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego w zakresie rozwoju umiejętności uniwersalnych dzieci i

uczniów oraz kompetencji kluczowych niezbędnych do poruszania się na rynku pracy” (wartość projektu: 4 027 950,00 zł, okres realizacji: październik 2020 r. – kwiecień 2023 r.)

Celem projektu było zwiększenie wykorzystania przez szkoły i placówki, pozytywnie ocenionych i zarekomendowanych 53 zestawów narzędzi edukacyjnych, wspomagających rozwój kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych dzieci i uczniów, w procesie wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego, niezbędnych do poruszania się na rynku pracy. Wsparcie w ramach projektu skierowane było do szerokiej grupy docelowej: podmioty edukacyjne, tj. przedszkola, szkoły i placówki oświatowe, kuratoria oświaty i inne jednostki realizujące nadzór pedagogiczny oraz szerokie grono pracowników systemu oświaty i środowiska edukacyjnego, tj. dyrektorzy szkół i placówek, nauczyciele i zespoły nauczycielskie zatrudnione w przedszkolach, szkołach i placówkach oświatowych, realizujących podstawę programową do kształcenia ogólnego, doradcy metodyczni, nauczyciele konsultanci, eksperci, nauczyciele akademicy i pracownicy naukowcy, edukatorzy oraz inne osoby fizyczne albo prawne związane z edukacją.

Odbiorcami Projektu są dzieci/uczniowie, w tym ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i/lub niepełnosprawnościami oraz rodzice. Opracowane zestawy narzędzi edukacyjnych zostały udostępnione na Zintegrowanej Platformie Edukacyjnej (<https://zpe.gov.pl>).

Projekt konkursowy: „Asystent ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi – pilotaż”, realizowany przez Fundację Edukacyjną ODITK (wartość projektu: 26 939 775,90 zł, okres realizacji: maj 2020 – grudzień 2023)

Celem projektu było przeprowadzenie pilotażu usług asystenckich (ASPE) dla uczniów o różnicowanych potrzebach edukacyjnych i rozwojowych w przedszkolach i szkołach ogólnodostępnych. Ponadto celem projektu było włączenie kwalifikacji „asystowanie uczniowi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym z niepełnosprawnościami” do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji, jak również przygotowanie 640 osób do świadczenia usług asystenckich w przedszkolach i szkołach.

Projekt przyczynił się do poprawy dostępności usług edukacyjnych dla uczniów o różnicowanych potrzebach edukacyjnych i rozwojowych (w tym z niepełnosprawnościami) dzięki wypracowaniu standardu świadczenia usług asystenckich.

Projekt pozakonkursowy: „Opracowanie modelu funkcjonowania Specjalistycznych Centrów Wspierających Edukację Włączającą (SCWEW)” (wartość projektu: 5 051 169,73 zł, okres realizacji: styczeń 2019 – wrzesień 2023 r.)

SCWEW to nowo tworzona instytucja, powstająca w szkołach i placówkach specjalnych poprzez rozszerzenie ich działalności. Celem SCWEW jest wspieranie pracy szkół ogólnodostępnych w podnoszeniu jakości edukacji włączającej, w tym zapewnianiu wsparcia odpowiedniego do potrzeb osób uczących się w danej placówce ogólnodostępnej. Opracowanie zasad funkcjonowania SCWEW umożliwiło poprawę dostępności usług edukacyjnych dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym z niepełnosprawnościami oraz upowszechnianie edukacji włączającej.

Projekt pozakonkursowy: „Pilotażowe wdrożenie modelu Specjalistycznych Centrów Wspierających Edukację Włączającą (SCWEW)” (wartość projektu: 34 610 217,29 zł, okres realizacji: styczeń 2020 – wrzesień 2023 r.)

Pilotażowe wdrożenie Modelu SCWEW do praktyki edukacyjnej umożliwiło weryfikację opracowanych zasad funkcjonowania, a ponadto przyczyniło się do wzmocnienia kompetencji kadry pedagogicznej. Wykorzystanie środków finansowych zapewniło szkołom dostęp do sprzętu specjalistycznego, niezbędnego do wspierania wszechstronnego rozwoju dziecka, w rejonie objętym działaniami każdego z nowo powstałych 23 SCWEW.

Projekty realizowane w ramach konkursu „Opracowanie i upowszechnianie narzędzi diagnostycznych wspierających pomoc psychologiczno-pedagogiczną” (łączna wartość 3 projektów wybranych do dofinansowania: 36 140 302,05 zł okres realizacji: lipiec 2018 – listopad 2023 r.)

Projekty zostały podzielone na trzy obszary: 1) obszar emocjonalno-społeczny, 2) obszar osobowościowy, 3) obszar poznawczy. Celem projektów wyłonionych w konkursie było wsparcie specjalistów z poradni psychologiczno-pedagogicznych oraz nauczycieli i specjalistów w szkołach.

Działania zaplanowane w ramach konkursu miały doprowadzić do tego, aby specjaliści z poradni psychologiczno-pedagogicznych mieli możliwość m.in.:

- rozpoznawania potrzeb i możliwości dzieci i młodzieży w obszarze poznawczym, osobowościowym i emocjonalno-społecznym, ze szczególnym uwzględnieniem funkcjonowania potrzeb dzieci i młodzieży, w tym także dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, także z niepełnosprawnościami, szczególnie w zakresie rozpoznawania potencjałów, możliwości i sposobu funkcjonowania w środowisku, a także trudności wynikających z deficytów,
- prowadzenia zajęć wspierających (m.in. zajęcia korekcyjno-kompensacyjne, warsztatowe, aktywizujące, psychoedukacyjne, porady bez badań), terapii dzieci i młodzieży, w zależności od rozpoznanych potrzeb, w tym dzieci i młodzieży z zaburzeniami rozwojowymi, z zachowaniami dysfunkcyjnymi, z niepełnosprawnością, niedostosowanych społecznie lub zagrożonych niedostosowaniem społecznym oraz ich rodzin (m.in. prelekcje, psychoedukacja, zajęcia warsztatowe, grupy wsparcia, instruktaże, konsultacje i inne).

Projekty realizowane w ramach konkursu „Szkolenia i doradztwo dla kadry edukacji włączającej” (łączna wartość 16 projektów wybranych do dofinansowania: 51 864 410,47 zł, okres realizacji: sierpień 2021 – grudzień 2023 r.)

Celem realizowanych projektów było zwiększenie wiedzy kadr edukacji na temat edukacji włączającej. Cel ten został osiągnięty poprzez realizację w każdym województwie cyklu szkoleń i doradztwa z zakresu edukacji włączającej dla kadr systemu oświaty, w tym jednostek samorządu terytorialnego (JST). Docelowo wsparciem szkoleniowo-doradczym zostało objętych ponad 25 977 osób. Szkolenia były prowadzone i/lub merytorycznie koordynowane przez trenerów, tj. osoby przygotowane w ramach projektu pozakonkursowego Ośrodka Rozwoju Edukacji „Uczeń ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi – opracowanie modelu szkolenia i doradztwa”. Szkolenia były realizowane zgodnie z programami szkoleń i materiałami szkoleniowymi opracowanymi w ramach ww. projektu pozakonkursowego ORE.

Projekty realizowane w ramach FERS

Projekt niekonkurencyjny „Przygotowanie kompleksowego wsparcia poradni psychologiczno-pedagogicznych” (wartość projektu: 6 259 605 zł, okres realizacji: wrzesień 2023 – grudzień 2026)

Celem projektu jest przygotowanie i wdrożenie kompleksowego wsparcia poradni psychologiczno-pedagogicznych (PPP), umożliwiającego rozwój wysokiej jakości edukacji włączającej. Projekt zakłada działania na rzecz:

- opracowania założeń kompleksowego wsparcia poradni, w ramach którego zostaną wypracowane rozwiązania w zakresie pracy z dziećmi i ich rodzicami oraz osobami z doświadczeniem migracyjnym i uchodźczym, ze szczególnym uwzględnieniem osób przybyłych z Ukrainy. Zidentyfikowane zostaną

mechanizmy służące ocenie jakości prowadzonego wsparcia oraz zostanie wypracowany model dla efektywnej organizacji pracy poradni w środowisku lokalnym, jak również dla wdrożenia ogólnokrajowych standardów działania poradni;

- zapewnienia wsparcia doradczego w zakresie koordynacji prac PPP, zgodnie z założeniem, że najwyższą efektywność podejmowanych działań, zapewnia optymalne wykorzystanie wszystkich dostępnych zasobów, niezależnie do jakiego sektora formalnie przynależą. W ramach projektu zostanie zapewniona pomoc m.in. w zakresie: kompleksowego wsparcia edukacyjno-rozwojowego kadr PPP;
- efektywnego obiegu danych; wdrożenia rozwiązań na rzecz podniesienia jakości współpracy PPP z instytucjami działającymi na rzecz dzieci; zaimplementowania mechanizmów służących ocenie jakości prowadzonego wsparcia, określenia standardów wyposażenia poradni oraz modelu stałego rozwoju kompetencji zawodowych pracowników; tworzenia grup wymiany doświadczeń między PPP oraz placówkami oświatowymi z Polski i z Ukrainy.

Rezultatem podjętych w projekcie działań, będzie efektywne wprowadzenie trwałych zmian w funkcjonowaniu poradni pilotażowych, co będzie stanowiło podłoże pod dokonanie trwałych zmian we wszystkich poradniach oraz utrwalenie działania opartego na modelu biopsychospołecznym i prawocłowiecznym.

Projekt niekonkurencyjny „Wspieranie dostępności edukacji dla dzieci i młodzieży” (wartość projektu: 91 579 600 zł, okres realizacji: październik 2023 – kwiecień 2029)

Celem projektu jest: wypracowanie i zwalidowanie rozwiązań metodycznych i organizacyjnych wspierających dostępność edukacji dla dzieci i młodzieży; rozwijanie kompetencji kadr systemu oświaty w obszarze pracy z dziećmi oraz uczniami i uczennicami z uwzględnieniem zróżnicowania ich potrzeb edukacyjnych i rozwojowych.

Projekt przewiduje 4 główne zadania: 1) rozwijanie zasobów systemowych wspierających dostępność, 2) rozwijanie narzędzi diagnostycznych do oceny funkcjonalnej, 3) rozwijanie zasobów metodycznych zgodnych z ideą dostępności, 4) wsparcie szkoleniowe i doradcze dla kadr systemu oświaty.

Projekt przewiduje wsparcie szkoleniowo-doradcze dla min. 14 000 osób z kadr systemu oświaty oraz wypracowanie 51 narzędzi i zestawów materiałów metodycznych do pracy z osobami uczącymi się, z uwzględnieniem zróżnicowania ich potrzeb edukacyjnych i rozwojowych. Dzięki efektom projektu możliwe będzie wdrożenie do praktyki nauczania – uczenia się rekomendacji eksperckich zawartych w modelu MEN „Model Edukacji dla Wszystkich”.

Powyższe projekty zrealizowane w ramach PO WER oraz realizowane w ramach FERS stanowią przykłady realizacji zasady dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Ponadto należy podkreślić fakt, że wszystkie projekty realizowane ze środków europejskich powinny być zgodne z „Wytocznymi w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020” lub „Wytocznymi dotyczącymi realizacji zasad równościowych w ramach funduszy unijnych na lata 2021-2027”. Wytocznice gwarantują zapewnienie dostępności projektów i dostępności produktów wytworzonych w projektach dofinansowanych z UE do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, tak aby mogły one w pełnym wymiarze korzystać z unijnej pomocy.

Z kolei mechanizm racjonalnych usprawnień pozwala projektodawcom na elastyczne reagowanie na potrzeby wszystkich uczestników. Dzięki temu mechanizmowi projektodawca może liczyć na dofinansowanie w wysokości 12 000 zł (PO WER) lub 15 000 zł (FERS) na pokrycie kosztów związanych z dostosowaniem projektu lub produktu do potrzeb osoby z niepełnosprawnością, np. na zakup komputerów z odpowiednim oprogramowaniem dostosowanym do osób z niepełnosprawnością, zapewnienie specjalistycznego transportu na miejsce realizacji projektu.

Projekt pn. „Szkoła dostępna dla wszystkich” realizowany w latach 2023-2025 we współpracy Ministerstwa Edukacji i Nauki z UNICEF, uczelniami i organizacjami pozarządowymi. Realizatorem projektu jest Instytut Badań Edukacyjnych

Wartość projektu w latach 2023-2024 wyniosła 9 500 000 zł. Celem głównym projektu jest podniesienie kompetencji nauczycieli specjalistów w zakresie udzielania wsparcia dzieciom i uczniom z uwzględnieniem zróżnicowania ich potrzeb rozwojowych i edukacyjnych, w tym dzieciom i uczniom będącym uchodźcami z Ukrainy, a także integrowania zróżnicowanego środowiska w klasie/szkole.

Zakresem projektu jest formalna edukacja ogólnodostępna na poziomie przedszkolnym i szkolnym. Podniesienie kompetencji nauczycieli odbywa się poprzez zaangażowanie środowiska akademickiego w proces doskonalenia zawodowego tej grupy. Projekt będzie miał również silny komponent badawczy i ewaluacyjny, a wyniki otrzymane w rezultacie tych działań mają służyć wytworzeniu praktyk sprawdzonych empirycznie (*evidence based*) wzmacniając w ten sposób system dostępnej i włączającej edukacji dla wszystkich. Całkowity czas trwania projektu to kwiecień 2023 r. – wrzesień 2025 r.

Bezpośrednimi beneficjentami projektu są nauczyciele specjaliści (1 120), nauczyciele przedszkolni i szkolni (11 200) oraz pracownicy naukowcy uczelni wyższych i przedstawiciele organizacji pozarządowych. Beneficjentami końcowymi projektu są dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym, w tym dzieci uchodźców i dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Planowane jest dotarcie do ok. 30 000 dzieci w trakcie realizacji projektu, a po stopniowym włączaniu wyników projektu do systemu, obejmie on wszystkich uczniów formalnych placówek przedszkolnych i ogólnokształcących.

Kontynuacja prac związanych z przygotowaniem zmian systemowych dotyczących organizacji kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym uczniów niepełnosprawnych i wdrażania edukacji włączającej

W Ministerstwie Edukacji Narodowej trwają prace nad rozwiązaniami legislacyjnymi, które będą odpowiedzią na bariery w dostępie do wczesnej pomocy i edukacji włączającej o wysokiej jakości dla wszystkich dzieci i uczniów zidentyfikowane w toku prowadzonych przez resort konsultacji społecznych, debat oświatowych oraz prac zespołów eksperckich. Rozwiązania, nad którymi pracuje MEN uwzględniają również postulaty związane z poprawą sytuacji dzieci i młodzieży doświadczających problemów psychicznych i objętych opieką psychiatryczną.

Główne rozwiązania:

1. Wprowadzenie nowego modelu wczesnego wspomaganie rozwoju dzieci i wsparcia rodzin (WWR).
Prawidłowe i efektywne wspieranie rozwoju małych dzieci, odpowiednie do ich potrzeb i możliwości, stanowi fundament dla rozwoju szkolnictwa włączającego na kolejnych etapach kształcenia. Celem będzie integracja dotychczasowych rozwiązań oferowanych dzieciom w wieku od urodzenia do rozpoczęcia nauki w szkole, tj. wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka, pomocy psychologiczno-pedagogicznej, odpowiednio kształcenia specjalnego lub zajęć rewalidacyjno-wychowawczych i koordynacja ich z pomocą udzielaną rodzinie. Planuje się udzielanie wsparcia w ramach WWR na trzech poziomach różniących się intensywnością wsparcia. Indywidualne plany wczesnego wspomaganie rozwoju dzieci i wsparcia rodzin będą obejmowały działania realizowane przez różne sektory i finansowane z różnych źródeł, co zapobiegnie ich powielaniu się i pozwoli na zapewnienie wsparcia w tych zakresach, których nie obejmuje oświata.
2. Zmiana sposobu oceny potrzeb dzieci i uczniów oraz planowania, udzielania i oceny efektywności udzielanego wsparcia oraz sposobu finansowania zadań w tym zakresie.
Zmiana polega na upowszechnieniu modelu prowadzenia działań związanych z identyfikacją potrzeb oraz planowaniem na tej podstawie działań wspierających z wykorzystaniem modelu biopsychospołecznego, w którym uwzględnia się ocenę wpływu środowiska na funkcjonowanie dziecka/ucznia oraz podejmuje się działania ukierunkowane na likwidowanie barier w zakresie dostępności procesu kształcenia. Nowe rozwiązania oparte są na odejściu od obecnego katalogu niepełnosprawności/zaburzeń zdefiniowanych w przepisach prawa oświatowego na rzecz przydzielania wsparcia w oparciu o wyniki oceny funkcjonalnej prowadzonej w szkole lub publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej.
Informacja o występowaniu u dziecka niepełnosprawności (potwierdzonej posiadaniem orzeczenia o niepełnosprawności lub stopniu niepełnosprawności), rozpoznaniu zaburzeniu neurorozwojowego lub wpływu stanu zdrowia na funkcjonowanie będzie uwzględniana w planowaniu wsparcia. Zawsze jednak

będzie dokonywana analiza funkcjonowania w rzeczywistych sytuacjach szkolnych, bowiem osoba z tym samym rozpoznaniem/rodzajem niepełnosprawności może w różny sposób funkcjonowania, a tym samym wymagać innego rodzaju i zakresu wsparcia. W przepisach prawa określone zostaną standardy oceny funkcjonalnej oraz standardy prowadzenia działań terapeutycznych i psychoterapeutycznych w jednostkach systemu oświaty.

3. Uregulowanie możliwości pełnienia przez szkoły i placówki specjalne nowej roli i zadań w zakresie wspierania przedszkoli i szkół ogólnodostępnych i integracyjnych oraz koordynowania kształcenia i doskonalenia zawodowego kadry zarządzającej i nauczycieli w zakresie edukacji włączającej.

Planuje się, aby tak jak dotychczas w systemie oświaty funkcjonowały przedszkola i szkoły ogólnodostępne, integracyjne i specjalne oraz szkoły ogólnodostępne z oddziałami integracyjnymi lub specjalnymi, a o wyborze rodzaju przedszkola czy szkoły nadal będą decydowali rodzice uczniów. Projektowane zmiany umożliwią wdrożenie większego wsparcia dla przedszkoli i szkół ogólnodostępnych i integracyjnych przez ośrodki specjalne, w których będą mogły być tworzone Specjalistyczne Centra Wspierające Edukację Włączającą (SCWEW).

Do najważniejszych zadań SCWEW będą należały: wsparcie i doradztwo metodyczne dla nauczycieli oraz pozostałej kadry przedszkoli i szkół, wsparcie dla dzieci lub uczniów i rodziców, zapewnienie dostępu do sprzętu i wyposażenia specjalistycznego poprzez wypożyczanie sprzętu, a także działalność informacyjna i edukacyjna o edukacji włączającej. Doświadczenia i wiedza ekspercka kadry SCWEW zostaną dzięki temu wykorzystane do zwiększenia potencjału przedszkoli i szkół ogólnodostępnych i integracyjnych, by mogły one zapewnić wysokiej jakości wsparcie wszystkim osobom uczącym się jak najbliżej ich miejsca zamieszkania. Kształcenie i doskonalenie zawodowe kadry zarządzającej i nauczycieli stanowi główny czynnik decydujący o praktyce włączania poprzez edukację. Zadania w tym zakresie będzie realizowało utworzone przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania centrum koordynujące.

4. Uzupełnienie obecnych możliwości doskonalenia oraz rozwoju zawodowego nauczycieli, w tym nauczycieli specjalistów o superwizję.

Superwizja (w tym koleżeńską) ma służyć utrzymaniu wysokiego poziomu świadczonej pracy, wzmocnieniu kompetencji zawodowych, udzielaniu wsparcia, poszukiwaniu źródeł trudności w pracy i możliwości ich pokonywania. Z superwizji będą korzystać specjaliści zatrudnieni w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych a także nauczyciele z publicznych placówek wychowania przedszkolnego, szkół lub placówek. Organizowanie superwizji, przy współpracy z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, szkołami i placówkami, będzie zadaniem SCWEW. Zostanie przygotowana kadra superwizorów w edukacji. Takie uprawnienia będzie mogła uzyskać osoba posiadająca stopień awansu zawodowego nauczyciela dyplomowanego i co najmniej pięcioletni staż pracy na stanowisku nauczyciela.

5. Nadanie statusu ucznia osobom z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim.

Zmiana ta jest od lat postulowana przez środowisko rodziców i opiekunów osób z niepełnosprawnością intelektualną oraz Rzecznika Praw Obywatelskich. W aktualnym stanie prawnym dzieci i młodzież z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim realizują wychowanie przedszkolne, roczne przygotowanie przedszkolne, obowiązek szkolny i obowiązek nauki w formie zajęć rewalidacyjno-wychowawczych (ZRW). W przepisach prawa oświatowego nie określono podstawy programowej kształcenia dla tej grupy dzieci i młodzieży. Nie jest również prowadzone ocenianie, a jedynie obserwacja uczestnika ZRW.

Projektowane zmiany zakładają, że osoby z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim będą realizowały kształcenie w szkole podstawowej lub szkole specjalnej przysposabiającej do pracy – po weryfikacji i dostosowaniu podstawy programowej oraz wdrożeniem instrumentów wsparcia edukacyjno-specjalistycznego odpowiedniego do potrzeb rozwojowych i edukacyjnych tej grupy uczniów. Ww. osoby będą otrzymywać świadectwa. W zakresie wprowadzanych zmian MEN współpracuje z MRPiPS oraz Ministerstwem Zdrowia, by zapewnić odpowiednią koordynację i synergię zmian wprowadzanych przez ww. resorty.

Z dodatkowych działań należy zaznaczyć również wkład MEN w przygotowanie:

- Strategii na Rzecz Osób z Niepełnosprawnościami na lata 2020-2030;
- „Modelu Dostępnej Szkoły” – dokumentu, zawierającego założenia projektu „Przestrzeń Dostępnej Szkoły” realizowanego przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej.

Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030

Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030 – jako dokument w randze polityki publicznej wyznaczający ramy strategiczne polityki na rzecz rozwoju umiejętności – akcentuje także kwestie dotyczące inkluzji społecznej i zawodowej osób w każdym wieku poprzez rozwój ich umiejętności na wszystkich etapach edukacji formalnej, pozaformalnej i uczenia się nieformalnego.

Dokument strategiczny składa się z dwóch części: ogólnej (przyjętej uchwałą nr 12/2019 Rady Ministrów z dnia 25 stycznia 2019 r.), oraz szczegółowej (przyjętej uchwałą nr 195/2020 rady Ministrów z 28 grudnia 2020 r.).

Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030 (część ogólna)

Zarówno w ramach diagnozy umiejętności, jak i w części określającej priorytety i główne kierunki działań, kładzie się akcent m.in. na zapewnienie dostępu do usług umożliwiających pełne uczestnictwo osób z niepełnosprawnościami w życiu społecznym.

Powyższe znalazło odzwierciedlenie w zapisach zawartych w Priorytecie 6. „Wyrównywanie szans w dostępie do rozwoju i możliwości wykorzystania umiejętności”, w szczególności w następujących kierunkach działań:

- 1) Diagnozowanie i niwelowanie barier, w tym środowiskowych, ekonomicznych, geograficznych, zdrowotnych w dostępie do pełnej oferty wysokiej jakości usług edukacyjnych i szkoleniowych w ramach kształcenia formalnego, nieformalnego i pozaformalnego.
- 2) Podnoszenie jakości i promocja edukacji włączającej, ze szczególnym uwzględnieniem przygotowania dzieci, młodzieży i dorosłych z niepełnosprawnościami do wejścia na rynek pracy.

Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030 (część szczegółowa)

Każdy z ośmiu Obszarów oddziaływania części szczegółowej Strategii kładzie nacisk na zapewnienie sprzyjających warunków uczenia się wszystkim osobom uczącym się, z uwzględnieniem różnorodności wynikającej z potrzeb rozwojowych i edukacyjnych, niezależnie od różnicowania osobistego i społecznego.

W odniesieniu do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, powyższy dokument obejmuje następujące kierunki działań:

- 1) rozwój umiejętności osób w każdym wieku na wszystkich etapach edukacji formalnej, pozaformalnej i uczenia się nieformalnego, w tym: (...) opracowanie i upowszechnienie działań cyfrowych, w tym kursów online, w formatach dostępnych dla osób z niepełnosprawnościami (kierunek działania 2.2) – w ramach Tematu działania 2. Upowszechnianie istniejących oraz opracowanie i wdrażanie nowych rozwiązań na rzecz rozwoju umiejętności podstawowych i przekrojowych oraz zawodowych dzieci, młodzieży i osób dorosłych;
- 2) modernizacja/doposażenie/wyposażenie szkół i innych jednostek systemu oświaty (w tym pracowni i warsztatów kształcenia zawodowego) oraz uczelni a także placówek edukacji pozaformalnej, w tym niwelowanie barier architektonicznych, komunikacyjnych i dydaktycznych w celu zwiększenia dostępności do oferty edukacyjnej dla osób doświadczających ograniczeń w funkcjonowaniu, w szczególności uwarunkowanych niepełnosprawnością (kierunek działania 4.5) – w ramach Tematu działania 4. Wspieranie kadr zarządzających w edukacji formalnej w tworzeniu warunków dla rozwoju umiejętności;
- 3) doposażenie/wyposażenie placówek edukacji pozaformalnej, w tym niwelowanie barier architektonicznych, komunikacyjnych i dydaktycznych w celu zwiększenia dostępności do oferty edukacyjnej dla osób doświadczających ograniczeń w funkcjonowaniu, w szczególności uwarunkowanych niepełnosprawnością (kierunek działania 12.16) – w ramach tematu działania 12. Wspieranie kadr zarządzających i uczących w edukacji pozaformalnej i wspierających uczenie się nieformalne;
- 4) rozwijanie umiejętności pracy/współpracy, w tym: [...] z osobami z niepełnosprawnościami i ich rodzinami (kierunek działania 13.2) – w ramach Tematu działania 13. Wspieranie kadr instytucji spoza

systemu edukacji formalnej i pozaformalnej (realizujących zadania z zakresu opieki, wychowania i edukacji) w zakresie rozwoju umiejętności;

- 5) doposażenie/wyposażenie, we współpracy między innymi z pracodawcami, pracowni i warsztatów kształcenia zawodowego dla szkolnictwa branżowego i szkolnictwa wyższego, w tym: niwelowanie barier architektonicznych, komunikacyjnych i dydaktycznych w celu zwiększenia dostępności do oferty edukacyjnej dla osób doświadczających ograniczeń w funkcjonowaniu, w szczególności uwarunkowanych niepełnosprawnością (kierunek działania 23.2) – w ramach Tematu działania 23. Rozwijanie zaplecza technicznego, dydaktycznego i instytucjonalnego kształcenia zawodowego uwzględniającego rzeczywiste warunki pracy.

Egzaminy wstępne na aplikacje

Ministerstwo Sprawiedliwości w zakresie swojej właściwości zajmuje się organizacją egzaminów wstępnych na aplikacje prawnicze (adwokacką, radcowską, notarialną i komorniczą) oraz egzaminów zawodowych (adwokackiego, radcowskiego i notarialnego), stosując właściwe regulacje prawne oraz dobre praktyki pozwalające na zwiększenie dostępności do tych egzaminów dla osób z niepełnosprawnościami.

W odniesieniu do zawodowych egzaminów prawniczych, zasady dotyczące trybu i sposobu przeprowadzania tych egzaminów uregulowane zostały odpowiednio w ustawie z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze (Dz. U. z 2022 r. poz. 1184, z późn. zm.), ustawie z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz. U. z 2022 r. poz. 449) oraz w ustawie z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie (Dz. U. z 2024 r. poz. 1799, z późn. zm.), a nadto w rozporządzeniach Ministra Sprawiedliwości: z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie przeprowadzania egzaminu adwokackiego i radcowskiego (Dz. U. z 2016 r. poz. 112, z późn. zm.) oraz z dnia 19 września 2013 r. w sprawie komisji egzaminacyjnej do spraw aplikacji notarialnej oraz przeprowadzania egzaminu wstępnego i notarialnego (Dz. U. z 2016 r. poz. 1621, z późn. zm.).

W pierwotnym brzmieniu przepisy powołanych rozporządzeń ustanawiały jednolite zasady przeprowadzania ww. egzaminów w stosunku do wszystkich osób zdających, bez względu na stan ich zdrowia. Praktyka wskazywała jednak, że osoby z niepełnosprawnością doznają utrudnień podczas zdawania egzaminów prawniczych, związanych z wykonywaniem w toku egzaminu czynności o charakterze technicznym, w szczególności takich jak odczytywanie zadań i zapisywanie ich rozwiązań.

Minister Sprawiedliwości dostrzegając problemy osób z niepełnosprawnością, jak też postulaty zgłaszane przez środowiska tych osób, po dokonaniu analizy obowiązującego w tym zakresie stanu prawnego zainicjował stosowne prace legislacyjne. Nowelizacja przepisów wykonawczych dokonana rozporządzeniami z dnia 12 grudnia 2012 r. wprowadziła istotną modyfikację zasad przeprowadzania prawniczych egzaminów zawodowych w odniesieniu do osób niepełnosprawnością. W przypadku zdającego będącego osobą z niepełnosprawnością w rozumieniu ustawy o rehabilitacji, czas trwania każdej części egzaminu podlega wydłużeniu o połowę. Warunkiem wydłużenia czasu trwania egzaminu jest złożenie przez zdającego, wraz z wnioskiem o dopuszczenie do egzaminu zawodowego, kopii aktualnego orzeczenia potwierdzającego niepełnosprawność oraz zaświadczenia wystawionego przez lekarza – specjalistę właściwego ze względu na charakter niepełnosprawności, stwierdzające wynikające z niej trudności w dokonywaniu w toku egzaminu czynności technicznych, w szczególności takich jak odczytywanie tekstu, zapisywanie rozwiązań zadań w formie odręcznej lub przy użyciu sprzętu komputerowego lub obsługę sprzętu komputerowego.

Rozwiązania te są kontynuowane i obowiązywały także podczas egzaminów przeprowadzonych w 2023 r. W ubiegłym roku do zawodowych egzaminów prawniczych: adwokackiego, radcowskiego i notarialnego przystąpiły łącznie 42 osoby z niepełnosprawnością, które skorzystały z wydłużonego o połowę czasu na rozwiązywanie zadań.

Informacje o udogodnieniach dla kandydatów będących osobami z niepełnosprawnością w 2023 r. zawarto w ogłoszeniach o egzaminie adwokackim, radcowskim i notarialnym, by osoby ze szczególnymi potrzebami miały świadomość możliwości skorzystania z udogodnień oraz mogły na czas przygotować wymaganą przepisami dokumentację medyczną.

Niezależnie od powyższego wskazać należy, że problematyka utrudnień, będących rezultatem stanu zdrowia osób przystępujących do zawodowych egzaminów prawniczych stanowi przedmiot szczególnej uwagi Ministra Sprawiedliwości. Ustawowo określony zakres kompetencji Ministra Sprawiedliwości odnoszący się do problematyki zawodowych egzaminów prawniczych nie daje możliwości podejmowania przez ten organ decyzji modyfikujących sposób przeprowadzania egzaminu w odniesieniu do poszczególnych osób, jednakże na etapie przygotowań do zawodowych egzaminów prawniczych - Minister Sprawiedliwości zwraca uwagę przewodniczącym komisji egzaminacyjnych na konieczność zapewnienia odpowiednich warunków zdawania egzaminu przez osoby z niepełnosprawnością. Osoby te otrzymują w zależności od indywidualnych uwarunkowań wsparcie dostosowane do rodzaju niepełnosprawności danego zdającego i regulowane poprzez wydawanie przez przewodniczących komisji egzaminacyjnych zarządzeń o charakterze porządkowym lub organizacyjnym. Tytułem przykładu wskazać należy, że dla tych zdających przygotowywane były egzemplarze zadań egzaminacyjnych wydrukowane powiększoną czcionką bądź w wersji elektronicznej na pendrive.

W odniesieniu do egzaminu wstępnego na aplikację adwokacką, radcowską i notarialną również zostały wprowadzone udogodnienia dla osób z niepełnosprawnością. W tym zakresie stosowane są regulacje prawne oraz dobre praktyki pozwalające na zwiększenie dostępności egzaminów wstępnych na aplikacje prawnicze dla osób z niepełnosprawnością.

Osoby z niepełnosprawnością przystępujące do egzaminu wstępnego na aplikacje prawnicze w 2023 r. miały możliwość skorzystania z udogodnień przewidzianych przepisami prawa, tj. z możliwości przedłużenia czasu rozwiązywania zestawu pytań testowych o połowę oraz szczególnego sposobu rozwiązywania zestawu pytań testowych, nienaruszającego zasad przeprowadzania egzaminu wstępnego, uwzględniającego rodzaj niepełnosprawności oraz możliwości techniczne.

W szczególności, podczas egzaminów wstępnych na aplikacje prawnicze w 2023 r. 32 kandydatów będących osobami z niepełnosprawnością uzyskało zgodę na przedłużenie o połowę czasu na rozwiązywanie zestawu pytań testowych, dla 8 kandydatów przygotowany i wydrukowany został test i karta odpowiedzi z większą czcionką („13”, „14” lub „16”), a trzech kandydatów miało zapewnioną asystę przy wypełnianiu karty odpowiedzi.

Ponadto, podobnie jak w przypadku zawodowych egzaminów prawniczych, informacje o udogodnieniach dla kandydatów będących osobami z niepełnosprawnością zostały w 2023 r. zawarte w ogłoszeniach o egzaminie wstępnym na aplikację adwokacką, radcowską i notarialną.

Program pilotażowy Rady Nadzorczej Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych „Aktywny samorząd”

Celem głównym programu jest m.in. wyeliminowanie lub zmniejszenie barier ograniczających uczestnictwo beneficjentów pomocy w dostępie do edukacji, poprawa szans na rywalizację o zatrudnienie na otwartym rynku pracy poprzez podwyższenie kwalifikacji.

Moduł II - pomoc w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym poprzez dofinansowanie lub refundację kosztów edukacji, w tym:

- opłaty za naukę w szkole wyższej lub szkole policealnej lub kolegium (czesne),
- kosztów przewodu doktorskiego, otwartego poza studiami doktoranckimi,
- dodatek na pokrycie innych kosztów kształcenia.

PFRON na realizację Modułu II przekazał samorządom powiatom środki finansowe w kwocie 67 370 015,51 zł. Z przekazanych środków finansowych wsparcie zostało udzielone na rzecz 10 282 osób niepełnosprawnych.

Działania Służby Więziennej (SW)

Osoby niepełnosprawne przebywające w jednostkach penitencjarnych mają zagwarantowany taki sam dostęp do kształcenia, informacji dotyczących prowadzonych przez szkoły naborów oraz możliwości podnoszenia kwalifikacji zawodowych, jak pozostali osadzeni w ramach obowiązujących przepisów. Ograniczeniem mogą być tylko przeciwwskazania lekarskie do podejmowania nauki w zakresie kursów zawodowych. Na dzień 31 grudnia 2023 r. 32 skazanych niepełnosprawnych uczyło się w Centrach Kształcenia Ustawicznego usytuowanych na terenie zakładów karnych i aresztów śledczych, natomiast w całym 2023 r. 14 skorzystało z oferty kursowej.

Działania Urzędu Ochrony Danych Osobowych (UODO)

W ramach działań edukacyjno-informacyjnych Urząd Ochrony Danych Osobowych kontynuował realizację XIII edycji oraz rozpoczął realizację XIV edycję ogólnopolskiego programu edukacyjnego „Twoje dane – Twoja sprawa”, w których udział wzięło 579 placówek (w XIII edycji – 276 placówek, w XIV edycji - 303 placówki). Każda edycja Programu realizowana jest zgodnie z harmonogramem roku szkolnego.

Uczestnikami Programu są również szkoły z oddziałami integracyjnymi, ale także placówki specjalne dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami.

5. POMOCY PSYCHOLOGICZNEJ, PEDAGOGICZNEJ I INNEJ POMOCY SPECJALISTYCZNEJ UMOŻLIWIAJĄCEJ ROZWÓJ, ZDOBYCIE LUB PODNIESIENIE KWALIFIKACJI OGÓLNYCH I ZAWODOWYCH

Poradnie psychologiczno-pedagogiczne

Przepisy prawa oświatowego zagwarantowały wszystkim dzieciom i uczniom możliwość korzystania z pomocy psychologiczno-pedagogicznej, świadczonej przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne, w tym poradnie specjalistyczne, a także przez nauczycieli i specjalistów (np. psychologów, pedagogów, pedagogów specjalni, logopedów, terapeutów pedagogicznych, doradców zawodowych) prowadzących zajęcia z uczniami w przedszkolach innych formach wychowania przedszkolnego, szkołach i placówkach.

Wsparciu uczniów z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej w przedszkolach i szkołach, służy rozpoczęte przez Ministerstwo Edukacji i Nauki od 1 września 2022 r. i kontynuowane w 2023 r. wdrażanie pierwszego etapu standaryzacji zatrudniania nauczycieli specjalistów, w tym utworzenie nowego stanowiska pedagoga specjalnego, wprowadzone przepisami ustawy z dnia 12 maja 2022 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1116). Drugi etap wdrażania standaryzacji jest realizowany od 1 września 2024 r.

Rozwiązanie to dotyczy publicznych i niepublicznych: przedszkoli niebędących przedszkolami specjalnymi, szkół podstawowych, liceów ogólnokształcących, techników oraz branżowych szkół I stopnia, które nie są szkołami specjalnymi, szkół artystycznych realizujących kształcenie ogólne w zakresie szkoły podstawowej lub liceum ogólnokształcącego, zespołów, w skład których wchodzi wymienione wyżej przedszkola lub szkoły.

Standardy określają minimalny wymiar zatrudniania nauczycieli specjalistów w ww. przedszkolach i szkołach, w zależności od liczby dzieci i uczniów w tych jednostkach. Po wprowadzeniu standaryzacji zatrudnienie nauczycieli specjalistów wzrosło z około 22 000 etatów w roku szkolnym 2021/2022 do prawie 41 600 etatów specjalistów w roku szkolnym 2022/2023. Na ten cel w budżecie państwa zabezpieczono dodatkowe środki. W ramach subwencji na 2023 r. naliczono na to zadanie środki w wysokości ok. 1 860 000 000 zł. Zakłada się, że dzięki wprowadzonym przepisom liczba etatów nauczycieli specjalistów w 2024 r. wzrośnie o 143% w stosunku do 2021 r.

Nauczyciele i specjaliści zatrudnieni w każdej jednostce systemu oświaty zobligowani są do rozpoznania i zaspokajania indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych dziecka i ucznia oraz rozpoznawania indywidualnych możliwości psychofizycznych dziecka i ucznia i czynników środowiskowych wpływających na jego funkcjonowanie w przedszkolu, szkole i placówce, w celu wspierania potencjału rozwojowego dziecka i ucznia i stwarzania warunków do jego aktywnego i pełnego uczestnictwa w życiu przedszkola, szkoły i placówki oraz w środowisku społecznym. Szczegółowe regulacje w tym zakresie zostały określone w przepisach rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. z 2023 r. poz. 1798).

Dyrektor w porozumieniu z organem prowadzącym podejmuje decyzje m. in. dotyczące zatrudnienia nauczycieli i specjalistów wykonujących zadania z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej, w szczególności psychologów, pedagogów, pedagogów specjalnych, logopedów i doradców zawodowych, odpowiednio do rozpoznanych wcześniej potrzeb w tym zakresie.

Pomoc psychologiczno-pedagogiczna w przedszkolach, innych formach wychowania przedszkolnego, oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych, szkołach i placówkach jest udzielana w trakcie bieżącej pracy z dzieckiem i uczniem oraz w formie m.in. zajęć dydaktyczno-wyrównawczych, zajęć specjalistycznych: korekcyjno-kompensacyjnych, logopedycznych, rozwijających kompetencje emocjonalno-społeczne, innych zajęć o charakterze terapeutycznym, zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu (w przypadku uczniów szkół podstawowych oraz uczniów szkół ponadpodstawowych), porad i konsultacji, warsztatów. Pomoc psychologiczno-pedagogiczna udzielana jest także rodzicom dzieci oraz nauczycielom w formie porad, konsultacji, warsztatów i szkoleń.

Dyrektor szkoły organizując pomoc psychologiczno-pedagogiczną współpracuje w tym zakresie z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, w tym poradniami specjalistycznymi, rodzicami dzieci, placówkami

doskonalenia nauczycieli, innymi przedszkolami, szkołami i placówkami, a także organizacjami pozarządowymi oraz innymi instytucjami działającymi na rzecz rodziny, dzieci i młodzieży. Dzieci i uczniowie niepełnosprawni, tak jak pozostałe dzieci i uczniowie, obejmowani są pomocą psychologiczno-pedagogiczną.

W 2023 r. na terenie Polski funkcjonowało 1 309 poradni psychologiczno- pedagogicznych, w tym 604 publicznych i 705 niepublicznych. Kadra poradnictwa to specjaliści przygotowani do realizacji zadań związanych z działalnością diagnostyczną, terapeutyczną, profilaktyczną i doradczą poradni. Są to w szczególności psycholodzy (4 134 etatów), pedagogzy (3 174,4 etatów), logopedzi (1 458,4 etatów), nauczyciele rehabilitanci (110,2 etatów), doradcy zawodowi (91,4 etatów), terapeuci pedagogiczni (31,5 etatów) i pedagogzy specjaliści (25,7).

Nauczyciele zatrudnieni w poradniach psychologiczno-pedagogicznych przeprowadzili 1 078 710 diagnoz, w tym 457 905 diagnoz psychologicznych, 389 415 diagnoz pedagogicznych i 153 158 diagnoz logopedycznych.

W 2023 r. zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradniach specjalistycznych, wydały łącznie 133 081 orzeczeń, w tym:

- 130 447 orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego, w tym 120 144 dla uczniów z niepełnosprawnościami, 8 255 dla uczniów zagrożonych niedostosowaniem społecznym i 2 048 dla uczniów niedostosowanych społecznie,
- 2 259 orzeczeń o potrzebie zajęć rewalidacyjno-wychowawczych,
 - 375 orzeczeń o „braku potrzeby”, w tym 271 orzeczeń o braku potrzeby kształcenia specjalnego, 6 orzeczeń o braku potrzeby zajęć rewalidacyjno-wychowawczych, 95 orzeczeń o braku potrzeby indywidualnego nauczania, 3 orzeczenia o braku potrzeby indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego.

Poradnie psychologiczno-pedagogiczne wydały łącznie 418 504 opinii. Najwięcej opinii wydano w sprawie objęcia dziecka pomocą psychologiczno-pedagogiczną w przedszkolu, szkole lub placówce – 151 320, w sprawie dostosowania wymagań edukacyjnych wynikających z programu nauczania do indywidualnych potrzeb edukacyjnych ucznia – 77 938 oraz w sprawie specyficznych trudności w uczeniu się – 62 497. Ponadto, wydano 43 713 opinii o potrzebie wczesnego wspomagania rozwoju dziecka.

Pomoc dzieciom i młodzieży, w tym niepełnosprawnym, a także rodzicom i nauczycielom w sposób bezpośredni, świadczona była przez poradnie poprzez prowadzenie różnego rodzaju zajęć i terapii. Bezpośrednią pomocą psychologiczno-pedagogiczną w poradniach psychologiczno-pedagogicznych objęto 519 220 (dzieci/młodzież/inne osoby) oraz 5 890 innych osób.

Natomiast 293 471 osób skorzystało z różnego rodzaju zajęć oferowanych przez poradnie, np. terapii logopedycznej – 66 186, innych zajęć o charakterze terapeutycznym – 60 318, zajęć grupowych aktywizujących do wyboru kierunku kształcenia i zawodu – 49 957, terapii psychologicznej – 37 163.

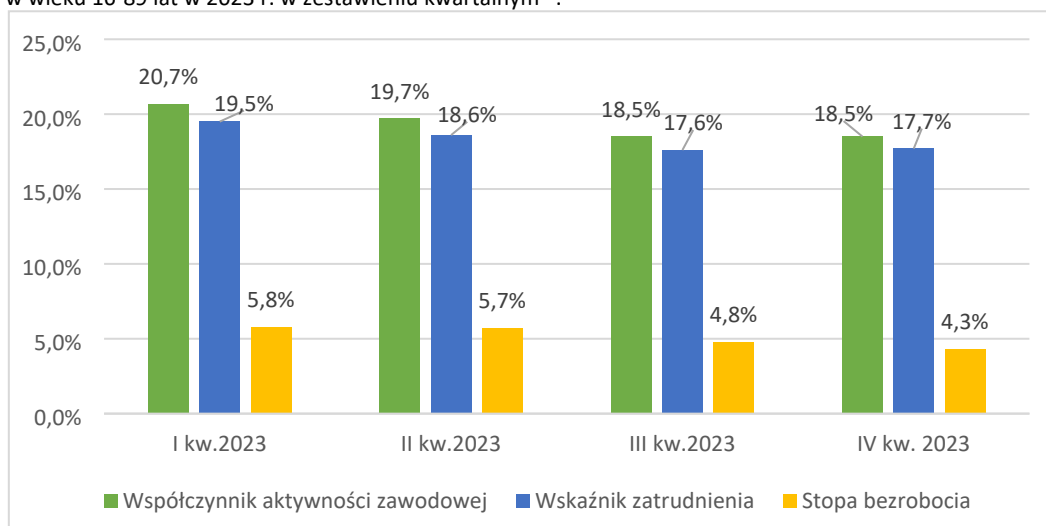
Służba Więzienna

Osadzeni niepełnosprawni mają pełną możliwość korzystania z pomocy psychologicznej, psychiatrycznej i pedagogicznej w każdej jednostce penitencjarnej. W każdym zakładzie karnym i areszcie śledczym zatrudnieni są wychowawcy, psycholodzy i lekarze psychiatrzy. Ponadto w trakcie odbywania kary pozbawienia wolności skazani, celem uzyskania szeroko rozumianej readaptacji społecznej, biorą udział w różnorodnych programach resocjalizacyjnych ukierunkowanych na zdiagnozowane u nich deficyty. W związku z powyższym zrealizowano 14 programów readaptacji skierowanych wprost do osób z niepełnosprawnościami, natomiast 526 osób legitymujących się orzeczeniami uczestniczyło w różnych formach ww. programów resocjalizacyjnych.

6. PRACY NA OTWARTYM RYNKU PRACY ZGODNIE Z KWALIFIKACJAMI, WYKSZTAŁCENIEM I MOŻLIWOŚCIAMI ORAZ KORZYSTANIA Z DORADZTWA ZAWODOWEGO I POŚREDNICTWA, A GDY NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ I STAN ZDROWIA TEGO WYMAGA – PRAWO DO PRACY W WARUNKACH DOSTOSOWANYCH DO POTRZEB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

Według wyników BAEL w IV kw. 2023 r. liczba osób niepełnosprawnych prawnie w wieku 16-89 lat wynosiła ogółem 2 732 000, w tym: 506 000 aktywnych zawodowo (484 000 pracujących i 22 000 bezrobotnych) oraz 2 226 000 biernych zawodowo. Wśród pracujących²⁰ osób niepełnosprawnych w wieku 16-89 lat według statusu zatrudnienia należy wyróżnić przede wszystkim zatrudnionych²¹ - 430 000 osób (199 000 mężczyzn i 231 000 kobiet), z czego 136 000 osób było zatrudnionych w sektorze publicznym a 294 000 w sektorze prywatnym. 50 000 osób niepełnosprawnych pracowało na własny rachunek. Dane te dotyczą osób niepełnosprawnych pracujących zarówno na otwartym jak i na chronionym rynku pracy.

Wykres: Podstawowe wskaźniki w zakresie sytuacji na rynku pracy osób niepełnosprawnych prawnie w wieku 16-89 lat w 2023 r. w zestawieniu kwartalnym²².

Źródło: opracowanie własne Biura Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych MRPiPS, na podstawie danych BAEL GUS.

Biorąc pod uwagę sezonowość zmian na rynku pracy w ciągu roku, współczynnik aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych prawnie osiągnął najwyższe wartości w pierwszym kwartale 2023 r. (20,7%) a najniższe wartości miał na koniec roku, w trzecim i czwartym kwartale - wyniósł 18,5%.

²⁰ Osoby pracujące według BAEL to osoby w wieku 15-89 lat, które w okresie badanego tygodnia: wykonywały przez co najmniej 1 godzinę pracę przynoszącą zarobek lub dochód tzn. były zatrudnione w firmie/instytucji publicznej lub u prywatnego pracodawcy, pracowały we własnym (lub dzierżawionym) gospodarstwie rolnym lub prowadziły własną działalność gospodarczą poza rolnictwem, pomagały (bez wynagrodzenia) w prowadzeniu rodzinnego gospodarstwa rolnego lub rodzinnej działalności gospodarczej poza rolnictwem, miały pracę, ale jej nie wykonywały:

- a) z powodu choroby lub urlopu wypoczynkowego, urlopu związanego z rodzicielstwem (macierzyńskiego, rodzicielskiego, ojcowskiego lub wychowawczego), organizacji czasu pracy (systemu pracy lub odbioru nadgodzin), szkolenia związanego z wykonywaną pracą,
- b) z powodu sezonowego charakteru pracy, jeśli w okresie poza sezonem nadal regularnie wypełniały zadania i obowiązki związane z pracą lub prowadzeniem działalności (z wyłączeniem obowiązków prawnych lub administracyjnych),
- c) z innych powodów, jeśli przewidywany okres nieobecności w pracy nie przekracza 3 miesięcy.

Do pracujących zaliczani są również uczniowie, z którymi zakłady pracy lub osoby fizyczne zawarły umowę o naukę zawodu lub przyuczenie do określonej pracy, jeżeli otrzymywali wynagrodzenie.

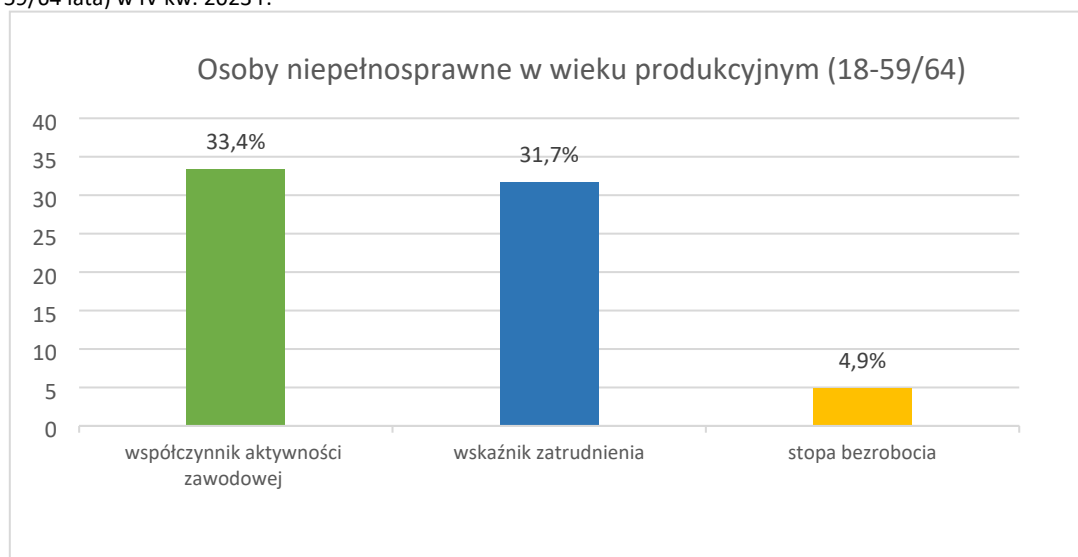
²¹ Dotychczasowa nazwa - pracownicy najemni.

²² Dane na podstawie wyników BAEL za IV kw. 2023- Pracujący, bezrobotni i bierni zawodowo.

Wskaźnik zatrudnienia najwyższy był w pierwszym kwartale (19,5%) a na koniec 2023 r. miał najniższą wartość – w trzecim kwartale wyniósł 17,6%. Zmiany w wartościach stopy bezrobocia potwierdzają cykliczność zmian: od początku roku spada (w pierwszym kwartale wyniosła 5,8%, a w czwartym kwartale osiąga najniższą wartość 4,3%).

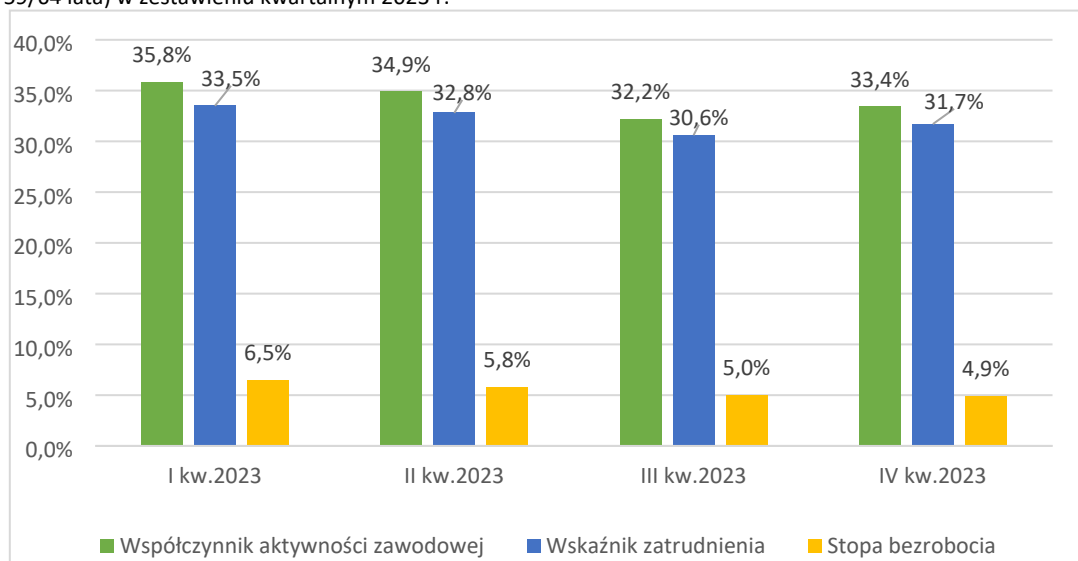
Według wyników BAEL za IV kw. 2023 r. liczba osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym według tzw. ekonomicznych grup wieku (18–59 dla kobiet i 18–64 dla mężczyzn) wynosiła 1 337 000, co stanowiło 6,5% ludności Polski w tym wieku (20 451 tys.). W wieku produkcyjnym było 446 000 aktywnych zawodowo (424 000 pracujących i 22 000 bezrobotnych). Biernych zawodowo było 891 000 osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym. Współczynnik aktywności zawodowej w tej grupie wyniósł 33,4%, wskaźnik zatrudnienia 31,7%, a stopa bezrobocia 4,9%.

Wykres: Wskaźniki w zakresie sytuacji na rynku pracy osób niepełnosprawnych prawnie w wieku produkcyjnym (18-59/64 lata) w IV kw. 2023 r.

Źródło: opracowanie własne Biura Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych MRPiPS na podstawie danych BAEL GUS.

Wykres: Wskaźniki w zakresie sytuacji na rynku pracy osób niepełnosprawnych prawnie w wieku produkcyjnym (18-59/64 lata) w zestawieniu kwartalnym 2023 r.

Źródło: opracowanie własne Biura Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych MRPiPS na podstawie danych BAEL GUS.

W ciągu roku, współczynnik aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych prawnie w wieku produkcyjnym (18-59/64 lata) osiągnął najwyższe wartości w pierwszym kwartale 2023 r. (35,8%), a najniższe wartości miał w trzecim kwartale i wyniósł 32,2%. Wskaźnik zatrudnienia najwyższy był w pierwszym kwartale (33,5%), a w trzecim kwartale 2023 r. miał najniższą wartość - wyniósł 30,6%. Zmiany w wartościach stopy bezrobocia potwierdzają cykliczność zmian: od początku roku spada (w pierwszym kwartale wyniosła 6,5%, a w czwartym kwartale osiąga najniższą wartość 4,9%).

Osoby niepełnosprawne na rynku pracy – wsparcie ogólne

Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. 2024 r. poz. 475), zwana dalej „ustawą o promocji zatrudnienia”, przewiduje regulacje dotyczące osób niepełnosprawnych.

Aktywizacja zawodowa bezrobotnych z niepełnosprawnością

W 2023 r. do ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy dodano art. 62h, w myśl którego minister właściwy do spraw pracy od dnia 1 stycznia 2024 r. może opracować resortowy program aktywizacyjny dedykowany osobom z niepełnosprawnościami lub ich opiekunom. W ramach tego programu mogą być podejmowane działania mające na celu wspieranie aktywizacji zawodowej i aktywności społecznej osób z niepełnosprawnościami lub opiekunów osób z niepełnosprawnościami.

Minister w celu powierzenia realizacji zadania ogłasza konkurs ofert skierowany do organizacji pozarządowych lub instytucji rynku pracy (publicznych służby zatrudnienia Ochotniczych Hufców Pracy, agencji zatrudnienia, instytucji szkoleniowych) lub jednostek samorządu terytorialnego. Po wybraniu wykonawców zadania, realizacja programu odbywa się na podstawie umowy, która powinna zawierać, m.in. liczbę osób z niepełnosprawnościami lub opiekunów osób z niepełnosprawnościami objętych programem, zakres działań.

Należy także podkreślić, że mając na uwadze szczególne potrzeby osób niepełnosprawnych na rynku pracy, a w szczególności potrzebę kompleksowego wsparcia tej grupy w aktywizacji zawodowej, w 2023 r. w MRPiPS kontynuowane były prace nad koncepcją realizacji dwóch projektów, które będą realizowane w ramach programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021–2027:

1. Wypracowanie oraz wdrożenie jednolitych standardów jakości funkcjonowania instytucji rynku pracy (publicznych służb zatrudnienia i OHP) oraz systemu ich monitorowania.
Założeniem projektu jest wypracowanie jednolitego standardu jakości funkcjonowania publicznych służb zatrudnienia (PSZ) uwzględniający moduł obsługi osób z niepełnosprawnościami (OzN) wraz z opisem funkcjonalności narzędzia informatycznego umożliwiającego monitorowanie jego efektywności. Celem projektu jest otrzymanie wysokiej jakości usług, które będą odpowiadały na potrzeby klientów, w tym osób z niepełnosprawnościami. Uwzględnienie modułu dotyczącego OzN jest niezbędne z uwagi na szczególną sytuację tej grupy osób na rynku pracy. Moduł zawierać będzie standard obsługi klientów oraz potencjalnych klientów urzędów pracy, w tym z niepełnosprawnością oraz sposoby komunikacji i współpracy adekwatnie do wymogów dostępności. Wnioskodawca przedstawi minimalną ścieżkę/procedurę wsparcia dla ww. klientów z uwzględnieniem narzędzi, które powinny być wykorzystywane przez pracowników urzędów pracy. Jednocześnie standard zawierać będzie informacje związane z infrastrukturą urzędów pracy, w tym m.in. przygotowanie stanowisk pracy do obsługi klientów z niepełnosprawnościami oraz elementy jego wyposażenia, dostosowane do ich potrzeb. Standard zostanie wdrożony w 340 powiatowych urzędach pracy (PUP) oraz w 16 wojewódzkich urzędach pracy (WUP).
2. Rozwój kwalifikacji i kompetencji pracowników instytucji rynku pracy w zakresie profesjonalizacji wsparcia świadczonego na rzecz osób będących w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy.
Ze względu na potrzebę zapewnienia większego dostępu do zatrudnienia dla osób pozostających bez zatrudnienia (również osób niepełnosprawnych), w szczególności skoncentrowania działań na rzecz osób znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy, wymaga wyposażenia pracowników IRP w odpowiednie kwalifikacje i kompetencje dotyczące pracy z tą grupą klientów. W ramach projektu pracownicy IRP odpowiedzialni za tworzenie polityki zatrudnieniowej dla osób będących w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy oraz bezpośrednio udzielający wsparcia osobom z tych grup docelowych zostaną skierowani na studia podyplomowe, w ramach których nabędą wiedzę oraz praktyczne

umiejętności (metody i narzędzia) dotyczące pracy z osobami w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Tematyka studiów podyplomowych to: warsztat profesjonalnego pracownika IRP w pracy z osobami w szczególnej sytuacji na rynku pracy, w tym m.in. z osobami niepełnosprawnymi, długotrwale bezrobotnymi, cudzoziemcami, osobami powyżej 50 r.ż., osobami poniżej 30 r.ż. oraz z osobami zagrożonymi dyskryminacją ze względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Studia podyplomowe będą obejmowały również tematykę związaną z wyzwaniami współczesnego rynku pracy z uwzględnieniem zielonej i cyfrowej transformacji. Planowane jest aby studia podyplomowe ukończyło 2 100 pracowników IRP.

Krajowy Fundusz Szkoleniowy

Jedną z form wsparcia pracodawców i ich pracowników w podnoszeniu kompetencji jest Krajowy Fundusz Szkoleniowy, zwany dalej „KFS”, wprowadzony w 2014 r. nowelizacją ustawy o promocji zatrudnienia. Głównym celem KFS jest zapobieganie utracie zatrudnienia przez osoby pracujące z powodu kompetencji nieadekwatnych do wymagań nieustannie zmieniającej się gospodarki.

Na finansowanie zadań w ramach KFS w 2023 r. przeznaczone zostały środki stanowiące 4% przychodów Funduszu Pracy uzyskanych z obowiązkowej składki na Fundusz Pracy, tj. kwota ponad 277 500 000 zł. W ramach tych środków wydatkowano:

- 4 080 000 zł na wsparcie kształcenia ustawicznego pracowników Centrów Integracji Społecznej, Klubów Integracji Społecznej, Warsztatów Terapii Zajęciowej, Zakładów Aktywności Zawodowej, członków lub pracowników spółdzielni socjalnych oraz pracowników zatrudnionych w podmiotach posiadających status przedsiębiorstwa społecznego wskazanych na liście/rejestrze przedsiębiorstw społecznych prowadzonym przez Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej,
- 2 130 000 zł na wsparcie kształcenia ustawicznego osób z orzeczoną stopniem niepełnosprawności.

W 2023 r. przygotowano także priorytety wydatkowania środków na 2024 r. Budżet KFS na ten rok wynosi 294 380 000 zł. Do priorytetów wydatkowania KFS na 2023 r. należą m.in.:

- wsparcie kształcenia ustawicznego pracowników Centrów Integracji Społecznej, Klubów Integracji Społecznej, Warsztatów Terapii Zajęciowej, Zakładów Aktywności Zawodowej, członków lub pracowników spółdzielni socjalnych oraz pracowników zatrudnionych w podmiotach posiadających status przedsiębiorstwa społecznego wskazanych na liście/rejestrze przedsiębiorstw społecznych prowadzonym przez Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej,
- wsparcie kształcenia ustawicznego osób z orzeczoną stopniem niepełnosprawności.

Fundusz Pracy

Dla osób, które przed rejestracją pobierały świadczenie pielęgnacyjne lub specjalny zasiłek opiekuńczy na podstawie ustawy o świadczeniach rodzinnych lub zasiłek dla opiekuna na podstawie ustawy z dnia 4 kwietnia 2014 r. o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów (Dz. U. z 2024 r. poz. 246), w związku ze sprawowaniem opieki nad osobą niepełnosprawną w 2023 r. Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, w ramach rezerwy środków Funduszu Pracy umożliwił powiatowym urządowi pracy ubieganie się o dodatkowe środki na realizację programu aktywizacji zawodowej bezrobotnych niepełnosprawnych oraz bezrobotnych, którzy sprawowali opiekę nad osobą zależną, w szczególności niepełnosprawną.

W 2023 r., na wnioski powiatowych urzędów pracy, na ww. program rozdysponowano łącznie środki rezerwy Funduszu Pracy w kwocie: 284 982,96 zł.

Zwolnienia ze składek na Fundusz Pracy oraz monitoring zwolnień pracowników niepełnosprawnych

Zgodnie z art. 105 ustawy o promocji zatrudnienia przedsiębiorcy Polskiego Związku Głuchych i Polskiego Związku Niewidomych oraz Związku Ociemniałych Żołnierzy Rzeczypospolitej Polskiej, Towarzystwo Opieki nad Ociemniałymi, Zakład Opieki dla Niewidomych w Laskach oraz zakłady aktywności zawodowej nie opłacają składek na Fundusz Pracy za zatrudnionych pracowników o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności.

Zgodnie z art. 70 ustawy o promocji zatrudnienia pracodawca zamierzający zwolnić co najmniej 50 pracowników w okresie 3 miesięcy jest zobowiązany uzgodnić z powiatowym urzędem pracy właściwym dla siedziby tego pracodawcy lub właściwym ze względu na miejsce wykonywania pracy zakres i formy pomocy dla zwalnianych pracowników, w tym pracowników niepełnosprawnych, dotyczące w szczególności: pośrednictwa pracy, poradnictwa zawodowego, szkoleń.

Działania samorządów powiatowych i samorządów województw w zakresie aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych²³

Szczególne wsparcie osób niepełnosprawnych na rynku pracy zostało zawarte w ustawie o rehabilitacji, w której m.in. określono zadania i działania jednostek samorządu terytorialnego (województw i powiatów) w zakresie aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych, w tym powiatowych urzędów pracy, a także określono zadania i działania Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Samorządy powiatowe i samorządy województw realizowały w 2023 r. zadania w zakresie rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych wynikające z ustawy o rehabilitacji.

Samorządy powiatowe

Na realizację zadań ustawowych przez samorządy powiatowe zaplanowano środki w wysokości 1 529 756 000 zł, a na koszty obsługi w wysokości 38 244 000 zł.

Na podstawie wniosków starostów PFRON przekazał na realizację zadań kwotę 1 527 927 889,00 zł. Środki te zostały wykorzystane w kwocie łącznej 1 524 662 471,00 zł (99,67% środków określonych według algorytmu), a na koszty obsługi wykorzystano 38 047 882,00 zł. Na zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej wykorzystano kwotę 62 495 313,00 zł (4,10%), a na zadania dotyczące rehabilitacji społecznej kwotę 1 462 167 158,00 zł (95,90%).

Zwrot pracodawcom kosztów wyposażenia stanowiska pracy dla osoby niepełnosprawnej²⁴

Samorządy 138 powiatów wykorzystały 29 676 497,00 zł na wyposażenie łącznie 455 stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych, z tego kwotę 3 013 470,00 zł tytułem zwrotu kosztów wyposażenia 39 stanowisk otrzymali pracodawcy sektora finansów publicznych, natomiast pozostali pracodawcy uzyskali dofinansowanie w kwocie 26 663 027,00 zł dotyczące 416 stanowisk. Średnie dofinansowanie kosztu wyposażenia stanowiska wyniosło 65 223,00 zł.

Wyplacone na rzecz pracodawców zakładów pracy chronionej środki w kwocie 2 255 421,00 zł dotyczą wyposażenia 47 stanowisk.

Na wyposażonych stanowiskach pracy zatrudniono 464 osoby niepełnosprawne, z czego 41 osób zostało zatrudnionych w jednostkach sektora finansów publicznych i 423 osoby w jednostkach spoza tego sektora. Zakłady pracy chronionej zatrudniły 49 pracowników niepełnosprawnych.

²³ Podział środków przypadających samorządom wojewódzkim i powiatowym został dokonany na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 maja 2003 r. w sprawie algorytmu przekazywania środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych samorządom wojewódzkim i powiatowym.

²⁴ Art. 26e ustawy o rehabilitacji.

Zwrot kosztów zatrudnienia pracowników pomagających pracownikowi niepełnosprawnemu w pracy²⁵

Starostowie 25 powiatów wypłacili dofinansowanie z tytułu zwrotu kosztów zatrudnienia 168 pracowników pomagających pracownikom niepełnosprawnym w kwocie 744 818 zł.

Spośród 168 pracowników pomagających osobom niepełnosprawnym w pracy 1 pracownik zatrudniony był w jednostce sektora finansów publicznych oraz 167 w jednostkach spoza sektora finansów publicznych (20 - w zakładach pracy chronionej). W wyniku wypłaconych dofinansowań udzielono pomocy w zakładach pracy 217 osobom niepełnosprawnym, z czego 1 pracownik był zatrudniony w jednostce sektora finansów publicznych a 216 pracowników w jednostkach spoza tego sektora, w tym 54 osoby były pracownikami zakładów pracy chronionej.

Zwrot wydatków na instrumenty i usługi rynku pracy na rzecz osób niepełnosprawnych poszukujących pracy i niepozostających w zatrudnieniu²⁶

O dofinansowanie ubiegały się 904 osoby niepełnosprawne. W ramach podpisanych umów przez 212 powiatów oraz zobowiązań z tytułu umów zawartych w roku poprzednim urzędy pracy wykorzystały kwotę 7 448 838 zł z przeznaczeniem dla 807 osób niepełnosprawnych. Średnia kwota dofinansowania wyniosła 9 230 zł.

Finansowanie szkoleń organizowanych przez powiatowy urząd pracy dla osób niepełnosprawnych bezrobotnych, poszukujących pracy i nie pozostających w zatrudnieniu²⁷

102 osoby niepełnosprawne z 41 samorządów powiatowych skierowano na szkolenia organizowane przez powiatowy urząd pracy. Samorzady wypłaciły 462 372 zł za ukończone szkolenia dla 98 osób. Spośród 98 przeszkolonych osób niepełnosprawnych zatrudnienie uzyskało 12 osób.

O dofinansowanie kosztów szkoleń organizowanych przez kierownika powiatowego urzędu pracy ubiegało się 153 osoby (w 2022 r. – 143 osób). Na podstawie umów zawartych przez 41 powiatów na kwotę 511 844 zł, na szkolenia skierowano 102 osoby.

Refundacja kosztów szkoleń organizowanych przez pracodawców²⁸

Starostowie 4 powiatów z województw: mazowieckiego, śląskiego i wielkopolskiego dokonali zwrotu kosztów za ukończone szkolenia dla 25 osób w wysokości 40 161 zł. Średni koszt szkolenia wyniósł 1 606 zł.

Przyznawanie środków na podjęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej²⁹

Starostowie 174 powiatów podpisali 474 umowy, przyznając ogółem środki w wysokości 24 212 871 zł. Wydatki zrealizowano w kwocie 24 008 868 zł w ramach 470 umów/beneficjentów. Średnie dofinansowanie wyniosło 51 083 zł.

²⁵ Art. 26d ustawy o rehabilitacji.

²⁶ Art. 11 ustawy o rehabilitacji.

²⁷ Art. 40 ustawy o rehabilitacji.

²⁸ Art. 41 ustawy o rehabilitacji.

²⁹ Art. 12a ustawy o rehabilitacji.

Dofinansowanie do 50% oprocentowania kredytu bankowego zaciągniętego przez osobę niepełnosprawną prowadzącą działalność gospodarczą albo własne lub dzierżawione gospodarstwo rolne na kontynuowanie tej działalności³⁰

Zawartych zostało przez 15 starostów 17 umów na kwotę 134 973 zł. Dofinansowanie otrzymało 16 osób niepełnosprawnych na kwotę 103 758 zł.

Samorządy województw

Na zadania samorządów wojewódzkich zaplanowano kwotę 335 071 000 zł.

Samorządy wykorzystały środki w łącznej kwocie 332 763 360 zł (99,31%) środków wyliczonych według algorytmu, z czego na zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej wykorzystano kwotę 237 624 302 zł (71,41%), a na zadania dotyczące rehabilitacji społecznej kwotę 95 139 058 zł (28,59%), wraz z kosztami obsługi w kwocie 8 119 322 zł wykorzystały łącznie 340 882 682 zł.

Dofinansowanie kosztów tworzenia i działania zakładów aktywności zawodowej³¹

W 2023 r. utworzono 6 nowych zakładów aktywności zawodowej, w tym działalność 5 finansowana była ze środków PFRON.

Na koniec 2023 r. funkcjonowało 141 zakładów aktywności zawodowej, w których zatrudnionych było 6 814 osób niepełnosprawnych.

Na dofinansowanie kosztów działania zakładów aktywności zawodowej samorządy wojewódzkie wykorzystały środki w wysokości 230 021 115 zł.

Z ogólnej liczby 689 osób niepełnosprawnych, które w 2023 r. opuściły zakłady aktywności zawodowej 156 osób podjęło zatrudnienie, co stanowi ok. 23%, w tym:

- 21 osób w zakładach pracy chronionej,
- 3 osoby w spółdzielniach socjalnych,
- 13 osób w przedsiębiorstwach społecznych,
- 27 osób w organizacjach pozarządowych.

Wsparcie osób na rynku pracy i utrzymanie w zatrudnieniu przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

Refundacja składek na ubezpieczenia społeczne dla osób niepełnosprawnych osób niepełnosprawnych wykonujących działalność gospodarczą³²

Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych refunduje osobie niepełnosprawnej wykonującej działalność gospodarczą obowiązkowe składki emerytalne i rentowe opłacone w całości terminowo lub z uchybieniem terminu nie przekraczającym 14 dni. Wysokość refundacji uzależniona jest od stopnia niepełnosprawności i wynosi:

- 100% kwoty obowiązkowych składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe – w przypadku osób zaliczonych do znacznego stopnia niepełnosprawności;
- 60% kwoty obowiązkowych składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe – w przypadku osób zaliczonych do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności;
- 30% kwoty obowiązkowych składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe – w przypadku osób zaliczonych do lekkiego stopnia niepełnosprawności.

Na realizację ww. zadania w 2023 r. zaplanowano środki w kwocie 134 434 000 zł, a do końca 2023 r. PFRON wydał 134 006 786,82 zł, co stanowi 99,68% kwoty przewidzianej w planie finansowym.

³⁰ Art. 13 ustawy o rehabilitacji.

³¹ Art. 35 ust. 1 pkt 6 ustawy o rehabilitacji.

³² Art. 25a ust. 1 pkt 1 ustawy o rehabilitacji.

Największą grupę osób niepełnosprawnych wykonujących działalność gospodarczą ubiegających się o refundację składek stanowiły osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, zaś najniższą osoby ze znacznym stopniem niepełnosprawności.

Wypłata refundacji składek była najwyższa dla beneficjentów z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności (64,82% wszystkich wypłat), zaś najniższa dla osób z lekkim stopniem niepełnosprawności, która stanowiła 15,97% wszystkich wypłat.

Refundacja składek na ubezpieczenia społeczne dla niepełnosprawnych rolników lub rolników zobowiązanych do opłacania składek za niepełnosprawnego domownika³³

PFRON refunduje niepełnosprawnemu rolnikowi lub rolnikowi zobowiązanemu do opłacania składek za niepełnosprawnego domownika, składki na ubezpieczenia społeczne rolników – wypadkowe, chorobowe, macierzyńskie oraz emerytalno-rentowe, pod warunkiem opłacenia tych składek w całości terminowo lub z uchybieniem terminu nie przekraczającym 14 dni.

Na realizację ww. zadania w 2023 r. zaplanowano środki w kwocie 5 130 000 zł, a do końca 2023 r. PFRON wypłacił 4 819 653,10 zł, co stanowi 93,95% planu finansowego.

Dofinansowanie do wynagrodzeń pracowników niepełnosprawnych³⁴

Pracodawca zatrudniający niepełnosprawnych pracowników na umowę o pracę, po spełnieniu wszystkich warunków wynikających z ustawy o rehabilitacji może ubiegać się o dofinansowanie do kosztów płacy tych pracowników.

Wysokość kwot dofinansowania, która wyliczana jest na podstawie art. 26a ust. 1 i 1b ustawy o rehabilitacji wynosi:

- 2 400 zł – w przypadku osób niepełnosprawnych zaliczonych do znacznego stopnia niepełnosprawności,
- 1 350 zł – w przypadku osób niepełnosprawnych zaliczonych do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności,
- 500 zł – w przypadku osób zaliczonych do lekkiego stopnia niepełnosprawności.

Ponadto w przypadku osób niepełnosprawnych, w odniesieniu do których orzeczono chorobę psychiczną, upośledzenie umysłowe, całościowe zaburzenia rozwojowe lub epilepsję oraz niewidomych, kwoty dofinansowania zwiększa się o:

- 1 200 zł w przypadku osób niepełnosprawnych zaliczonych do znacznego stopnia niepełnosprawności,
- 900 zł w przypadku osób niepełnosprawnych zaliczonych do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności,
- 600 zł w przypadku osób niepełnosprawnych zaliczonych do lekkiego stopnia niepełnosprawności.

Kwota miesięcznego dofinansowania nie może przekroczyć kwoty 90 % faktycznie poniesionych miesięcznych kosztów płacy, a w przypadku pracodawcy wykonującego działalność gospodarczą, w rozumieniu przepisów o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej, 75 % tych kosztów. Przez koszty płacy należy rozumieć wynagrodzenie brutto oraz finansowane przez pracodawcę obowiązkowe składki na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i wypadkowe naliczone od tego wynagrodzenia i obowiązkowe składki na Fundusz Pracy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych i Fundusz Solidarnościowy.

Wypłaty miesięcznego dofinansowania do wynagrodzeń pracowników niepełnosprawnych w 2023 r. wyniosły 3 481 730 654,32 zł, w tym:

- 2 085 974 595,69 zł przekazano zakładom innym niż zakłady pracy chronionej (tzw. rynek otwarty),
- 1 395 694 015,56 zł przekazano zakładom pracy chronionej (tzw. rynek chroniony),
- 62 043,07 zł przekazano zakładom mieszanym.

³³ Art. 25a ust. 1 pkt 2 ustawy o rehabilitacji

³⁴ Art. 26a ustawy o rehabilitacji. Informacja na podstawie „Sprawozdania z realizacji planu rzeczowo-finansowego Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w 2023 r.”.

Zwrot kosztów budowy i rozbudowy obiektów i pomieszczeń zakładu, transportowych i administracyjnych³⁵

Zwrot kosztów dotyczył wyłącznie dodatkowych kosztów pracodawcy wynikających z zatrudnienia osób niepełnosprawnych i mógł być przyznany pracodawcy prowadzącemu zakład pracy chronionej, u którego wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych wynosi co najmniej 50%.

PFRON wypłacił środki w wysokości 7 912 784,85 zł dla 83 pracodawców zatrudniających 16 778,39 osób w przeliczeniu na etaty.

Dofinansowanie oprocentowania kredytów bankowych³⁶

W ramach zadania dofinansowanie przyznawane było podmiotowi prowadzącemu zakład pracy chronionej lub podmiotowi będącemu przedsiębiorstwem społecznym w wysokości do 50% oprocentowania zaciągniętych kredytów bankowych i w spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych, pod warunkiem wykorzystywania tych kredytów na cele związane z rehabilitacją zawodową i społeczną osób niepełnosprawnych.

W 2023 r. PFRON wypłacił środki w łącznej wysokości 791 009,62 zł dla 22 zakładów pracy chronionej zatrudniających łącznie 3 083 pracowników niepełnosprawnych (w przeliczeniu na etaty).

Zlecenie przez PFRON zadań na podstawie art. 36 ustawy o rehabilitacji

Zgodnie z przepisami art. 36 ustawy o rehabilitacji zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych mogą być realizowane na zlecenie Funduszu przez fundacje oraz organizacje pozarządowe.

Rodzaje zadań, które mogą być zlecane fundacjom oraz organizacjom pozarządowym wskazane zostały w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 7 lutego 2008 r. w sprawie rodzajów zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych zlecanych fundacjom oraz organizacjom pozarządowym.

Zlecane przez PFRON w 2023 r. do realizacji zadania (w formie projektów) dotyczyły między innymi wejścia osób niepełnosprawnych na rynek pracy (kierunku pomocy 1).

Na realizację projektów w kierunku pomocy 1 w 2023 r. PFRON wypłacił zleceniobiorcom kwotę 114 085 894,62 zł. Wsparciem objęto 22 499 osób niepełnosprawnych.

Projekty współfinansowane ze środków Unii Europejskiej

Projekt: „Wypracowanie i pilotażowe wdrożenie modelu kompleksowej rehabilitacji umożliwiającej podjęcie lub powrót do pracy”.

Projekt realizowany w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, Działanie 2.6: Wysoka jakość polityki na rzecz włączenia społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych.

Podstawą realizacji była umowa o dofinansowanie z dnia 28 grudnia 2017 r. zawarta pomiędzy Ministrem Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej a Państwowym Funduszem Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Celem projektu było opracowanie i przetestowanie efektywnego, optymalnego pod względem społecznym i finansowym, modelu kompleksowej rehabilitacji. Kompleksowa rehabilitacja to nowe na gruncie polskim rozwiązanie, mające na celu ułatwienie podjęcia lub powrotu do pracy osobom, które wskutek doznanego urazu lub choroby w różnych okresach życia utraciły zdolność do pracy. To również oferta dla tych osób, które ze względów zdrowotnych nigdy nie pracowały, lecz chciałyby zmienić tę sytuację – zdobyć zawód i podjąć satysfakcjonującą pracę odpowiednią do ich możliwości zdrowotnych. Celem projektu było także uzyskanie zatrudnienia przez jego uczestników na otwartym rynku pracy lub uruchomienie przez nich działalności gospodarczej.

Projekt zrealizowano w okresie od 1 stycznia 2018 r. do 31 grudnia 2023 r.

³⁵ Art. 32 ust. 1 pkt 2 ustawy o rehabilitacji.

³⁶ Art. 32 ust. 1 pkt 1 ustawy o rehabilitacji.

Projekt został zrealizowany przez PFRON we współpracy z następującymi partnerami:

- Zakładem Ubezpieczeń Społecznych,
- Centralnym Instytutem Ochrony Pracy - Państwowym Instytutem Badawczym.

W okresie sprawozdawczym zrealizowano następujące działania:

- 1) Kwalifikowano uczestników do kompleksowej rehabilitacji - w sumie wydano 805 orzeczeń o potrzebie kompleksowej rehabilitacji oraz 444 orzeczeń o braku potrzeby kompleksowej rehabilitacji.
- 2) Kontynuowano pilotażowe wdrożenie modelu rehabilitacji kompleksowej - według stanu na dzień 31 grudnia 2023 r., do 6 ośrodków rehabilitacji kompleksowej (ORK) skierowano w sumie 733 uczestników, zaś pobyt w ośrodku ukończyły 564 osoby. Realizację pilotażu zakończono 31 sierpnia 2023 r. Sumarycznie, w ramach projektu zrealizowano wsparcie w następującym wymiarze:
 - Moduł zawodowy: doradztwo zawodowe – sesje indywidualne – 7 141 godzin; pośrednictwo pracy – sesje indywidualne – 3 836 godzin; warsztaty funkcjonowania na rynku pracy – 17 497 osobogodzin; wyrównywanie deficytów edukacyjnych - 1 231 osobogodzin; szkolenia w zakresie doskonalenia kompetencji ICT - 42 951 osobogodzin; szkolenia zawodowe – 116 062 osobogodzin;
 - Moduł psychospołeczny: sesje indywidualne z psychologiem – 8 110 godzin; warsztaty grupowe – 16 221 osobogodzin.
 - Moduł medyczny: rehabilitacja – zajęcia indywidualne – 47 322 godziny; rehabilitacja – zajęcia grupowe – 23 280 godzin.
- 3) Zakończono realizację badania ewaluacyjnego pilotażu modelu realizowanego w trzech cyklach od 2022 r. Kluczowe wyniki dotyczące zatrudnienia potwierdziły skuteczność nowego rozwiązania: wraz z czasem upływającym od opuszczenia ośrodka coraz więcej osób znajduje zatrudnienie – po upływie 3 miesięcy od ukończenia projektu (a przed upływem 6 miesięcy) pracę posiadało 39% uczestników, 6 miesięcy od ukończenia projektu było to już 49 % uczestników. Rok po zakończeniu projektu zatrudnienie deklarowało 52% uczestników, a po dwóch latach pracę posiadało 69 % uczestników. Wraz z upływem czasu od zakończenia kompleksowej rehabilitacji rośnie udział osób, które zmieniły pracę, co świadczy o mobilności uczestników. Jeśli chodzi o subiektywną ocenę skuteczności rehabilitacji kompleksowej wśród uczestników, którzy po opuszczeniu ośrodka pracują, to większość, tj. 70 % uważa, że bez udziału w projekcie nie miałyby pracy. Natomiast 75% uczestników pracujących po ukończeniu projektu uważa, że udział w rehabilitacji końcowej pomógł im podjąć pracę zarobkową.
- 4) Zorganizowano konsultacje społeczne modelu rehabilitacji kompleksowej - w ramach konsultacji społecznych ostatecznej wersji modelu rehabilitacji kompleksowej zrealizowano 4 seminaria regionalne, w których wzięło udział 707 uczestników. W seminarium podsumowującym konsultacje społeczne modelu uczestniczyło 90 uczestników.
- 5) Opracowano ostateczną wersję modelu rehabilitacji kompleksowej. Model rehabilitacji kompleksowej powstał na podstawie wyników pilotażu przeprowadzonego w okresie od 2 września 2019 r. do 31 sierpnia 2023 r. w 6 ośrodkach rehabilitacji kompleksowej. Model uwzględnia uwagi zgłoszone w toku konsultacji społecznych.
- 6) Opracowano projekty zmian legislacyjnych służących systemowemu wdrożeniu modelu rehabilitacji kompleksowej wraz z oceną skutków regulacji.

W 2023 r. PFRON wypłacił środki w wysokości 28 609 029,88 zł.

Projekt „Włączenie wyłączonych – aktywne instrumenty wsparcia osób niepełnosprawnych na rynku pracy”.

W 2023 r. zakończyła się realizacja projektu dotyczącego przyszłych form wsparcia osób niepełnosprawnych i ich pracodawców na rynku pracy:

- Nowa droga zawodowa – osoba niepełnosprawna będzie mogła skorzystać z 15 godzin doradztwa w celu zaktywizowania osoby niepełnosprawnej oraz udzielenia jej praktycznych porad odnośnie perspektyw zawodowych, poszukiwania pracy,
- Centrum komunikacji – powołanie jednostki zapewniającej tłumaczenia języka migowego (z rozwiązania będą mogły skorzystać osoby niepełnosprawne np. podczas: rozmów z pracodawcami i innymi pracownikami, wizyty u lekarza, załatwiania spraw w urzędzie, załatwiania spraw codziennych takich, jak: zakupy, płacenie rachunków),
- Bon na Start – wsparcie dla bezrobotnej osoby niepełnosprawnej rozpoczynającej pracę wypłacane częściowo po podpisaniu umowy oraz po 3 i 9 miesiącach pracy,
- Inkubator przedsiębiorczości dla osób z niepełnosprawnościami – pomoc dla osoby niepełnosprawnej zamierzającej podjąć działalność gospodarczą,
- Gwarancja zatrudnienia – pomoc dla pracodawcy lub wsparcie dla pracownika udzielana zgodnie z opracowanym programem rehabilitacji przewidującym wdrożenie racjonalnych usprawnień,
- Nowe miejsca pracy – pomoc dla pracodawcy zamierzającego zatrudnić osobę niepełnosprawną na organizację i dostosowanie miejsca pracy oraz zapewnienie jej asystenta pracy.

Aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych

Pilotażowy program „ABSOLWENT”.

Celem pilotażowego programu „ABSOLWENT” jest umożliwienie wejścia na rynek pracy osób niepełnosprawnych posiadających orzeczenie o stopniu niepełnosprawności, które na dzień przystąpienia do projektu pozostają bez zatrudnienia oraz są absolwentami szkoły wyższej lub realizują ostatni lub przedostatni semestr nauki w szkole wyższej. Cel programu jest realizowany poprzez kompleksowe i indywidualnie wsparcie beneficjentów ostatecznych programu w podnoszeniu kwalifikacji zawodowych.

W 2023 r. realizowane były umowy zawarte w konkursie ogłoszonym w 2019 r. (drugi okres finansowania) oraz w konkursie ogłoszonym w 2022 r. (pierwszy okres finansowania).

PFRON wypłacił środki w wysokości 11 571 960,75 zł .

W ramach programu wsparciem zostało objętych 813 osób niepełnosprawnych.

Program „STABILNE ZATRUDNIENIE – osoby niepełnosprawne w administracji i służbie publicznej”.

Celem programu „STABILNE ZATRUDNIENIE – osoby niepełnosprawne w administracji i służbie publicznej” jest podniesienie wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych w administracji publicznej. Program przyczyni się do zainicjowania lub wsparcia działań prowadzonych na rzecz osób niepełnosprawnych przez instytucje wykonujące zadania z zakresu administracji publicznej oraz pozwoli na zatrudnienie osób niepełnosprawnych, dając tym osobom gwarancję stabilnego zatrudnienia.

Program realizowany jest w ramach dwóch modułów:

- moduł I „Instytucje” – adresowany do organów i instytucji wykonujących zadania z zakresu administracji publicznej, jednostek samorządu terytorialnego oraz państwowych i samorządowych instytucji kultury, które w ramach programu zatrudnią osoby niepełnosprawne,
- moduł II „Staże zawodowe” – adresowany do organizacji pozarządowych, które w ramach programu przygotowują i skierują osoby niepełnosprawne na staż zawodowy w administracji rządowej.

Beneficjentami ostatecznymi są osoby w wieku aktywności zawodowej (tj. osoby, które nie osiągnęły wieku emerytalnego) z orzeczonym znacznym, umiarkowanym lub lekkim stopniem niepełnosprawności (lub orzeczeniem równoważnym) pozostające bez zatrudnienia – na rzecz których prowadzone są działania aktywizacyjne w ramach modułu I „Instytucje” lub w ramach modułu II „Staże zawodowe”. Ten sam beneficjent ostateczny może zostać objęty wsparciem ramach modułu II „Staże zawodowe”, a następnie w ramach modułu I „Instytucje”.

Adresatami programu są:

1) w ramach modułu I „Instytucje”:

- organy i instytucje, wykonujące zadania z zakresu administracji publicznej, które nie są przedsiębiorstwami państwowymi lub spółkami Skarbu Państwa,
- samorząd gminny, samorząd powiatowy, samorząd województwa;
- państwowe oraz samorządowe instytucje kultury.

2) w ramach modułu II „Staże zawodowe” - są organizacje pozarządowe posiadające statutowy zapis o prowadzeniu działań na rzecz osób niepełnosprawnych oraz prowadzące działalność na rzecz osób niepełnosprawnych przez okres co najmniej 2 lat (licząc wstecz od daty ogłoszenia konkursu).

W 2023 r. w ramach modułu I wypłacono kwotę 696 641,47 zł na objęcie wsparciem 24 osób niepełnosprawnych.

W 2023 r. został ogłoszony konkurs nr 1/2023 pn. „Stażysta Plus” w ramach modułu II programu. Wnioski były przyjmowane w terminie od dnia 25 maja 2023 r. do dnia 20 czerwca 2023 r. W dniu 1 sierpnia 2023 r. Zarząd PFRON przyznał dofinansowanie w łącznej kwocie 15 915 192,00 zł na realizację 3 projektów celem skierowania na staż 396 osób niepełnosprawnych. W 2023 r. wypłacono kwotę 4 774 557,60 zł.

W ramach całego programu, PFRON wypłacił środki w wysokości 5 471 199,07 zł na objęcie wsparciem 420 osób niepełnosprawnych.

Program „Wyrównywania różnic między regionami” III obszar G.

Celem programu jest wyrównanie szans oraz zwiększenie dostępu osób niepełnosprawnych do rehabilitacji zawodowej i społecznej ze szczególnym uwzględnieniem osób zamieszkujących regiony słabiej rozwinięte gospodarczo i społecznie.

Obszary wsparcia w obszarze G - finansowanie zadań ustawowych powiatu dotyczących rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych.

W ramach wskazanego obszaru wsparcia celem programu jest zwiększenie aktywności samorządów powiatowych w działaniach dotyczących aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych.

W ramach obszaru G PFRON wypłacił powiatom kwotę 8 002 283,58 zł, na realizację zadań dotyczących rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych, w ramach których wsparciem objęto 146 osób niepełnosprawnych.

Rozwój ekonomii społecznej i solidarnej

Prawo osób niepełnosprawnych do korzystania ze specjalistycznej pomocy oraz do zdobywania i podnoszenia kwalifikacji ogólnych i zawodowych, jak również prawo do pracy na otwartym rynku pracy zgodnie z kwalifikacjami, są realizowane m.in. przez podmioty zatrudnienia socjalnego, czyli centra i kluby integracji społecznej (CIS i KIS), a także przez przedsiębiorstwa społeczne (PS) i spółdzielnie socjalne. Głównym zadaniem podmiotów zatrudnienia socjalnego jest reintegracja społeczna i zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Dzięki kompleksowemu wsparciu dostarczanemu przez CIS i KIS, uczestnicy tych instytucji odbudowują lub zdobywają umiejętności uczestniczenia w życiu lokalnej społeczności i pełnienia ról społecznych w miejscu pracy, zamieszkania i pobytu, a także nabywają zdolności do samodzielnego świadczenia pracy na rynku pracy. Natomiast przedsiębiorstwa społeczne oraz spółdzielnie socjalne często stają się pracodawcami dla osób zagrożonych wykluczeniem, w tym m.in. dla osób niepełnosprawnych.

Aktualnie w Polsce funkcjonuje prawie 400 podmiotów zatrudnienia socjalnego – według danych z 2022 r. było to 208 CIS i 191 KIS (GUS 2023, Centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej, zakłady aktywności zawodowej, warsztaty terapii zajęciowej w 2022 r.). Dane za 2023 r. będą dostępne w drugiej połowie bieżącego roku, jednak biorąc pod uwagę dotychczasowe trendy, można spodziewać się względnie podobnych wyników.

Według danych ze sprawozdań CIS, w 2022 r. w zajęciach prowadzonych przez centra uczestniczyło 12 500 osób z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. Osoby niepełnosprawne stanowiły 11% uczestników zajęć w tych

instytucjach. Natomiast w zajęciach klubów uczestniczyło 9 100 osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, a osoby niepełnosprawne stanowiły 16% tej grupy.

Z perspektywy ustawy o ekonomii społecznej, która weszła w życie 30 października 2022 r., kluczowymi podmiotami sektora ekonomii społecznej są przedsiębiorstwa społeczne. Celem działalności tych jednostek jest reintegracja osób zagrożonych wykluczeniem społecznym lub dostarczanie usług społecznych. To czyni z PS podmioty niezwykle istotne dla osób w trudnych sytuacjach życiowych, w tym dla osób niepełnosprawnych. Przez reintegrację należy tu rozumieć przede wszystkim tworzenie wysokiej jakości miejsc pracy dla osób oddalonych od rynku pracy, co stanowi też jeden z głównych celów „Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2030 r. Ekonomia solidarności społecznej”, konsekwentnie wdrażanego od 2016 r.

Przedsiębiorstwa społeczne, których do końca 2023 r. powstało 846, stanowią więc bazę pracodawców dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym dla osób niepełnosprawnych.

Programy dotacyjne Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (MRPiPS)

W 2023 r. wdrażany był ww. Program na rzecz zatrudnienia socjalnego na lata 2023-2025, będący kontynuacją Programu pn. „Od wykluczenia do aktywizacji. Program pomocy osobom wykluczonym społecznie i zawodowo na lata 2020-2022”.

Celem programu jest wsparcie i wzmocnienie podmiotów zatrudnienia socjalnego dzięki podniesieniu jakości ich usług dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym osób niepełnosprawnych. Założenia programu ukierunkowane są na problemy jednostek lub grup osób, w tym rodzin, co pozwala na promowanie włączenia społecznego, walki z ubóstwem oraz dyskryminacją, zarówno społeczną, jak i zawodową. Program ma charakter uzupełniający wobec ustawowych obowiązków samorządów gmin w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, a także charakter wspomagający działalność uprawnionych podmiotów funkcjonujących w obszarze pomocy społecznej, o których mowa w art. 25 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2023 r. poz. 901 z późn. zm.), zwanej dalej „ustawą o pomocy społecznej”.

Na podstawie Programu co roku ogłaszane są otwarte konkursy ofert. W 2023 r. przeprowadzono nabór wniosków. Ostatecznie dofinansowanych zostało 31 ofert na łączną kwotę 2 989 731,12 zł.

W 2023 r. Ministerstwo wdrażało również 2 programy mające na celu wspieranie rozwoju PS. Są to:

1. „Odporność oraz rozwój ekonomii społecznej i przedsiębiorczości społecznej na lata 2022–2025”. Do końca 2023 r. przekazano beneficjentom 72 952 687,90 zł,
2. „Przedsiębiorstwo Społeczne+”. Do końca 2023 r. przekazano beneficjentom 21 734 906,13 zł.

Dzięki otrzymanym dotacjom, beneficjenci rozwijają swój potencjał rynkowy, dzięki czemu mogą tworzyć miejsca pracy lepiej dostosowane do potrzeb pracowników ze specjalnymi potrzebami, a także rozbudowują ofertę świadczonych usług, m.in. w zdeinstytucjonalizowanej formule. Takie warunki sprzyjają zaś zatrudnianiu osób niepełnosprawnych zgodnie z ich kwalifikacjami, wykształceniem i możliwościami.

Działanie 1.5 PO WER - Rozwój potencjału zawodowego osób z niepełnosprawnościami

W Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w sierpniu 2020 r. w ramach Działania 1.5 Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój ogłoszony został konkurs współfinansowany ze środków EFS dotyczący aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami. Przedmiotem konkursu były projekty dotyczące zwiększenia poziomu i jakości zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami oraz osób biernych zawodowo z powodu choroby. Realizowane wsparcie bezpośrednie dla tych osób przyczynić się miało do ich aktywizacji zawodowej oraz poprawy sytuacji na otwartym rynku pracy. Uczestnikami projektu mogły być niepracujące lub pracujące osoby z niepełnosprawnościami powyżej 18 roku życia tj. osoby w świetle przepisów ustawy o rehabilitacji, a także osoby z zaburzeniami psychicznymi, o których mowa w ustawie o ochronie zdrowia psychicznego oraz osoby bierne zawodowo z powodu choroby, tj. osoby, które w wyniku choroby lub wypadku doznały pogorszenia stanu zdrowia i z tego powodu utraciły możliwości wykonywania dotychczasowej pracy, również jeśli nie posiadają orzeczenia o stopniu niepełnosprawności, jednak chorowały przez okres co najmniej 182 dni w ciągu 2 lat przed rozpoczęciem udziału w projekcie.

Podmiotami uprawnionymi do ubiegania się o dofinansowanie w konkursie były podmioty posiadające status organizacji pozarządowej lub agencji zatrudnienia. Nabór projektów prowadzony był przez MRPiPS do 30.11.2020 r. W odpowiedzi na niniejszy konkurs wpłynęły 144 wnioski o dofinansowanie na łączną kwotę około 281 300 000 zł. Finalnie wyłoniono i dofinansowano realizację 54 projektów o wartości 164 900 000 zł.

Wsparcie udzielone osobom z niepełnosprawnościami obejmowało m.in. poniższe formy:

- identyfikacja potrzeb i pomoc w zakresie określenia ścieżki zawodowej,
- ocena predyspozycji i stanu zdrowia danej osoby w zakresie doboru wsparcia i przyszłej ścieżki zawodowej,
- uzupełnianie lub zdobycie nowych kompetencji lub kwalifikacji,
- zdobywanie doświadczenia zawodowego,
- zatrudnienie wspomagane.

Projekty w konkursie realizowane były do końca czerwca 2023 r. Według stanu na dzień 31 grudnia 2023 r. wsparciem w ramach projektów konkursowych w Działaniu 1.5 objęto łącznie 12 680 osób z niepełnosprawnościami i biernych zawodowo z powodu choroby, w tym: 5 027 osób bezrobotnych, 5 443 osób biernych zawodowo, 2 210 osób pracujących.

Kontrole przeprowadzone przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

W 2023 r. działalność kontrolna prowadzona była w oparciu o „Plan działań kontrolnych Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych na 2023 r.”, zwany dalej „Planem działań kontrolnych”. Plan działań kontrolnych zakładał przeprowadzenie łącznie 43 kontroli.

Ponadto Plan działań kontrolnych zakładał w obszarze art. 26a-c ustawy przeprowadzenie 2 500 postępowań sprawdzających pracodawców zarejestrowanych w Systemie Obsługi Dofinansowań i Refundacji.

W ramach realizacji Planu działań kontrolnych w 2023 r.:

1. przeprowadzono łącznie 45 kontroli, tj. 104,65% kontroli zaplanowanych do realizacji w Planie działań kontrolnych na 2023 r., przy czym w jednym przypadku kontrolą objęto dwa obszary, tj. zrealizowano kontrolę w zakresie art. 48 ust. 1 pkt 1 oraz art. 47 ust. 1 pkt 4 ustawy o rehabilitacji. W związku z powyższym informacje odnoszące się do realizacji kontroli w poszczególnych obszarach różnią się od danych dotyczących ogólnej liczby kontroli;
2. wykonanie kontroli wynosiło:
 - 108% w obszarze art. 26a-c ustawy,
 - 100% w obszarze art. 22 ustawy,
 - 112,5% w obszarze art. 48 ust. 1 pkt 1 ustawy,
 - 100% w obszarze art. 36 ust. 1 ustawy,
 - 100% w obszarze art. 47 ust. 1 pkt 4 ustawy;
3. kwota podlegająca kontroli wynosiła 169 706 691,33 zł, w tym:
 - kwota 166 099 768,37 zł dotyczyła środków finansowych przekazanych beneficjentom Funduszu,
 - kwota 3 606 922,96 zł to kwota, na jaką sprzedający usługi lub produkcję wystawili informacje umożliwiające obniżenie wpłat na PFRON;
4. w przypadku 8 kontroli art. 26a-c ustawy ujętych w sprawozdaniu, podmioty kontrolowane przed podpisaniem protokołu kontroli zgłosiły zamiar skorzystania z przysługującego im prawa wniesienia w terminie 7 dni umotywowanych zastrzeżeń do treści protokołu kontroli. Zastrzeżenia zostały złożone w ramach realizacji 5 kontroli.

Ponadto w przypadku jednej kontroli art. 22 ustawy o rehabilitacji realizowanej w 2023 r., protokół kontroli został podpisany w styczniu 2024 r. Zgodnie z przyjętą zasadą klasyfikacji kontroli do danego okresu sprawozdawczego na podstawie daty podpisania protokołu, wyniki tej kontroli zostaną ujęte w sprawozdaniu za 2024 r.

Odstąpiono od realizacji dwóch kontroli art. 26a-c ustawy o rehabilitacji z uwagi na brak możliwości przeprowadzenia kontroli w podmiocie (przyczyny: brak kontaktu z kierownikiem podmiotu kontrolowanego oraz brak podmiotu pod adresem wskazanym w rejestrach, uniemożliwienie przez podmiot kontrolowany przeprowadzenia kontroli). Informacje o powyższym przekazane zostały celem dalszego procedowania do Departamentu ds. Rynku Pracy oraz do Departamentu Wsparcia Zarządu.

W 2023 r. wyłoniono do objęcia postępowaniem sprawdzającym 2 586 pracodawców zarejestrowanych w Systemie Obsługi Dofinansowań i Refundacji oraz zlecono i koordynowano ich realizację, w tym: 2 151 postępowań sprawdzających zlecono do realizacji 15 Oddziałom PFRON (bez Oddziału Mazowieckiego PFRON), a 435 postępowań przekazano do realizacji komórce organizacyjnej Departamentu ds. Kontroli.

Przeprowadzono łącznie 2 635 postępowań sprawdzających pracodawców zarejestrowanych w Systemie Obsługi Dofinansowań i Refundacji, tj. 105,4% szacowanej do realizacji w 2023r. liczby postępowań sprawdzających, w tym:

- 450 postępowań zostało zrealizowanych przez pracowników Departamentu ds. Kontroli,
- 2 185 postępowań sprawdzających zostało zrealizowanych przez pracowników Oddziałów.

Należy zaznaczyć, że część postępowań sprawdzających zrealizowana w roku sprawozdawczym, została wytypowana do realizacji w 2022 r. (stąd wynika różnica między liczbą postępowań zleconych do przeprowadzenia a postępowaniami zrealizowanymi).

W ramach realizacji Planu działań kontrolnych w 2023 r.:

1. nieprawidłowości stwierdzono w 40 kontrolach, tj. w 88,89% kontroli;
2. nieprawidłowości skutkujące żądaniem zwrotu środków stwierdzono w 31 kontrolach na 43 kontrole (liczba ta nie uwzględnia 2 kontroli art. 22 ustawy), tj. w 72,09% kontroli;
3. kwota zakwestionowanych środków ogółem wynosiła 2 553 654,42 zł;
4. nieprawidłowości skutkujące żądaniem zwrotu środków stwierdzono w:
 - 100% kontroli realizowanych w obszarze art. 26a-c ustawy,
 - 33,33% kontroli realizowanych w obszarze art. 48 ust. 1 pkt 1 ustawy,
 - 16,67% kontroli realizowanych w obszarze art. 36 ust 1 ustawy,
 - żadnej z kontroli realizowanych w obszarze art. 47 ust 1 pkt 4 ustawy;
5. kwota zakwestionowanych środków w kontrolach obszaru art. 26a-c ustawy stanowiła 83,32% kwoty zakwestionowanych środków ogółem;
6. w 100% kontroli obszaru art. 22 ustawy przeprowadzonych u sprzedającego stwierdzono nieprawidłowości. W jednej z kontroli na sprzedającego na podstawie art. 22b ustawy nałożono sankcje, suma nałożonych sankcji wynosiła 468,00 zł;
7. kwota na jaką sprzedający usługi lub produkcję zawyżyli lub zaniżyli wystawione informacje umożliwiające obniżenie wpłat na PFRON wynosiła 9 997,34 zł.

Kontrole Państwowej Inspekcji Pracy w zakresie przestrzegania przepisów

W 2023 r. Państwowa Inspekcja Pracy przeprowadziła 1 025 kontroli w 845 podmiotach zatrudniających osoby z niepełnosprawnością.

Kontrolami objęto pracodawców zapewniających warunki pracy chronionej oraz przedsiębiorców otwartego rynku pracy. W zakresie ustawowego obowiązku oceny spełniania wymogów określonych w art. 28 ust. 1 pkt 2 ustawy o rehabilitacji przeprowadzono 207 planowych kontroli w 178 zakładach pracy chronionej oraz 39 planowych kontroli w 38 zakładach aktywności zawodowej. Ponadto u 156 pracodawców na otwartym rynku pracy inspektorzy pracy przeprowadzili 160 kontroli warunków pracy pracowników z niepełnosprawnością, posiadających orzeczenie o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności.

Pozostałe kontrole, przeprowadzone na wniosek pracodawców, organizatorów lub starostów, wiązały się z zamiarem uzyskania statusu prowadzącego zakład pracy chronionej lub statusu prowadzącego zakład aktywności zawodowej, a także w związku ze staraniem się podmiotów o refundację dodatkowych kosztów przystosowania lub kosztów wyposażenia stanowiska pracy dla osoby z niepełnosprawnością.

Najwięcej kontroli (łącznie 473 kontroli u 407 pracodawców) przeprowadzono w zakładach otwartego rynku pracy organizujących stanowiska pracy dla osób niepełnosprawnych, w trybie art. 26 ust. 6 i art. 26e ust. 5 ustawy o rehabilitacji.

W skontrolowanych zakładach pracę świadczyło 100 100 osób. Na podstawie stosunku pracy zatrudnionych było 79 600 pracowników, w tym 33 600 osób z niepełnosprawnością.

Zakłady zapewniające warunki chronione – kontrole zaplanowane w zakładach pracy chronionej i zakładach aktywności zawodowej

Kontrole w grupie przedsiębiorców posiadających status zakładu pracy chronionej lub zakładu aktywności zawodowej prowadzone były wg harmonogramów sporządzonych przez poszczególne okręgowe inspektoraty pracy. Harmonogramy kontroli zakładów pracy chronionej i zakładów aktywności zawodowej sporządzane są corocznie w celu zapewnienia realizacji dyspozycji ustawowej nakładającej obowiązek kontrolowania ww. zakładów pracy nie rzadziej niż co 3 lata. Zakresem kontroli objęto zarówno zagadnienia prawnej ochrony pracy, jak również technicznego bezpieczeństwa pracy, w tym spełniania okoliczności, uprawniających do uzyskania statusu pracodawcy prowadzącego zakład pracy chronionej (art. 28 ust. 1 pkt 2 ustawy o rehabilitacji).

W skontrolowanych zakładach, zapewniających warunki pracy chronionej łącznie świadczyło pracę 30,9 tys. osób, w tym w ramach stosunku pracy 23 900 pracowników, z których 19 200 to osoby z niepełnosprawnością.

Najwięcej zakładów pracy chronionej stanowiły firmy zajmujące się przetwórstwem przemysłowym (44% skontrolowanych) oraz usługami administrowania (33% skontrolowanych). Natomiast spośród skontrolowanych zakładów aktywności zawodowej największy odsetek stanowiły firmy zajmujące się przetwórstwem przemysłowym (21%) oraz zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi (16%). Ponad połowa skontrolowanych zakładów zapewniających warunki pracy chronionej to zakłady zatrudniające od 50 do 249 pracowników.

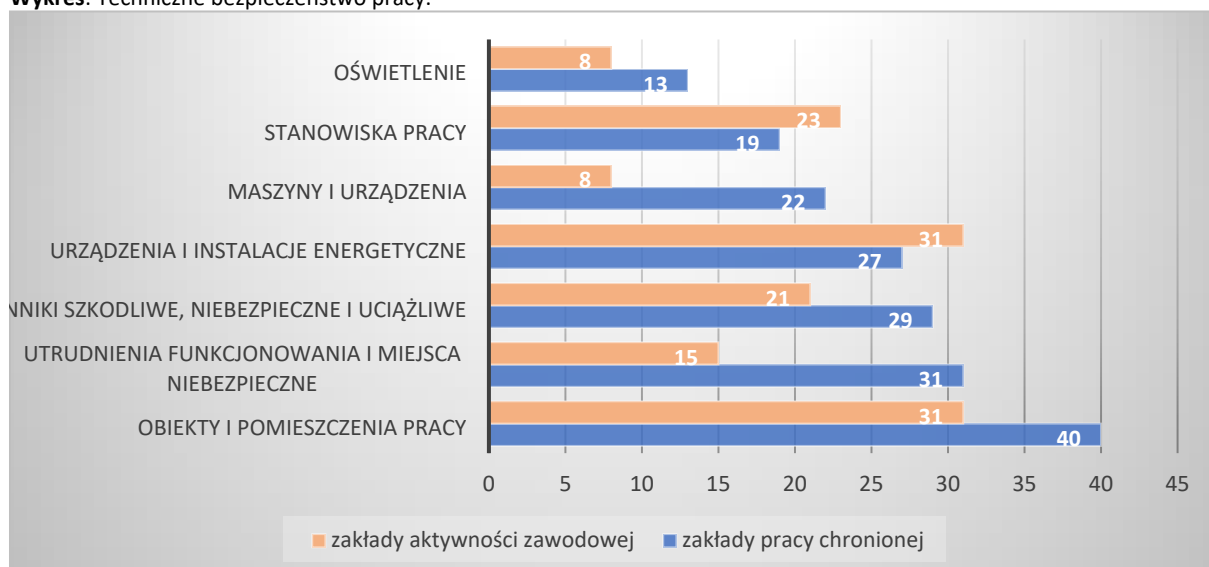
W 2023 r. żadna z kontroli prowadzonych przez PIP nie zakończyła się uchYLENIEM decyzji warunkującej przyznanie pracodawcy statusu prowadzącego zakład pracy chronionej lub zakład aktywności zawodowej. W czterech przypadkach inspektorzy pracy przekazali pisemne informacje do wojewodów o nieprawidłowościach innych niż niespełnienie warunków dotyczących obiektów i pomieszczeń użytkowanych przez zakład pracy.

Nieprawidłowości dotyczące zatrudniania osób z niepełnosprawnością, skutkujące zastosowaniem środków prawnych, stwierdzono podczas:

- 88% kontroli u pracodawców posiadających status zakładu pracy chronionej,
- 87% kontroli u pracodawców posiadających status zakładu aktywności zawodowej.

Nieprawidłowości stwierdzone podczas kontroli zakładów pracy chronionej i zakładów aktywności zawodowej w podziale na grupy zagadnień*

Wykres: Techniczne bezpieczeństwo pracy.

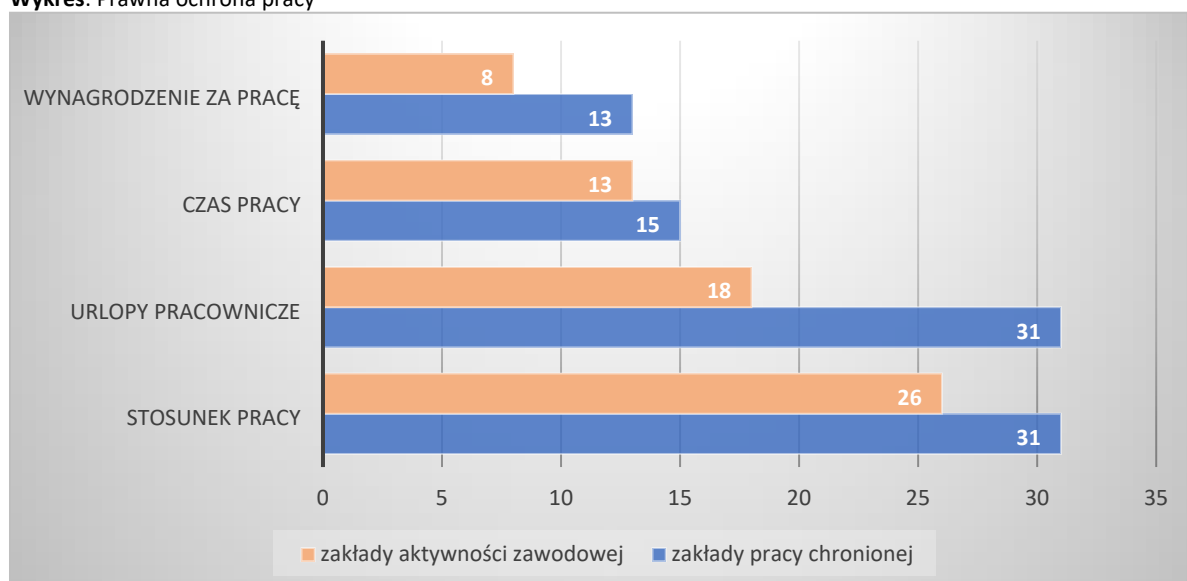
Źródło: opracowanie własne Państwowej Inspekcji Pracy

Zaniepokojenie budzi odsetek nieprawidłowości dotyczących stanu technicznego maszyn i urządzeń technicznych, w tym użytkowania maszyn niewyposażonych w odpowiednie urządzenia ochronne i sterownicze, co ma bezpośredni wpływ na bezpieczeństwo ich obsługi.

Nieprzestrzeganie obowiązujących przepisów z zakresu prawnej ochrony pracy dotyczyło najczęściej:

- stosunku pracy – przekazywanie pracownikom błędnej informacji o warunkach zatrudnienia,
- urlopów – nieudzielanie pracownikom urlopu wypoczynkowego w roku kalendarzowym, w którym nabyli do niego prawo,
- czasu pracy – niewłaściwe ewidencjonowanie czasu pracy, nierejestrowanie godzin rozpoczęcia i zakończenia pracy.

Wykres: Prawna ochrona pracy

Źródło: opracowanie własne Państwowej Inspekcji Pracy

W wyniku działań kontrolnych na chronionym rynku pracy inspektorzy pracy skierowali do pracodawców następujące środki prawne dotyczące pracy osób niepełnosprawnych:

- 1) 1 549 decyzji dotyczących bezpieczeństwa i higieny pracy (w tej liczbie 817 decyzji ustnych zrealizowanych w trakcie kontroli lub niezwłocznie po jej zakończeniu), w tym:
 - 172 decyzje z rygorem natychmiastowej wykonalności (art. 108 Kpa),
 - 52 decyzje wstrzymania eksploatacji maszyn,
 - 6 decyzji wstrzymania prac,
 - 2 decyzje skierowania pracowników do innych prac,
 - 14 decyzji wykonania badań i pomiarów czynników szkodliwych i uciążliwych,
- 2) 633 wnioski w wystąpieniach,
- 3) 67 poleceń ustnych.

W związku z popełnieniem 91 wykroczeń przeciwko prawom pracownika zastosowano:

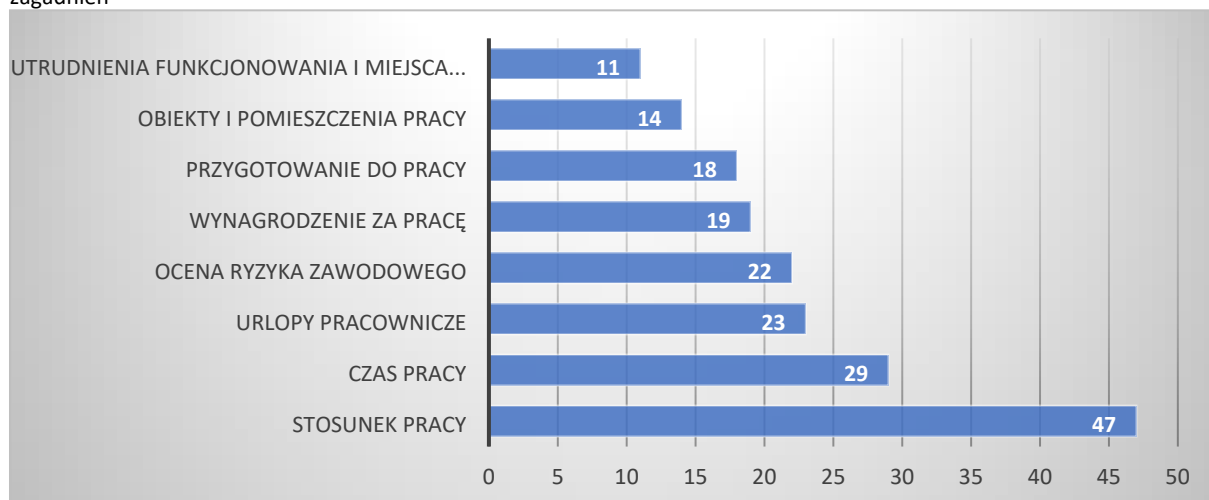
- 1) 25 mandatów karnych na łączną kwotę 27 300 zł,
- 2) 17 środków oddziaływania wychowawczego.

Zakłady otwartego rynku pracy – kontrole zaplanowane

Inspektorzy pracy przeprowadzili 160 kontroli warunków pracy osób niepełnosprawnych zaliczonych do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności w 156 zakładach pracy. W skontrolowanych przez inspektorów pracy zakładach otwartego rynku pracy zatrudnionych było ponad 2,6 tys. pracowników z niepełnosprawnością. Skontrolowano 326 stanowisk, na których zatrudnionych było 384 pracowników z umiarkowanym lub znacznym stopniem niepełnosprawności.

Znaczną większość skontrolowanych zakładów otwartego rynku pracy stanowiły podmioty małe, zatrudniające do 49 pracowników (57%) i średnie – od 50 do 249 pracowników (31%). Przedsiębiorstwa te prowadziły najczęściej działalność w zakresie przetwórstwa przemysłowego (26%), handlu i napraw (20%) oraz usług administrowania (13%).

Wykres: nieprawidłowości stwierdzone podczas rutynowych kontroli zakładów otwartego rynku pracy w podziale na grupy zagadnień*

Źródło: opracowanie własne Państwowej Inspekcji Pracy

W zakładach otwartego rynku pracy najczęściej stwierdzano nieprawidłowości z obszaru prawnej ochrony pracy dotyczące m.in. stosunku pracy (przekazywania pracownikom błędnej informacji o warunkach zatrudnienia), czasu pracy (niewłaściwego ewidencjonowania czasu pracy) oraz urlopów pracowniczych (nieudzielania pracownikom urlopu wypoczynkowego lub urlopu dodatkowego w roku kalendarzowym, w którym nabyli do niego prawo).

Kontrole przeprowadzane na wniosek pracodawcy, organizatora, starosty

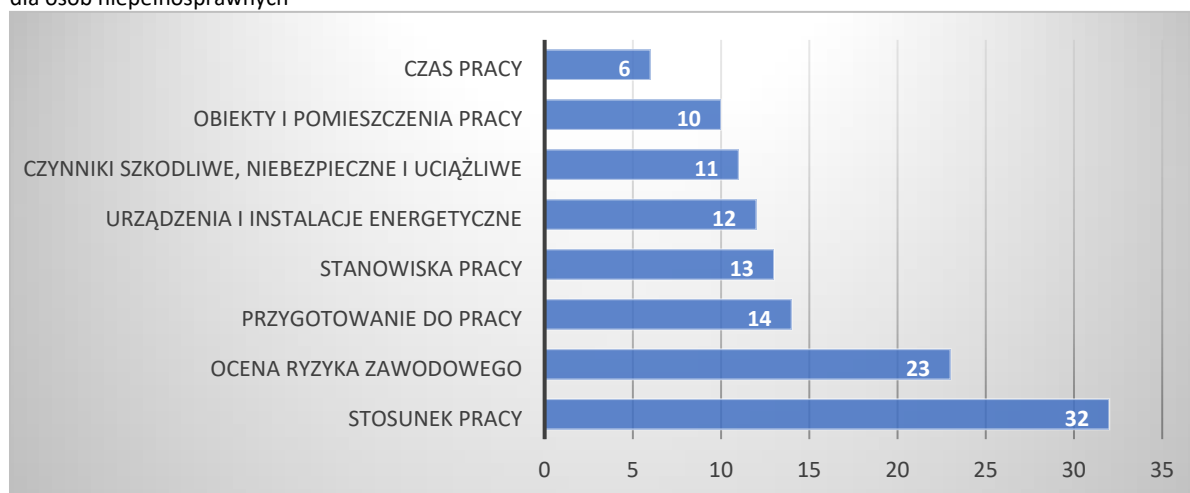
Kontrole prowadzone zostały na wniosek pracodawcy/organizatora lub starosty w celu wydania opinii i związane były z realizacją obowiązków nałożonych na organy Państwowej Inspekcji Pracy przez ustawę o rehabilitacji.

Inspektorzy pracy przeprowadzili łącznie 643 kontrole na wniosek 529 pracodawców:

- ubiegających się o nadanie statusu zakładu pracy chronionej – przeprowadzono 20 kontrole, w 20 podmiotach (wnioski składane były zarówno przez pracodawców ubiegających się po raz pierwszy o status, jak i pracodawców ubiegających się ponownie o status),
- posiadających status zakładu pracy chronionej, tworzących nowe oddziały lub inne jednostki organizacyjne – przeprowadzono 78 kontrole, w 44 podmiotach,
- posiadających status zakładu pracy chronionej i organizujących stanowiska pracy dla osób niepełnosprawnych, w ramach dofinansowania z PFRON – przeprowadzono 42 kontrole, w 32 podmiotach,
- ubiegających się o nadanie statusu zakładu aktywności zawodowej – przeprowadzono 8 kontrole w 8 podmiotach,
- posiadających status zakładu aktywności zawodowej tworzących nowe oddziały lub inne jednostki organizacyjne – przeprowadzono 21 kontrole, w 17 podmiotach,
- posiadających status zakładu aktywności zawodowej i organizujących stanowiska pracy dla osób niepełnosprawnych – przeprowadzono 1 kontrolę, w 1 podmiocie,
- nieposiadających statusu zakładu pracy chronionej i nieubiegających się o jego nadanie, a organizujących stanowiska pracy dla osób niepełnosprawnych – przeprowadzono 473 kontrole, w 407 podmiotach.

Najwięcej kontrole przeprowadzono u pracodawców otwartego rynku pracy organizujących stanowiska pracy dla osób z niepełnosprawnością – stanowiły one 64% kontrole. O zwrot kosztów najczęściej ubiegali się pracodawcy prowadzący mikro i małe przedsiębiorstwa – do 49 zatrudnionych (65%), z których niemal połowę stanowiły przedsiębiorstwa mikro – do 9 zatrudnionych. Prowadzona przez pracodawców działalność najczęściej związana była z przetwórstwem przemysłowym (26%) oraz handlem i naprawami (14%), a także usługami administrowania (14%).

Wykres: Nieprawidłowości stwierdzone podczas kontroli zakładów otwartego rynku pracy organizujących stanowiska pracy dla osób niepełnosprawnych *

Źródło: opracowanie własne Państwowej Inspekcji Pracy

Środki prawne wydane w kontrolowanych podmiotach zatrudniających osoby niepełnosprawne (ogółem)

W wyniku kontroli pracodawców inspektorzy pracy zastosowali następujące środki prawne regulujące nieprawidłowości związane z pracą pracowników z niepełnosprawnością:

- 1) 2 912 decyzji dotyczących bezpieczeństwa i higieny pracy (w tej liczbie 1 688 decyzji ustnych, zrealizowanych w trakcie kontroli lub niezwłocznie po jej zakończeniu), w tym:
 - 345 decyzji z rygorem natychmiastowej wykonalności (art. 108 Kpa),
 - 59 decyzji wstrzymania eksploatacji maszyn,
 - 6 decyzji wstrzymania prac,
 - 3 decyzje ustalenia okoliczności i przyczyn wypadków przy pracy,
 - 2 decyzje skierowania pracowników do innych prac,
 - 34 decyzje wykonania badań i pomiarów czynników szkodliwych i uciążliwych,
- 2) 25 decyzji dotyczących wypłaty wynagrodzeń i innych świadczeń na łączną kwotę 750 000 zł,
- 3) 1 399 wniosków w wystąpieniach,
- 4) 288 poleceń ustnych.

W związku z popełnieniem 178 wykroczeń przeciwko prawom pracownika zastosowano:

- 1) 49 mandatów karnych na łączną kwotę 59 100 zł,
- 2) 34 środki oddziaływania wychowawczego.

Kontrole związane z badaniem skarg osób niepełnosprawnych

W 2023 r. osoby niepełnosprawne zgłosiły 290 skarg na pracodawców, wskazując 678 przedmiotów skargowych. Za zasadne uznano 302 przedmioty skargowe, zaś 280 okazało się niezasadnych. Zasadności pozostałych przedmiotów skarg nie udało się ustalić lub nie wchodziły w zakres działania inspekcji pracy. Ponad połowa skarg składanych przez osoby niepełnosprawne odnosiła się do pracodawców wykonujących działalność wyszczególnioną wg PKD jako usługi administrowania. Były to głównie zakłady średnie i duże (o zatrudnieniu powyżej 50 osób).

Pracownicy z niepełnosprawnością najczęściej zgłaszali nieprawidłowości z obszaru prawnej ochrony pracy dotyczące:

- wynagrodzenia za pracę (niewypłacenie wynagrodzenia, niewypłacenie wynagrodzenia za pracę godzinach nadliczbowych i/lub dodatku do wynagrodzenia z tytułu pracy w nadgodzinach, nieterminowe wypłacenie wynagrodzenia, wypłacenie wynagrodzenia w wysokości niższej niż to wynika z umowy o pracę, niewypłacenie lub obniżenie ekwiwalentu pieniężnego za niewykorzystany urlop wypoczynkowy),
- czasu pracy (zatrudnianie pracowników niepełnosprawnych w czasie pracy przekraczającym obowiązujący wymiar oraz w godzinach nadliczbowych i w porze nocnej bez zgody lekarza, nierzetelne prowadzenie ewidencji czasu pracy),
- urlopu wypoczynkowego i dodatkowego.

W 134 podmiotach przeprowadzono 164 kontrole związane z badaniem skarg osób z niepełnosprawnością. Naruszenia przepisów ustawy o rehabilitacji w zakresie szczególnych uprawnień przysługujących osobom niepełnosprawnym stwierdzono w przypadku 75 kontroli.

W wyniku kontroli związanych ze skargami pracowników niepełnosprawnych inspektorzy pracy wydali następujące środki prawne regulujące stwierdzone nieprawidłowości:

- 78 decyzji w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy (w tym 19 decyzji ustnych, zrealizowanych w trakcie kontroli lub niezwłocznie po jej zakończeniu), w tym 10 decyzji z rygorem natychmiastowej wykonalności;
- 17 decyzji nakazujących wypłatę świadczeń 2828 pracownikom w kwocie 706 000 zł.;
- 171 wniosków w wystąpieniach;
- 19 poleceń ustnych.

W związku z popełnieniem 71 wykroczeń przeciwko prawom pracownika inspektorzy pracy ukarali pracodawców poprzez:

- nałożenie 29 mandatów karnych na kwotę 41 800 zł,
- zastosowanie 9 środków wychowawczych,
- skierowanie 1 wniosku do sądu o ukaranie.

Działalność prewencyjna na rzecz poprawy warunków pracy osób z niepełnosprawnością

W 2023 r. poza sprawowaniem działalności nadzorczo-kontrolnej nad warunkami pracy osób z niepełnosprawnościami, inspektorzy pracy, jak co roku, czynnie angażowali się także w działalność prewencyjną związaną z zatrudnianiem tych osób.

Okręgowe inspektoraty pracy zarówno z własnej inicjatywy, jak i na prośbę organizacji zajmujących się aktywizacją osób z niepełnosprawnością na rynku pracy, prowadziły szkolenia i webinaria na temat zatrudniania osób niepełnosprawnych, w tym obowiązków pracodawców oraz uprawnień pracowników dla uczniów ośrodków szkolno-wychowawczych i szkół średnich, opiekunów osób z niepełnosprawnościami oraz dla pracodawców zainteresowanych zatrudnianiem osób z niepełnosprawnościami.

Na szczególną uwagę zasługuje organizowana cyklicznie od ponad dekady przez Okręgowy Inspektorat Pracy w Bydgoszczy wspólnie z Kujawsko-Pomorskim Oddziałem Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych konferencja „Osoba z niepełnosprawnością w zatrudnieniu”. Tegoroczna edycja poświęcona była tematyce pracowników z niepełnosprawnościami intelektualnymi.

Zatrudnienie osób niepełnosprawnych w administracji publicznej w tym w służbie cywilnej³⁷

Podobnie jak w latach ubiegłych Pełnomocnik Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych zwrócił się do ministrów i kierowników urzędów centralnych oraz innych instytucji z prośbą o nadesłanie informacji na temat stanu zatrudnienia osób niepełnosprawnych w 2023 r. w podległych resortach i urzędach.

Urzędy, w których funkcjonuje służba cywilna oraz urzędy administracji samorządowej zostały ustawowo zobowiązane od dnia 26 listopada 2011 r. – w związku z wejściem w życie ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o służbie cywilnej oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1183) – do zamieszczania w ogłoszeniach o naborze informacji dotyczącej wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych w urzędzie i konieczności złożenia przez kandydata z niepełnosprawnością dokumentu potwierdzającego niepełnosprawność, jeśli chce on skorzystać z pierwszeństwa w zatrudnieniu.

Natomiast osoby niepełnosprawne otrzymały ustawowe prawo pierwszeństwa w zatrudnieniu w służbie cywilnej w tych urzędach, w których wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych, w miesiącu poprzedzającym datę upublicznienia ogłoszenia o naborze, jest niższy niż 6%, pod warunkiem, że osoba niepełnosprawna uczestnicząca w naborze znajdzie się w gronie nie więcej niż pięciu najlepszych wyróżnionych kandydatów.

Z nadesłanych informacji wynika, że resorty i urzędy centralne są zainteresowane zwiększeniem zatrudnienia osób niepełnosprawnych starając się dotrzeć do jak największej liczby osób niepełnosprawnych, podejmując współpracę z organizacjami pozarządowymi zajmującymi się aktywizacją zawodową osób niepełnosprawnych oraz z powiatowymi urzędami pracy, zamieszczając w treści ogłoszeń o naborach na wolne stanowiska informacji zachęcającej osoby niepełnosprawne do składania ofert, a także podejmując szereg działań w zakresie warunków i organizacji pracy, sprzyjających zatrudnieniu takich osób³⁸. Jednak, jak wynika z przesłanych informacji, ministerstwa i urzędy centralne nie osiągnęły jeszcze (poza nielicznymi) ustawowego 6 procentowego wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych.

³⁷ Szczegółowy wykaz zatrudnienia w 2023 r. osób niepełnosprawnych w służbie cywilnej został zamieszczony w załączniku nr 3.

³⁸ W załączniku nr 4 zamieszczono informację o osobach niepełnosprawnych, które uczestniczyły w 2023 r. w naborze na wolne stanowiska pracy w służbie cywilnej.

Instytucjami, które osiągnęły co najmniej 6 procentowy wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych i nie były w 2023 r. zobowiązane do dokonywania wpłat na PFRON są:

- Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej,
- Główna Biblioteka Pracy i Zabezpieczenia Społecznego,
- Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego,
- Ochotnicze Hufce Pracy,
- Państwowa Inspekcja Pracy,
- Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych,
- Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych,
- Urząd Transportu Kolejowego,
- Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

Działania KPRM na rzecz promocji zatrudnienia osób niepełnosprawnych w KPRM

W 2023 r. w Dzienniku Ustaw ogłoszona została nowelizacja przepisów ustawy o służbie cywilnej, która zawiera m.in. przepisy w zakresie uelastycznienia i uproszczenia naboru do służby cywilnej oraz wprowadzenia e-rekrutacji. Przepisy te przewidują, że dokumenty elektroniczne będą podstawową formą aplikowania o stanowisko pracy w służbie cywilnej. Cała grupa przepisów, która dotyczy odbiurokratyzowania i uelastycznienia naborów, wejdzie w życie po upływie 7 dni od opublikowania w Dzienniku Ustaw komunikatu Prezesa Rady Ministrów o gotowości systemu teleinformatycznego do uruchomienia.

W 2023 r. trwały zaawansowane prace nad testowaniem, rozwijaniem i uruchomieniem prototypu serwisu rekrutacje.gov.pl, który będzie umożliwiał szybkie, intuicyjne i bezpieczne aplikowanie do służby cywilnej. Wejście w życie przepisów w zakresie uelastycznienia i uproszczenia naboru do służby cywilnej i wprowadzenia e-rekrutacji planowane jest na 2025 r.

Oba rozwiązania, choć są skierowane do wszystkich osób potencjalnie zainteresowanych pracą w służbie cywilnej, będą sprzyjać włączeniu do tego grona większej liczby osób z niepełnosprawnościami, głównie za sprawą tego, że nie będą już wymagać stawienia się w urzędzie, aby złożyć swoją ofertę.

Działania KPRM na rzecz promocji zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami:

- w publikowanych ogłoszeniach o naborach zawierano dodatkową informację zachęcającą osoby z niepełnosprawnościami do aplikowania,
- publikowane ogłoszenia o naborach zawierają praktyczne informacje o warunkach pracy dla osób z niepełnosprawnościami (link przekierowujący do opisu dostępności budynków KPRM),
- informacje o opublikowanych naborach przekazywane są do organizacji pozarządowych wspierających osoby z niepełnosprawnościami, uczelnianych biur karier oraz publikowane w serwisie społecznościowym LinkedIn,
- w zaproszeniach do udziału w naborze, wysyłanych do kandydatów spełniających wymagania formalne, przekazywano informacje o możliwości zgłoszenia szczególnych potrzeb kandydatów,
- w trakcie naboru zapewniano możliwość dostosowania narzędzi naboru do osób ze szczególnymi potrzebami (na przykład większa czcionka na drukach itp.),
- w trakcie prowadzonych naborów przestrzegano pierwszeństwa w zatrudnieniu i równego traktowania osób z niepełnosprawnościami,
- opublikowano w intranecie KPRM komunikat „ON/OFF – włącz akceptację, wyłącz stereotypy dla pracy osób z niepełnosprawnością”.

Ponadto:

- skierowano pracowników do udziału w szkoleniu „Dostępność cyfrowa dla redaktorów merytorycznych”,
- organizowano szkolenia z zakresu dostępności w ramach służby przygotowawczej.
- zapewniono dostępność szkoleń realizowanych przez KPRM na wniosek osoby z niepełnosprawnościami oraz dostosowywano odpowiednie zapisów w umowach szkoleniowych z wykonawcami zewnętrznymi,
- ustalono wysokości dofinansowania do wypoczynku dla pracownic/pracowników z orzeczoną stopniem niepełnosprawności w każdym progu dochodowym wyższej niż dla pracowników bez orzeczenia. W 2023 r. dofinansowanie dla tych osób było wyższe o 100 zł,

- pracownicy Departamentu Służby Cywilnej KPRM – realizując jedno z zadań Szefa Służby Cywilnej na 2023 rok (zwiększenie zainteresowania pracą w służbie cywilnej) – wzięli udział w 7 targach pracy, w tym jednych skierowanych bezpośrednio do osób z niepełnosprawnościami. W czasie tych wydarzeń informowali o możliwości podjęcia pracy w służbie cywilnej, również przez osoby z niepełnosprawnością.

Działania Ministerstw i Urzędów na rzecz aktywizacji zawodowej i zwiększenia zatrudniania osób niepełnosprawnych

Ministerstwo Finansów (MF)

Dnia 24 listopada 2023 r. Minister Finansów podpisał rozporządzenie zmieniające rozporządzenie w sprawie Państwowej Komisji Egzaminacyjnej do Spraw Doradztwa Podatkowego i przeprowadzania egzaminu na doradcę podatkowego (Dz. U. poz. 2607), które weszło w życie 1 stycznia 2024 r.

Rozporządzenie m.in. reguluje kwestię dostosowywania warunków przeprowadzania egzaminu na doradcę podatkowego do potrzeb kandydatów będących osobami z niepełnosprawnościami w rozumieniu przepisów ustawy o rehabilitacji. Na podstawie przepisów ww. rozporządzenia, możliwe będzie wydłużenie, dla osoby z niepełnosprawnościami, czasu trwania części pisemnej egzaminu oraz korzystanie przez tę osobę z komputera Państwowej Komisji Egzaminacyjnej do Spraw Doradztwa Podatkowego (organizatora egzaminu) lub – w uzasadnionych przypadkach - stanowiącego własność kandydata i dostosowanego do jego indywidualnych potrzeb wynikających z rodzaju niepełnosprawności.

W Ministerstwie Finansów, zgodnie z przyjętymi zasadami przeprowadzania naboru kandydatów do korpusu służby cywilnej:

- ogłoszenia o naborze przekazywane są do współpracujących z MF instytucji wspierających zatrudnianie osób z niepełnosprawnościami,
- kontynuowana jest współpraca z Urzędem Pracy m.st. Warszawy, Fundacją Aktywizacja Oddział w Warszawie oraz z Fundacją Integracja w Warszawie. W ramach tej współpracy przekazywane są bezpośrednio ogłoszenia o wolnych stanowiskach pracy, celem umożliwienia szerszego dostępu do ofert osobom z niepełnosprawnościami,
- rekrutacje przeprowadzane są w sposób przyjazny dla osób z niepełnosprawnościami., np. poprzez możliwość używania dodatkowych urządzeń lub udogodnień, których potrzebuje dana osoba,
- nabory mogą odbywać się w sposób zdalny, co może również ułatwiać udział osobom z niepełnosprawnościami,
- podczas rekrutacji podejmowane są działania, aby materiały wykorzystywane w trakcie naboru dostosować do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Sposób ustalany jest indywidualnie i może obejmować dostosowanie formy testu wiedzy lub rozmowy kwalifikacyjnej, poprzez zmianę formy z pisemnej na ustną lub z ustnej na pisemną, dostosowanie materiałów (np. większa czcionka w materiałach drukowanych), korzystanie z własnych urządzeń i rozwiązań kandydata wspomagających pracę podczas etapów naboru (np. pomoc asystenta lub trenera pracy), możliwość skorzystania z tłumacza języka migowego,
- jeżeli jest taka potrzeba, istnieje możliwość dostosowania stanowiska pracy do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Indywidualnie, podczas rozmowy z pracownikiem ustala się jego potrzeby, na podstawie zaleceń lekarza medycyny pracy uzgadnia sposób dostosowania stanowiska pracy.

Ministerstwo Aktywów Państwowych (MAP)

Ministerstwo podczas organizacji naborów w 2023 r. starało się dotrzeć do jak największej liczby osób niepełnosprawnych, zamieszczając w treści ogłoszeń o naborach na wolne stanowiska pracy informacje zachęcające osoby niepełnosprawne do składania ofert.

Ponadto wszystkie ogłoszenia zawierały opis warunków dotyczących charakteru pracy na stanowisku oraz miejsca i otoczenia organizacyjno-technicznego stanowiska pracy.

Ministerstwo jest „pracodawcą równych szans” co oznacza, że podczas naborów wszystkie złożone aplikacje rozpatrywane są według jednakowych zasad. Dodatkowo w ogłoszeniach o pracę wskazywane były informacje o udogodnieniach architektonicznych oraz przyjętych w Ministerstwie rozwiązaniach związanych z zatrudnieniem,

m.in. praca zdalna, ruchomy czas pracy, co ma istotny wpływ na zwiększenie liczby kandydatów niepełnosprawnych, którzy na etapie rekrutacji mogli ocenić otwartość i dostępność Urzędu.

Ponadto osoby niepełnosprawne, na etapie składania dokumentów, miały możliwość zgłaszania swoich potrzeb. Materiały i metody stosowane podczas naborów na wolne stanowiska pracy, dostosowywane były pod względem ich potrzeb np. wydłużenie czasu poszczególnych etapów naboru, zwiększenie czcionki, pomoc tłumacza języka migowego czy asystenta.

W 2023 r. pracownicy komórek organizacyjnych właściwych do spraw kadr i organizacji, obsługi administracyjnej oraz komunikacji wzięli udział w projekcie Kancelarii Prezesa Rady Ministrów „Procedury bez barier”. Projekt miał na celu usprawnienie procedur rekrutacyjnych i zatrudnieniowych w urzędach oraz podwyższenie kompetencji pracowników administracji publicznej, związanych z zatrudnieniem osób ze szczególnymi potrzebami.

Ministerstwo cyklicznie uczestniczy także w projektach stażowych, mających na celu wzmocnienie kompetencji zawodowych osób niepełnosprawnych. W 2023 r. wyrażono chęć udziału w kolejnym cyklu programu „Stabilne Zatrudnienie”, realizowanego przez PFRON i zgłoszono 5 stanowisk, na których realizowane mogą zostać staże.

Ministerstwo Edukacji i Nauki (MEiN)

W Biuletynie Informacji Publicznej Ministerstwa Edukacji i Nauki dostępna była zakładka związana z tematyką osób z niepełnosprawnościami. Zamieszczone zostały istotne informacje dotyczące naboru do korpusu służby cywilnej oraz uprawnień osób z niepełnosprawnościami wynikających z zatrudnienia, które mogą ułatwić osobom z niepełnosprawnościami przystąpienie do procesu naboru. BIP zawiera również dostęp do systemu przeznaczonego dla osób niesłyszących.

W 2023 r. Ministerstwo nawiązało współpracę z Fundacją Wipon – Wsparcie i Praca Osób Niepełnosprawnych, mającą na celu popularyzowanie wśród osób z niepełnosprawnościami aktualne ogłoszenia o wolnych stanowiskach pracy w służbie cywilnej za pośrednictwem Fundacji.

Ministerstwo nadal dąży również do wdrożenia pośród pracowników Ministerstwa prawidłowych postaw i zachowań w trakcie obsługi klientów z niepełnosprawnościami oraz podjęcia działań podnoszących jakość obsługi na rzecz likwidowania barier dotyczących osób z ograniczoną sprawnością. W Ministerstwie zakres służby przygotowawczej obejmuje zagadnienia dotyczące zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Pracownikom skierowanym do odbycia służby przygotowawczej, w ramach samokształcenia rekomendowane są w systemie e-learningowym służby cywilnej: „Obsługa klienta z niepełnosprawnością” i „Projektowanie usług publicznych dostępnych dla osób z niepełnosprawnościami”.

Pracownicy Ministerstwa brali udział w szkoleniach „ONLINE LIVE Przyjazny język urzędowy. Poprawne i komunikatywne redagowanie tekstów urzędowych i informacji dostępnych dla osób niepełnosprawnych” oraz „Zatrudnianie osób ze szczególnymi potrzebami. Szkolenie dla pracowników komórek kadrowych w ramach projektu „Procedury bez barier”.

Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej (MFiPR)

Ministerstwo podejmuje szereg działań ukierunkowanych na zwiększenie wskaźnika zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami poprzez promowanie ofert pracy w służbie cywilnej w środowiskach osób z niepełnosprawnościami. Wspiera osoby z niepełnosprawnością ubiegające się o zatrudnienie w urzędzie. Ogłaszając nabory do służby cywilnej urząd zamieszcza, oprócz obowiązkowych elementów wymaganych ustawą o służbie cywilnej, zapis w ogłoszeniach o wolnych stanowiskach pracy, zachęcający osoby niepełnosprawne do składania ofert pracy. Jednocześnie w każdym ogłoszeniu, można znaleźć opis warunków dotyczących charakteru pracy na stanowisku i sposobu wykonywania zadań, pomocny dla osób z niepełnosprawnością zawierający przydatne informacje, przy podejmowaniu decyzji o aplikacji na dane stanowisko.

Ministerstwo stosuje jasne i przejrzyste zasady naboru. Aplikować można elektronicznie, ogłoszenia są dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami – podawane są informacje o dostosowaniu budynku i miejsca pracy. Formularz rekrutacyjny pozwala na zaznaczenie indywidualnych potrzeb kandydata. W procesie rekrutacji może wziąć udział asystent osoby z niepełnosprawnością. Na stronie internetowej Ministerstwa:

<https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/jak-do-nas-aplikowac>, kandydaci z niepełnosprawnościami mogą też znaleźć krótki film przybliżający procedury zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami w służbie cywilnej:

Na etapie rekrutacji Ministerstwo umożliwia osobom ze szczególnymi potrzebami korzystanie z własnych urządzeń i rozwiązań wspomagających pracę (np. pomoc asystenta lub trenera pracy). Dostosowane są również materiały używane podczas naboru do potrzeb osób z niepełnosprawnością (np. większa czcionka w materiałach drukowanych). W procesie naboru wykorzystywane są również testy wiedzy do wypełnienia online, a także zapewniana jest możliwość prowadzenia rozmów kwalifikacyjnych w sposób zdalny.

Zgodnie z „Zasadami wspierania rozwoju zawodowego pracowników Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej”, wszyscy zatrudnieni w urzędzie pracownicy mogą korzystać ze szkoleń indywidualnych, grupowych, refundacji kursów językowych oraz studiów wyższych i podyplomowych. Aby ułatwić pracownikom z niepełnosprawnością udział w szkoleniach grupowych organizowanych przez Ministerstwo w urzędzie realizowany jest kurs Polskiego Języka Migowego (PJM) a także cykliczne szkolenia z zakresu prostego języka.

Podczas szkoleń pracownicy z niepełnosprawnościami mogą korzystać ze wsparcia tłumacza PJM. Szkolenia wyjazdowe są organizowane w budynkach dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Dodatkowo Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej wdrożyło platformę wsparcia pracowników w kryzysie psychicznym - EAP24.

Ministerstwo organizuje i realizuje projekty staży dla osób z niepełnosprawnościami. W programie płatnych praktyk realizowanym już po raz 3, przewidziano również oferty dedykowane dla studentów z niepełnosprawnością.

Ministerstwo Infrastruktury (MI)

W 2023 r. Ministerstwo kontynuowało działania zmierzające do zapewnienia wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych na poziomie, o którym mowa w art. 21 ust. 2a ustawy o rehabilitacji:

- ogłoszenia o pracę były publikowane w serwisach dedykowanym osobom z niepełnosprawnościami;
- we wszystkich ogłoszeniach o wolnych stanowiskach pracy umieszczany był zapis zachęcający osoby z niepełnosprawnością do składania aplikacji, jak również informacja o wskaźniku zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami wraz z informacją o pierwszeństwie ich zatrudnienia;
- w celu zwiększenia dostępności rozmowy kwalifikacyjne i wszystkie etapy prowadzonych naborów odbywały się on-line. W przypadku otrzymania aplikacji kandydata z niepełnosprawnością – elementy rekrutacji (test wiedzy, rozmowa kwalifikacyjna) były dostosowywane do potrzeb i w uzgodnieniu z kandydatem;
- pracownicy Ministerstwa mieli możliwość uczestniczenia w szkoleniach z zakresu obsługi osób z niepełnosprawnościami;
- w Intranecie dostępna jest zakładka poświęcona osobom z niepełnosprawnością oraz innym pracownikom, którzy chcą uzyskać informacje z obszaru różnego rodzaju ograniczeń.

W porozumieniu z PFRON oraz organizacją pozarządową wspierającą aktywizację osób z niepełnosprawnościami, Ministerstwo zadeklarowało swój udział w programie „Stabilne Zatrudnienie – osoby niepełnosprawne w administracji i służbie publicznej”.

W październiku 2023 r. Ministerstwo przekazało deklarację przyjęcia na staż zawodowy 10 osób z niepełnosprawnością. Staże realizowane będą w Ministerstwie od czerwca 2024 r.”.

Ministerstwo Klimatu i Środowiska (MKiŚ)

Ministerstwo w ramach promocji zatrudnienia osób niepełnosprawnych:

- przysyłało ogłoszenia do publikacji w serwisach specjalistycznych (dedykowanych zatrudnianiu osób z niepełnosprawnościami),
- cyklicznie przysyłało informacje o aktualnie prowadzonych naborach do biur/działów/osób/pełnomocników ds. osób niepełnosprawnych polskich uniwersytetów, z prośbą o rozpowszechnienie ogłoszeń wśród studentów i absolwentów,
- prowadziło stałą/cykliczną współpracę z organizacjami pozarządowymi, które w zakresie swoich celów statutowych posiadają działania na rzecz osób z niepełnosprawnościami w celu rozpropagowania ofert pracy i pozyskania kandydata z niepełnosprawnością.

Na zaproszenie PFRON Ministerstwo zadeklarowało swój udział w programie „Stabilne Zatrudnienie – osoby niepełnosprawne w administracji i służbie publicznej”. W lutym 2023 r. Ministerstwo przekazało deklarację przyjęcia 3 osób na staż zawodowy w Ministerstwie. W grudniu 2023 r. rozpoczęto rekrutację kandydatów do udziału w programie. Staże realizowane będą w Ministerstwie od kwietnia 2024 r.

Pracownicy z orzeczeniem o stopniu niepełnosprawności mają możliwość podnoszenia kwalifikacji zawodowych w takim samym stopniu jak inne osoby zatrudnione w Ministerstwie. Mają do wyboru możliwość podnoszenia kwalifikacji zawodowych poprzez zgłaszanie się do udziału w organizowanych w Ministerstwie szkoleniach zamkniętych, dedykowanych wszystkim pracownikom Ministerstwa lub wskazując swoje indywidualne potrzeby rozwoju zawodowego w ramach zgłoszeń na szkolenia zewnętrzne.

W 2023 r. szkolenia zamknięte organizowane były zarówno w formule online, jak i stacjonarnej. W przypadku szkoleń zamkniętych, organizowanych dla pracowników urzędu w formule stacjonarnej, urząd dokłada wszelkich starań, aby zarówno infrastruktura w miejscu szkolenia, jak i program samego szkolenia, były dopasowane tak, aby nauka odbywała się z korzyścią jednakowo dla każdego jego uczestnika.

W przypadku chęci podnoszenia kwalifikacji zawodowych poprzez udział w szkoleniu zewnętrznym pracownicy wskazują w zgłoszeniu temat szkolenia, jakim są zainteresowani, a także wskazują jego formę (szkolenie online/stacjonarne w siedzibie wybranej przez siebie firmy).

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi (MRiRW)

Ministerstwo ogłaszając w 2023 r. nabory do służby cywilnej w każdym publikowanym ogłoszeniu zamieszczało oprócz obowiązkowych elementów wymaganych ustawą z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o służbie cywilnej oraz niektórych innych ustaw, informacje zachęcające osoby niepełnosprawne do składania swoich ofert pracy. Ogłoszenia zawierały również klauzulę równych szans, w której znajdowała się informacja, że Ministerstwo jest pracodawcą, gdzie aplikacje rozważane są z równą uwagą bez względu na m.in. niepełnosprawność kandydatów.

Ministerstwo Rozwoju i Technologii (MRiT)

W celu zwiększenia zatrudnienia osób niepełnosprawnych i ich aktywizacji kontynuowano współpracę z organizacjami pozarządowymi, w ramach której Ministerstwo udostępniało drogą elektroniczną informacje na temat aktualnych naborów na wolne stanowiska w urzędzie.

Kontynuowano również współpracę w zakresie organizacji staży i praktyk dla osób z niepełnosprawnościami, w wyniku której:

- w ramach współpracy z fundacją SPOZA przyjęto na staż 2 osoby,
- w ramach współpracy z fundacją SUSTEINE przyjęto na staż 1 osobę.

Ponadto, 25 pracowników Ministerstwa w 2023 r. uczestniczyło w szkoleniach z zakresu dostępności.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji (MSWiA)

Informacje o naborach na wolne stanowiska w korpusie służby cywilnej prowadzonych w MSWiA w 2023 r. były przekazywane do organizacji zajmujących się wspieraniem rozwoju zawodowego osób z niepełnosprawnością, tj.: Fundacja Aktywizacja, Polski Związek Głuchych.

Ministerstwo Spraw Zagranicznych (MSZ)

W 2023 r. Ministerstwo kontynuowało współpracę z organizacjami pozarządowymi zrzeszającymi osoby niepełnosprawne w zakresie rozpowszechniania informacji o prowadzonych naborach na wolne stanowiska pracy w MSZ. Ogłoszenia o naborze publikowane były w formacie zgodnym z wytycznymi o dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami.

Ministerstwo włączyło się w realizację programu „STABILNE ZATRUDNIENIE – osoby niepełnosprawne w administracji i służbie publicznej” w celu umożliwienia realizacji staży zawodowych w resorcie.

Ministerstwo Cyfryzacji (MC)

„Kariera Jutra” – projekt realizowany przez NASK-PIB³⁹ skierowany był do osób w wieku 18 – 30 lat, które nie miały stałego zatrudnienia, w szczególności do kobiet z terenów wiejskich i małych miejscowości oraz osób niepełnosprawnych, którym przydzielano dodatkowe punkty w procesie rekrutacyjnym. Innowacją w Projekcie był udział kandydatów w 8-tygodniowym szkoleniu ‘Umiejętności Jutra’ organizowanym przez Google i SGH z zakresu marketingu internetowego. Po ukończonym szkoleniu i zdaniem egzaminie kandydaci odebrali Certyfikaty i mogli aplikować na wybraną przez siebie ofertę stażową w małych i średnich przedsiębiorstwach, urzędach oraz fundacjach, które chciały zwiększyć zasięg swoich działań marketingowych w Internecie. Absolwenci kursu ‘Umiejętności Jutra’ byli przygotowani do tego, aby wprowadzać realne zmiany w zakresie marketingu internetowego w tych firmach. Przez trzy miesiące trwania stażu stażyści mieli szansę na zdobycie wiedzy nie tylko merytorycznej, ale też praktycznej w dziedzinie marketingu internetowego, a co za tym idzie pomóc w rozwoju firmy w świecie Internetu. Zarówno kurs jak i staże prowadzone były w formie zdalnej, co umożliwiło osobom niepełnosprawnym realizację kursu ‘Umiejętności Jutra’, zdanie egzaminu oraz odbycie stażu.

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego (MKiDN)

W 2023 r. w Ministerstwie zorganizowany został staż zawodowy w ramach projektu „Od stażu do angażu – aktywizacja zawodowa osób z niepełnosprawnością z województwa mazowieckiego”, którego jednym z celów była popularyzacja zatrudnienia w Ministerstwie wśród osób z niepełnosprawnościami.

Główny Urząd Statystyczny (GUS)

W 2023 r. kontynuowano wewnętrzny *Projekt działań w celu zwiększenia zatrudnienia w GUS osób niepełnosprawnych*. W ramach projektu zaktualizowana została ulotka „Prawa i przywileje osób z niepełnosprawnościami w GUS”, opracowana w tekście łatwym do czytania i zrozumienia (ETR), która zawiera informacje skierowane do pracowników Urzędu oraz osób zainteresowanych podjęciem pracy w GUS, posiadających orzeczenie o niepełnosprawności. Ulotka informacyjna dostępna jest w BIP GUS oraz na Portalu Korporacyjnym Urzędu. Link do ulotki w BIP - <https://bip.stat.gov.pl/kontakt/informacje-dla-osob-z-niepelnosprawnosciami/>.

Urząd Komunikacji Elektronicznej (UKE)

Urząd w ramach promocji zatrudnienia osób niepełnosprawnych przeprowadził następujące działania:

- przedstawiciele wzięli udział w szkoleniach związanych z obsługą osób z niepełnosprawnością, dostępnością cyfrową oraz dostępnością zamówień publicznych;

³⁹ źródło finansowania: Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 (współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego)

- w ogłoszeniach o pracę na stanowiska w służbie cywilnej zastosowano zapis dotyczący zachęcania osób z niepełnosprawnością w 72 naborach, co stanowi 61% wszystkich ogłoszeń;
- dokumenty rekrutacyjne można złożyć w formie elektronicznej za pośrednictwem arkusza rekrutacyjnego (link jest zamieszczony w każdym ogłoszeniu o naborze), Platformy Usług Elektronicznych oraz w formie tradycyjnej – przesyłając pocztą, bądź składając bezpośrednio w urzędzie. Dla ułatwienia, zarówno w arkuszu aplikacyjnym jak i na stronie BIP UKE, zamieszczone są wzory oświadczeń niezbędnych w procesie rekrutacji. Na stronie znajdują się również wszystkie najważniejsze informacje dotyczące procesu rekrutacji oraz pracy w UKE;
- w przypadku otrzymania aplikacji kandydata z niepełnosprawnością – wszystkie elementy rekrutacji są dostosowywane do potrzeb i w uzgodnieniu z kandydatem. Jednocześnie w przypadku nowozatrudnionych osób z niepełnosprawnościami dokonywane są przeglądy stanowisk pracy pod względem ich dostosowania do potrzeb i możliwości pracownika;
- ogłoszenia o wolnych stanowiskach pracy, w których UKE zachęca osoby z niepełnosprawnościami do aplikowania, publikowane są również na portalu sprawniwpracy.pl.

Służba Więzienna (SW)

Zatrudnienie osób pozbawionych wolności w jednostkach podstawowych organizowane jest w sposób umożliwiający zatrudnianie osób z orzeczoną niepełnosprawnością. Skazani niepełnosprawni angażowani są również do prac nieodpłatnych na rzecz jednostek celem kształtowania bądź umacniania nawyku pracy i nabywania kompetencji zawodowych.

W 2023 r. skierowano do zatrudnienia odpłatnego 243, a nieodpłatnego 330 osadzonych posiadających niepełnosprawności.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych (ZUS)

Zakład Ubezpieczeń Społecznych zrealizował, kontynuował oraz podjął w 2023 r. szereg działań na rzecz poprawy warunków pracy i dalszego wzrostu zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami:

- wprowadzono do pomiaru realizacji zadań wskaźnik monitorujący stopień zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami w terenowych jednostkach organizacyjnych. Pomiar realizacji zadań jest informacją zarządczą przekazywaną cyklicznie kadrze zarządzającej, w celu wsparcia w sprawowaniu nadzoru nad realizacją celów i zadań Zakładu;
- opracowano „Politykę zatrudniania osób z niepełnosprawnościami w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych”. Polityka określa podstawowe zasady dotyczące zatrudniania osób z niepełnosprawnościami w Zakładzie. Wskazuje kierunki działań związanych z zatrudnianiem osób z niepełnosprawnościami. Dokument stanowi również deklarację Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w odniesieniu do wyrównywania szans zatrudniania osób z niepełnosprawnościami oraz budowania otwartego i przyjaznego środowiska pracy;
- terenowe jednostki organizacyjne tworzyły plany działania na 2023 rok na rzecz zwiększania zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami;
- identyfikowane były potrzeby i obszary wymagające dalszej poprawy w zakresie zatrudniania osób z niepełnosprawnościami - przeprowadzono badanie ankietowe wśród pracowników nt.: „Diagnoza potrzeb i oczekiwań osób z niepełnosprawnościami”;
- zachęcano pracowników do zgłaszania pracodawcy informacji o posiadaniu orzeczenia o niepełnosprawności;
- organizowano szkolenia dla pracowników ukierunkowane na przełamywanie lęków i barier w kontaktach z osobami z niepełnosprawnością, budowanie odpowiedniego nastawienia i uwrażliwienia na potrzeby wynikające z faktu niepełnosprawności oraz właściwej komunikacji z osobami z niepełnosprawnościami;
- wybrani pracownicy Zakładu uczestniczyli w szkoleniu Akademia dostępności – projekcie szkoleniowym współfinansowanym ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój;
- współpracowano z uczelniami wyższymi, organizacjami pozarządowymi, publicznymi służbami zatrudnienia, agencjami zatrudnienia w zakresie wymiany informacji i dobrych praktyk dotyczących zatrudniania osób z niepełnosprawnościami. Uczestniczono w konferencjach, debatach, targach i giełdach pracy poświęconych

- tematyce osób z niepełnosprawnościami. Uczestnicząc w wydarzeniach Zakład zachęcał osoby z niepełnosprawnościami do odbywania staży i praktyk w ZUS oraz przedstawiał aktualne oferty pracy;
- organizowano spotkania w szkołach średnich propagujące wiedzę o ubezpieczeniach społecznych i otwartość na zatrudnianie osób z niepełnosprawnościami;
 - promowano w terenowych jednostkach organizacyjnych zatrudnienie osób z niepełnosprawnościami w trakcie organizowanego we wrześniu 2023 r. Dnia Osób z Niepełnosprawnościami pod hasłem „Budźmy zrozumienie”;
 - zamieszczano w ogłoszeniach o naborze na wolne stanowiska pracy w ZUS zapis zachęcający osoby z niepełnosprawnościami do składania dokumentów aplikacyjnych;
 - zamieszczano na stronach internetowych przeznaczonych dla osób z niepełnosprawnościami informacje dotyczących wolnych stanowisk pracy w Zakładzie i prowadzonych naborów;
 - przygotowywano materiały promujące zatrudnienie osób z niepełnosprawnościami wykorzystywane w organizowanych wydarzeniach oraz w ramach współpracy z różnymi instytucjami (plakaty, broszury informacyjne);
 - uczestniczano w konkursie przeznaczonym dla pracodawców wrażliwych społecznie „Lodołamacze 2023”- kampanii, która propaguje ideę likwidacji barier oraz wspiera aktywizację osób z niepełnosprawnościami do pełnoprawnego funkcjonowania w codziennym życiu;
 - prowadzono działania informacyjne wśród pracowników o uprawnieniach przysługujących osobom z niepełnosprawnościami oraz organizowano spotkania opiekunów osób z niepełnosprawnością z pracownikami zainteresowanymi problematyką niepełnosprawności.

Główny Inspektor Nadzoru Budowlanego (GUNB)

Ogłoszenia o wolnych stanowiskach pracy zamieszczane są na stronie niepełnosprawni.pl (portal prowadzony przez Fundację Integracja), a także przekazywane do Fundacji Aktywizacja. Poza standardową formą zbierania aplikacji jest zapewniona możliwość przesyłania przez kandydatów/kandydatki ofert pocztą elektroniczną.

W 2023 r. Urząd przyjął 1 osobę niepełnosprawną na staż zawodowy oraz 2 osoby niepełnosprawne kontynuowały staż rozpoczęty w 2022 r. w ramach projektu „Włączam ON!”, współfinansowanego ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w ramach Konkursu 1/2021 pod nazwą „Sięgamy po sukces”.

Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR)

W Agencji, w ramach rozwijania polityki kadrowej otwartej na pracowników będących osobami posiadającymi orzeczony stopień niepełnosprawności, począwszy od 2015 r. przeprowadzana była kampania informacyjno-doradcza na rzecz osób niepełnosprawnych. W ramach kampanii przeprowadzono szkolenia zarówno dla kadry kierowniczej jak i pracowników Agencji. Realizując politykę informacyjną, utworzono i rozpowszechniono podręcznik dla pracowników - „Uprawnienia i korzyści dla osób niepełnosprawnych” oraz podręcznik dla kadry zarządzającej – „Zatrudnianie osób niepełnosprawnych – korzyści i uprawnienia”. Efekty ww. działania obserwowane są rokrocznie.

Przy zawieraniu umów z kontrahentami, Agencja zwraca uwagę na fakt możliwości udzielenia przez kontrahenta ulg we wpłatach na PFRON z tytułu zakupu usługi lub produkcji.

Ochotnicze Hufce Pracy (OHP)

Mobilne Centrum Informacji Zawodowej przeprowadziło dla osób niepełnosprawnych z Ośrodka dla Dzieci Słabosłyszących dwa spotkania o tematyce:

Równy dostęp i jednakowe szanse dla młodzieży dysfunkcyjnej - pomoc w przygotowaniu dokumentów aplikacyjnych.

Diagnoza zawodowa dla dzieci ze szkoły specjalnej - zajęcia prowadziły Doradczynie zawodowe z MCiZ. Wsparciem objęto osoby ze Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego dla Dzieci Niedosłyszących.

Młodzieżowe Centra Kariery przeprowadziły dla osób niepełnosprawnych również rozmowy indywidualne i warsztaty pt.: "Metody poszukiwania pracy" oraz rozmowy z rekruterem - zdobądź pracę marzeń. Ponadto zrealizowały zajęcia grupowe w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym pt.: "Bilans zasobów czyli moje mocne i słabe strony" oraz warsztaty dla uczniów Szkoły Podstawowej Integracyjnej dotyczące świata zawodów oraz kwalifikacji zawodowych pożądanych na rynku pracy.

Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (UOKiK)

UOKiK zrealizował, kontynuował oraz podjął w 2023 r. szereg działań na rzecz poprawy warunków pracy i dalszego wzrostu zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami:

- umożliwiał osobom ze szczególnymi potrzebami korzystanie z własnych urządzeń i rozwiązań wspomagających pracę (np. pomoc asystenta lub trenera pracy),
- dostosowuje materiały używane podczas naboru do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami (np. większa czcionka w materiałach drukowanych),
- zwiększa czas poszczególnych metod i technik naboru dla osób ze szczególnymi potrzebami,
- na etapie rekrutacji, osoby z niepełnosprawnością mogły zgłosić w trakcie składania ofert pracy konieczność dostosowania procesu naboru do ich potrzeb, np. w takim przypadku wydłużany jest czas sprawdzianu z wiedzy jeżeli jest wskazany w ogłoszeniu, przygotowywane są materiały z większą czcionką, zapewniane jest pomieszczenie dostosowane do szczególnych potrzeb.

Należy również podkreślić, że wszystkie Ministerstwa i znaczna część Urzędów w ogłoszeniach o naborach na wolne stanowiska pracy zamieszcza informacje zachęcające osoby niepełnosprawne do składania ofert pracy.

Centralny Instytut Ochrony Pracy - Państwowy Instytut Badawczy – realizacja projektów

Program wieloletni „Poprawa bezpieczeństwa i warunków pracy” – VI etap, okres realizacji: lata 2023-2025, „Kompetencje cyfrowe osób z niepełnosprawnościami w kontekście wymagań na współczesnym rynku pracy”.

Celem projektu jest opracowanie narzędzia do oceny kompetencji cyfrowych osób z niepełnosprawnościami w kontekście kompetencji wymaganych na współczesnym rynku pracy z uwzględnieniem kompetencji niezbędnych w przemyśle 4.0.

Celem pierwszego etapu projektu (2023) było przeprowadzenie badań kwestionariuszowych mających na celu określenie kompetencji cyfrowych wymaganych przez pracodawców na współczesnym rynku pracy z uwzględnieniem kompetencji niezbędnych w przemyśle 4.0. W ramach realizacji 1 etapu projektu zostały przeprowadzone jednorazowe, badania kwestionariuszowe wśród 319 pracodawców. Za kompetencje przyszłości pracodawcy uznają kompetencje cyfrowe, następnie tzw. kompetencje miękkie. Kompetencje cyfrowe postrzegane są jako przyszłość i niezbędne w pracy umiejętności, rozumiane przez pracodawców głównie jako umiejętność obsługi technologii, narzędzi cyfrowych, aplikacji, programów komputerowych/systemów, czy też umiejętność programowania. Pracodawcy nisko oceniają kompetencje cyfrowe współczesnych pracowników. Kluczową kompetencją cyfrową są kompetencje związane z cyberbezpieczeństwem. Na pytanie czy w przedsiębiorstwie inwestuje Pan/ Pani w rozwój kompetencji cyfrowych pracowników, 60,2% pracodawców udzieliło odpowiedzi „nie”, jako przyczynę najczęściej wskazując brak takiego wymogu ze strony wykonywanej pracy (50%), czy też brak środków finansowych na takie działania (27,6%). Pracodawcy inwestujący w rozwój kompetencji cyfrowych pracowników najczęściej organizują szkolenia w przedsiębiorstwie przy współpracy z instytucjami zewnętrznymi (51,2%). Na pytanie o podejmowanie inwestycji w szkolenia pracowników z zakresu kompetencji cyfrowych w perspektywie najbliższych dwóch lat, 28,8% pracodawców udzieliło odpowiedzi „nie wiem”.

7. ZABEZPIECZENIA SPOŁECZNEGO UWZGLĘDNIAJĄCEGO KONIECZNOŚĆ PONOSZENIA ZWIĘKSZONYCH KOSZTÓW WYNIKAJĄCYCH Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI, JAK RÓWNIEŻ UWZGLĘDNIENIA TYCH KOSZTÓW W SYSTEMIE PODATKOWYM

Świadczenia z pomocy społecznej

Pomoc społeczna jest elementem systemu zabezpieczenia społecznego, który działa na rzecz zapewnienia, także osobom z niepełnosprawnościami, odpowiedniego wsparcia umożliwiającego podniesienie poziomu bezpieczeństwa socjalnego i samodzielności życiowej. Celem pomocy społecznej jest umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości.

Politykę w zakresie pomocy społecznej prowadzą gminne, powiatowe i regionalne jednostki samorządu terytorialnego. Działania podejmowane w ramach pomocy społecznej zmierzają do wsparcia osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwiają im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka. Pomoc społeczna podejmuje także działania zmierzające do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem.

Świadczenia z pomocy społecznej przyznawane są na podstawie ustawy o pomocy społecznej, w tym pieniężne - w oparciu o obowiązujące kryteria dochodowe. W 2023 r. obowiązywały następujące kryteria dochodowe:

- dla osoby samotnie gospodarującej - 776 zł,
- dla osoby w rodzinie - 600 zł⁴⁰.

Z danych przekazanych przez urzędy wojewódzkie⁴¹ wynika, że w 2023 r. świadczenia z pomocy społecznej (bez względu na ich rodzaj, formę i liczbę) przyznano 888 000 osób. Z powodu niepełnosprawności, wsparcia z pomocy społecznej udzielono 274 000 rodzin.

Świadczeniami pieniężnymi z pomocy społecznej przysługującymi osobom niepełnosprawnym, są przede wszystkim: zasiłek stały i zasiłek okresowy.

Zasiłek stały przysługuje osobom pełnoletnim niezdolnym do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnym do pracy. W 2023 r. zasiłek stały przyznano w drodze decyzji ok. 163 000 osób, na kwotę ok. 976 000 000 zł.

Zasiłek okresowy jest świadczeniem przysługującym w szczególności ze względu na długotrwałą chorobę, niepełnosprawność, bezrobocie, możliwość utrzymania lub nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego. Zasiłek okresowy przyznano w drodze decyzji ok. 214 000 osób, na kwotę ok. 487 052 000 zł, w tym z powodu niepełnosprawności ok. 33 000 osób, na kwotę ok. 38 177 000 zł.

Świadczeniami z pomocy społecznej, których celem jest m. in. umożliwienie osobom z niepełnosprawnościami dostępu do informacji, są świadczenia niepieniężne, przyznawane w ramach zadań własnych powiatu, w formie poradnictwa specjalistycznego obejmującego porady prawne, psychologiczne, rodzinne, które jest świadczone osobom i rodzinom mającym trudności lub wykazującym potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych. W ramach poradnictwa prawnego udziela się informacji o obowiązujących przepisach z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, zabezpieczenia społecznego, ochrony praw lokatorów. Poradnictwo psychologiczne w pomocy społecznej to proces diagnozowania, profilaktyki i terapii. Natomiast poradnictwo rodzinne obejmuje szeroko rozumiane problemy funkcjonowania rodziny, w tym problemy związane z opieką nad osobą niepełnosprawną, a także terapię rodzinną. Z poradnictwa w 2023 r. skorzystało 43 738 osób.

Osobom z niepełnosprawnościami wymagającym pomocy w czynnościach dnia codziennego przysługuje pomoc w postaci usług opiekuńczych lub specjalistycznych usług opiekuńczych. W 2023 r. pomoc w formie usług opiekuńczych przyznano ogółem 109 000 osobom, w tym w formie specjalistycznych usług opiekuńczych ok. 5 000 osobom.

⁴⁰ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 lipca 2021r. w sprawie zweryfikowanych kryteriów dochodowych oraz kwot świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej (Dz. U. z 2021 r. poz. 1296)

⁴¹ Źródło: sprawozdanie MRiPS-03, MRiPS-05 za 2023 i MRiPS-06 za 2023.

W 2023 r. w ramach zadań z zakresu administracji rządowej zleczanych gminom, realizowano specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi w ich miejscu zamieszkania. Pomoc w tej formie przyznano w drodze decyzji 14 586 osobom.

Usługi opiekuńcze lub specjalistyczne usługi opiekuńcze mogą być świadczone także w ośrodkach wsparcia. Takie jednostki mogą być tworzone i prowadzone w ramach zadań własnych gminy lub powiatu albo w ramach zadań z zakresu administracji rządowej zleczonych do realizacji gminie lub powiatowi (ośrodki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi). Gminy i powiaty mogą zlecać prowadzenie takich ośrodków podmiotom niepublicznym.

W 2023 r. działało 2 318 ośrodków wsparcia prowadzonych przez gminy lub przez inne podmioty na zlecenie gmin na łącznie 76 904 miejsc oraz 336 ośrodków wsparcia prowadzonych przez powiaty lub przez inne podmioty na zlecenie powiatów łącznie na 12 694 miejsca. Ośrodkami wsparcia są m. in. ośrodki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi, w tym środowiskowe domy samopomocy. Według wstępnych danych na koniec 2023 r. funkcjonowały 869 środowiskowe domy samopomocy na ogólną liczbę 33 730 miejsc.

Osoby z niepełnosprawnościami wymagające całodobowej pomocy mogą ubiegać się o miejsce w domu pomocy społecznej. Na koniec 2023 r. w całej Polsce funkcjonowało 821 domów pomocy społecznej, w tym:

- dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie - 115 jednostek,
- dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie - 36 jednostek,
- dla osób niepełnosprawnych fizycznie - 7 jednostek,
- dla osób przewlekle somatycznie chorych oraz osób niepełnosprawnych fizycznie - 12 jednostek,
- dla osób w podeszłym wieku oraz osób niepełnosprawnych fizycznie - 20 jednostek,
- dla osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie oraz dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie - 64 jednostki.

Liczba miejsc ogółem w domach pomocy społecznej wynosiła 80 066, w tym miejsc w ww. typach DPS-ów było łącznie 21 884.

W 2023 r. kontynuowano realizację projektu pn.: „Opracowanie i pilotażowe wdrożenie mechanizmów i planów deinstytucjonalizacji usług społecznych”, którego celem było opracowanie i wdrożenie lokalnych planów deinstytucjonalizacji usług społecznych w 20 jednostkach samorządu terytorialnego (gmina i powiat) wyłonionych w konkursie grantowym.

Wsparcie, które było realizowane w ramach grantów, dotyczyło m.in. rozwoju usług asystenckich, usług sąsiedzkich, opieki wytchnieniowej, zwiększenia dostępności usług transportowych, tworzenia mieszkań wspomaganych i treningowych. Ale nie tylko – to też np. utworzenie i prowadzenie strefy kreatywności osób niesamodzielnych, w szczególności z niepełnosprawnością intelektualną.

Opracowano rekomendacje do zmian w regulacjach prawnych na potrzeby wzmocnienia procesu deinstytucjonalizacji usług społecznych. Przygotowano wytyczne dla procesu usamodzielniania osób przebywających w domach pomocy społecznej. Opublikowano ostateczną wersję wytycznych do opracowania i wdrażania planów deinstytucjonalizacji usług społecznych w gminie i powiecie.

Ponadto odbyły się dwie konferencje (regionalna i ogólnopolska) pt. „Usługi społeczne: przeszłość – teraźniejszość – przyszłość”. Rezultaty realizacji projektu zaprezentowano podczas czterech seminariów dydaktycznych.

Zgodnie z art. 23 ust. 1 pkt 7 a ustawy o pomocy społecznej, minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego podejmuje także działania, które służą wsparciu osób z zaburzeniami psychicznymi i niepełnosprawnością intelektualną oraz ich rodzin. Takim działaniem jest finansowe wspieranie projektów służących realizacji zadań określonych w programie Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej „Od zależności ku samodzielności.”

Celem ww. Programu jest umożliwienie osobom z zaburzeniami psychicznymi przezwyciężenia trudnej sytuacji życiowej, w jakiej się znalazły, której własnym staraniem, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości nie są w stanie samodzielnie pokonać. Ważne jest, aby osoba z zaburzeniami psychicznymi była partnerem instytucji i organizacji, które działają na rzecz osób wymagających wsparcia. W związku z tym istotne jest

wzmocnienie i poszerzenie ofert sieci oparcia społecznego w zakresie poprawy sytuacji życiowej i społecznej osób z zaburzeniami psychicznymi oraz ich rodzin i opiekunów poprzez wsparcie samorządów gmin oraz podmiotów funkcjonujących w obszarze pomocy społecznej, o których mowa w art. 25 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej.

Model Programu jest nastawiony na podniesienie poziomu świadomości osób z zaburzeniami psychicznymi o tkwiących w nich możliwościach oraz przysługujących im prawach co, jak się zakłada, zwiększy pewność siebie oraz umocni ich pozycję, jak również pomoże w lepszym wykorzystaniu potencjalnych możliwości.

W ramach celu głównego wyznaczone są następujące moduły:

- Moduł I – Wsparcie rodzin z osobą z zaburzeniami psychicznymi,
- Moduł II – Samopomoc,
- Moduł III – Umożliwianie osobom z zaburzeniami psychicznymi zdobywania wiedzy i kompetencji niezbędnych do samodzielnego życia,
- Moduł IV – Integracja i innowacyjność.

Realizacja Programu powinna być oparta na włączeniu wszystkich podmiotów działających w obszarze pomocy i integracji społecznej na rzecz inicjowania przedsięwzięć mających na celu pokonywanie przez osoby z zaburzeniami psychicznymi barier uniemożliwiających im uczestniczenie w życiu społecznym.

W 2023 r. na wsparcie projektów w ramach Programu „Od zależności ku samodzielności” dofinansowanie otrzymały 43 podmioty, wyłonione w drodze otwartego konkursu ofert, spośród 105 podmiotów aplikujących. Łącznie przyznano 3 000 000,00 zł na dofinansowanie zadań w tym zakresie dla:

- 24 organizacji pozarządowych i kościelnych osób prawnych na łączną kwotę 1 916 727,00 zł,
- 19 jednostek samorządu terytorialnego na łączną kwotę 1 083 273,00 zł.

Konkurs realizowany w ramach Programu „Od zależności ku samodzielności, jest konkursem jednorocznym. Kwota przeznaczona na realizację zadań w konkursie, wynosi corocznie 3 000 000,00 zł.

Do zakresu merytorycznego Uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. - *Karta Praw Osób Niepełnosprawnych* wpisuje się uchwała Nr 140 Rady Ministrów z dnia 15 października 2018 r. w sprawie ustanowienia wieloletniego rządowego programu „Posiłek w szkole i w domu” na lata 2019-2023 (M.P. z 2018 r. poz. 1007).

W 2023 r. program „Posiłek w szkole i w domu” zapewniał pomoc zarówno osobom starszym, niepełnosprawnym, o niskich dochodach, jak i dzieciom, które wychowują się w rodzinach znajdujących się w trudnej sytuacji.

Istotnym elementem Programu było zapewnienie młodzieży w wieku szkolnym zjedzenia gorącego posiłku przygotowanego w stołówce szkolnej. Takie rozwiązanie daje bowiem większą kontrolę nad jakością kupowanych produktów, z których przygotowywane są posiłki oraz nad procesem ich przygotowywania.

Celem Programu było również zapewnienie wsparcia finansowego organom prowadzącym publiczne szkoły podstawowe, w tym szkoły artystyczne realizujące kształcenie ogólne w zakresie szkoły podstawowej, w organizacji stołówek oraz miejsc spożywania posiłków w szkołach. Program „Posiłek w szkole i w domu” jest Programem wspierania finansowego gmin w zakresie realizacji zadań własnych o charakterze obowiązkowym określonych w art. 17 ust. 1 pkt 3 i 14 ustawy o pomocy społecznej oraz organów prowadzących publiczne szkoły podstawowe w zakresie realizacji zadań, o których mowa w art. 10 ust. 1 pkt 1 ustawy – Prawo oświatowe.

Program realizowany był w postaci trzech modułów:

- 1) Moduł dla dzieci i młodzieży (za realizację zadań wynikających z modułu 1 Programu odpowiada minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego);
- 2) Moduł dla osób dorosłych (za realizację zadań wynikających z modułów 1 i 2 Programu odpowiada minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego);
- 3) Moduł organizacji stołówek oraz miejsc spożywania posiłków w szkołach (za realizację zadań wynikających z modułu 3 Programu odpowiada minister właściwy do spraw oświaty i wychowania).

Ze środków przekazywanych w ramach Programu gminy udzielały w 2023 r. wsparcia osobom spełniającym warunki otrzymania pomocy wskazane w ustawie o pomocy społecznej oraz spełniającym kryterium dochodowe w wysokości 200% kryterium, o którym mowa w art. 8 ww. ustawy:

- 1) dzieciom do czasu podjęcia nauki w szkole podstawowej,
 - 2) uczniom do czasu ukończenia szkoły ponadpodstawowej lub szkoły ponadgimnazjalnej,
 - 3) osobom i rodzinom znajdującym się w sytuacjach wymienionych w art. 7 ustawy o pomocy społecznej, w szczególności osobom starszym, chorym i niepełnosprawnym
- w formie posiłku, świadczenia pieniężnego na zakup posiłku lub żywności albo świadczenia rzeczowego w postaci produktów żywnościowych.

Wysokość kryterium dochodowego uprawniającego do skorzystania z Programu wynosiła 1 552 zł – dla osoby samotnie gospodarującej, 1 200 zł – dla osoby w rodzinie. W 2023r.⁴² pomocą w ramach Programu „Posiłek w szkole i w domu” zostało objętych 750 860 osób, w tym: 348 347 dzieci i 402 513 osób dorosłych.

Program dofinansowywał posiłki dowożone osobom dorosłym (np. niewychodzącym z domu ze względu na podeszły wiek czy niepełnosprawność), które same nie są w stanie ich przygotować. Program zapewniał ponadto pozyskanie:

- dodatkowych środków na dowóz posiłków - w ramach modułu 2 wójt (burmistrz, prezydent miasta) może pozyskać zwiększenie dotacji do 5% środków finansowych z przeznaczeniem na dowóz posiłków w gminie, w szczególności dla osób starszych, niepełnosprawnych,
- dodatkowych środków dla gmin, które prowadzą samodzielnie stołówki szkolne - wójt (burmistrz, prezydent miasta) może pozyskać zwiększenie dotacji do 5% dla gminy realizującej posiłek w stołówkach przez siebie prowadzonych bezpośrednio.

Program realizowany był przez gminy przy zaangażowaniu środków z budżetu państwa oraz środków własnych jednostek samorządu terytorialnego. W 2023 r. w realizacji Programu wzięły udział 2 474 gminy.

Ogólna kwota środków z budżetu państwa przewidziana w całym okresie realizacji Programu to 2 750 000 000 zł, a rocznie 550 000 000 zł, w tym:

- na realizację modułów 1 i 2 Programu w latach 2019-2023 przewidziano 2 550 000 zł z budżetu państwa;
- na realizację modułu 3 Programu w latach 2019-2023 przewidziano 200 000 000 zł z budżetu państwa.

Dodatkowym instrumentem wsparcia dla osób w trudnej sytuacji życiowej jest pomoc żywnościowa w formie paczek lub posiłków udostępniana w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014-2020 (PO PŻ) współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym (FEAD)⁴³. W 2023 r. pomoc była udzielana osobom, których dochód nie przekraczał 220% kryterium dochodowego⁴⁴ uprawniającego do świadczeń z pomocy społecznej, tj. w przypadku osób samotnie gospodarujących – 1 707,20 zł oraz w przypadku osób w rodzinie – 1 320 zł, a które jednocześnie spełniają przynajmniej jedną z przesłanek wymienionych w art. 7 ustawy o pomocy społecznej, w tym m.in. niepełnosprawność.

⁴² Źródło: sprawozdanie z realizacji programu „Posiłek w szkole i w domu” za 2023 r. - dane wstępne, scalone w dniu 9 marca 2024 r. (w trakcie weryfikacji).

⁴³ W 2023 r. wdrażany był ostatni etap PO PŻ – Podprogram 2021 Plus, w ramach perspektywy finansowej na lata 2014-2020. Jest nieporównywalny z wcześniejszymi Podprogramami ze względu na ograniczoną wartość środków dostępnych na jego realizację. Od 2024 r. pomoc żywnościowa będzie kontynuowana w ramach Programu Fundusze Europejskie na Pomoc Żywnościową 2021-2027 ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (EFS+).

⁴⁴ Od maja 2023 r. kryterium dochodowe zostało podwyższone do 235% kryterium ustawowego i wynosiło odpowiednio: 1823,60 zł dla osoby samotnej oraz 1410 zł dla osoby w rodzinie.

Średniorocznie pomoc trafiała do ok. 1 300 000 odbiorców, przy czym osoby niepełnosprawne stanowiły ok. 14% wszystkich korzystających z Programu. W 2023 r. pomoc żywnościową otrzymało 985 500 osób, w tym prawie 153 000 osób niepełnosprawnych.

W ramach PO PŻ odbiorcy żywności mogli również uczestniczyć w tzw. działaniach towarzyszących, tj. warsztatach na rzecz włączenia społecznego, w takich obszarach jak: przygotowywanie posiłków, zdrowe odżywianie, przeciwdziałanie marnowaniu żywności czy zarządzanie budżetem domowym. W działaniach towarzyszących uczestniczyło rokrocznie ok. 10% odbiorców pomocy żywnościowej. W 2023 r. uczestnikami warsztatów było prawie 172 000 osób, w tym 14 200 osób niepełnosprawnych.

W 2023 r. kontynuowana była realizacja wdrożonego w 2018 r. programu pn. „Opieka 75+”. Program ten jest elementem polityki społecznej państwa w zakresie zapewnienia osobom starszym, tj. w wieku 75 lat i więcej, wsparcia oraz pomocy adekwatnej do potrzeb wynikających z wieku i stanu zdrowia, w ramach usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych.

Program „Opieka 75+” ma na celu poprawę dostępności do usług opiekuńczych oraz specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób starszych zarówno samotnych, jak i pozostających w rodzinach, będących w wieku 75 lat i więcej, mieszkających na terenie gmin do 60 000 mieszkańców.

W 2023 r. gminy przystępujące do realizacji programu mogły uzyskać finansowe wsparcie w wysokości do 60% przewidywanych kosztów realizacji zadania w zakresie realizacji usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych, dla osób spełniających kryteria w nim określone, jeżeli:

- 1) dane świadczenie realizowały samodzielnie tj. przez pracowników ośrodka pomocy społecznej, urzędu gminy lub innych gminnych jednostek organizacyjnych (zatrudnionych na umowę o pracę), lub
- 2) zlecały realizację przedmiotowego zadania organizacjom pozarządowym, lub
- 3) kupowały usługi opiekuńcze od podmiotów sektora prywatnego.

Środki finansowe z programu w 2023 r. mogły być przeznaczone na:

- 1) dofinansowanie do usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób, którym przedmiotowe usługi były świadczone w ramach programu i były kontynuowane w 2023 r.;
- 2) dofinansowanie do usług opiekuńczych lub specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób, którym w 2022 r. te usługi nie były świadczone (osoby nowe);
- 3) dofinansowanie do zwiększenia liczby godzin usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób w wieku 75 lat i więcej.

Z analizy przekazanych przez wojewodów sprawozdań z realizacji przedmiotowego programu w 2023 r. wynika, że do jego realizacji przystąpiło 612 gmin. Wsparciem w ramach programu objęto 12 418 osób. W 2023 r. gminy, które przystąpiły do programu wydatkowały łącznie na jego realizację 37 329 474 zł.

W zakresie prac legislacyjnych dotyczących osób niepełnosprawnych w 2023 r. zakończono procedowanie następujących aktów normatywnych:

- 1) w dniu 24 sierpnia 2023 r. w Dzienniku Ustaw RP opublikowana została ustawa z dnia 28 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o pomocy społecznej oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1693).

Przyjęta nowelizacja ustawy o pomocy społecznej, która weszła w życie w dniu 1 listopada 2023 r., wprowadziła między innymi nowe rozwiązania w zakresie usług świadczonych przez domy pomocy społecznej. Nowelizacja ustawy wprowadziła nowe usługi społeczne:

- usługi opiekuńcze świadczone w formie usług sąsiedzkich - wprowadzenie usług sąsiedzkich przyczyni się do rozwoju usług społecznych, głównie dla osób starszych, które wymagają np. pomocy przy zrobieniu zakupów czy sprzątnięciu mieszkania, ale nie wymagają jeszcze pomocy w formie usług opiekuńczych świadczonych przez opiekunki,
- usługi pobytu krótkoterminowego w domu pomocy społecznej w formie pobytu dziennego lub całonocnego - opieka krótkoterminowa ma za zadanie odciążenie członków rodzin lub opiekunów osób zależnych poprzez wsparcie ich w codziennych obowiązkach lub zapewnienie czasowego zastępstwa. Usługi te mogą służyć również okresowemu zabezpieczeniu potrzeb osób niesamodzielnych w sytuacji, gdy opiekunowie z różnych powodów nie będą mogli czasowo wykonywać swoich obowiązków (np. z powodu choroby). Niniejsze rozwiązanie pozwoli na szersze wsparcie opiekunów w opiece odciążeniowej, z drugiej strony pozwoli skierować dodatkowe środki finansowe do domów pomocy społecznej.

Dodatkowo ustawa przekształciła mieszkalnictwo chronione w mieszkania treningowe oraz mieszkania wspomagane. W wyniku nowelizacji poszerzono krąg podmiotów uprawnionych do prowadzenia mieszkań treningowych i wspomaganych, co będzie miało pozytywny wpływ na rozwój tej formy wsparcia tj. wzrost liczby mieszkań, co umożliwi szerszej grupie osób, zwłaszcza z niepełnosprawnościami korzystanie z zinstytucjonalizowanych usług świadczonych w społeczności lokalnej. Wprowadzono również regulacje obligujące kierowników lub dyrektorów domów pomocy społecznej oraz podmioty prowadzące placówki zapewniające całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku do prowadzenia rejestru zgłoszeń o zdarzeniach nadzwyczajnych dotyczących mieszkańców domu lub osób przebywających w placówce związanych z zagrożeniem ich życia lub zdrowia, podejmowania działań następczych oraz przekazywania informacji właściwym organom (regulacje te weszły w życie z dniem 1 stycznia 2024 r.).

Uregulowano także kwestię dotyczącą czasu, na jaki wydawane jest zezwolenie na prowadzenie domu pomocy społecznej lub placówki zapewniającej całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku po uprzednim cofnięciu zezwolenia. Powyższa regulacja ma na celu wzmocnienie nadzoru nad domami pomocy społecznej i placówkami zapewniającymi całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku, którym cofnięto wcześniej uzyskane zezwolenie wojewody.

- 2) W dniu 31 października 2023 r. w Dzienniku Ustaw RP opublikowane zostało rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 27 października 2023 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie domów pomocy społecznej (Dz. U. poz. 2355).

Wprowadzono wymogi lokalowe, jakie powinny zostać spełnione w domu pomocy społecznej, w sytuacji świadczenia przez dom usług wsparcia krótkoterminowego, zarówno w odniesieniu do pomocy świadczonej w formie pobytu całodobowego, jak i formie dziennej.

- 3) W dniu 31 października 2023 r. w Dzienniku Ustaw RP opublikowane zostało rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 30 października 2023 r. w sprawie mieszkań treningowych i wspomaganych (Dz. U. poz. 2354).

Wprowadzono przepisy określające minimalne standardy usług świadczonych w mieszkaniach treningowych i wspomaganych oraz minimalne standardy pomieszczeń w mieszkaniach treningowych i wspomaganych – z uwzględnieniem potrzeby zapewnienia właściwych usług i wsparcia oraz indywidualnych potrzeb i możliwości psychofizycznych osób korzystających ze wsparcia w tych mieszkaniach. Wprowadzone regulacje mają na celu podkreślenie podmiotowości osób niepełnosprawnych, w podeszłym wieku lub przewlekle chorych, które wymagają wsparcia. Usługi świadczone w tych mieszkaniach mają zapobiegać odizolowaniu od rodziny i społeczności lokalnej oraz umożliwiać podtrzymywanie więzi rodzinnych i sąsiedzkich. Odbiorca usług jest traktowany indywidualnie – ma wpływ na decyzje, które dotyczą jego życia, a wsparcie jest dostosowane do jego potrzeb i możliwości, aby zapewnić mu największy możliwy zakres samodzielności i aktywności.

Jednym z najważniejszych działań realizowanych w ramach polityki senioralnej jest skierowany do jednostek samorządu terytorialnego *Program Wieloletni „Senior+” na lata 2015-2020*. Placówki „Senior+” dają osobom starszym możliwość aktywnego spędzenia czasu – 8 godzin dziennie – oferując różnorodne działania: od pomocy w czynnościach dnia codziennego, przez zapewnienie minimum jednego posiłku i pielęgnowanie więzi międzypokoleniowych dzięki spotkaniom z uczniami szkół, aż po zajęcia ruchowe i aktywny udział w życiu kulturalnym. Regularne spotkania z uczestnikami zajęć urozmaicają życie codzienne seniorów i zapewniają im przede wszystkim w pełni bezpieczne i różnorodne formy aktywności, dostosowane do zainteresowań, potrzeb i możliwości osób w podeszłym wieku. W ramach edycji 2023 Programu rekomendowanych do dofinansowania zostało 739 ofert, a łączna kwota dofinansowania wyniosła prawie 60 000 000 zł. Wartość programu na lata 2021–2025 to 300 000 000 zł.

Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej od wielu lat wspiera także działalność organizacji pozarządowych m.in. fundacji, stowarzyszeń, spółdzielni socjalnych, które realizują projekty skierowane do seniorów w całej Polsce. W ramach *Programu wieloletniego na rzecz Osób Starszych „Aktywni+” na lata 2021–2025* dotacje przyznawane są w ramach 4 priorytetów:

1. Aktywność społeczna,
2. Partycypacja społeczna,
3. Włączenie cyfrowe oraz
4. Przygotowanie do starości.

Celem Programu Aktywni+ jest zwiększenie uczestnictwa osób starszych we wszystkich dziedzinach życia społecznego oraz wspieranie aktywności organizacji pozarządowych działających na rzecz seniorów.

W edycji 2023 programu Aktywni+ dofinansowano 518 projektów na łączną kwotę 39 177 428,98 zł. Z działań realizowanych na terenie całej Polski skorzysta ponad 88 000 osób starszych. Budżet programu na lata 2021–2025 wynosi 200 000 000 zł.

Świadczenia rodzinne

Działania na rzecz wsparcia osób niepełnosprawnych i ich rodzin zrealizowane/ kontynuowane w 2023 r. w ramach systemu świadczeń na rzecz rodzin z dziećmi:

- w 2023 r., na mocy art. 17 ust 3a-3d ustawy o świadczeniach rodzinnych, w ramach corocznej waloryzacji wysokości świadczenia pielęgnacyjnego o procentowy wskaźnik wzrostu minimalnego wynagrodzenia za pracę, została podwyższona kwota świadczenia pielęgnacyjnego adresowanego do opiekunów osób niepełnosprawnych z kwoty 2 458 zł do kwoty 2 988 zł,
- kontynuowane są programy wsparcia rodzin z dziećmi, w tym z dziećmi niepełnosprawnymi, tj.:
 - program „Rodzina 500 plus” - podstawowa forma wsparcia rodzin, przyznawana w postaci świadczenia wychowawczego w wysokości 500 zł miesięcznie na dziecko w wieku do ukończenia 18. roku życia. Świadczenie to przysługuje niezależnie od dochodu rodziny;
 - program „Dobry start”- realizowany w formie jednorazowego świadczenia w wysokości 300 zł na uczące się w szkole dziecko. Świadczenie dobry start przysługuje niezależnie od dochodu rodziny, na rozpoczynające rok szkolny dzieci w wieku do ukończenia 20. roku życia, a w przypadku dzieci niepełnosprawnych uczących się w szkole- do ukończenia 24. roku życia;
- kontynuowane jest wsparcie w postaci rodzinnego kapitału opiekuńczego oraz dofinansowania do pobytu dziecka w instytucji opieki nad dziećmi na dziećmi w wieku do lat 3 (w żłobku, klubie dziecięcym lub u dziennego opiekuna), z których mogą korzystać również rodziny z dziećmi niepełnosprawnymi na utrzymaniu;
- realizowane jest wsparcie rodzin z dziećmi, w tym z dziećmi niepełnosprawnymi oraz wsparcie osób niepełnosprawnych i ich opiekunów, poprzez funkcjonujące od lat:
 - świadczenia rodzinne na podstawie ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (zasiłek rodzinny z dodatkami, jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka, świadczenie rodzicielskie oraz świadczenia opiekuńcze tj. zasiłek pielęgnacyjny przeznaczony dla osób niepełnosprawnych, świadczenie pielęgnacyjne oraz specjalny zasiłek opiekuńczy przeznaczone dla opiekunów osób niepełnosprawnych,);
 - zasiłek dla opiekuna na podstawie ustawy z dnia 4 kwietnia 2014 r. o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów;
 - świadczenia z funduszu alimentacyjnego na podstawie ustawy z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów;
 - jednorazowe świadczenie w wysokości 4 000 zł na podstawie ustawy z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”.

W 2023 r. został przeprowadzony proces legislacyjny ustawy z dnia 7 lipca 2023 r. o świadczeniu wspierającym (Dz. U. poz. 1429), która weszła w życie z dniem 1 stycznia 2024 r.

Świadczenie wspierające przysługuje osobie w wieku od ukończenia 18 roku życia po uzyskaniu decyzji o poziomie potrzeby wsparcia – na poziomie od 70 do 100 pkt, wydanej w ramach zmodyfikowanego systemu orzecznictwa o niepełnosprawności, na podstawie ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji.

Świadczenie wspierające przysługuje bez względu na wysokość dochodu osiąganego przez osobę z niepełnosprawnością, dochodu jej opiekuna czy innych członków rodziny (brak kryterium dochodowego).

Wysokość świadczenia wspierającego jest powiązana z wysokością renty socjalnej i wynosi od 40% do 220% renty socjalnej – w zależności od poziomu potrzeby wsparcia, czyli liczby przyznanych punktów w decyzji wydanej przez wojewódzki zespół do spraw orzekania o niepełnosprawności.

Dnia 1 lutego 2023 r. weszła w życie ustawa z dnia 7 października 2022 r. o zmianie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 2140). Ustawa ta m.in. rozszerzyła katalog osób, które mogą pozostać do ukończenia 25 roku życia w dotychczasowej formie pieczy zastępczej mimo

osiągnięcia pełnoletności. W przypadku osób legitymujących się orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności zniesiono dotychczas obowiązujący w tym zakresie wymóg uczenia się.

W 2023 r. na wypłaty świadczeń związanych z niepełnosprawnością przeznaczono łącznie ponad 11 000 000 000 zł (11 152 689 000 zł).

1. Dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego:

- wydatki: 114 512 zł
- przeciętna miesięczna liczba świadczeń: 91 800

2. Zasiłek pielęgnacyjny:

- wydatki: 2 456 674 zł
- przeciętna miesięczna liczba świadczeń: 948 600.

3. Świadczenie pielęgnacyjne:

- wydatki: 6 935 577 zł
- przeciętna miesięczna liczba świadczeń: 238 100.

4. Specjalny zasiłek opiekuńczy

- wydatki: 65 246 zł
- przeciętna miesięczna liczba świadczeń: 8 800.

5. Zasiłek dla opiekuna:

- wydatki : 24 933 zł
- przeciętna miesięczna liczba świadczeń: 3 400.

6. Składki:

- wydatki: 1 539 710 zł

w tym:

- a) na ubezpieczenie emerytalne i rentowe opłacane za osoby pobierające świadczenie pielęgnacyjne
 - wydatki: 1 246 939 zł
 - przeciętna miesięczna liczba świadczeń: 166 000
- b) na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające świadczenie pielęgnacyjne
 - wydatki: 268 684 000zł
 - przeciętna miesięczna liczba świadczeń: 103 800
- c) na ubezpieczenia emerytalne i rentowe opłacane za osoby pobierające specjalny zasiłek opiekuńczy
 - wydatki: 15 336 000 zł
 - przeciętna miesięczna liczba świadczeń: 7 900
- d) na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające specjalny zasiłek opiekuńczy
 - wydatki 4 066 000 zł
 - przeciętna miesięczna liczba świadczeń: 6 200
- e) na ubezpieczenia emerytalne i rentowe opłacane za osoby pobierające zasiłek dla opiekuna
 - wydatki: 3 660 000 zł
 - przeciętna miesięczna liczba świadczeń: 1 800
- f) na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające zasiłek dla opiekuna
 - wydatki: 1 025 000 zł
 - przeciętna miesięczna liczba świadczeń: 1 500

7. Jednorazowe świadczenie w wysokości 4 000 zł:

- wydatki : 16 037 zł
- przeciętna miesięczna liczba świadczeń: 0,33 tys.

Ponadto w 2023 r. kontynuowano rządowy długofalowy Program „MALUCH+” 2022-2029, który stanowi realizację działania dotyczącego wsparcia tworzenia i funkcjonowania miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3. Tworzenie miejsc opieki w ramach Programu „MALUCH+” 2022-2029 odbywa się zgodnie z zasadami uniwersalnego projektowania tj. dostosowanie budynków lub pomieszczeń do potrzeb dzieci, w tym z niepełnosprawnością.

Celem Programu jest m.in. tworzenie miejsc opieki nad dziećmi do lat 3, w tym dla dzieci z niepełnosprawnościami lub wymagających szczególnej opieki. Wzrost dostępności miejsc opieki przyczynia się nie tylko do zwiększenia odsetka dzieci objętych opieką, ale także umożliwia łączenie życia zawodowego z rodzinnym i pozwala na zwiększenie zatrudnienia, zwłaszcza kobiet. Miejsca opieki powstałe dzięki Programowi

umożliwią aktywizację zawodową rodziców, którzy dotychczas nie mogli podjąć pracy ze względu na konieczność sprawowania bezpośredniej opieki nad dziećmi do lat 3, wiążącą się m.in. z brakiem dostępu terytorialnego i finansowego instytucji opieki, w tym dla dzieci z niepełnosprawnościami lub wymagających szczególnej opieki. W ramach programu ostateczni odbiorcy wsparcia mają obowiązek tworzyć miejsca zgodnie z zasadami uniwersalnego projektowania, ponadto ze środków na funkcjonowanie mogą pokryć koszty związane z zatrudnieniem odpowiedniej kadry, w tym specjalizującej się w opiece nad dziećmi z niepełnosprawnościami lub wymagających szczególnej opieki.

W zakresie Karty Dużej Rodziny, zgodnie z art. 4 ust. 2b pkt 3 ustawy z dnia 5 grudnia 2014 r. o Karcie Dużej Rodziny (Dz. U. z 2023 r. poz. 2424), jest ona przyznawana rodzinie z przynajmniej trójką dzieci, w tym w przypadku dzieci legitymujących się orzeczeniem o umiarkowanym albo znacznym stopniu niepełnosprawności bez ograniczeń wiekowych. Zgodnie bowiem z art. 11 ust. 1 pkt 4 ww. ustawy Karta jest przyznawana dziecku legitymującemu się orzeczeniem o umiarkowanym albo znacznym stopniu niepełnosprawności, w wieku powyżej 18. roku życia - na okres ważności orzeczenia.

Waloryzacja świadczeń

W 2023 r. po raz kolejny przeprowadzona została procentowo-kwotowa waloryzacja świadczeń emerytalno-rentowych, która polegała na podwyższeniu – od 1 marca - kwoty świadczenia wskaźnikiem waloryzacji, który wyniósł 114,8%, jednak nie mniej niż o kwotę 250 zł.

Kwoty najniższej renty z tytułu niezdolności do pracy wzrosły:

- z 1 338,44 zł do 1 588,44 zł – dla osób całkowicie niezdolnych do pracy,
- z 1 003,83 zł do 1 191,33 zł – dla osób częściowo niezdolnych do pracy.

Jednocześnie od dnia 1 marca 2023 r. podwyższony został próg dochodowy uprawniający do świadczenia uzupełniającego dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji (tzw. 500+ dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji) - do kwoty 2 157,80 zł.

Działanie 2.8 POWER - Rozwój usług społecznych świadczonych w środowisku lokalnym

Informacja na temat projektów realizowanych w 2023 r. w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój

W 4 z 6 projektów wyłonionych do dofinansowania w ramach konkursu nr POWR.02.08.00-IP.03-00-001/17 „Wypracowanie standardów i przeprowadzenie pilotaży w zakresie usług mieszkalnictwa wspomagane dla osób o specyficznych potrzebach, z uwzględnieniem możliwości finansowania tych rozwiązań”.

Projekty obejmowały działania zgodne z ideą deinstytucjonalizacji usług, tj. działania zmierzające do przejścia od świadczenia usług w formach instytucjonalnych (stacjonarnych) do usług świadczonych w środowisku lokalnym. Celem konkursu było wypracowanie takich rozwiązań, które umożliwią osobom starszym, niepełnosprawnym oraz z zaburzeniami psychicznymi „niezależne życie”.

Projekty zakładały sfinansowanie opracowanych rozwiązań, dlatego też standardy usług zostały przetestowane w mieszkaniach wspomaganych w ramach pilotażu na obszarze samorządowych jednostek organizacyjnych – 30 gmin. Po przeprowadzeniu pilotażu oraz weryfikacji rezultatów z nich wynikających opracowane standardy będą rekomendowane do stosowania.

W 2023 r. w 4 projektach kontynuowano realizację opracowanego standardu na rzecz deinstytucjonalizacji usług na terenie gminnych jednostek samorządu terytorialnego. W rezultacie prowadzono 36 mieszkań wspomaganych, w których mieszkały 173 osoby o specyficznych potrzebach. Jednocześnie zrealizowano zadania dotyczące opracowania rekomendacji i przeprowadzenia działań edukacyjno-szkoleniowych dla przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych w zakresie stosowania standardu. Pozostałe 2 projekty zakończyły się w 2022 r.

TSI2023 Reforma mieszkalnictwa społecznego

Kancelaria Prezesa Rady Ministrów (KPRM) realizowała projekt, który miał na celu wypracowanie rekomendacji dotyczących zwiększania podaży zasobu mieszkań pod najem społeczny i mieszkalnictwo wspomagane, dla grup szczególnie zagrożonych wykluczeniem społecznym, m.in. osób z niepełnosprawnościami.

Pilotaż działań z obszaru integracji społecznej pn. „Wzajemnie potrzebni”

W wyniku zrealizowanego w 2023 r. zadania publicznego pn. „Wzajemnie potrzebni”, sfinansowanego z dotacji KPRM, stworzono w trybie pilotażowym 5-letnie partnerstwa gmin i organizacji pozarządowych, które utworzyły lokalne społeczne agencje najmu (SAN). Objęły one osoby w trudnej sytuacji życiowej i zagrożone wykluczeniem – kompleksowymi usługami: najmu mieszkania, wsparcia we włączeniu w rynek pracy oraz w system edukacji (dzieci i dorosłych) oraz działaniami integracyjnymi ze społecznością lokalną. Kryteria naboru do wsparcia w ramach usług SAN dla osób z niepełnosprawnościami lub rodzin z osobami z niepełnosprawnościami uwzględniono we wszystkich 5 lokalizacjach pilotażu. Raport końcowy z kompleksowej ewaluacji działań wdrażanych w ramach zadania publicznego pn.: WZAJEMNIE POTRZEBNI dostępny jest na stronie zadania: <https://wzajemniepotrzebni.pl/kompleksowa-ewaluacja-dzialan-wdrazanych-w-ramach-zadania-publicznego-wzajemnie-potrzebni-raport-koncowy/>

Rządowy program rozwoju najmu społecznego oraz mieszkalnictwa wspomagane pn. „Praca, mieszkanie, społeczność”

KPRM przygotowała do wdrożenia rządowy program rozwoju najmu społecznego oraz mieszkalnictwa wspomagane pn. „Praca, mieszkanie, społeczność” na lata 2024-2030 (Uchwała RM nr 209 z dnia 7.XI.2023) wskazującego osoby z niepełnosprawnościami jako jedną z kluczowych grup – beneficjentów planowanych działań.

Proces opracowywania Strategii Włączania Społecznego (o statusie polityki publicznej)

Kontynuowano proces opracowywania Strategii Włączania Społecznego, który został zapoczątkowany jesienią 2022 r. Strategia uwzględniała potrzeby osób z niepełnosprawnościami - jako jednej z kluczowych grup - i systemowe ich wsparcie we włączaniu ich w rynek pracy, system edukacji, społeczności lokalne czy też system mieszkalnictwa społecznego (różne formy usług mieszkaniowych ze wsparciem).

Prace nad dokumentem trwały od listopada 2022 do lipca 2023 r. W KPRM powołano Zespół Ekspertski ds. Strategii Włączania Społecznego liczący 46 ekspertów (w tym organizacje pozarządowe i eksperci pracujący z osobami z niepełnosprawnościami).

Inne działania Kancelarii Prezesa Rady Ministrów (KPRM)

W 2023 r. kontynuowano działania mające na celu wdrożenie rekomendacji wypracowanych w ramach projektu „Administracja centralna na rzecz Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami. Monitoring wdrażania”.

W celu realizacji zaleceń działań zespół ds. wdrożenia rekomendacji z przeprowadzonego w KPRM monitoringu wdrażania postanowień Konwencji ONZ o prawach osób z niepełnosprawnościami.

W 2023 r. zespół m.in.:

- zaktualizował i opublikował w intranecie Instrukcję Ewakuacji Osób z Niepełnosprawnościami;
- zorganizował po raz trzeci „Tydzień dostępności” (m.in. publikowano komunikaty i zadania do wykonania w intranecie dla pracowników KPRM, podnoszące świadomość na temat problematyki niepełnosprawności).
- przygotował komunikat do intranetu przypominający o Międzynarodowym Dniu Osób z Niepełnosprawnościami.

Pracownicy KPRM wzięli udział w ogólnopolskiej akcji „Godzina bez myszy”.

Koordinator ds. dostępności i członkowie zespołu uczestniczyli w przeglądzie dostępności urzędu w ramach projektu „Współpraca na rzecz dostępności – szkolenia dla koordynatorów”. Członkowie konsultowali raport jednostkowy z przeglądu i rekomendacje. W ramach wsparcia doradczego przeprowadzono analizę stanu

wdrażania rozwiązań dostępnościowych. Na podstawie weryfikacji dostępności architektonicznej i informacyjno-komunikacyjnej opracowano wnioski oraz ustalono rekomendacje, których celem jest poprawa dostępności Kancelarii Prezesa Rady Ministrów.

Podatki

W toku prac parlamentarnych nad ustawą z dnia 26 maja 2023 r. o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz.1059, z późn. zm.) została złożona poprawka poselska dotycząca ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych. W wyniku uwzględnienia poprawki poselskiej:

- 1) nastąpiło poszerzenie katalogu osób, na których utrzymaniu pozostają osoby z niepełnosprawnością (art. 26 ust. 7e ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych), co umożliwiło tym osobom korzystanie z omawianej ulgi,
- 2) nastąpiła istotna zmiana w zakresie ulgi podatkowej na dzieci; zrezygnowano z limitu dochodowego dla rodziców wychowujących jedno dziecko z niepełnosprawnością, (art. 27f ust. 2e ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych).

Zmiany te weszły w życie 1 lipca 2023 r. i mają zastosowanie do dochodów (przychodów) uzyskanych od 1 stycznia 2023 r.

Fundusz Solidarnościowy.

W Biurze Funduszu Solidarnościowego w 2023 r. realizowano Programy finansowane ze środków Funduszu Solidarnościowego, na podstawie ustawy z dnia 23 października 2018 r. o Funduszu Solidarnościowym (Dz. U. z 2024 r. poz. 296).

Kontynuowane były Programy dla organizacji pozarządowych, o których mowa w art. 3 ust. 2 oraz w art. 3 ust. 3 pkt 1 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2023 r. poz. 571) :

- „Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnościami” – edycja 2023,
- „Opieka wytchnieniowa dla członków rodzin lub opiekunów osób z niepełnosprawnościami” – edycja 2023, oraz Programy skierowane do jednostek samorządu terytorialnego (JST):
- „Centra opiekuńczo-mieszkalne”,
- „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej” – edycja 2023,
- „Opieka wytchnieniowa” – edycja 2023.

Program asystencki adresowany jest do dzieci do 16 roku życia z orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby oraz do osób niepełnosprawnych posiadających orzeczenie o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności.

Program ma w swojej zasadzie zapewniać możliwość skorzystania przez osoby niepełnosprawne z pomocy asystenta przy wykonywaniu codziennych czynności i funkcjonowaniu w życiu społecznym, ograniczyć skutki niepełnosprawności oraz stymulować osoby niepełnosprawne do podejmowania aktywności i umożliwiać im realizowania prawa do niezależnego życia. Ważnym aspektem Programu jest także przeciwdziałanie dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność oraz wykluczeniu społecznemu osób niepełnosprawnych, umożliwienie osobom niepełnosprawnym uczestnictwa w życiu lokalnej społeczności.

W 2023 r. Program „Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnościami” – edycja 2023 realizowało 146 organizacji pozarządowych, a łączna kwota zaangażowanych środków Funduszu wyniosła 140 000 000 zł.

W ramach Programu „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej” – edycja 2023 adresowanego do gmin/powiatów przekazano środki w wysokości 514 000 000 zł na realizację zadania oraz obsługę Programu przez 1 383 JST.

Programy opieki wytchnieniowej kierowane są do członków rodzin lub opiekunów sprawujących bezpośrednią opiekę nad dziećmi z orzeczeniem o niepełnosprawności lub osobami posiadającymi orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności, które wymagają usługi opieki wytchnieniowej oraz podniesienia ich umiejętności i wiedzy w tym zakresie.

Programy te mają zapewniać wzmocnienie dotychczasowego systemu wsparcia osób niepełnosprawnych. W odniesieniu do członków rodziny lub opiekunów osób niepełnosprawnych skupiają się na czasowym odciążeniu od codziennych obowiązków łączących się ze sprawowaniem opieki, mają pozwolić na zapewnienie czasu na odpoczynek i regenerację, wzmocnienie osobistego potencjału oraz ograniczenie wpływu obciążeń psychofizycznych związanych ze sprawowaniem opieki poprzez wsparcie psychologiczne lub terapeutyczne, a także podniesienie poziomu kompetencji dotyczących wsparcia osoby niepełnosprawnej poprzez naukę technik wspomagania, pielęgnacji, prowadzenia działań rehabilitacyjnych w warunkach domowych oraz objęcie specjalistycznym poradnictwem w zakresie psychologicznych i społecznych aspektów wsparcia osób niepełnosprawnych, a także zagadnieniu profilaktyki zdrowotnej i zdrowego stylu życia.

Program „Opieka wytchnieniowa dla członków rodzin lub opiekunów osób z niepełnosprawnościami” – edycja 2023 realizowało 77 organizacji pozarządowych, a łączna kwota zaangażowanych środków Funduszu wyniosła 54 000 000 zł.

W ramach Programu „Opieka wytchnieniowa” – edycja 2023 adresowanego do gmin/powiatów przekazano środki w wysokości 151 500 000 zł na realizację zadania oraz obsługę Programu przez 1 274 JST.

Ostatni z Programów tj. „Centra opiekuńczo-mieszkalne” zmierza do stworzenia warunków dla jednostek samorządu terytorialnego szczebla gminnego powiatowego, pozwalających na tworzenie i utrzymanie placówek pobytu dziennego lub całodobowego dla osób niepełnosprawnych. Centra opiekuńczo-mieszkalne mają być przeznaczone dla dorosłych osób niepełnosprawnych ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności. Pierwsza edycja Programu została ogłoszona w 2019 r., kolejne edycje ogłoszono w 2021 oraz 2023 r.

Program składa się z dwóch modułów z czego Moduł I polega na finansowaniu budowy nowego obiektu budowlanego na nieruchomości stanowiącej własność gminy/powiatu, zakupie nieruchomości zabudowanej lub niezabudowanej obiektem w celu utworzenia Centrum lub zmianie przeznaczenia całości istniejącego obiektu, poprzez jego przystosowanie do standardu Centrum. W ramach Modułu II pokrywane są natomiast koszty utrzymania działalności Centrum, ponoszenie niezbędnych wydatków związanych z usługą przewozową/transportową uczestników Centrum, wynagrodzeń kadry Centrum oraz osób świadczących usługi w Centrum na rzecz uczestników Programu.

Osoby niepełnosprawne, obok różnorodnego wsparcia (w tym w zakresie potrzeb zdrowotnych, pielęgnacyjnych, zapobiegania wtórnym powikłaniom, stymulowania i rozwijania sprawności ruchowej, kompetencji poznawczych oraz społecznych), powinny mieć zapewnioną możliwość niezależnego, samodzielnego i godnego funkcjonowania na miarę swoich potrzeb. Wspólny pobyt uczestników w Centrum ma za zadanie wpłynąć pozytywnie na procesy uspołecznienia i nawiązywania relacji interpersonalnych oraz pozwolić na podejmowanie przez osoby niepełnosprawne aktywności na miarę posiadanego potencjału i zasobów. Stworzenie warunków w formie pobytu całodobowego lub dziennego jest szczególnie ważne dla osób niepełnosprawnych, które nie mogą korzystać z usług w innych ośrodkach wsparcia, a takiego wsparcia wymagają. Wdrożenie takich rozwiązań poprawi sytuację osób niepełnosprawnych dając im szansę na samodzielne i niezależne życie.

Idea tworzenia Centrów opiera się na przekonaniu o konieczności uwzględnienia podmiotowości zgodnie z zasadami instytucjonalizacji wsparcia osoby niepełnosprawnej, która powinna mieć prawo decydowania o rodzaju pomocy, z której chce skorzystać, sposobu jej udzielenia oraz mieć zagwarantowany odpowiedni do jej potrzeb rodzaj standardu usług.

W 2023 r. w związku z realizacją edycji 2019 oraz 2021 Programu, w których łącznie uczestniczy 97 JST, wydatkowano kwotę ponad 78 000 000 zł w ramach Modułu I – utworzenie Centrum oraz 32 000 000 zł w ramach Modułu II – funkcjonowanie Centrum.

Jednocześnie w ramach nowej edycji Programu, ogłoszonej w 2023 r., rekomendowano do dofinansowania kwotę 70 000 000 zł, wraz z kosztami obsługi dla 23 JST, na realizację zadania w ramach Modułu I, począwszy od 1 stycznia 2024 r.

Ponadto kontynuowano wypłacanie ze środków Funduszu Solidarnościowego świadczenia uzupełniające dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji oraz renty socjalnej. Fundusz Solidarnościowy finansuje także Fundusz Dostępności. Środki przeznacza się na działania w zakresie zapewniania dostępności dla osób ze

szczególnymi potrzebami, w szczególności w budynkach użyteczności publicznej oraz budynkach mieszkalnictwa wielorodzinnego.

Centrum Weterana Działań Poza Granicami Państwa

W ramach funkcjonowania w Centrum Weterana Działań Poza Granicami Państwa punktu informacyjno-konsultacyjnego udzielano porad i konsultacji psychologicznych dla weteranów poszkodowanych w działaniach poza granicami państwa. Ponadto:

- a) kontynuowano pierwszeństwo w dostępie do zatrudnienia weteranów poszkodowanych – osób niepełnosprawnych, na stanowiskach odpowiadających wykształceniu, wiedzy i sprawności psychofizycznej, zgodnie z zapisami Ustawy o weteranach działań poza granicami państwa (art. 33);
- b) w 2023 r. realizowano przedsięwzięcia skierowane do weteranów poszkodowanych/osób niepełnosprawnych o charakterze społecznym, kulturalnym i sportowym, w tym m.in.:
 - zawody sportowe „Wyzwanie Weterana” oraz „Projekt Wojownik” skierowane m.in. do weteranów poszkodowanych/ osób niepełnosprawnych – projekty mają na celu integrację i umożliwienie pokonywania własnych barier poprzez aktywność sportową,
 - udział polskiej reprezentacji sportowej składającej się z weteranów poszkodowanych w międzynarodowych zawodach o charakterze sportowo - rehabilitacyjnym Invictus Games w Düsseldorf w Niemczech.

Fundusz Sprawiedliwości/ Sieć Pomocy Osobom Pokrzywdzonym

W 2023 r. kontynuowano działania podjęte przez Ministerstwo Sprawiedliwości w 2022 r. w obszarze pomocy osobom pokrzywdzonym, świadkom oraz osobom im najbliższym na rzecz osób z niepełnosprawnością.

Zgodnie ze stanem na dzień 31 grudnia 2023 r. pomoc osobom pokrzywdzonym, świadkom oraz osobom im najbliższym była świadczona przez 305 placówek tworzących ogólnopolską Sieć Pomocy Osobom Pokrzywdzonym, rozlokowanych na terenie całego kraju. Zgodnie z zapewnieniami placówek, Okręgowe Ośrodki Pomocy Pokrzywdzonym Przestępstwem zlokalizowane są na parterze lub posiadają windę, co stanowi ułatwienie dla osób z niepełnosprawnością ruchową. Każde miejsce świadczenia pomocy jest oznaczone stosowną tablicą oraz zapewnia beneficjentom dogodny dojazd.

W 2023 r. udzielono w placówkach finansowanych ze środków Funduszu Sprawiedliwości pomocy osobom z niepełnosprawnością w wymiarze 6 899,5 godzin pomocy psychologa i psychiatry, 5 817,5 godzin pomocy prawnej oraz pomocy materialnej w kwocie wynoszącej 1 691 604 zł.

Każda z organizacji, która realizuje zadania finansowane ze środków Funduszu Sprawiedliwości w zakresie pomocy osobom pokrzywdzonym zobowiązana została do zapewnienia pomocy ze strony tłumacza języka migowego lub tłumacza-przewodnika w celu uzyskania pomocy prawnej. Takiej pomocy udzielono w 2023 r. w wysokości niemal 40 godzin.

Ponadto, mając na uwadze, że osoby z niepełnosprawnością stanowią ponad 6% wszystkich osób korzystających z miejsc świadczenia pomocy, na stronie Funduszu Sprawiedliwości: <https://www.funduszsprawiedliwosci.gov.pl/pl/znajdz-osrodek-pomocy/> znajduje się wyszukiwarka, w której można znaleźć placówkę zlokalizowaną najbliżej miejsca zamieszkania osoby pokrzywdzonej. W wyszukiwarce znajdują się także informacje dotyczące ułatwień dostępu dla osób z niepełnosprawnością ruchową.

W ramach Funduszu Sprawiedliwości funkcjonuje także Linia Pomocy Pokrzywdzonym. Przez całą dobę można dzięki niej anonimowo uzyskać informacje o możliwości pomocy, szybką poradę psychologiczną i prawną, a także umówić się na spotkanie ze specjalistami w dowolnie wybranej placówce, działającej w ramach Sieci Pomocy Osobom Pokrzywdzonym. Kontakt z infolinią możliwy jest za pośrednictwem numeru telefonu +48 222 309 900 oraz adresu e-mail: info@numerosos.pl. Infolinia oferuje poradnictwo realizowane drogą mailową, telefoniczną w języku polskim, angielskim, ukraińskim i rosyjskim oraz poradnictwo (w tym w języku migowym) z wykorzystaniem komunikatora internetowego umożliwiającego wideo-rozmowę w zależności od ograniczeń komunikacyjnych pokrzywdzonego.

Konferencje, wydarzenia

Obecnie największy nacisk jest położony na elektroniczną formę kontaktu naszych klientów, w tym klientów z niepełnosprawnościami z Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, tak aby większość swoich spraw mogli załatwić bez konieczności przychodzenia do placówek ZUS. Dlatego cały czas rozwijamy portal PUE ZUS, który umożliwia klientom dostęp do ich danych w ZUS, złożenie wniosków, uzyskanie potwierdzenia o danych zgromadzonych w ZUS, skorzystanie z kalkulatora emerytalnego, sprawdzenie statusu złożonych wniosków świadczenia dla rodzin. Obecnie trwają prace nad zmianą portalu PUE ZUS i dostosowaniem go w pełni do standardów WCAG. W 2023 r. w ZUS trwały również prace m.in. nad rozwojem aplikacji mobilnej mZUS, dostosowaniem aplikacji zasiłkowych i formularzy zasiłkowych do zmian legislacyjnych związanych z nowelizacją ustawy Kodeks pracy i ustawy zasiłkowej, rozwojem automatyzacji obsługi świadczeń krótkoterminowych z obsługą wniosków elektronicznych, papierowych.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych został zaproszony m.in. do udziału w ogólnopolskim Forum Seniora organizowanym przez „Polska Press Grupa”. Uczestnikami forum byli seniorzy oraz osoby z niepełnosprawnościami. Podczas forum pracownicy Zakładu przybliżyli uczestnikom zagadnienia związane z warunkami, jakie należy spełnić, aby otrzymać świadczenia z ZUS. Tematami, które cieszyły się szczególnym zainteresowaniem wśród uczestników konferencji były:

- świadczenie uzupełniające dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji SU,
- świadczenie wyrównawcze dla osób uprawnionych do wcześniejszej emerytury z tytułu opieki nad dziećmi wymagającymi stałej opieki,
- renta socjalna,
- dodatek pielęgnacyjny.

Pracownicy ZUS wzięli m.in. udział w spotkaniu z rodzicami dzieci z niepełnosprawnościami w Zespole Szkół Specjalnych nr 89 w Warszawie, przy ul. Skaryszewskiej 8. Podczas spotkania pracownicy udzielali informacji:

- jakie świadczenia mogą uzyskać osoby z niepełnosprawnościami po zakończeniu edukacji,
- jakie warunki należy spełnić, aby uzyskać prawo do tych świadczeń, oraz
- jakie należy przedłożyć dokumenty starając się o dane świadczenie.

Wdrażanie ustawy o zapewnianiu dostępności

W 2023 r. kontynuowano działania związane z wdrażaniem przepisów ustawy o zapewnianiu dostępności. Koncentrowały się one na monitorowaniu m.in. efektywności funkcjonowania mechanizmów wprowadzonych ustawą np. postępowania skargowego, czy certyfikacji, ale także identyfikacji potrzeb zmian zarówno w obrębie przepisów prawa jak i innych rozwiązań systemowych sprzyjających skutecznemu wdrożeniu przepisów Ustawy.

W związku z licznymi sygnałami zarówno ze strony członków Rady Dostępności – organu opiniodawczego dla ministra ds. rozwoju regionalnego w tematyce dostępności, jak i reprezentantów podmiotów zobowiązanych do wypełniania zobowiązań ustawy, Wydział Dostępności w MFIPR zainicjował prace nad zmianą przepisów ustawy. Powstała grupa zadaniowa przy Radzie Dostępności (dalej: Rada lub RD) zrzeszająca ekspertów spośród członków Rady i zgłoszonych przez członków Rady. Odbłyło się 5 spotkań tego gremium. Prace grupy dotyczyły m.in. rozważenia możliwości rozszerzenia zakresu przedmiotowego jak i podmiotowego ustawy oraz dokonania niezbędnych korekt przepisów, które budzą wątpliwości interpretacyjne. Grupa wypracowała kilka wariantów zmian w przepisach pierwszych dwóch rozdziałów ustawy. Z uwagi na zakończenie I kadencji RD, dalsze prace nad dokumentem będą prowadzone wewnątrz MFIPR, z uwzględnieniem zaangażowania członków RD kolejnej kadencji (po powołaniu nowego składu RD).

W ramach działań związanych z koordynacją dostępności MFIPR animowało aktywność sieci koordynatorów ds. dostępności zarówno tych działających w oparciu o przepisy art. 11 ustawy, jak i wyznaczanych w podmiotach publicznych które nie są do tego zobligowane ustawą. Zorganizowano 3 spotkania dla koordynatorów ds. dostępności, podczas których zbierano informacje nt. praktyki działania koordynatorów. Dodatkowo pozyskiwano wnioski tego gremium dotyczące koniecznych zmian przepisów ustawy, które pomogłyby zwiększyć skuteczność działań koordynatorów. Zebrane informacje zostaną wykorzystane w dalszych pracach nad nowelizacją Ustawy.

W ramach monitoringu funkcjonowania mechanizmu certyfikacji w 2023 r. zanotowano przyznanie kolejnych 4 certyfikatów dostępności, o których mowa w art. 19 ww. Ustawy. Lista podmiotów, którym przyznano certyfikat

dostępna jest na stronie Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej (MFIPR). Z uwagi na opisane powyżej działania związane z opracowaniem zmian w przepisach Ustawy przeprowadzono także konsultację z podmiotami dokonującymi certyfikacji w zakresie zmian w rozdziale 3 ustawy. Zostaną one wykorzystane w dalszych pracach nad nowelizacją tego aktu.

W ramach monitoringu mechanizmu skargowego MFIPR pozyskiwało dane z PFRON nt. wnoszonych skarg na brak dostępności i informacje o sposobie ich rozstrzygania. Zgodnie z danymi z PFRON na koniec 2023 r. do Prezesa PFRON wpłynęło łącznie (od początku uruchomienia przepisów rozdziału 4 Ustawy we wrześniu 2021r.) 78 skarg, z czego 36 było przedmiotem dalszego rozpatrywania. Biorąc pod uwagę zakres merytoryczny skarg, 53 dotyczyło dostępności architektonicznej, a 24 informacyjno-komunikacyjnej. Jedna skarga miała charakter łączony. Do końca 2023 r. rozpatrzono pozytywnie 5 skarg z obszaru dostępności architektonicznej oraz 3 skargi z obszaru dostępności informacyjno -komunikacyjnej. Negatywnie natomiast rozpatrzono 2 skargi z obszaru dostępności architektonicznej oraz 1 skargę z obszaru dostępności informacyjno-komunikacyjnej.

Na koniec 2023 r. wykonano 2 nakazy zapewnienia dostępności w oparciu o wynik postępowania przed PFRON.

Dodatkowo finalizowane były działania dotyczące przeglądu prawa, o którym mowa w art. 56 Ustawy. Z uwagi na opóźnione przekazanie przez Ministerstwa Rozwoju i Technologii przeglądu prawa pod kątem zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami dla działów administracji rządowej: cz. 18 Budownictwo oraz cz. 20 Gospodarka (raport przekazano w II p 2022 r.) dopiero w 2023 r. głosowana była uchwała Rady Dostępności zawierająca rekomendacje dotyczące zmian prawa ww. działach. Zgłoszone przez RD rekomendacje dotyczyły głównie przepisów nowego, projektowanego przez MRIT, rozporządzeniu o warunkach technicznych jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie. Rozporządzenie to ma kluczowe znaczenie dla wprowadzenia mechanizmów sukcesywnej poprawy dostępności architektonicznej nowobudowanych i przebudowywanych budynków.

W 2023 r. MFIPR nawiązało także współpracę z GUS mającą na celu przygotowanie do realizacji kolejnego, ogólnopolskiego procesu raportowania stanu zapewniania dostępności podmiotów publicznych dla osób ze szczególnymi potrzebami w oparciu o art. 11 ustawy. Kolejne raportowanie ma być prowadzone w 2025 r. W 2023 r. opracowano harmonogram prac i określono ogólne założenia dla realizacji procesu.

Inne akty prawne

W 2023 r. MFIPR kontynuowało prace legislacyjne mające na celu wdrożenie Europejskiego Aktu o Dostępności do polskiego porządku prawnego.

W 2023 r. projekt ustawy:

- został przyjęty przez Stały Komitet Rady Ministrów,
- został poddany obradom Komisji Prawniczej i jego zgodność z jej ustaleniami została potwierdzona przez Rządowe Centrum Legislacji,
- został przyjęty przez Radę Ministrów,
- został skierowany do Sejmu RP

Projekt ustawy wdrażającej EAA przyczyni się do realizacji prawa do dostępu do dóbr i usług umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu społecznym KPN. EAA to pierwsza tak kompleksowa i horyzontalna regulacja o dostępności w prawie UE, nakładająca nowe wymagania i obowiązki w zakresie dostępności na podmioty sektora publicznego i prywatnego. Podmioty gospodarcze będą musiały zapewnić dostępność produktów i usług ocenionych jako podstawowe dla swobodnego funkcjonowania osób z niepełnosprawnościami w codziennym życiu (np. komputerów, smartfonów, terminali płatniczych w sklepach, urzędów do odprawy samoobsługowej, automatów wydających bilety kolejowe oraz usług, w tym usług e-handlu i bankowości detalicznej).

W 2023 r. Wydział Dostępności DZF, MFIPR prowadząc działania koordynacyjne na mocy ustawy o zapewnianiu dostępności, prowadził korespondencję z właściwymi urzędami, celem zainicjowania zmian przepisów prawa w kilku obszarach. Przekazano m.in. propozycję zmian przepisów:

- ustawy o własności lokali umożliwiającej wyłączenie inwestycji na rzecz zwiększenia dostępności budynku z grona czynności przekraczających zwykły zarząd oraz umożliwienie ich realizacji pomimo braku zgody większości właścicieli lokali. Rozwiązanie to pozwoliłoby na realizację postulatów seniorów i osób niepełnosprawnościami zamieszkujących wielorodzinne budynki mieszkalne, które napotykają trudności w uzyskaniu zgód spółdzielni, czy wspólnot mieszkaniowych na instalacje podnośników czy dźwigów osobowych. Do zaciągnięcia takich zobowiązań konieczna jest obecnie zgoda wszystkich mieszkańców nieruchomości co często blokuje możliwość realizacji takich inwestycji. MRiT właściwe w zakresie ww. ustawy nie wyraziło zgody na uwzględnienie ww. propozycji;
- ustawy z dnia 20 czerwca 1992 r. o uprawnieniach do ulgowych przejazdów środkami publicznego transportu zbiorowego (Dz. U. z 2018 r. poz. 295.) w zakresie objęcia ulgami na przejazdy również osób głuchych. Ministerstwo Rodziny Pracy i Polityki Społecznej (MRPiPS) będące właściwe w zakresie ustawy nie ustosunkowało się do ww. propozycji;
- Rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 2 sierpnia 2023 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie egzaminowania osób ubiegających się o uprawnienia do kierowania pojazdami, szkolenia, egzaminowania i uzyskiwania uprawnień przez egzaminatorów oraz wzorów dokumentów stosowanych w tych sprawach (Dz. U. poz. 1531), w wyniku których wydłużeniu uległ czas trwania części teoretycznej egzaminu państwowego dla osób głuchych do 40 minut, w tym również 40 sekund na przeczytanie treści, 15 sekund na udzielenie odpowiedzi i lub 75 sekund w przypadku pytań wyboru A, B, C.

Program rządowy Dostępność Plus

W 2023 r. MFIPR kontynuowało działania koordynujące i wdrażające rządowy Program Dostępność Plus, skierowane do osób ze szczególnymi potrzebami, w tym osób z niepełnosprawnościami czy seniorów. Na realizację różnego typu inicjatyw i inwestycji publicznych, związanych z realizacją Programu, przeznaczonych zostało od początku jego uruchomienia do końca 2023 r. ok. 18 700 000 000 zł.

W 2023 r. kontynuowane były działania we wszystkich 8 obszarach Programu Dostępność Plus związane m.in.: z dostępnością szkół podstawowych i wyższych, placówek podstawowej opieki zdrowotnej i szpitali, powstaniem innowacji na rzecz dostępności oraz usługami na rzecz osób ze szczególnymi potrzebami np. usługami społecznymi i zdrowotnymi dla osób z niepełnosprawnościami. W 2023 r. monitorowanych było 67 trwających inicjatyw. Do końca 2023 r. zakończone zostały 123 inicjatywy. Szczegółowe informacje na ten temat będzie zawierać Sprawozdanie z realizacji Programu Dostępność Plus, które jest obecnie przygotowywane. Sprawozdanie zostanie przedstawione Radzie Ministrów.

Jednocześnie w środkach europejskich zaplanowano ok 2 500 000 zł na działania poprawiające dostępność w latach 2021- 2027. Większość inicjatyw zaplanowano w programie Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego (FERS). W 2023 r. przyjęto założenia m.in. projektów: .

- Projektowanie uniwersalnej kultury – dostępność w instytucjach kultury – realizowany przez Narodowe Centrum Kultury. Jego celem jest poprawa dostępności instytucji kultury w przygotowaniu i realizacji oferty a także włączenie osób z niepełnosprawnościami do pracy w instytucjach kultury – projekt ma charakter grantowy i szkoleniowy, planowane jest m.in. udzielenie 80 grantów na poprawę dostępności, tutoring w zakresie organizacji staży, praktyk, wolontariatu i zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami dla 45 instytucji. Budżet projektu wynosi około 30 000 000 zł.
- Dostępny samorząd 2.0, w którym jednostki samorządu terytorialnego mogą otrzymać granty na zwiększanie poziomu dostępności realizowanych przez siebie usług. Mogą to być przedsięwzięcia takie jak np.: likwidacja barier komunikacyjnych w budynkach i przestrzeni publicznej, instalacja urządzeń lub innych środków technicznych do obsługi osób słabosłyszących czy zapewnienie na stronie internetowej JST informacji w postaci nagrań w polskim języku migowym. Na wypłatę grantów oraz usługi szkoleniowo-doradcze dla 240 podmiotów zaplanowano 100 000 000 zł.

Służba więzienna (SW)

W 2023 r. kontynuowano realizację zadań z zakresu przygotowania osadzonych (w tym również osadzonych z niepełnosprawnościami) do readaptacji społecznej, wynikających z Kodeksu karnego wykonawczego oraz przepisów wykonawczych. Przedsięwzięcia te dotyczyły m.in. udzielania pomocy w zapewnieniu miejsca zamieszkania lub zakwaterowania, interwencje w sprawie utrzymania dotychczasowego mieszkania lub uzyskania lokalu z zasobów gminy, umieszczenia w schroniskach dla bezdomnych czy skierowania do domów pomocy społecznej. W 2023 r. 273 osadzonych uzyskało orzeczenia o niepełnosprawności lub stopniu niepełnosprawności, 78 o niezdolności do zatrudniania (rentę chorobową) i 23 rentę socjalną. W przypadku 15 osób wszczęto ww. działania, a orzeczenia wpłynęły w 2024 r. Ponadto 76 osadzonych zostało umieszczonych w Domach Pomocy Społecznej po zakończeniu odbywania kary pozbawienia wolności lub tymczasowego aresztowania.

Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych (UdsKiOR)

W 2023 r., tak jak w latach poprzednich, działania na rzecz osób niepełnosprawnych były związane przede wszystkim z realizacją zadań określonych ustawami i dotyczyły przyznawania pomocy pieniężnej skierowanej do podopiecznych – przedstawicieli środowiska kombatanckiego, znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej i zdrowotnej. W tym trybie przyznawano środki na częściowe pokrycie kosztów leczenia, dostosowania pomieszczeń mieszkalnych do rodzaju niepełnosprawności, opłacenia pomocy pielęgnacyjnej, a także zakupu wózka inwalidzkiego, sprzętu rehabilitacyjno-ortopedycznego oraz innego, ułatwiającego życie, sprzętu pomocniczego. W 2023 r. złożono 19 702 wnioski i wydano 18 689 decyzji przyznających pomoc pieniężną. Wśród beneficjentów tych świadczeń są osoby niepełnosprawne, choć Urząd nie prowadzi statystyk pozwalających na ich liczbowe wyodrębnienie.

Szef Urzędu, działając na podstawie art. 19 ustawy o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego, przekazuje na rzecz Związku Inwalidów Wojennych RP pulę środków budżetowych przeznaczonych na pomoc pieniężną dla osób pobierających rentę inwalidy wojennego lub rentę rodzinną po inwalidzie wojennym. W 2023 r. przekazano na ten cel 645 000 zł.

Ponadto od dnia 31 sierpnia 2015 r. Urząd realizuje przepisy ustawy z dnia 20 marca 2015 r. o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych (Dz. U. z 2023 r. poz. 388, z późn. zm.).

Osobom o potwierdzonym statusie działacza opozycji antykomunistycznej/osoby represjonowanej z powodów politycznych, analogicznie jak kombatantom, przysługuje prawo pierwszeństwa do środowiskowej opieki socjalnej, w tym w uzyskaniu miejsca w domu pomocy społecznej, a także prawo do leczenia poza kolejnością oraz uzyskania ambulatoryjnych świadczeń specjalistycznych finansowanych ze środków publicznych bez skierowania lekarza ubezpieczenia zdrowotnego.

Osoby posiadające potwierdzony status działacza opozycji antykomunistycznej lub osoby represjonowanej z powodów politycznych mają prawo do otrzymania świadczenia pieniężnego oraz prawo ubiegania się o przyznanie świadczenia pieniężnego i pomocy pieniężnej jednorazowej oraz okresowej. Pomoc pieniężna może

być przyznana na pokrycie kosztów leczenia, dostosowania pomieszczeń mieszkalnych do rodzaju niepełnosprawności, opłacenia pomocy pielęgnacyjnej, a także zakupu wózka inwalidzkiego, sprzętu rehabilitacyjno–ortopedycznego oraz innego, ułatwiającego życie, sprzętu pomocniczego.

W sprawach dotyczących pomocy pieniężnej wpłynęło 3 781 wniosków o przyznanie pomocy pieniężnej, z czego 3 620 zostało rozpatrzonych pozytywnie.

W 2023 r. wpłynęło 909 wniosków o przyznanie świadczenia pieniężnego. Wydanych zostało w tym zakresie 755 decyzji pozytywnych. Analogicznie jak w przypadku pomocy dla środowisk kombatanckich, wśród beneficjentów tych świadczeń są osoby niepełnosprawne, choć Urząd nie prowadzi statystyk pozwalających na ich liczbowe wyodrębnienie.

W 2023 r. nastąpiła zmiana wysokości świadczenia pieniężnego, o którym mowa w ustawie o działaczach opozycji antykomunistycznej. Od 1 września 2023 r. świadczenie to Urząd wypłaca w wysokości najniższej emerytury ogłaszanej przez Prezesa ZUS.

Ponadto, oprócz wykonywania zadań powierzonych ustawami, mając również na uwadze szczególne zasługi dla Polski tych jej obywateli, którzy z narażeniem własnego życia, zdrowia, wolności, majątku lub praw pracowniczych angażowali się w działalność na rzecz odzyskania suwerenności i niepodległości Ojczyzny lub byli z tych powodów represjonowani, Szef Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych ogłaszał i realizował Program leczenia uzdrowiskowego dla działaczy opozycji antykomunistycznej i osób represjonowanych z powodów politycznych, a także Program leczenia uzdrowiskowego dla kombatantów, ofiar represji, osób deportowanych do pracy przymusowej oraz osadzonych w obozach pracy przez III Rzeszę i Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich, żołnierzy zastępczej służby wojskowej przymusowo zatrudnianych w kopalniach węgla, kamieniołomach, zakładach rud uranu i batalionach budowlanych oraz cywilnych niewidomych ofiar działań wojennych. Programy te pozwoliły osobom uprawnionym odbyć kompleksową rehabilitację uzdrowiskową, która dzięki mnogości zabiegów i ich częstotliwości daje realną i wymierną możliwość podreperowania zdrowia nadszarpniętego przez doświadczenia związane z aktywnością na rzecz odzyskania suwerenności i niepodległości Ojczyzny oraz doznanymi z tego powodu represjami. Ponadto realizowano Programy dofinansowania zakupu aparatów słuchowych dla kombatantów, ofiar represji, osób deportowanych do pracy przymusowej oraz osadzonych w obozach pracy przez III Rzeszę i Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich, żołnierzy zastępczej służby wojskowej przymusowo zatrudnianych w kopalniach węgla, kamieniołomach, zakładach rud uranu i batalionach budowlanych oraz cywilnych niewidomych ofiar działań wojennych oraz Program dofinansowania zakupu aparatów słuchowych skierowany do działaczy opozycji antykomunistycznej i osób represjonowanych z powodów politycznych. W ramach tych programów, po spełnieniu warunków w nich określonych, można było uzyskać dofinansowanie zakupu aparatów słuchowych.

W 2023 r. po raz pierwszy ogłoszono i realizowano Program dofinansowania rehabilitacji domowej dla kombatantów, ofiar represji, osób deportowanych do pracy przymusowej oraz osadzonych w obozach pracy przez III Rzeszę i Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich, żołnierzy zastępczej służby wojskowej przymusowo zatrudnianych w kopalniach węgla, kamieniołomach, zakładach rud uranu i batalionach budowlanych oraz cywilnych niewidomych ofiar działań wojennych. Z Programu skorzystało 31 osób.

Należy zaznaczyć, że zgodnie z ustawą z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2024 r. poz. 146, z późn. zm.) obowiązkowi ubezpieczenia zdrowotnego podlegają kombatanci i ofiary represji, a także od 15 października 2020 r. działacze opozycji antykomunistycznej oraz osoby represjonowane z powodów politycznych, o ile nie podlegają ubezpieczeniu społecznemu w Rzeczypospolitej Polskiej lub nie pobierają emerytury lub renty. W 2023 r. na Urzędzie do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych spoczywał obowiązek zgłaszania osób uprawnionych do ubezpieczenia zdrowotnego. Dzięki pomocy Urzędu w tym zakresie zwiększył się dostęp kombatantów i działaczy opozycji antykomunistycznej oraz osób represjonowanych z powodów politycznych, wśród których są osoby niepełnosprawne, do opieki zdrowotnej.

8. ŻYCIA W ŚRODOWISKU WOLNYM OD BARIER FUNKCJONALNYCH, W TYM: DOSTĘPU DO URZĘDÓW, PUNKTÓW WYBORCZYCH I OBIEKTÓW UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ

Dostosowanie ogólnodostępnych części budynków Ministerstw i urzędów centralnych oraz innych instytucji do potrzeb i możliwości osób niepełnosprawnych

Znaczna część ogólnodostępnych budynków w każdym urzędzie, resorcie i w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów – jak wynika z informacji nadesłanej przez szefów urzędów, Ministrów i Szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów – jest już dostępna dla osób niepełnosprawnych, w tym poruszających się na wózkach, osób niewidomych i niesłyszących. Otoczenie budynków w przeważającej większości również jest już dostępne dla osób niepełnosprawnych (m.in. miejsca parkowania). Prace w tym zakresie – jak wynika z nadesłanej informacji – będą kontynuowane w latach następnych.

Szczegółowa informacja na temat dostosowania ww. budynków zamieszczona jest w załączniku nr 5 do niniejszego opracowania.

Dostęp do punktów wyborczych

Szczegółowe kwestie dotyczące uprawnień osób z niepełnosprawnościami w wyborach są uregulowane ustawą z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy (Dz. U. z 2023 r. poz. 2408, z późn. zm.), zwaną dalej „Kodeksem wyborczym”, oraz w aktach wykonawczych wydanych na jego podstawie.

Każdy wyborca, w tym wyborca niepełnosprawny, może głosować osobiście w lokalu wyborczym w obwodzie głosowania właściwym dla jego miejsca zamieszkania. Głosować można również w wybranym przez siebie lokalu wyborczym, w tym także w lokalu dostosowanym do potrzeb osób niepełnosprawnych. W tym celu wyborca powinien złożyć wniosek o zmianę miejsca głosowania. Podczas głosowania w lokalu wyborczym wyborcy niepełnosprawni mogą skorzystać z nakładek na karty do głosowania sporządzonych w alfabecie Braille’a.

Ponadto zgodnie z art. 37c § 2 Kodeksu wyborczego członek obwodowej komisji wyborczej jest obowiązany, na prośbę wyborcy niepełnosprawnego, do przekazania ustnie treści obwieszczeń wyborczych w zakresie informacji o komitetach wyborczych biorących udział w wyborach oraz zarejestrowanych kandydatkach i listach kandydatów.

Z przepisów Kodeksu wyborczego wynika także, iż wyborcy niepełnosprawnemu, na jego prośbę, może pomagać w głosowaniu w lokalu wyborczym inna osoba, w tym także niepełnoletnia. Pomoc ta może mieć tylko techniczny charakter; nie może ona polegać na sugerowaniu wyborcy sposobu głosowania lub na głosowaniu w jego zastępstwie. Dopuszczalne jest, aby na życzenie wyborcy niepełnosprawnego w pomieszczeniu za zasłoną przebywała osoba udzielająca pomocy. Osobą tą nie może być członek komisji, mąż zaufania, obserwator społeczny, ani obserwator międzynarodowy. Państwowa Komisja Wyborcza nie posiada informacji na temat liczby osób, które skorzystały z tego rodzaju pomocy w wyborach przeprowadzanych w 2023 r., gdyż informacje w tym zakresie nie są gromadzone przez obwodowe komisje wyborcze przeprowadzające głosowanie.

Zgodnie z art. 186 § 1 Kodeksu wyborczego w każdej gminie co najmniej ½ lokali obwodowych komisji wyborczych powinna być dostosowana do potrzeb wyborców niepełnosprawnych. Zapewnienie lokali obwodowych komisji wyborczych, w tym dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych należy do obowiązków wójta (burmistrza, prezydenta miasta). Ponadto pomieszczenia przeznaczone na siedziby organów wyborczych powinny być łatwo dostępne dla osób niepełnosprawnych (art. 156 § 3).

Przepisy Kodeksu wyborczego (art. 37e § 1) przewidują także dla wyborców niepełnosprawnych o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności między innymi możliwość bezpłatnego transportu:

- 1) z miejsca zamieszkania, pod którym dany wyborca ujęty jest w spisie wyborców, albo miejsca podanego we wniosku o zmianę miejsca głosowania, do lokalu wyborczego właściwego dla obwodu głosowania, w którego spisie wyborców ujęty jest ten wyborca;
- 2) z miejsca pobytu do najbliższego lokalu wyborczego w dniu głosowania;
- 3) z lokalu wyborczego, do miejsca, w którym dany wyborca rozpoczął podróż, zwanego dalej „transportem powrotnym”.

Transport do lokalu i transport powrotny zapewnia wójt (burmistrz, prezydent miasta) gminy, w której w dniu wyborów nie funkcjonuje gminny przewóz pasażerski. Wyborcy niepełnosprawnemu, którego stan zdrowia nie pozwala na samodzielną podróż, może towarzyszyć opiekun.

Przepisy Kodeksu wyborczego (art. 53a § 1) przewidują także dla wyborców niepełnosprawnych o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności między innymi możliwość głosowania korespondencyjnego w kraju.

Wyborca niepełnosprawny głosujący korespondencyjnie może zażądać dołączenia do pakietu wyborczego nakładki na kartę do głosowania sporządzonej w alfabecie Braille'a.

Wyborcy niepełnosprawni o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, zgodnie z art. 54 § 1 Kodeksu wyborczego, mają również prawo do głosowania w kraju za pośrednictwem pełnomocnika.

W ramach posiadanych kompetencji Państwowa Komisja Wyborcza w 2023 r. podejmowała szereg różnego rodzaju działań na rzecz osób z niepełnosprawnością w związku z organizacją wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej oraz referendum ogólnokrajowym przeprowadzonych w dniu 15 października 2023 r.

Po zarządzeniu wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej oraz referendum ogólnokrajowego Państwowa Komisja Wyborcza zapewniła wyborcom niepełnosprawnym pomoc prawną i organizacyjną realizowaną w różnych formach. W tym celu Komisja m.in. podjęła:

- 1) uchwałę zmieniającą w sprawie wzorów kart do głosowania oraz nakładek na karty do głosowania sporządzonych w alfabecie Braille'a w wyborach do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej dla obwodów głosowania utworzonych w kraju;
- 2) uchwałę w sprawie wzorów karty do głosowania oraz nakładki na kartę do głosowania sporządzonej w alfabecie Braille'a w referendum ogólnokrajowym zarządzonym na dzień 15 października 2023 r.,
- 3) uchwałę w sprawie sposobu drukowania kart do głosowania oraz trybu ich przekazania wraz z nakładkami na karty do głosowania sporządzonymi w alfabecie Braille'a obwodowym komisjom wyborczym w kraju w wyborach do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej oraz w referendum ogólnokrajowym zarządzonym na dzień 15 października 2023 r.,
- 4) uchwałę w sprawie określenia wzoru i rozmiaru koperty na pakiet wyborczy, koperty zwrotnej, koperty na kartę do głosowania, oświadczenia o osobistym i tajnym oddaniu głosu oraz instrukcji głosowania korespondencyjnego w wyborach do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej oraz referendum ogólnokrajowym zarządzonym na dzień 15 października 2023 r.

Ponadto na stronie internetowej Państwowej Komisji Wyborczej podano do publicznej wiadomości informacje: o uprawnieniach wyborców niepełnosprawnych i o terminach czynności wyborczych z tym związanych.

Państwowa Komisja Wyborcza w ramach swoich ustawowych kompetencji, sprawowała również nadzór nad przeprowadzonymi w 2023 r. wyborami organów jednostek samorządu terytorialnego w toku kadencji oraz referendum lokalnymi w sprawie odwołania organu jednostki samorządu terytorialnego. W 2023 r. przeprowadzone zostały wybory uzupełniające do rad gmin (256) oraz przedterminowe wybory wójtów (11). W 2023 r. odbyły się również 3 referenda lokalne w sprawie odwołania organu jednostki samorządu terytorialnego. Nadzór Komisji dotyczył m.in. realizacji uprawnień dla wyborców niepełnosprawnych określonych w przepisach prawa wyborczego, w tym w szczególności sporządzenia pełnomocnictw do głosowania dla wyborców niepełnosprawnych oraz zapewnienia głosowania przy użyciu nakładek na karty do głosowania sporządzonych w alfabecie Braille'a, a także zapewnienia w gminach informacji dla wyborców niepełnosprawnych.

Krajowe Biuro Wyborcze udostępniło i prowadziło strony internetowe Państwowej Komisji Wyborczej i Krajowego Biura Wyborczego (pkw.gov.pl oraz wybory.gov.pl) oraz, w ramach strony pkw.gov.pl, strony internetowe komisarzy wyborczych i delegatur Krajowego Biura Wyborczego. Zamieszczano na nich obowiązujące teksty przepisów prawa wyborczego, rozporządzenia i uchwały wydane na podstawie Kodeksu wyborczego. Na stronach tych były prezentowane informacje, wyjaśnienia i komunikaty, w tym dotyczące również wyborców niepełnosprawnych. Wskazane treści zostały sformułowane w sposób czytelny i zrozumiały dla każdego wyborcy, w tym dla wyborców niepełnosprawnych.

Ponadto na stronie internetowej wybory.gov.pl udostępniono odrębne strony internetowe poświęcone wyborom do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej oraz referendum ogólnokrajowemu. Były na nich przedstawiane wszelkie niezbędne informacje oraz wyszukiwarki obwodów głosowania, w tym także siedzib komisji dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych.

W serwisie pkw.gov.pl zamieszczano także spoty informacyjne, m.in. na temat sposobu głosowania, uprawnień wyborców niepełnosprawnych, możliwości głosowania przez pełnomocnika, głosowania korespondencyjnego, głosowania za granicą. W związku z wyborami do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej oraz referendum ogólnokrajowym w 2023 r. zostało wyprodukowanych 16 spotów informacyjnych o tematyce wyborczej. Z myślą o wyborcach niepełnosprawnych spoty te były prezentowane również w wersji z

tłumaczeniem na polski język migowy oraz z napisami w języku polskim. Spoty były publikowane we wszystkich serwisach internetowych Państwowej Komisji Wyborczej (pkw.gov.pl, wybory.gov.pl) oraz na profilach Państwowej Komisji Wyborczej w mediach społecznościowych (Facebook – PKW, X, YouTube). Ponadto spoty wyemitowano również przez nadawcę publicznego TVP S.A. oraz w innych zainteresowanych ich emisją stacjach telewizyjnych. Udostępniono je także w innych mediach.

Przewodniczący Państwowej Komisji Wyborczej, Szef Krajowego Biura Wyborczego oraz pracownicy Krajowego Biura Wyborczego brali udział w audycjach radiowych oraz programach telewizyjnych poświęconych tematyce wyborczej, na bieżąco przekazując informacje istotne dla wyborców, w tym wyborców niepełnosprawnych. Relacje z konferencji prasowych Państwowej Komisji Wyborczej przeprowadzonych w związku z wyborami oraz referendum zamieszczone były na stronie internetowej Komisji i na portalu YouTube z tłumaczeniem na polski język migowy. Każdy wyborca mógł też uzyskać w Krajowym Biurze Wyborczym, m. in. telefonicznie lub za pośrednictwem poczty elektronicznej, a także elektronicznej platformy usług administracji publicznej (ePUAP) niezbędne informacje dotyczące wyborów i uprawnień wyborców, w tym wyborców niepełnosprawnych.

Państwowa Komisja Wyborcza oraz Krajowe Biuro Wyborcze z zainteresowaniem korzystają z możliwości konsultacji oraz wymiany spostrzeżeń na temat działań na rzecz osób z niepełnosprawnością. W ramach tych działań pracownicy Krajowego Biura Wyborczego uczestniczyli w dniu 30 marca 2023 r. w seminarium na rzecz partycypacji politycznej kobiet z niepełnosprawnością w Polsce, organizowanym przez Biuro Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka OBWE (ODIHR).

Państwowa Komisja Wyborcza przyjęła również zaproszenie Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej do współpracy w zakresie zapewnienia dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami w trakcie wyborów parlamentarnych przeprowadzonych w 2023 r. W związku z tym przedstawiciele Krajowego Biura Wyborczego w dniu 21 kwietnia 2023 r. wzięli udział w posiedzeniu Rady Dostępności. Państwowa Komisja Wyborcza przedstawiła również w pismach z dnia 19 lipca 2023 r. oraz 16 sierpnia 2023 r. znak ZPOW.071.1.2023 swoje uwagi dotyczące uchwały Rady Dostępności w sprawie przyjęcia rekomendacji dotyczących zapewnienia dostępności wyborów powszechnych do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej w 2023 r.

Państwowa Komisja Wyborcza w piśmie z dnia 19 czerwca 2023 r. znak ZPOW.071.3.2023 skierowanym do Rzecznika Praw Obywatelskich, przedstawiła również swoje stanowisko dotyczące konferencji prasowej Rzecznika z dnia 6 czerwca 2023 r. oraz apelu w sprawie dostępności wyborów, podpisanego przez Rzecznika Praw Obywatelskich oraz przedstawicieli organizacji społecznych,

W dniu 16 maja 2023 r. przedstawiciel Krajowego Biura Wyborczego wziął udział w posiedzeniu sejmowej Podkomisji stałej do spraw osób niepełnosprawnych, na którym zreferował informację o uprawnieniach wyborców z niepełnosprawnością.

Jednocześnie w dniu 13 października 2023 r. przesłano do wiadomości okręgowych komisji wyborczych, pismo Pana Krzysztofa Kotyniewicza Prezesa Zarządu Głównego Polskiego Związku Głuchych oraz Pani Agnieszki Michalczyk-Kościuk Sekretarza Zarządu Głównego Polskiego Związku Głuchych z dnia 12 października 2023 r., dotyczące ułatwień dla osób głuchych podczas procedury głosowania w dniu 15 października 2023 r., z prośbą o przekazanie wskazanych w ww. piśmie informacji do wiadomości urzędów gmin.

Państwowa Komisja Wyborcza pismem z dnia 9 sierpnia 2023 r. znak ZPOW.071.8.2023 przypomniała również organom wykonawczym gmin, że zgodnie z przepisami Kodeksu wyborczego w każdej gminie wójt (burmistrz, prezydent miasta) zobowiązany jest zapewnić co najmniej ½ lokali obwodowych komisji wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych. Komisja wskazała przy tym, iż lokale te muszą spełniać kryteria wynikające z rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 29 lipca 2011 r. w sprawie lokali obwodowych komisji wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych (Dz. U. z 2019 r. poz. 336). Państwowa Komisja Wyborcza zaapelowała także o podjęcie, w miarę możliwości, działań zmierzających do spełnienia jak największej liczby warunków określonych w powołanym rozporządzeniu również w lokalach obwodowych komisji wyborczych, które nie są dostosowane do potrzeb wyborców niepełnosprawnych.

Ponadto w piśmie z dnia 14 sierpnia 2023 r. skierowanym do Doradcy Prezydenta w Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej również przedstawiono stanowisko Komisji dotyczące lokali obwodowych komisji wyborczych, które powinny być dostosowane do potrzeb wyborców niepełnosprawnych.

Należy wskazać, że w wyborach do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej oraz referendum ogólnokrajowym przeprowadzonych w dniu 15 października 2023 r. utworzono łącznie 31 073 obwodów głosowania w kraju. W każdej gminie, zgodnie z ustawowymi wymogami, co najmniej ½ lokali wyborczych dostosowano do potrzeb osób z niepełnosprawnością. Na całym obszarze kraju lokali takich było 17 507, tj. 56,34 % wszystkich lokali wyborczych.

Dostępność cyfrowa, koordynatorzy dostępności

Kancelaria Prezesa Rady Ministrów (KPRM)

„Przyjazny urząd – szkolenia z zakresu dostępności cyfrowej”

W ramach projektu KPRM zorganizowała 138 szkoleń, na których przeszkolono 371 redaktorów stron internetowych na poziomie podstawowym oraz 1 301 osób na poziomie zaawansowanym. Zagadnienia omawiane podczas szkoleń z dostępności cyfrowej obejmowały tworzenie stron, serwisów internetowych oraz oprogramowania do urządzeń mobilnych, opracowywanie treści publikowanych w serwisach internetowych zgodnie z obowiązującym standardem WCAG i uwzględnieniem zaleceń wynikających z polskiego prawa, obowiązki podmiotów publicznych w zakresie zapewnienia dostępności wynikające z przepisów prawa krajowego i międzynarodowego (w szczególności ustawy o dostępności cyfrowej, ustawy o zapewnianiu dostępności, ustawy o języku migowym), oraz zawartych w Programie Dostępność Plus 2018-2025, zasady prostej i skutecznej komunikacji z klientami urzędów z różnymi rodzajami niepełnosprawności, redagowanie dostępnych treści/komunikatów internetowych, zgodnie z obowiązującym standardem WCAG.

W ramach materiałów szkoleniowych przygotowano m.in. skrypty dla redaktorów merytorycznych i redaktorów technicznych z poziomu podstawowego i zaawansowanego. Udostępniono je w Serwisie Służby Cywilnej.

W ramach tego projektu przygotowano również 2 kursy e-learningowe:

- Dostępność cyfrowa – szkolenie dla redaktorów technicznych stron internetowych urzędów,
- Dostępność cyfrowa – szkolenie dla redaktorów merytorycznych stron internetowych urzędów.

Realizacja projektu wzmocniła kompetencje osób odpowiedzialnych za tworzenie i publikowanie dokumentów dostępnych cyfrowo na stronach internetowych urzędów, poprawiła jakość serwisów internetowych urzędów, które są dostępne dla osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności. Przyczyniła się także do świadczenia usług publicznych na wyższym poziomie, lepiej dostosowanych do indywidualnych potrzeb klientów urzędów.

Współpraca na rzecz dostępności – szkolenia dla koordynatorów

W 2023 r. w ramach projektu Współpraca na rzecz dostępności – szkolenia dla koordynatorów przeszkolono 200 osób na poziomie podstawowym oraz 138 osób na poziomie zaawansowanym. Uczestnicy szkoleń mogli się dowiedzieć, jak zapewnić dostępność architektoniczną, cyfrową i komunikacyjno-informacyjną przez podmioty publiczne, jak przygotować plan działania na rzecz zapewnienia dostępności w urzędzie oraz obsługę klienta ze szczególnymi potrzebami. Na poziomie zaawansowanym koordynatorzy doskonalili swoje umiejętności w zakresie przeprowadzenia samodzielnego audytu dostępności, tworzenia dokumentów i stron internetowych dostępnych cyfrowo oraz sporządzania dostępnych umów. Na potrzeby szkoleń przygotowano dodatkowe materiały szkoleniowe dla koordynatorów, którzy nie brali udziału w projekcie, a które mogą wykorzystać w codziennej pracy: grę edukacyjną, pomocnik koordynatora z materiałami przydatnymi w pracy oraz pudełko edukacyjne. Powstał też kurs e-learningowy dla koordynatorów ds. dostępności.

Dla koordynatorów z 200 urzędów zapewniono również wsparcie doradcze w zakresie zapewniania dostępności w urzędzie. Koordynatorzy po weryfikacji dostępności w ich urzędach otrzymali raport ze szczegółowymi wytycznymi oraz rekomendacjami, jak poprawić dostępność w ich urzędach. Przygotowano raport podsumowujący wsparcie, w którym znajdują się listy sprawdzające do samodzielnego audytu dostępności oraz wskazówki dla urzędów, jak poprawić dostępność szybko i niskokosztowo. Raport dostępny jest w Serwisie Służby Cywilnej.

Ministerstwo Rozwoju i Technologii (MRiT)

W MRiT prowadzono w sposób dostępny cyfrowo stronę internetową gov.pl/rozwoj-technologia. Zgodnie z zasadami określonymi w ustawie z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych (Dz. U. z 2023 r. poz. 1440), zwanej dalej „ustawą o dostępności cyfrowej”:

- publikowano i aktualizowano deklarację dostępności,
- opisywano zamieszczane zdjęcia i grafiki,
- zapewniano dostępność cyfrową publikowanych filmów.

Ponadto przeszkolono 38 redaktorów strony internetowej w zakresie dostępności cyfrowej i zasad prostego języka, 2 pracowników Biura Komunikacji uczestniczyło w trzydniowym szkoleniu z zakresu dostępności cyfrowej dla redaktorów merytorycznych na poziomie zaawansowanym „(Przyjazny urząd – szkolenia z zakresu dostępności cyfrowej)”, w każdym kwartale 2023 r. realizowano wewnętrzny przegląd wybranych treści opublikowanych na stronie internetowej ministerstwa między innymi w zakresie dostępności cyfrowej i prostego języka, zrealizowano audyt zewnętrzny 30 podstron na gov.pl/rozwoj-technologia, aby zweryfikować i ulepszyć dostępność cyfrową publikowanych informacji, zapewniano zgodność serwisu Biznes.gov.pl z wymaganiami dostępności cyfrowej dla podmiotów publicznych WCAG 2.1 z kilkoma wyłączeniami, o których użytkownik znajdzie informacje w Deklaracji dostępności. W ramach portalu Biznes.gov.pl funkcjonuje Centrum Pomocy Przedsiębiorcy obsługujące osoby niepełnosprawne. Serwis umożliwia także korzystanie z usług tłumacza PJM.

Ministerstwo Aktywów Państwowych (MAP)

Informacje i posty zamieszczane na stronach internetowych oraz kanałach MAP uwzględniały możliwość skorzystania z opcji „opis alternatywny”, dzięki której programy czytające oraz roboty indeksujące Google dostarczały użytkownikowi informacje o tym, co widać na obrazku dołączonym do treści.

W trakcie przygotowania jest projekt zarządzenia w sprawie wprowadzenia nowej Instrukcji postępowania w związku z obsługą osób ze szczególnymi potrzebami.

W 2023 r. pracownicy MAP zaangażowani w redagowanie treści informacyjnych, pism, udostępnianie treści tekstowych i multimedialnych na stronach internetowych oraz odpowiedzialni za zarządzanie dostępnością cyfrową uczestniczyli w szkoleniach elearningowych z zakresu dostępności cyfrowej w ramach projektu „Dostępność cyfrowa stron jednostek samorządu terytorialnego - zasoby, szkolenia, walidatory” dofinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, Osi Priorytetowej II „Efektywne Polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji”,

Działania 2.18 Wysokiej jakości usługi administracyjne. Celem ww. inicjatywy szkoleniowej było podniesienie kompetencji pracowników w zakresie obsługi osób ze szczególnymi potrzebami, w szczególności obszaru związanego z zapewnieniem dostępności cyfrowej.

Ponadto pracownicy MAP w 2023 r. brali udział w projekcie „Przyjazny urząd – szkolenia z zakresu dostępności cyfrowej” adresowanym do redaktorów merytorycznych odpowiedzialnych za przygotowanie treści materiałów zamieszczanych w serwisach internetowych oraz redaktorów technicznych odpowiedzialnych za rozwiązania informatyczne, za pomocą których są udostępniane w serwisach internetowych materiały i publikacje. Szkolenia miały na celu podniesienie kompetencji członków korpusu służby cywilnej w zakresie zapewniania dostępności przygotowywanych i udostępnianych dokumentów urzędowych oraz treści zamieszczanych na stronach internetowych. Dodatkowo pracownicy MAP w 2023 r. wzięli udział w projekcie Kancelarii Prezesa Rady Ministrów „Szkolenia z zakresu zarządzania i koordynowania dostępności cyfrowej w projektach dla pracowników administracji publicznej”, realizowanym w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014-2020. Celem projektu było podniesienie kompetencji pracowników w zakresie dostępności cyfrowej i podniesienie poziomu dostępności cyfrowej rozwiązań informatycznych dla osób z niepełnosprawnościami.

W 2023 r. MAP również wzięło udział w programie działań doradczych realizowanych w ramach projektu „Współpraca na rzecz dostępności – szkolenia dla koordynatorów” współfinansowanego przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. Celem projektu było podniesienie kompetencji osób pełniących funkcje koordynatorów do spraw dostępności w urzędach i poprawa dostępności i jakości usług administracji publicznej. W ramach wsparcia zweryfikowano dostępność architektoniczną i informacyjno-komunikacyjną, zidentyfikowano istniejące ograniczenia, omówiono dokumentację urzędu, sprawdzono możliwość zwiększenia dostępności poprzez wdrożenie rozwiązań dostępnościowych, zaproponowano uaktualnienie procedur.

Ministerstwo Cyfryzacji (MC)

Przeszkolono 602 pracowników administracji rządowej. Uczestnicy szkolenia podzieleni byli na trzy grupy szkoleniowe, wzięli udział w pięciodniowych szkoleniach z dostępności cyfrowej. Szkolenia składały się z wykładu oraz ćwiczeń. W ramach szkoleń uczestnicy mieli okazję poznać podstawy dostępności cyfrowej, na końcu przeszli proces walidacji nabytych umiejętności.

Działanie było realizowane w ramach Projektu — Szkolenia z zakresu zarządzania i koordynowania dostępności cyfrowej w projektach dla pracowników administracji rządowej. Projekt zrealizowany został w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa.

- wartość projektu — 2 276 116,67 zł,
- dofinansowanie z UE — 1 926 277,53 zł.

Projekt realizowany był do 31 grudnia 2023 r.

Inne działania:

- a) przeprowadzono szkolenia z dostępności cyfrowej dla pracowników podmiotów publicznych sfinansowane w ramach programu operacyjnego Wiedza, Edukacja Rozwój
Ministerstwo Cyfryzacji opracowało poradnik internetowy o dostępności cyfrowej. W poradniku zostało wyjaśnione w prostym języku, czym jest dostępność cyfrowa i jak o nią dbać.
Zostało przeszkolonych 3 360 pracowników podmiotów publicznych w obszarze dostępności cyfrowej. Materiały do e-learningu zamieszczone są na rządowym portalu szkoleniowym. Uczestnicy szkolenia musieli przejść przez kurs podstawy dostępności cyfrowej oraz wybrać jeden z zaproponowanych kursów. Warunkiem ukończenia szkolenia było przejście przez testy z co najmniej dwóch kursów i uzyskanie odpowiednich certyfikatów. Dzięki e-learningowej formie szkolenia - szkolenia są dostępne dla innych zainteresowanych osób w dowolnym czasie.

Zadanie było realizowane w ramach Projektu - Dostępność cyfrowa stron jednostek samorządu terytorialnego - zasoby, szkolenia, walidatory.

- wartość projektu – 4 990 823,27 zł,
- dofinansowanie z UE – 4 206 265,84 zł.

Projekt był realizowany do 30 listopada 2023 r.

- b) zakończono procesu nowelizacji ustawy o dostępności cyfrowej oraz ustawy – Ordynacja podatkowa. Uchwalono projekt nowelizacji ustawy przez parlament. Znowelizowane przepisy ustawy zaczęły obowiązywać w dniu 17 kwietnia 2023 r.
- c) merytoryczny udział w tłumaczeniu na język polski normy europejskiej EN 301 549 zleconej przez Ministra Cyfryzacji dla Polskiego Komitetu Normalizacyjnego
- d) rozwój portalu dane.gov.pl z uwzględnieniem zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami w zakresie spełnienia standardów WCAG 2.1 na poziomie AA. Portal dane.gov.pl spełnia wszystkie kryteria określone w ramach wytycznych WCAG 2.1. Portal posiada deklarację dostępności;
- e) rozwój portalu kronika.gov.pl z uwzględnieniem zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami w zakresie spełnienia standardów WCAG 2.1 na poziomie AA. Dane publikowane w portalu kronika.gov.pl pochodzą od podmiotów zewnętrznych, dlatego też zapewnienie dostępności dokumentów nie leży w gestii podmiotu publicznego administrującego portalem kronika.gov.pl. Na stronie internetowej portalu można korzystać ze standardowych skrótów klawiaturowych. Portal posiada deklarację dostępności (<http://www.gov.pl/web/dostepnosc-cyfrowa>);
- f) prowadzenie profilu Otwarte dane na Facebooku zgodnie z potrzebami osób z niepełnosprawnościami.

Ministerstwo Infrastruktury (MI)

MI prowadzi stronę internetową pod adresem: <https://www.gov.pl/web/infrastruktura/>.

Komunikaty i dokumenty publikowane na tej stronie, w tym oznaczone jako BIP, są dostępne cyfrowo, zgodnie ze standardami WCAG 2.1. Na stronie MI zamieszczona została informacja o działalności urzędu w języku migowym.

Zaktualizowana została zakładka <https://www.gov.pl/web/infrastruktura/dostepnosc-dla-osob-z-niepelnosprawnoscia> - zamieszczono Informacja o zakresie działalności Ministerstwa Infrastruktury w pliku odczytywalnym maszynowo oraz w tekście łatwym do czytania i zrozumienia (ETR)

Ministerstwo posiada także corocznie aktualizowaną Deklarację dostępności, zgodnie z którą Minister Infrastruktury zobowiązuje się zapewnić dostępność swojej strony internetowej zgodnie z przepisami ustawy o dostępności cyfrowej (<https://www.gov.pl/web/infrastruktura/deklaracja-dostepnosc-serwisu-ministerstwa-infrastruktury>).

Ministerstwo Sprawiedliwości (MS)

Ministerstwo Sprawiedliwości przez cały 2023 r. realizowało obowiązek wynikający z ustawy dostępności cyfrowej, wszelkie publikacje w Biuletynie Informacji Publicznej Ministerstwa Sprawiedliwości zamieszczał w wersji tradycyjnej, jak również dostępnej cyfrowo dla osób z niepełnosprawnością.

Odnosnie prawa zawartego w Karcie Praw Osób Niepełnosprawnych o dostępie do dóbr i usług umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu społecznym MS usprawniło stronę Internetową, dostosowując ją do potrzeb osób z niepełnosprawnością m.in. poprzez dodanie usługi tłumacza on-line języka migowego, nadto na stronie internetowej można korzystać ze standardowych skrótów klawiaturowych.

Nadto został udostępniony kontakt – adres mailowy oraz numer telefonu dedykowany dla dostępności cyfrowej.

Ministerstwo Sprawiedliwości jako współtwórca stron internetowych:

<https://www.gov.pl/web/stopuprowadzeniomdzieci>,

<https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/przeciwdzialanie-przemocy-domowej> realizuje i kontynuuje realizację działań na rzecz zasady dostępności cyfrowej, która wpisuje się w urzeczywistnienie uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. Karta Praw Osób Niepełnosprawnych (M.P. Nr 50, poz. 475). Treść stron są dostępne cyfrowo – język użyty do przedstawiania treści jest prosty, nie został „sztywno” sformatowany umożliwiając zapoznanie się z treścią za pośrednictwem różnych nośników / urządzeń. Nawigacja stron możliwa jest za pośrednictwem myszki lub wyłącznie za pośrednictwem klawiatury (zapoznajanie się z zawartością stron, przenoszenie do właściwej zakładki/podstrony, odświeżanie zawartości stron, wyszukiwarka treści, tryb pełnoekranowy, powiększanie i pomniejszanie tekstu, funkcja Narratora - czytanie tekstu). Na stronach internetowych zawarte są najważniejsze informacje, w tym również wzory formularzy i wniosków, które umożliwiają ich wypełnienie i wysłanie bezpośrednio do urzędu. Zawarte są także informacje kontaktowe, dzięki czemu każda zainteresowana osoba może skontaktować się w dogodnej formie z urzędem (telefonicznie, emailowo), nie ma zaś konieczności bezpośredniego przyjazdu, spotkania z pracownikami celem uzyskania stosownych informacji pozostających w zainteresowaniu danego wnioskodawcy.

Ministerstwo Zdrowia (MZ)

W strukturze MZ wyodrębniono funkcję koordynatora dostępności. Do jego głównych zadań należało także w 2023 r. wsparcie osób ze szczególnymi potrzebami w dostępie do usług świadczonych przez Ministerstwo, przygotowanie i koordynacja wdrożenia planu działania na rzecz poprawy zapewnienia dostępności.

W celu zapewnienia możliwości zapoznania się z działaniami Ministra Zdrowia w obszarze dostępności na głównej stronie MZ powstała zakładka pt. „Dostępność”, która znajduje się pod adresem: <https://www.gov.pl/web/zdrowie/dostepnosc>.

Ministerstwo Finansów (MF)

1. Zapewniano dostępność cyfrową:

- Platformy Usług Elektronicznych Skarbowo-Celnych (PUESC),
- usług udostępnionych na PUESC,
- dokumentów publikowanych na PUESC,
- aplikacji mobilnych.

2. Dnia 21 lutego 2023 r. zaktualizowano Deklarację dostępności PUESC.

3. Przeprowadzono dla pracowników Departamentu Ceł oraz Izby Administracji Skarbowej (IAS) warsztaty wewnętrzne z dostępności dokumentów elektronicznych, które podniosły świadomość i zwiększyły umiejętność tworzenia dokumentów dostępnych cyfrowo.

4. Utrzymywano dedykowany kanał na MS Teams dla koordynatorów ds. dostępności cyfrowej w IAS, Krajowej Szkole Skarbowości, Centrum Informatyki Resortu Finansów i Krajowej Informacji Skarbowej, stanowiący bazę wymiany wiedzy i dobrych praktyk w obszarze dostępności cyfrowej.

5. Udzielano porad i wyjaśnień w zakresie praktycznego stosowania ustawy o dostępności cyfrowej pracownikom MF i resortu finansów.

4. Dnia 18 maja 2023 r. w Światowym Dniu Wiedzy o Dostępności, w specjalnym komunikacie na stronie internetowej BIP MF i w Intranecie MF zwrócono uwagę na temat dostępności i związanych z tym potrzeb osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami.

5. Zweryfikowano zgodność serwisu internetowego BIP MF i stron Intranetu MF z wymogami określonymi w ustawie o dostępności cyfrowej.

6. Zaktualizowano deklarację dostępności serwisu internetowego BIP MF oraz Intranetu MF.

7. Kontynuowano prace w ramach projektu e-PIT i e-Urząd Skarbowy, zapewniając wiedzę ekspercką w obszarze dostępności cyfrowej i prostego języka. Celem zadania było takie zaprojektowanie usługi, aby była ona dostępna dla jak najszerszej grupy użytkowników, w tym osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami.

8. Dnia 16 marca 2023 r. opublikowano komunikat na stronach BIP MF i BIP MF-KAS (Krajowej Administracji Skarbowej) "Usługa tłumacza migowego na stronach www MF i KAS".

9. Dostosowywano usługi informatyczne do wymogów wynikających z ustawy o dostępności cyfrowej oraz wymagań WCAG (Web Content Accessibility Guidelines). Powyższe działania odnoszą się do prawa do życia w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych, w tym:
 - dostępu do urzędów, punktów wyborczych i obiektów użyteczności publicznej,
 - swobodnego przemieszczania się i powszechnego korzystania ze środków transportu,
 - dostępu do informacji,
 - możliwości komunikacji międzyludzkiej.
10. Powołany w Ministerstwie Finansów Zespół koordynatorów do spraw dostępności publikował w Intranecie MF, w zakładce „Dostępny MF” najistotniejsze informacje na temat dostępności, obowiązujących przepisów i dobrych praktyk w tym temacie. Zakładka, ma charakter poradnika i jest adresowana do wszystkich pracowników MF. Rozpoczęto cykl „Oknem koordynatora ds. dostępności” gdzie zamieszczono, między innymi zbiór dobrych praktyk podczas kontaktów z osobami ze spektrum autyzmu.
11. Przygotowano i wdrożono Standard obsługi osób ze szczególnymi potrzebami. Został on opublikowany w Intranecie MF/KAS w zakładce Klientocentryczność. Standard określa:
 - kim jest osoba ze szczególnymi potrzebami,
 - na czym polega zapewnienie dostępności,
 - jakie są rodzaje niepełnosprawności i czym się charakteryzują,
 - asertywność w obsłudze osób ze szczególnymi potrzebami,
 - kwestie formalne, pełnomocników.
12. Pracownik Departamentu Relacji z Klientami MF (DRK) wziął udział w projekcie „Procedury bez barier”. Jego rola polegała na wsparciu komórek, które często koordynują tematy dostępności w IAS i urzędach skarbowych. W trakcie realizacji projektu w wybranych jednostkach zaktualizowano procedurę skargową o obsługę skarg i wniosków związanych z zapewnieniem dostępności oraz opracowano plan dzielenia się wiedzą/ upowszechniania rozwiązań z zakresu dostępności wśród jednostek nadzorowanych/ podległych w zakresie obsługi klienta ze szczególnymi potrzebami.
13. W dniach 4-5 grudnia 2023 r. zorganizowano spotkanie koordynatorów dostępności cyfrowej z resortu finansów, gdzie dyskutowano na temat dostępności dokumentów, materiałów audio i wideo, deklaracji dostępności, oraz wykorzystywanych narzędzi do badania strony internetowej.
14. Na konferencji zorganizowanej 7 grudnia 2023 r. przez Ministerstwo Cyfryzacji pt. „Szkolenia z zakresu zarządzania i koordynowania dostępności cyfrowej w projektach dla pracowników administracji publicznej” MF przedstawiło prezentację pt. Doświadczenia z wdrażania dostępności cyfrowej w podmiocie publicznym.

Ministerstwo Klimatu i Środowiska (MKiŚ)

Utworzone i uruchomione nowe strony internetowe parków narodowych (23 strony parków narodowych oraz jedna strona główna tzw. Brama główna) w ramach realizacji projektu POLiŚ „Promocja Parków Narodowych jako marki” spełniają wytyczne WCAG 2.1. na poziomie AA (rozszerzenie informacji o rzeczne strony internetowe w sekcji B. niniejszego pisma).

W 2023 r. 43 pracowników Ministerstwa wzięło udział w organizowanych na zlecenie Szefa Służby Cywilnej szkoleniach z zakresu dostępności cyfrowej dla redaktorów technicznych oraz dla redaktorów merytorycznych w ramach projektu „Przyjazny urząd – szkolenie z zakresu dostępności cyfrowej”. Ponadto pracownik wyznaczony na koordynatora ds. dostępności uczestniczył w szkoleniu dla koordynatorów ds. dostępności w ramach projektu „Współpraca na rzecz dostępności - szkolenia dla koordynatorów”. Dodatkowo 18 pracowników Ministerstwa wzięło udział w szkoleniu organizowanym przez Ministerstwo Cyfryzacji w ramach projektu „Dostępność cyfrowa stron jednostek samorządu terytorialnego – zasoby, szkolenia, walidatory”.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji (MSWiA)

W zakresie dostępności cyfrowej oraz informacyjno-komunikacyjnej w 2023 r. osobom z niepełnosprawnościami zostały zapewnione następujące udogodnienia:

- kontynuowanie stosowania poprawnego formatowania tekstu (m.in. leadów, wypunktowań, podlinkowań) na rządowym Portalu GOV.pl, by czytniki używane przez osoby niewidome lub słabowidzące mogły przeczytać go poprawnie,

- kontynuowanie redagowania tekstów alternatywnych (tzw. ALT-ów) do opisywania zdjęć i grafik opublikowanych na stronie internetowej i na oficjalnych kanałach mediów społecznościowych MSWiA – teksty alternatywne czyta czytnik, dzięki któremu osoby niewidome lub słabowidzące mogą dowiedzieć się, co znajduje się na wybranym zdjęciu/grafice,
- kontynuowanie kontroli publikowanych plików na rządowym Portalu GOV.pl, by były to pliki dostępne cyfrowo,
- kontynuowanie zapewniania napisów do wszystkich filmów wideo zamieszczanych na oficjalnym kanale YouTube MSWiA jak również do tych, które są linkowane na stronę internetową MSWiA – napisy służą dostępności dla osób niesłyszących lub słabosłyszących,
- sfinalizowanie procesu przenoszenia treści stron internetowych prowadzonych przez departamenty MSWiA do rządowego Portalu GOV.pl, który zapewnia pełną dostępność cyfrową pod względem architektonicznym strony, a także dostarcza funkcjonalności wykorzystywane przez redaktorów do tworzenia treści dostępnych. Na stronie GOV.pl funkcjonuje 9 serwisów Ministerstwa, które administrowane są przez departamenty merytoryczne. Zostały one przeszkolone z administrowania systemem oraz z podstawowych zasad dostępności cyfrowej; raz w roku przypominamy im także pisemnie o konieczności stosowania się do zasad ustawy o dostępności oraz informujemy o poradnikach udostępnianych przez Ministerstwo Cyfryzacji,
- bieżąca aktualizacja wykazu stron internetowych podmiotów publicznych.

We współpracy z Cyfryzacją KPRM MSWiA brało udział w realizacji następujących przedsięwzięć mających wpływ m.in. na sytuację osób niepełnosprawnych:

- wdrożenie usługi zameldowania transakcyjnego (maj 2023 r.) - usługa została uruchomiona na podstawie przepisów wprowadzonych ustawą z dnia 14 października 2021 r. o zmianie ustawy o dowodach osobistych oraz niektórych innych ustaw. Zameldowania w taki zautomatyzowany sposób i bez udziału urzędnika (proces w całości online) może dokonać osoba, która jest właścicielem nieruchomości lub dysponuje innym tytułem prawnym do lokalu, w którym dokonuje zameldowania, ujawnionym w księdze wieczystej, po podaniu numeru księgi wieczystej. Organem udostępniającym usługę jest minister właściwy do spraw informatyzacji,
- wprowadzenie rozwiązań umożliwiających zastrzeżenie numeru PESEL (listopad 2023 r.) - ustawa o zmianie niektórych ustaw w celu ograniczenia niektórych skutków kradzieży tożsamości wprowadziła zmiany w ustawie o ewidencji ludności, regulując m.in. zasady i tryb zastrzegania i cofania zastrzeżenia numeru PESEL oraz zasady i sposób prowadzenia rejestru zastrzeżeń numerów PESEL. Rozwiązania te mają za zadanie zapobieganie zaciąganiu, na skradzione dane identyfikujące osobę, różnego rodzaju zobowiązań finansowych (np. kredytów, pożyczek). Organem udostępniającym usługi online dot. zastrzegania i cofania zastrzegania numeru PESEL i prowadzącym ww. rejestr jest minister właściwy do spraw informatyzacji.

W celu zapewnienia skutecznego dostępu do służb ratunkowych osobom z niepełnosprawnościami (w tym osobom głuchym i niedosłyszącym) MSWiA udostępnia publicznie aplikację mobilną Alarm112, umożliwiającą wykonanie zgłoszenia alarmowego w sposób bezgłosowy, za pośrednictwem krótkich wiadomości tekstowych SMS. Aplikacja została uruchomiona przez MSWiA w 2017 r., natomiast w latach 2018-2019 przeprowadzono pilotaż, w którym czynnie udział brało środowisko osób głuchych. W 2019 r. aplikacja mobilna Alarm112 została udostępniona bezpłatnie wszystkim obywatelom, a w styczniu 2020 r., po zakończeniu pilotażu, została opublikowana jej produkcyjna wersja w sklepach Google Play i AppStore (do pobrania bezpłatnie dla wszystkich obywateli, na urządzenia z systemem Android oraz iOS). Funkcjonalności aplikacji są nieprzerwanie rozwijane.

W ramach umowy na rozwój i utrzymanie Systemu Teleinformatycznego Centrów Powiadamiania Ratunkowego, MSWiA opublikowało, w zakresie przeprowadzenia kampanii informacyjnej, filmy instruktażowo-promocyjne skierowane w szczególności do osób głuchych. Zawierają one oprawę lektorską, napisy, infografiki i tłumaczenia na Polski Język Migowy. Przedmiotowe materiały zamieszczone są na stronach internetowych MSWiA, Polskiego Związku Głuchych oraz w mediach społecznościowych.

Zapewniona została:

- komunikacja na stronie internetowej Ministerstwa oraz w mediach społecznościowych najważniejszych imprez mistrzowskich zawodników z niepełnosprawnościami;
- komunikacja dotycząca ministerialnych programów kierowanych do osób z niepełnosprawnościami w tym programów finansowego wsparcia;
- organizacja i komunikacja (na stronie internetowej Ministerstwa oraz w mediach społecznościowych) strefy aktywności Ministerstwa Sportu i Turystyki podczas rodzinnego pikniku z okazji Dnia Dziecka, który odbył się w ogrodach Kancelarii Prezesa Rady Ministrów pod hasłem „Ogrody Przygód”. Wśród zorganizowanych aktywności znalazła się m.in. strefa parabadmintona. Obecni byli także zawodnicy uprawiający szermierkę na wózkach.
- komunikacja na stronie internetowej Ministerstwa oraz w mediach społecznościowych nowelizacji rozporządzenia Ministra Sportu i Turystyki z dnia 17 maja 2022 r. w sprawie stypendiów sportowych. Nowelizacja zwiększa stawki stypendiów dla sportowców za osiągnięcia m.in. w igrzyskach olimpijskich, igrzyskach paralimpijskich i igrzyskach głuchych, a także w mistrzostwach świata i Europy w kategoriach wiekowych seniorów, młodzieżowców i juniorów w konkurencjach objętych programem igrzysk olimpijskich, igrzysk paralimpijskich lub igrzysk głuchych.
- komunikacja najważniejszych inicjatyw Polskiego Komitetu Paralimpijskiego – np. Gali Guttmanny, czyli plebiscytu Polskiego Komitetu Paralimpijskiego na Sportowca Roku. Plebiscyt ma na celu promocję sportu osób z niepełnosprawnościami. Ma również wpływ na społeczeństwo poprzez prezentowanie postaw sportowców z niepełnosprawnościami godnych naśladowania, pomaga przełamywać bariery i stereotypy. Przede wszystkim jednak propaguje uprawianie sportu i aktywności fizycznej mimo niepełnosprawności w myśl zasady, którą powtarzają paralimpijscy mistrzowie: niemożliwe nie istnieje.
- komunikacja Europejskiego Tygodnia Sportu pod hasłem #BeActive (bądź aktywny). Europejski Tydzień Sportu to inicjatywa Komisji Europejskiej mająca promować aktywność fizyczną i idee inkluzywności przez sport. Kampania ma zachęcić obywateli do aktywnego trybu życia, włączając w to osoby z niepełnosprawnościami. Edycja 2023 skupiła się wokół 3 ważnych filarów sportu, które odzwierciedlają również współczesne trendy: zaangażowania, integracji i innowacji.
- komunikacja Pikniku Rodzinnego organizowanego w ramach Europejskiego Tygodnia Sportu. Strefa sportu dostępna na pikniku obejmowała m.in. dyscypliny paralimpijskie.
- komunikacja w mediach społecznościowych związana z promowaniem idei Dnia Walki z Dyskryminacją Osób z Niepełnosprawnościami obchodzonego 5 maja.

Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (MRPiPS)

Na stronie <https://www.gov.pl/web/rodzina/biuletyn-informacji-publicznej> oraz w Rządowym Procesie Legislacyjnym na stronie podmiotowej Rządowego Centrum Legislacji zamieszczane są projekty aktów normatywnych MRPiPS w wersji spełniającej wymogi dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Dla zapewnienia tej dostępności dokumenty są skanowane w formacie .pdf w sposób umożliwiający wyszukiwanie tekstu (tzw. OCR) lub też publikowane w formacie .doc.

Zasady te obowiązują również przy publikacji dokumentów na stronie <https://www.gov.pl/web/rodzina>.

MRPiPS dba o zapewnienie dostępności cyfrowej dla osób z niepełnosprawnościami między innymi poprzez zapewnienie tłumaczeń materiałów filmowych na język migowy i/lub uzupełnianie ich o napisy, a także uzupełnienie opisów materiałów wizualnych o teksty alternatywne na potrzeby czytników zawartości ekranów stosowane przez osoby słabowidzące lub niewidome.

Na stronach internetowych <https://www.gov.pl/web/rodzina> oraz w mediach społecznościowych: Facebook, Twitter, YouTube, Instagram MRPiPS zamieszczane i aktualizowane są materiały informacyjne (a także dokumentacja fotograficzna), dotyczące systemu wsparcia osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin oraz działań podejmowanych przez MRPiPS na rzecz środowiska osób z niepełnosprawnościami oraz ich opiekunów.

MRPiPS na bieżąco współpracuje z przedstawicielami mediów ogólnopolskich oraz regionalnych w zakresie informowania zainteresowanych środowisk niepełnosprawnych obywateli o istotnych zmianach legislacyjnych.

Zgodnie z art. 6 pkt 2 ustawy o zapewnianiu dostępności, w zakresie dostępności cyfrowej ma zastosowanie ustawa o dostępności cyfrowej.

Art. 5 ustawy o dostępności cyfrowej wskazuje, że dostępność cyfrowa strony internetowej i aplikacji mobilnej podmiotów publicznych polega na zapewnieniu ich funkcjonalności, kompatybilności, postrzegalności i zrozumiałości.

Standard dostępności opisany jest w dokumencie WCAG 2.0. Aby zachować ww. standard MRPiPS dokłada starań aby dochować zasady zapisu publikowanego tekstu tak, aby składał się on z: krótkiego tytułu, leadu, śródtytułów, oddzielających paragrafy tematyczne, które stanowią nagłówki niższego rzędu (H2, H3, itd.).

W przypadku grafik, infografik, zdjęć MRPiPS dokłada starań aby stosować tekst alternatywny <alt>, dzięki któremu osoby z niepełnosprawnościami mogą zapoznać się z ich treścią.

W przypadku filmów MRPiPS dokłada starań aby dodawać napisy, które pomogą zrozumieć treść osobom z dysfunkcjami słuchu oraz osobom wysłuchującym materiał z wyciszonym dźwiękiem. Nagrania on-line z konferencji, briefingów z udziałem tłumacza języka migowego.

Zgodnie z art. 6 pkt 3 ustawy o zapewnianiu dostępności określona została również dostępność informacyjno-komunikacyjna, która oznacza m.in. obsługę z wykorzystaniem środków wspierających komunikowanie się, o których mowa w art. 3 pkt 5 ustawy o języku migowym.

Na stronie <https://www.gov.pl/web/rodzina/dzialania-ministerstwa>, publikowane są treści o zakresie działalności MRPiPS w postaci pliku wideo w naturalnym wizualno-przestrzennym języku komunikowania się osób uprawnionych, tj.: w polskim języku migowym (PJM).

Ministerstwo Spraw Zagranicznych (MSZ)

Mając na względzie konieczność zapewnienia prawa do pełnego uczestnictwa w życiu publicznym i społecznym, MSZ dokłada starań, by materiały filmowe publikowane na stronie internetowej oraz w mediach społecznościowych były opatrzone napisami.

Główny Urząd Statystyczny (GUS)

W 2023 r. koordynator do spraw dostępności w Głównym Urzędzie Statystycznym przeprowadził monitoring z realizacji „*Planu działania na rzecz poprawy zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami w Głównym Urzędzie Statystycznym na lata 2021-2025*”. Plan zawiera czynności i planowane do podjęcia kroki niezbędne do zapewniania dostępności architektonicznej, informacyjno-komunikacyjnej i cyfrowej oraz z zakresu dostępności publikacji. Plan zamieszczony jest na Biuletynie Informacji Publicznej GUS (BIP GUS): <https://bip.stat.gov.pl/e-urząd/dostepnosc>.

Przeprowadzony monitoring obejmował uzyskanie i aktualizację informacji z zakresu: stanu realizacji, dotychczasowego zakresu realizacji, przyczyn niewykonania zadania w części lub w całości oraz terminów ich realizacji.

Osiem urzędów statystycznych kontynuowało w 2023 r. udział w projekcie Szefa Służby Cywilnej „Procedury bez Barrier”.

Główny Urząd Statystyczny zapewnia obsługę w wyznaczonym przez interesanta terminie, a jeżeli nie było to możliwe wyznaczał inny dogodny termin. Komunikacja z zainteresowanymi odbywała się za pośrednictwem poczty elektronicznej z wykorzystaniem przesyłania wiadomości tekstowych, w tym SMS, MMS lub komunikatorów internetowych.

Obywatele mogli skontaktować się z urzędem, poprzez dostępne na Portalu Informacyjnym *Pytanie do GUS* i *Formularz Zapytania o dane*. Korespondencję można było również kierować przy wykorzystaniu e-puap i tradycyjnej poczty.

Zagadnienie dostępności informacyjno-komunikacyjnej było przedmiotem audytów:

- zewnętrznego w ramach realizacji wsparcia doradczego pn. „Współpraca na rzecz dostępności – szkolenia dla koordynatorów”. Rekomendacje w tym zakresie są sukcesywnie wdrażane w Urzędzie;

- wewnętrznego pn. „Audyt w zakresie realizacji zadań wynikających z ustawy o zapewnianiu dostępności i ustawy z 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych”. Rekomendacje w tym zakresie są poddane analizie i sukcesywnie wdrażane w Urzędzie.

Informacje o dostępności Urzędu były również komunikowane w ramach obsługi wycieczek szkolnych do GUS, co stanowi element budowania pozytywnego wizerunku instytucji, przyjaznej i profesjonalnie przygotowanej do obsługi osób ze szczególnymi potrzebami.

W 2023 r. pracownicy Urzędu wzięli udział w cyklu szkoleń:

- Szkolenie dla koordynatorów ds. dostępności realizowane w ramach projektu KPRM „Współpraca na rzecz dostępności – szkolenia dla koordynatorów”;
- Szkolenie z zakresu zarządzania i koordynowania dostępności cyfrowej w projektach dla pracowników administracji publicznej zorganizowane przez KPRM Centrum Rozwoju Kompetencji Cyfrowych;
- „Przyjazny urząd – szkolenia z zakresu dostępności cyfrowej”. Szkolenie dla redaktorów merytorycznych zorganizowane przez Instytut ADN;
 - Cykl szkoleń z zakresu dostępności cyfrowej organizowanych do kwietnia 2023 r. przez Cyfryzację KPRM, od maja do grudnia 2023 r. organizatorem było Ministerstwo Cyfryzacji.
 - Udział w dostępnych środach organizowanych do kwietnia 2023 r. przez Cyfryzację KPRM, od maja do grudnia 2023 r. organizatorem było Ministerstwo Cyfryzacji.

Dzięki udziałowi w szkoleniach pracownicy podnieśli wiedzę i kompetencje, by lepiej zrozumieć potrzeby interesariuszy ze szczególnymi potrzebami, zapewnić odpowiedni poziom obsługi i standard pracy.

Dodatkowo, we współpracy z Państwowym Funduszem Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON) dla pracowników statystyki został organizowany webinar pt. „Dobre praktyki we wdrażaniu dostępności w podmiocie publicznym na przykładzie PFRON”. Podczas spotkania pracownicy mogli poszerzyć swoją wiedzę z zakresu zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, a także zapoznać się z dobrymi praktykami jakie PFRON wdrożył i będzie wdrażał w celu niwelowania barier architektonicznych, informacyjno-komunikacyjnych i cyfrowych.

W statystyce publicznej nieprzerwanie od 2018 r. działa powołany przez Prezesa GUS, międzyresortowy Zespół do spraw statystyki niepełnosprawności. Celem działania Zespołu jest wsparcie rozwoju statystyki z zakresu niepełnosprawności.

Rządowa Rada Ludnościowa opublikowała w 2023 r. publikację naukową „Sytuacja osób niepełnosprawnych. Portret demograficzny, ekonomiczny i społeczny”, będącą efektem konferencji III Kongresu Demograficznego zorganizowanej w 2022 r. Publikacja szeroko, w sposób interdyscyplinarny analizuje sytuację osób niepełnosprawnych w Polsce. Publikacja dostępna jest bezpłatnie w Internecie⁴⁵.

W 2023 r. rozbudowana i na bieżąco aktualizowana była w sieci wewnętrznej Intranet strona poświęcona problematyce niepełnosprawności. Strona funkcjonuje jako podstrona witryny dedykowanej Społecznej Odpowiedzialności GUS (CSR w GUS).

Stosowano tekst alternatywny w opisie grafik w social mediach oraz właściwy kontrast pomiędzy tłem a tekstem w grafikach do postów publikowanych w mediach społecznościowych. Zabezpieczano w przetargach dotyczących realizacji materiałów audiowizualnych, wykonanie wersji z napisami, tłumaczem PJM oraz audiodeskrypcją.

Ponadto w 2023 r. kontynuowano modernizację Portalu Informacyjnego GUS w ramach projektu Wrota Statystyki, który zakłada m.in. zapewnienie całkowitej dostępności cyfrowej portalu w oparciu o wymogi ustawy o dostępności cyfrowej, oraz WCAG 2.1.

Zapewnienie dostępności serwisów jest pracą ciągłą, wymagającą zarówno dużej świadomości administratorów/redaktorów stron internetowych, jak i osób przygotowujących materiały przeznaczone do zamieszczenia w Portalu Informacyjnym GUS i BIP GUS.

Ponadto podejmowano działania polegające na uwzględnieniu – w miarę możliwości – zapisów ustawy o dostępności cyfrowej podczas realizacji projektu „Przestrzenie Dane Statystyczne w Systemie Informacyjnym Państwa” (PDS)”, którego wynikowym produktem jest Portal Geostatystyczny. W 2023 r. kontynuowane były działania utrzymania strony informacyjnej Portalu Geostatystycznego <https://>

⁴⁵ https://kd.stat.gov.pl/images/publikacje/sytuacja_os%C3%B3b_niepelnosprawnych.pdf

geo.stat.gov.pl/ w pełni dostosowanej do wymogów WCAG 2.1. Ze strony informacyjnej użytkownik wchodzi do poszczególnych modułów Portalu Geostatystycznego, które są modułami mapowymi. Użytkownik ma również możliwość skorzystania z aplikacji mobilnej Portalu Geostatystycznego udostępnionej dla systemów Android i iOS pod nazwą GUS Geo. Poszczególne moduły Portalu Geostatystycznego jak i aplikacja mobilna zawierają mapy i są wyłączone z obowiązku spełnienia standardów dostępności określonych w specyfikacji WCAG 2.1, zgodnie z zapisami ustawy o dostępności cyfrowej. Ustawy o dostępności cyfrowej nie stosuje się do elementów stron internetowych i aplikacji mobilnych zawierających: mapy oraz mapy interaktywne, w tym geoportali, pod warunkiem, że w przypadku map interaktywnych i geoportali przeznaczonych do zastosowań nawigacyjnych, dane teleadresowe i położenie geograficzne prezentowane są w sposób dostępny cyfrowo. Główny Urząd Statystyczny dokonał jednak wszelkich starań, aby podnieść komfort pracy osobom z niepełnosprawnościami. Deklaracja dostępności znajduje się na stronie informacyjnej Portalu Geostatystycznego pod linkiem <https://geo.stat.gov.pl/deklaracja-dostepnosci/>.

Instytut Pracy i Spraw Socjalnych (IPISS)

Strona internetowa Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych spełnia obowiązkowe standardy dostępności dla osób niepełnosprawnych, zapewniając pełen dostęp do treści. Strona jest zoptymalizowana pod kątem czytelności przez czytniki ekranowe, posiada odpowiednie kontrasty kolorów, czytelną czcionkę oraz alternatywne opisy dla elementów graficznych. Strona posiada deklarację dostępności cyfrowej. W swojej działalności Instytut Pracy i Spraw Socjalnych odnosi się do postanowień zapisów ustawy o języku migowym. Przykładowo, strona internetowa debata.ipiss.com.pl spełnia wytyczne WCAG na poziomie AA, zapewnia informacje przetłumaczone na polski język migowy, treści typu transkrypcja i audio deskrypcja dostępne są w wersjach cyfrowych.

Komenda Główna Państwowej Straży Pożarnej (PSP)

Komenda Główna PSP jako podmiot publiczny zapewnia poprzez koordynatorów ds. dostępności realizację ustawowych obowiązków wobec osób ze szczególnymi potrzebami, zgodnie z art. 14 Ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności.

W Biurze Komendanta Głównego funkcję koordynatora ds. dostępności cyfrowej oraz koordynatora ds. dostępności informacyjno-komunikacyjnej pełni dwóch funkcjonariuszy. Podejmowane przez nich czynności w 2023 r. obejmowały oprócz zapewnienia ustawowo wymaganej dostępności komendy osobom ze szczególnymi potrzebami także monitorowanie podległych jednostek organizacyjnych PSP pod względem wykonania przez nich obowiązków wynikających m.in. z ustawy o zapewnianiu dostępności, ustawy o dostępności cyfrowej oraz ustawy o języku migowym.

W aspekcie dostępności cyfrowej:

- a) strona internetowa <https://www.gov.pl/web/kgpsp> jest częściowo zgodna ze standardem WCAG 2.1, spełniając część wymagań wynikających z Ustawy o dostępności cyfrowej, zgodnie z zamieszczoną deklaracją dostępności;
- b) na stronie internetowej <https://www.gov.pl/web/kgpsp> na bieżąco publikowane lub aktualizowane są informacje oraz dokumenty. Zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa aktualizowane są informacje dla osób z niepełnosprawnością nt. dostępności podmiotu, tj: deklaracja dostępności, raport o stanie dostępności podmiotu publicznego, aktualne plany działalności na rzecz poprawy zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami oraz wnioski i treści zapewniające dostęp do informacji o instytucji;
- c) strona internetowa „Przegląd Pożarniczy” - www.ppoz.pl, posiada certyfikat dostępności WCAG 2.1, który został wystawiony przez wykonawcę strony. Strona „Przeglądu Pożarniczego” jest prawie w pełni zgodna z WCAG 2.1 na poziomie A i AA;
- d) prowadzone były regularne przeglądy zasobów cyfrowych pod kątem zgodności z normami dostępności i ich aktualizacja zgodnie z najnowszymi wytycznymi;
- e) realizowano proces budowania wśród współpracowników świadomości znaczenia i wymagań dotyczących dostępności cyfrowej oraz ich roli w zapewnieniu zgodności.

W 2023 r. Komendant Główny PSP zatwierdził i udostępnił do służbowego zastosowania we wszystkich podległych jednostkach "Wytyczne w zakresie zapewniania dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami w

jednostkach organizacyjnych Państwowej Straży Pożarnej", które stanowią kompleksowe ujęcie tematyki dostępności i potrzeb osób z niepełnosprawnościami w jednostkach organizacyjnych PSP. Niniejszy dokument został sporządzony w celu ujednolichenia interpretacji regulacji prawnych, które określają szczegółowo zakres zadań spoczywających na podmiotach publicznych w obszarze zapewniania dostępności. Głównym celem opracowania wytycznych było także zapewnienie spójności w decyzjach podejmowanych przez kierowników jednostek organizacyjnych PSP i wyznaczonych koordynatorów do spraw dostępności.

Krajowe Biuro Wyborcze (KBW)

W zakresie zapewnienia osobom niepełnosprawnym odpowiedniego poziomu możliwości komunikowania się, osobom doświadczającym takich trudności zapewniono możliwość kontaktu z Państwową Komisją Wyborczą za pośrednictwem poczty elektronicznej (e-mail), a także za pośrednictwem serwisów społecznościowych Facebook i X. Istnieje także możliwość komunikowania się z Komisją za pomocą platformy ePUAP. Informacja o tych usługach, tj.: adres e-mail, adres skrytki ePUAP, link do serwisów Facebook, X dostępne są w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie internetowej Państwowej Komisji Wyborczej pkw.gov.pl. Strona internetowa Państwowej Komisji Wyborczej i Krajowego Biura Wyborczego jest dostępna w wersji o podwyższonym kontraście. Udostępniono także na niej usługę tłumacza języka migowego – „Migam”, polegającą na natychmiastowym połączeniu wideo z tłumaczem języka migowego.

Narodowy Fundusz Zdrowia (NFZ)

Działania NFZ zapewniające dostępność:

- Rozbudowano prowadzone portale – Akademia NFZ i Diety NFZ – z uwzględnieniem wymogów dostępności cyfrowej. W nowym projekcie NFZ – Centrum Słowników – zadbano o przestrzeganie standardów dostępności. Wszystkie nowe filmy na kanale YouTube Akademii NFZ, posiadają napisy.
- W 2023 r. rozpoczęto realizację: 20 filmów edukacyjno-informacyjnych o tematyce profilaktyki zdrowotnej w wersji z napisami, tłumaczeniem na Polski Język Migowy (PJM), wizytówki kanału YouTube w wersji z napisami, tłumaczeniem na Polski Język Migowy (PJM), 40 filmów shorts w wersji z napisami.
- Zapewniono różne kanały kontaktu z NFZ dla osób trwale lub okresowo doświadczających trudności w komunikowaniu się poprzez: kontakt osobisty wspierany pętlami indukcyjnymi, kontakt telefoniczny poprzez Telefoniczną Informację Pacjenta, czat, wideo-spotkanie z tłumaczem migowym, pocztę elektroniczną, faks, pocztę tradycyjną, elektroniczną Skrzynkę Podawczą (e-PUAP) oraz usługi e-Doradcy, dzięki której osoba z niepełnosprawnością ruchową może uzyskać informacje w drodze spotkania online z doradcą Klienta Oddziału.
- Zapewniono udostępnianie informacji o usługach dla osób trwale lub okresowo doświadczających trudności w komunikowaniu się w Biuletynie Informacji Publicznej, na stronach internetowych oraz w miejscach publicznie dostępnych w urzędzie.
- W każdy wtorek od 14.00 do 15.00 w sali obsługi klientów obowiązuje tzw. „cicha godzina”. W tym czasie zmniejszone zostaje natężenie światła oraz dźwięków. Światła są wygaszone lub przyciemnione, a telefony i komunikaty głosowe wyciszone. Rozmowy zarówno przez pracowników, jak i klientów są prowadzone w sposób cichy i niezakłócający spokoju. Ograniczenie bodźców wzrokowych i słuchowych to ukłon dla osób w spektrum autyzmu.
- W Centrali i w każdym oddziale wojewódzkim NFZ powołano koordynatorów dostępności, którzy dbają o zapewnienie dostępności w NFZ o dostosowanie placówek NFZ do potrzeb pracowników i pacjentów lokalnie.
- Aktualizowano na bieżąco informacje o dostępności architektonicznej i informacyjno-komunikacyjnej sal obsługi klientów we wszystkich oddziałach wojewódzkich – zarówno na stronie głównej NFZ jak i na portalu Pacjent.gov.pl.
- Monitorowano wprowadzanie planów dostępności.
- Monitorowano strony internetowe i aplikacje pod względem dostosowania do standardów WCAG 2.1 (m.in. stworzono deklarację dostępności Przeglądarki Skierowań na Leczenie Uzdrowiskowe, zaktualizowano poradnik dla pacjentów stworzony w ramach współpracy Forum Organizacji Pacjentów - "Stwardnienie rozsiane – przewodnik dla pacjenta" w wersji dostępnej cyfrowo, stworzono dostępne cyfrowo 3 numery magazynu dla pacjentów „Ze Zdrowiem” oraz konsultowano pod względem dostępności cyfrowej broszurę „Pacjent unijny – niezbędny świadczeniodawcy”).

- NFZ brał udział w Dniu Osób z Niepełnosprawnością organizowanym przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych. W wydarzeniu trwającym miesiąc, na potrzeby którego stworzono ulotkę informacyjną na temat udogodnień w salach obsługi klientów, pracownicy NFZ obsługiwali uczestników wydarzenia i informowali o ofercie usług i świadczeń dostosowanej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.
- Prowadzono szkolenia na temat dostępności i związanego z nią prostego języka dla nowych pracowników NFZ.

Strona nfz.gov.pl jest dostosowana do standardu dostępności cyfrowej WCAG 2.1.

Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON)

W 2023 r. prowadzone były działania informacyjno-edukacyjne, w tym:

- 1) wydrukowano broszury i poradniki o prawie do dostępności, opracowywano materiały do publikacji o tym jak wnioskować o zapewnienie dostępności i składać skargę na jej brak,
- 2) wydrukowano plakaty dla organizacji pozarządowych o spotkaniach informacyjnych z zakresu prawa do dostępności i postępowania skargowego,
- 3) udzielono odpowiedzi na pytania dotyczące dostępności podmiotom spoza PFRON, które wpływały m.in. na skrzynkę dostepnosc@pfron.org.pl oraz informowano podmioty publiczne o braku dostępności na podstawie pism kierowanych do Funduszu bezpośrednio przez osoby fizyczne lub instytucje publiczne,
- 4) zapewniono ciągłość informacji dotyczących różnych obszarów dostępności na stronie <https://dostepnosc.pfron.org.pl/>;
- 5) przeprowadzono ok. 130 spotkań z organizacjami i podmiotami publicznymi działającymi na rzecz osób ze szczególnymi potrzebami, w tym:
 - a) działającymi na rzecz seniorów,
 - b) działającymi na rzecz osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności,
- 6) przedstawiciele PFRON uczestniczyli w wydarzeniach:
 - konferencjach regionalnych Zakładu Ubezpieczeń Społecznych pod tytułem: „Wdrażanie i monitorowanie dostępności w instytucjach publicznych dla osób ze szczególnymi potrzebami”,
 - konferencji na Wojskowej Akademii Technicznej dotyczącej Dostępności i mobilności,
 - konferencji dotyczącej projektu „Dostępna szkoła”,
 - II Opolskich Targach Dostępności,
 - pierwszej edycji Forum Dostępności,
 - konferencji współorganizowanej przez Katolicki Uniwersytet Lubelski pt. „Dostępność, podmiotowość, samodzielność”,
 - konferencji z okazji Światowego Dnia Wiedzy o Dostępności (Global Accessibility Awareness Day - GAAD);
- 7) zrealizowano podcast o dostępności na kanale Fundacji Chodzę i Biegam, gdzie mówiono o prawie do dostępności;
- 8) w dniu 11 września 2023 r. PFRON zorganizował konferencję pod tytułem „Realizacja ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami”;
- 9) organizowano webinaria z serii „PFRON wspiera dostępność”, od marca do grudnia odbyło się 10 webinarów na tematy związane z różnymi aspektami dostępności;
- 10) kontynuowano działania w ramach infolinii nt. dostępności;
- 11) zorganizowano szkolenia stacjonarne: „Ocena zapewniania dostępności przez podmioty publiczne w toku postępowania skargowego” oraz „Wyznaczanie sposobu zapewnienia dostępności przez podmiot publiczny”;
- 12) była prowadzona współpraca z Ministerstwem Funduszy i Polityki Regionalnej w zakresie konsultacji zapisów ustawy o zapewnianiu dostępności;
- 13) podpisano porozumienie o współpracy z Rzecznikiem Finansowym dotyczące w szczególności popularyzowaniu wiedzy dotyczącej zapewniania dostępności, wspierania projektów i programów edukacyjnych, podejmowania działań promujących zapewnianie dostępności, realizacji wspólnych projektów, w tym badawczych, wydawania wspólnych publikacji, organizowania spotkań, konferencji i innych wydarzeń, prowadzeniu badań lub ankiet, prowadzenia szkoleń i seminariów, wymiany doświadczeń, analiz i materiałów szkoleniowych.

Państwowa Inspekcja Pracy (PIP)

Na wszystkich stronach internetowych administrowanych przez Państwową Inspekcję Pracy, w tym na stronie Biuletynu Informacji Publicznej Państwowej Inspekcji Pracy, jest publikowana „Deklaracja dostępności”, określająca m.in. stan dostępności cyfrowej poszczególnych stron dla osób z niepełnosprawnościami. Na stronach PIP i na kanale YouTube Urzędu jest publikowany film w Polskim Języku Migowym (PJM), dotyczący kompetencji Państwowej Inspekcji Pracy. Ponadto na wszystkich stronach internetowych publikowana jest informacja o Państwowej Inspekcji Pracy w tekście łatwym do czytania i zrozumienia.

Urząd Komunikacji Elektronicznej (UKE)

Opracowywane w UKE dokumenty są zgodne z WCAG w zakresie mającym zastosowanie do dokumentów cyfrowych. W przypadku dokumentów dostarczonych z zewnątrz w postaci graficznych dokumentów PDF (skanów), zamieszczanych na stronach UKE, niedostępnych dla czytników ekranu do ich odczytania zostały udostępnione bezpłatne narzędzia RoboBraille i OCR do odczytu treści skanu. Klienci mogą również zwrócić się do UKE z prośbą o udostępnienie skanu w formacie umożliwiającym jego odczyt przez programy czytające.

Głównym kanałem informacyjno-komunikacyjnym urzędu jest strona UKE oraz media społecznościowe (YouTube, Facebook, Twitter), jak również infolinia oraz korespondencja pisemna.

W trosce o osoby ze szczególnymi potrzebami, w UKE opracowany został projekt „Prosto po polsku”. Celem projektu jest pisanie wszelkiego rodzaju artykułów, poradników, czy postów do mediów społecznościowych w prosty i zrozumiały dla konsumenta sposób. Wszystkie opracowane materiały są sprawdzane pod względem merytorycznym oraz przygotowywane w jak najłatwiejszej i najprzystępniejszej formie.

Opracowano zasady, wytyczne, wzory pism. W UKE od 2019 r. obowiązują wzory pism spełniające zasady dostępności, a od 2021 r. pracownicy tworzą komunikaty oraz pisma wg zasad prostej pisowni i wytycznych komunikacyjnych.

W 2023 r. przeszkolonych zostało 119 pracowników z Zasad prostego języka.

Dostępność w komunikacji to oprócz dostępnych cyfrowo dokumentów, dostępnych stron internetowych i aplikacji mobilnych, również komunikacja prostym i przystępnym językiem, tak, aby była zrozumiała dla jak największej grupy odbiorców, w tym dla osób ze szczególnymi potrzebami.

W ramach działań podejmowanych na rzecz zapewniania dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami dostosowujemy formę komunikacji do oczekiwań i potrzeb klientów, dlatego dbamy o to, żeby filmy miały napisy, publikujemy najważniejsze informacje z punktu widzenia odbiorcy w polskim języku migowym. Materiały edukacyjne są dostosowywane do potrzeb odbiorców, m.in. przetłumaczone na polski język migowy, a zajęcia są prowadzone przez Głuchego eksperta. Wszystkie opracowywane komunikaty, niezależnie od formy i miejsca publikacji:

- tworzone są łatwym i przystępnym językiem,
- posiadają właściwą strukturę,
- posiadają opisane grafiki (tekst alternatywny) oraz prawidłowo nazwane załączniki WORD, PDF, Excel (z uwzględnieniem polskich znaków i prawidłowo opisujące zawartość załącznika),
- uwzględniają warstwę tekstową w zamieszczanych dokumentach cyfrowych,
- posiadają napisy w przypadku multimedialnych,
- opracowywane są zgodnie ze standardem WCAG 2.1, na poziomie AA, zgodnie z Wymaganiami Web Content Accessibility Guidelines (WCAG 2.1, na poziomie A/AA) dla stron internetowych i aplikacji mobilnych w zakresie dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

W przypadku wniosku klienta wskazującego na brak lub trudności z odczytaniem opublikowanej lub adresowanej do klienta informacji – artykuł, komunikat lub inny dokument jest opracowywany w formie wskazanej przez wnioskodawcę, w tym w szczególności w postaci dostępnego dokumentu PDF, nagrania audio, w PJM, w alfabecie Braille'a lub w postaci tekstu łatwego do czytania z uwzględnieniem racjonalności kosztów zapewnienia tej komunikacji.

Od połowy marca 2020 r. UKE wprowadził także rozwiązania, które umożliwiają skorzystanie z naszych usług: wsparcia, wiedzy, informacji:

- a) Wniosek o interwencję czy pytanie można wysłać do UKE za pośrednictwem formularza zgłoszeniowego w formie filmu nagranego w polskim języku migowym Platforma Usług Elektronicznych - UKE
- b) Wniosek o zapewnienie dostępności można wysłać do UKE za pośrednictwem formularza zgłoszeniowego Wniosek konsumencki - Platforma Usług Elektronicznych - UKE

Pracownicy UKE wzięli udział w następujących szkoleniach:

1. Nowelizacja ustawy o dostępności cyfrowej - 3 osoby;
2. Szkolenie dla koordynatorów ds. dostępności - poziom zaawansowany – 2 osoby;
3. Szkolenie z zakresu zarządzania i koordynowania dostępności cyfrowej w projektach dla pracowników administracji publicznej – 12 osób;
4. Akademia Dostępności – 1 osoba;
5. Zjazd Koordynatorów Dostępności – 2 osoby;
6. Dostępność w zatrudnianiu oraz obsłudze klientów ze szczególnymi potrzebami – 1 osoba;
7. Konferencja Forum Dostępności – 3 osoby;
8. Posiedzenie Rady Dostępności – 1 osoba;
9. Badania nad Polskim Językiem Migowym i g/Głuchotą – 1 osoba;
10. Dostępna administracja publiczna – 1 osoba;
11. Obsługa klienta z niepełnosprawnościami – 1 osoba;
12. Obsługa klienta ze szczególnymi potrzebami – 48 osób. Pracownicy Wydziału Dostępności w 2023 r. przeprowadziły cykl warsztatów wśród pracowników Delegatur UKE, których celem było przybliżenie zagadnień, dotyczących obsługi osób ze szczególnymi potrzebami, w tym osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności – wzroku, słuchu, intelektualną, czy ruchową, ale także nabycie umiejętności komunikacji w kontakcie z klientem z niepełnosprawnością czy uwrażliwienie na indywidualne potrzeby i podejście, wynikające z rodzaju niepełnosprawności. Forma prowadzonych zajęć, podczas których oprócz teorii znaczna część czasu poświęcona była ćwiczeniom praktycznym, miała na celu przede wszystkim pomoc w ograniczeniu stresu w obsłudze klienta z niepełnosprawnością oraz nabraniu większej pewności siebie w kontakcie z osobami ze szczególnymi potrzebami;
13. Tworzenie i redagowanie dostępnych dokumentów cyfrowych – 140 osób. Ich celem było zwiększenie kompetencji w tworzeniu dokumentów cyfrowych dostępnych dla osób ze szczególnymi potrzebami, zarówno w pismach zewnętrznych, jak i wewnętrznych. Szkolenia połączone były z ćwiczeniami praktycznymi z redakcji dokumentów niedostępnych cyfrowo;
14. „Prosto po polsku - prosty język w komunikacji z klientem wewnętrznym i zewnętrznym”. Przeprowadzono łącznie 5 szkoleń dla ok. 119 os. Celem szkolenia było zwiększenie kompetencji w zakresie komunikowania się w sposób prosty i zrozumiały dla jak największej grupy odbiorców. Szkolenie połączone było z ćwiczeniami praktycznymi z redakcji tekstów na język prosty;
15. IX Kongres Osób z Niepełnosprawnościami – 1 osoba;
16. Zapewnienie dostępnych multimediów – 4 osoby;
17. AI, VR, AR, WEB3 czy może jeszcze jakaś inna nowa technologia może zwiększyć dostępność cyfrową? – 2 osoby.

W 2023 r. trwały prace nad kolejną aktualizacją Polityki dostępności, pod kątem m.in. objęcia podstawowymi szkoleniami z zakresu dostępności w szczególności nowo zatrudnionych pracowników UKE, a także systematycznie wszystkich pracowników UKE. Jako obowiązkowe dla wszystkich pracowników są wskazane następujące szkolenia:

- a. Tworzenie dostępnych dokumentów cyfrowych,
- b. Prosty język w komunikacji z klientem wewnętrznym i zewnętrznym
- c. Obsługa klienta z niepełnosprawnością

Urząd Ochrony Danych Osobowych (UODO)

Wszystkie filmy zamieszczone na stronie internetowej UODO zawierają transkrypcję. Urząd umożliwia osobom doświadczającym trwale lub okresowo trudności w komunikowaniu się, kontakt za pomocą poczty elektronicznej, sms, mms – na stronie podane są dane kontaktowe Koordynatora ds. dostępności, który w razie potrzeby może

koordynować uruchomienie innych kanałów komunikacji, takich jak komunikator internetowy lub platforma do spotkań online.

Urząd Transportu Kolejowego (UTK)

Strony internetowe UTK zapewniają dostępność zgodnie z wymaganiami WCAG 2.1 na poziomie AA. Każdorazowo w postępowaniach na usługi wykonania stron i aplikacji internetowych wymagano, aby interfejs zastosowany w systemach był przystosowany dla osób z niepełnosprawnością, zgodnie z WCAG 2.1 na poziomie AA.

W 2023 r. publikacje z działu aktualności i materiały z działu dla pasażerów zostały przetłumaczone na Polski Język Migowy i nagrane w formie video. Filmy są linkowane do tekstów, od których pochodzą. Łącznie opublikowano 15 filmów w PJM.

Na stronie internetowej UTK zamieszczone są filmy w Polskim Języku Migowym zawierające instrukcje dotyczące kontaktu z UTK w sprawie składania skarg i reklamacji.

Wszelkie informacje o usłudze pozwalającej na komunikowanie się oraz o sposobach realizacji ww. ustawy zostały umieszczone na stronie internetowej Urzędu oraz w Biuletynie Informacji Publicznej UTK.

Od marca 2021 r. na stronach UTK, BIP UTK oraz Rzecznika Praw Pasażera Kolei działa usługa wirtualnego tłumacza Polskiego Języka Migowego obsługiwana przez oddział mazowiecki Polskiego Związku Głuchych. Według danych z PZG w 2023 r. łączny czas połączeń wyniósł blisko 10 godzin.

Z tego sposobu porozumiewania się korzystali również głusi pracownicy UTK, którzy za pomocą wirtualnego tłumacza mogli skuteczniej i sprawniej komunikować się ze słyszącymi współpracownikami.

Na podstawie art. 14 ust. 1 ustawy o zapewnianiu dostępności w UTK funkcjonuje Koordynator ds. dostępności.

Koordynator ds. dostępności w ramach bieżących działań zajmuje się m.in.:

- wsparciem osób ze szczególnymi potrzebami w dostępie do usług świadczonych przez UTK,
- monitorowaniem działalności UTK w zakresie zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami,
- edukacją pracowników w zakresie dostępności,
- wsparciem pracowników UTK w bieżących działaniach w obszarze zapewnienia dostępności.

W 2023 r. Koordynator ds. dostępności w UTK kontynuował szkolenia wewnętrzne dla pracowników Urzędu. W 2023 r. przeprowadzono dwa takie szkolenia dla nowozatrudnionych pracowników, a od początku (tj. od 2021 r.) łącznie 19 szkoleń, w których wzięło udział ponad 270 pracowników UTK. Podczas szkoleń omówiono zagadnienia niepełnosprawności i dostępności oraz objaśniono, jakie wymagania w zakresie dostępności stawia prawo przed pracownikami administracji publicznej. Koordynator ds. dostępności przedstawił również podstawowe zasady komunikacji z osobami z niepełnosprawnościami oraz zaprezentował podstawowe zasady zapewnienia dostępności usług świadczonych przez Urząd.

Służba Więzienna (SW)

Od 2021 r. na mocy zarządzenia nr 37/21 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 18 maja 2021 r. na podstawie ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz.U. z 2020 r., poz. 1062) w Centralnym Zarządzie Służby Więziennej działa zespół do spraw zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Zarządzeniem nr 9/23 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 31 stycznia 2023 r. powołany został zespół interdyscyplinarny do spraw dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami w jednostkach organizacyjnych Służby Więziennej, który tworzą koordynatorzy ds. dostępności ze wszystkich okręgowych inspektoratów Służby Więziennej i koordynator ds. dostępności w Centralnym Zarządzie Służby Więziennej. Jednym z zadań zespołu jest podejmowanie działań dotyczących wypracowania i wdrożenia systemowych rozwiązań związanych z zapewnieniem dostępności w jednostkach organizacyjnych.

Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad (GDDKiA)

GDDKiA na stronie internetowej upowszechnia możliwość korzystania z czytnika ekranu www.nvda.pl; przełączenia na wersję kontrastową strony internetowej oraz zwiększanie wielkości czcionki, tworzy również opisy audiodeskrypcji do publikowanych zdjęć i filmów.

W 2023 r. opracowany został szablon strony www kontraktu, dla którego GDDKiA otrzymała potwierdzenie spełnienia wymagań dostępności zgodnych z WCAG 2.1 na poziomie AA. Szablon został już wdrożony na ok. 30 stronach kontraktów. W kolejnych latach GDDKiA planuje dalszy rozwój szablonu i uruchamianie go obligatoryjnie na każdym nowym kontrakcie drogowym.

Jednocześnie GDDKiA dokłada starań, aby materiały publikowane w serwisie GDDKiA były zgodne z wytycznymi w zakresie dostępności. Po przeniesieniu w lipcu 2021 r. głównego serwisu GDDKiA na Portal RP, GDDKiA dba o zapewnienie dostępności, w tym bieżące uzupełnianie tekstów alternatywnych publikowanych obrazów oraz dodawanie plików pdf posiadających możliwość odczytu odpowiednimi czytnikami. W związku z rozwojem drugiego z serwisów GDDKiA (drogi.gddkia.gov.pl), uruchomionego w 2021 r., planowane są ponowne testy dostępności tak, aby potwierdzić spełnienie wytycznych WCAG 2.1 na poziomie AA z przeprowadzonego w 2022 r. audytu.

Urząd Lotnictwa Cywilnego (ULC)

W 2023 r. poprawiono dostępność informacji na stronach internetowych Urzędu, treści zamieszczane na stronie internetowej urzędu spełniają wymogi dostępności cyfrowej.

W 2023 r.:

- w ramach projektu „Dostępność cyfrowa stron jednostek samorządu terytorialnego – zasoby, szkolenia, walidatory”, pracownicy ULC wzięli udział w szkoleniach e-learningowych z dostępności cyfrowej (15 pracowników ULC, którzy zrealizowali łącznie 65 modułów szkoleniowych),
- pracownicy Wydziału Komunikacji wzięli udział w szkoleniach z zakresu dostępności cyfrowej w ramach projektu Przyjazny urząd – szkolenia z zakresu dostępności cyfrowej (2 osoby),
- w intranecie Urzędu utworzono repozytorium wiedzy dla pracowników dotyczące dostępności cyfrowej,
- na stronie internetowej ULC została zamieszczona informacja o urzędzie w tekście łatwym do czytania i zrozumienia (ETR), skonsultowana z osobami z niepełnosprawnością intelektualną.

Główny Urząd Nadzoru Budowlanego (GUNB)

Każdy opis przedmiotu zamówienia na wykonanie dla GUNB, tj. zaprojektowanie, budowę i wdrożenie nowego systemu teleinformatycznego, zawierał wymóg zapewnienia zgodności systemu z obowiązującymi, na dzień odbioru przez Zamawiającego, przepisami prawnymi, w tym w szczególności z ustawą o dostępności cyfrowej. Każdy system musiał być zrealizowany z wykorzystaniem najlepszych praktyk i zasad w tym zakresie.

Na stronie internetowej GUNB funkcjonuje zakładka „Urząd Dostępny”, w której od 2019 r. publikowane są informacje niezbędne do osobistego oraz elektronicznego kontaktu osób niepełnosprawnych z GUNB.

Komenda Główna Policji (KGP)

W jednostkach Policji od 2020 r. realizowany jest projekt e-usługi - ogólnopolskie, innowacyjne rozwiązanie mające na celu poprawę bezpieczeństwa publicznego poprzez usprawnienie komunikacji i udostępnienie nowych e-usług dla obywateli i administracji publicznej, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb osób głuchych i słabosłyszących. Wspomniane e-usługi dotyczą między innymi możliwości komunikowania się w polskim języku migowym (PJM) i systemie językowo-migowym (SJM) z Policją przy wsparciu tłumaczy języka migowego online. Osoby posługujące się PJM/SJM mają możliwość dokonywania zgłoszeń w jednostce Policji, jak również za pośrednictwem połączenia internetowego. Usługa tłumacza języka migowego jest dostępna w dni robocze, od poniedziałku do piątku w godz. 8.00-20.00. Więcej informacji o wdrożonych usługach oraz procedurach komunikowania między Policją a osobami głuchymi i słabosłyszącymi za pośrednictwem tłumaczy języka migowego on-line można uzyskać na stronie projektu: <https://euslugi.policja.pl/>. W ramach projektu funkcjonują procedury obsługi zgłoszeń oraz filmy przeznaczone do prezentacji osobom głuchym lub słabosłyszącym w ramach komunikacji z tymi osobami.

Komenda Główna Straży Granicznej

Kontynuowano prace mające na celu dostosowanie administrowanych stron internetowych oraz intranetowych formacji do pełnej zgodności ze standardem WCAG, w tym w niektórych z nich przeprowadzono migrację systemu zarządzania treścią (CMS) do najnowszej wersji, która zawierała wiele usprawnień z myślą o użytkownikach z różnymi ograniczeniami. Ponadto dokonano zmian w wielkościach czcionek, odstępach oraz kontrastach, aby zwiększyć czytelność i komfort korzystania. Ww. działania koncentrowały się nie tylko na aspektach technicznych, lecz także na estetyce i łatwości użytkowania. Jednocześnie rozpoczęty został proces dostosowawczy mający na celu całkowitą zmianę szablonu stron, aby maksymalizować postrzegalność, funkcjonalność, zrozumiałość i kompatybilność. Efektem tych działań jest uzyskanie pełnej zgodności ze standardem WCAG 2.1 dla zaplecza administracyjnego, co znacząco poprawia środowisko pracy redaktorów merytorycznych.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych (ZUS)

W terenowych jednostkach organizacyjnych ZUS działa 43 regionalnych koordynatorów ds. dostępności odpowiadających za wsparcie osób ze szczególnymi potrzebami w dostępie do usług świadczonych przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych oraz monitorowanie zapewnienia przez Zakład dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Koordynatorzy ds. dostępności współpracują z organizacjami pozarządowymi, społecznymi radami ds. osób niepełnosprawnych oraz innymi podmiotami działającymi statutowo na rzecz osób z niepełnosprawnością.

ZUS w Biuletynie Informacji Publicznej oraz zakładce kontakt systematycznie upowszechnia informacje o usługach pozwalających na komunikowanie się z osobami doświadczającymi trwale lub okresowo trudności w komunikowaniu się na stronie internetowej ZUS. Aby ułatwić dotarcie do tych informacji, Zakład zamieszcza na głównej stronie ZUS ikonę symbolizującą niepełnosprawność słuchu (białe przekreślone ucho na ciemnoniebieskim tle), po wybraniu, której wyświetlają się wszystkie informacje przeznaczone dla osób z niepełnosprawnością słuchu; informacje są przygotowane w formie tekstu specjalnie dostosowanego dla osób niesłyszących, a także filmu z udziałem tłumacza języka migowego. Na stronie internetowej ZUS zamieszczono także wykaz placówek ZUS, w których pracownicy przeszli szkolenie z języka migowego i pomagają podczas

obsługi w SOK, natomiast na BIP znajdują się również informacje o usłudze wideotłumaczenia w PJM w oddziałach ZUS.

Warto podkreślić, że zgodnie z raportem z badania użyteczności i dostępności stron instytucji publicznych opublikowanym przez Fundację Widzialni, strona internetowa ZUS zajęła bardzo dobre piąte miejsce na 50 przebadanych stron instytucji publicznych. W raporcie doceniono przejrzystość strony www.zus.pl, w tym bardzo dobrej wersji mobilnej, a także uproszczenie sposobu komunikacji z użytkownikami, w tym proste teksty i ciekawe menu strony, które pozwala szybko dotrzeć do głęboko zagnieżdżonych stron.

Obecnie największy nacisk ZUS kładzie na elektroniczną formę kontaktu klientów, w tym klientów ze szczególnymi potrzebami tak, aby większość swoich spraw mogli załatwić bez konieczności przychodzenia do placówek ZUS. Dlatego cały czas rozwijamy portal PUE ZUS, który umożliwia klientom dostęp do ich danych w ZUS, złożenie wniosków, uzyskanie potwierdzenia o danych zgromadzonych w ZUS, skorzystanie z kalkulatora emerytalnego, sprawdzenie statusu złożonych wniosków świadczenia dla rodzin. Obecnie trwają prace nad zmianą portalu tzw. rebranding portalu i dostosowaniem go w pełni do zasad WCAG 2.1.

Transport kolejowy

Działania Ministerstwa Infrastruktury

Ministerstwo Infrastruktury podejmuje współpracę ze spółkami takimi jak PKP Intercity SA, PKP PLK SA, PKP S.A. oraz PKP Informatyka Sp. z o.o. w celu zapewnienia odpowiedniej obsługi osób z niepełnosprawnością, dostępu do usług czy działania systemów informacji pasażerskiej i systemów sprzedaży, aby w jak największym stopniu spełniały potrzeby osób z niepełnosprawnością. Resort, jako organizator przewozów międzywojewódzkich i międzynarodowych w ramach publicznego transportu zbiorowego na bieżąco interweniuje w przypadku otrzymania sygnałów (skarg, wniosków) dotyczących osób z niepełnosprawnością oraz podejmuje stosowne kroki, w tym postępowania wyjaśniające i kontrole. W przypadku nieprawidłowości nakładane są kary pieniężne na operatora przewozów, Spółkę PKP Intercity Sp. z o.o. na podstawie zawartej z Ministerstwem umowy o realizację przewozów w ramach publicznego transportu zbiorowego.

W 2023 r. Ministerstwo Infrastruktury podejmowało działania w ramach prac nad umową na realizację przewozów w ramach publicznego transportu zbiorowego w międzywojewódzkich i międzynarodowych przewozach pasażerskich w transporcie kolejowym oraz w zakresie prac nad ofertą przewozową pociągów dalekobieżnych w ramach wymienionej umowy - w sposób umożliwiający spełnienie potrzeb osób z niepełnosprawnością. Ministerstwo podejmuje też rozmowy ze spółką PKP Intercity w zakresie posiadanego taboru oraz jego modernizacji, czy zakupu nowego, aby w jak najszerszym zakresie był on przystosowany do obsługi osób z niepełnosprawnością oraz o ograniczonej możliwości poruszania się i spełniał ich potrzeby

Działania Urzędu Transportu Kolejowego

Prezes UTK sprawuje stały nadzór nad działalnością podmiotów świadczących usługi na rynku pasażerskich przewozów kolejowych m.in. w zakresie zapewnienia niedyskryminującego dostępu do usług kolejowych osobom z niepełnosprawnością i o ograniczonej sprawności ruchowej.

W związku z wejściem w życie nowego aktu prawa europejskiego – rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/782 dotyczącego praw i obowiązków pasażerów w ruchu kolejowym (Dz. Urz. UE L 172 z 17.05.2021, str. 1, zwanego dalej: „rozporządzeniem (UE) nr 2021/782”) od 7 czerwca 2023 r. zmianie uległy między innymi zasady zgłaszania asysty w podróży przez osoby z niepełnosprawnością. Od tego dnia, do 24 godzin z 48 godzin przed wyjazdem, skrócony został czas wymagany do zgłoszenia potrzeby uzyskania pomocy/asysty w podróży przez osoby z niepełnosprawnością lub o ograniczonej sprawności ruchowej. Urząd w 2023 r. przeprowadził wiele działań weryfikacyjnych obejmujących swoim zakresem sprawdzenie poprawności informowania pasażerów z niepełnosprawnościami przez podmioty kolejowe o przysługującej im możliwości wsparcia w podróży. Czynności sprawdzające polegały na weryfikacji informacji na stronach internetowych przewoźników kolejowych i zarządców infrastruktury oraz materiałów informacyjnych dostępnych na dworcach, peronach oraz w pociągach. W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości, Prezes UTK występował do podmiotów kolejowych o aktualizację informacji.

Istotną zmianą w zakresie prawnych wymagań dotyczących dostępności transportu kolejowego dla osób z niepełnosprawnością było także wprowadzenie obowiązku szkoleń pracowników przedsiębiorstw kolejowych w zakresie obsługi oraz komunikacji z osobami z niepełnosprawnością. Zgodnie z przepisami rozporządzenia (UE) nr 2021/782 podmioty kolejowe od dnia rozpoczęcia obowiązywania wskazanego aktu prawnego są zobowiązane do szkolenia pracowników w tym zakresie.

Działania Urzędu w 2023 r. dotyczyły przede wszystkim zgłoszeń pasażerskich oraz informacji medialnych odnoszących się do nieprawidłowej realizacji pomocy osobom z niepełnosprawnością przez podmioty kolejowe. Prezes UTK występował do zarządców infrastruktury oraz przewoźników kolejowych w związku z brakiem zapewnienia asysty osobom o szczególnych potrzebach pomimo dokonania uprzedniego zgłoszenia. Zaangażowanie UTK w tym zakresie nie tylko prowadziło do wyjaśnienia sygnalizowanych spraw, ale także skłaniało podmioty kolejowe do pozytywnych zmian w procesie planowania i realizacji usługi asysty.

W 2023 r. do Urzędu wpłynęło wiele zgłoszeń pasażerskich dotyczących nieprawidłowego zachowania pracowników drużyn konduktorskich, kas biletowych i firm zewnętrznych prowadzących kontrole dokumentów przewozu. Część zgłoszeń dotyczyła niewłaściwej obsługi osób z niepełnosprawnością oraz dzieci. W związku z opisanymi przez pasażerów sytuacjami, Prezes UTK występował do podmiotów kolejowych o przeprowadzenie postępowań wyjaśniających wobec pracowników oraz zwracał uwagę na konieczność empatycznego podejścia do podróżnych.

W 2023 r. Urząd kontynuował zadanie udzielania informacji podróżnym z niepełnosprawnością i ich opiekunom z zakresu obowiązujących ulg ustawowych w transporcie kolejowym oraz przysługujących im uprawnień w podróży pociągami. Zapytania pasażerskie były kierowane do UTK zarówno w korespondencji tradycyjnej, elektronicznej, jak również za pośrednictwem infolinii pasażerskiej.

UTK występował także do zarządców infrastruktury w sprawie przystosowania dworców i stacji kolejowych do potrzeb wszystkich użytkowników. Wystąpienia Prezesa UTK dotyczyły m.in. stacji kolejowych Kielce Główne i Poznań Główny. Prezes UTK interweniował m.in. w sprawie oznakowania dróg dojścia do poszczególnych peronów remontowanej stacji Warszawa Zachodnia. W związku z wybuchem konfliktu zbrojnego w Ukrainie pracownicy UTK nie tylko udzielali bezpośredniej pomocy w przemieszczaniu się pasażerów po terenie ww. stacji, ale także regularnie odnotowywali i reagowali na nieprawidłowości w działaniu Systemu Dynamicznej Informacji Pasażerskiej (SDIP). Zastrzeżenia dotyczące nieprawidłowości w tym zakresie – zarówno na stacji Warszawa Zachodnia, jak i w innych lokalizacjach – były niezwłocznie przekazywane do spółki PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. (PKP PLK), w celu rozwiązania problemu.

Dodatkowo, Prezes UTK reagował na sygnały pasażerów na temat awarii urządzeń wspomagających podróż osób o ograniczonej sprawności ruchowej. Przykładem takich działań są wystąpienia interwencyjne w sprawie niedziałających wind na stacjach i przystankach osobowych: Nowy Dwór Mazowiecki, Warszawa Śródmieście, Oborniki Śląskie, Myszków, Warszawa Centralna i Tarnów.

Zastosowane w poszczególnych lokalizacjach rozwiązania zestawiono z wymogami rozporządzenia Komisji (UE) nr 1300/2014 z dnia 18 listopada 2014 r. w sprawie technicznych specyfikacji interoperacyjności odnoszących się do dostępności systemu kolei Unii dla osób niepełnosprawnych i osób o ograniczonej możliwości poruszania się (Dz. Urz. UE L 356 z 12 grudnia 2014 r., str. 110, z późn. zm.). W wystąpieniu do PKP PLK Prezes UTK zwrócił uwagę na odnotowane nieprawidłowości w realizacji tych inwestycji.

W 2023 r. UTK zarejestrował 1 811 zapytań, skarg i wniosków pasażerskich. Jest to wartość tylko około 3% niższa w stosunku do roku ubiegłego, w którym zanotowano rekordową liczbę zgłoszeń. Na podstawie liczby wpływów korespondencji pasażerskiej należy uznać, że utrzymuje się wzrost zainteresowania transportem kolejowym. Ponad 2 % zgłoszeń w 2023 r. dotyczyło zagadnień związanych z podróżami osób o ograniczonej sprawności ruchowej, na które UTK każdorazowo udzielał kompleksowej odpowiedzi.

W 2023 r. Prezes UTK opiniował również projekty umów o świadczenie usług publicznych w zakresie pasażerskich przewozów kolejowych. Łącznie przeanalizowano 26 opinii do projektów umów o świadczenie usług publicznych (PSC, z ang. *Public Service Contracts*) oraz ich aneksów. Podczas opiniowania tych dokumentów zwracano uwagę m.in. na kwestię zapewnienia minimum 10% uprzywilejowanych miejsc siedzących w pojazdach, przeznaczonych dla przewozu dla osób z niepełnosprawnościami oraz o ograniczonej możliwości poruszania się.

Prezes UTK w zakresie nadzoru nad przestrzeganiem praw pasażerów w transporcie kolejowym podejmuje szereg działań nadzorczych i kontrolnych ze szczególnym uwzględnieniem obsługi osób z niepełnosprawnościami oraz osób o ograniczonej sprawności ruchowej.

W 2023 r. przeprowadzono łącznie 208 kontroli w obszarze praw pasażerów, w tym osób z niepełnosprawnościami. Zakres tematyczny przeprowadzonych działań obejmował następujące obszary tematyczne: funkcjonowanie systemu dynamicznej informacji pasażerskiej (8 działań), proces informacji pasażerów (2 działania), przygotowanie i realizacja procesu przewozowego, w tym przygotowanie pociągów do jazdy (167 działań), stan techniczny i proces utrzymania pojazdów kolejowych (22 działania), stopień przygotowania przewoźników kolejowych do pracy w warunkach zimowych (8 działań), zmiana rozkładu jazdy (1 działanie).

W 2023 r. przeprowadzono także 17 kontroli dworców kolejowych oraz stacji kolejowych (w Kłaju, Nowym Drezdenku, Chociwlu, Gorzowie Wielkopolskim, Węglińcu, Bydgoszczy, Wałbrzychu Szczawienku, Gnieźnie, Nikielkowie, Piasecznie, Cieszynie, Ustce, Kraśniku, Dąbrowie Górniczej, Czeremsze, Wolsztynie oraz w Jasionce Lotnisko), którymi administrują jednostki samorządu terytorialnego lub zarządcy infrastruktury kolejowej. W trakcie kontroli weryfikowano dostosowanie wskazanych obiektów do obsługi osób z niepełnosprawnościami, w szczególności kas biletowych oraz toalet, a także dostępność informacji o warunkach udzielania pomocy osobom poruszającym się na wózku oraz dostosowanie infrastruktury technicznej budynków.

Od 15 czerwca do 15 września 2023 r. Prezes UTK przeprowadził *Badanie satysfakcji pasażerów kolei 2023*. Ankieta, poza pytaniami o komfort podróży, jakość obsługi oraz bezpieczeństwo w trakcie podróży kolejowych, zawierała także pytania z zakresu udogodnień dla osób z niepełnosprawnościami oraz o ograniczonej sprawności ruchowej. Wyniki badania posłużą jako źródło informacji o zagadnieniach wymagających poprawy w opinii pasażerów podczas opiniowania planów transportowych oraz umów o świadczenie usług publicznych, a raport z badania zostanie opublikowany na stronie internetowej UTK i przekazany przewoźnikom oraz zarządcom infrastruktury.

W 2023 r. podjęto z inicjatywy Prezesa UTK działania mające na celu wzbudzenie zainteresowania organizatorów publicznego transportu zbiorowego, przewoźników, zarządców dworców oraz producentów taboru kolejowego akcją „Przewijamy Polskę” prowadzoną w koalicji pięciu organizacji pozarządowych: Fundacji Integracja, Stowarzyszenia na Rzecz Dzieci i Dorosłych z Mózgowym Porażeniem Dziecięcym „Żurawinka”, Fundacji Mali Siłacze, Fundacji NieOdkładalni oraz Lubelskiego Forum Organizacji Osób Niepełnosprawnych – Sejmiku Województwa. Celem tej inicjatywy jest stworzenie jak największej liczby miejsc, w których osoby z niepełnosprawnościami wraz ze swoimi opiekunami będą mogły dokonywać czynności higienicznych w godnych i bezpiecznych warunkach (tzw. „komfortek”). Jest ona inspirowana rozwiązaniami stosowanymi już w innych krajach.

W zakresie zapewnienia dostępności przejazdów dla osób z niepełnosprawnościami na trasie Lubliniec – Jarosław, na wniosek jednego z pasażerów o pomoc, Prezes UTK wystąpił do przewoźnika „PKP Intercity” S.A. w celu zapewnienia składu dostosowanego dla potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchową na wskazanej trasie. W wyniku interwencji przewoźnik zapewnił doraźnie wagon dostosowany dla osób z niepełnosprawnością ruchową na potrzebę przejazdu pasażera oraz włączył na stałe taki wagon w skład pociągu IC *Mehoffer*.

W każdym szkoleniu lub spotkaniu, w którym uczestniczą pracownicy głusi lub głusi uczestnicy zewnętrzni, bierze również udział tłumacz Polskiego Języka Migowego (PJM) lub wykorzystywana jest możliwość transkrypcji spotkań zdalnych.

W 2023 r. zorganizowano następujące wydarzenia z tłumaczem PJM lub zdalną transkrypcją:

- wykłady dla pracowników w ramach Dnia Zdrowia w UTK;
- szkolenia obowiązkowe oraz szkolenia, w których pracownicy wyrażą chęć udziału (np. szkolenie z etyki i antykorupcji);
- spotkania z pracownikami – zarówno cykliczne, jak i doraźne;
- konferencje branżowe.

Propagowanie i przestrzeganie w urzędzie praw osób z niepełnosprawnościami jest stałą praktyką. Na stronie internetowej UTK umieszczane są informacje dotyczące wdrażania dobrych praktyk związanych z prawami osób z niepełnosprawnościami.

W 2023 r. powstało 15 filmów w PJM obrazujących sposoby rozwiązywania istotnych problemów, z którymi spotykają się pasażerowie kolei. Filmy zostały zamieszczone m.in. w mediach społecznościowych i na stronach internetowych UTK.

W 2023 r. Urząd opublikował Raport Społecznej odpowiedzialności za 2022 r. i po raz kolejny brał udział w konkursie Raporty społeczne organizowanym przez Forum Odpowiedzialnego Biznesu. Raport stanowi zbiór doświadczeń Urzędu z zakresu społecznej odpowiedzialności i zrównoważonego rozwoju. Działania społecznie odpowiedzialne podejmowane w 2023 r. także dotyczyły osób z niepełnosprawnością i skierowane były zarówno do pracowników Urzędu (m.in. wsparcie tłumacza PJM, napisy podczas wydarzeń kulturalnych organizowanych ze środków Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych), jak i w stosunku do pasażerów czy interesantów Urzędu.

Aktywność społeczna pracowników UTK w 2023 r. skupiła się przede wszystkim na działaniach związanych ze wsparciem osób potrzebujących: zorganizowano akcje pomocy rzeczowej na rzecz dzieci oraz rodzin, a także seniorów. UTK aktywnie współpracuje z Fundacją „Pomoc Transportowcom”, uczestnicząc w pracach rady Fundacji.

Tradycyjną już formą propagowania wśród pracowników Urzędu zdrowego trybu życia oraz aktywności fizycznej stał się organizowany co roku Dzień Zdrowia UTK. W 2023 r. to wydarzenie zostało zorganizowane stacjonarnie w Urzędzie, pracownicy z niepełnosprawnościami mogli skorzystać z transkrypcji online całego wydarzenia. W zeszłorocznej edycji pracownicy mogli uczestniczyć w wykładach dotyczących zdrowego odżywiania oraz aktywności fizycznej, mogli spotkać się z fizjoterapeutą, czy też skorzystać z indywidualnych konsultacji treningowych z analizą składu ciała. Podczas wydarzenia zaprezentowały się również grupy sportowe funkcjonujące w UTK, tj. grupa biegowa oraz grupa mobilna (rowerowa). Wspólnymi siłami stworzyliśmy również przepiśnik ze zdrowymi posiłkami oraz deserami, który został udostępniony w wewnętrznym Intranecie wszystkim pracownikom Urzędu.

Projekty i programy Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON)

Pilotażowy program „Aktywny Samorząd” Moduł I

Celem programu jest wyeliminowanie lub zmniejszenie barier ograniczających uczestnictwo beneficjentów pomocy w życiu społecznym, zawodowym i w dostępie do edukacji.

W 2023 r. w ramach Modułu I dotyczącego likwidacji barier utrudniających aktywizację społeczną i zawodową, realizowane były następujące formy wsparcia:

a) Obszar A – likwidacja bariery transportowej:

- Zadanie 1 – pomoc w zakupie i montażu oprzyrządowania do posiadanego samochodu, adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności (do 16. roku życia) lub osób ze znacznym albo umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu ruchu,
- Zadanie 2 – pomoc w uzyskaniu prawa jazdy, adresowana do osób ze znacznym albo umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu ruchu,
- Zadanie 3 – pomoc w uzyskaniu prawa jazdy, adresowana do osób ze znacznym albo umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu słuchu, w stopniu wymagającym korzystania z usług tłumacza języka migowego,
- Zadanie 4 – pomoc w zakupie i montażu oprzyrządowania do posiadanego samochodu, adresowana do osób ze znacznym albo umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu słuchu,

- b) Obszar B – likwidacja barier w dostępie do uczestniczenia w społeczeństwie informacyjnym:
- Zadanie 1 – pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania, adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności (do 16. roku życia) lub do osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu wzroku lub obu kończyn górnych,
 - Zadanie 2 – dofinansowanie szkoleń w zakresie obsługi nabytego w ramach programu sprzętu elektronicznego i oprogramowania,
 - Zadanie 3 – pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania, adresowana do osób z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu wzroku,
 - Zadanie 4 – pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania, adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności (do 16. roku życia) lub osób ze znacznym albo umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu słuchu i trudnościami w komunikowaniu się za pomocą mowy,
 - Zadanie 5 – pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego sprzętu elektronicznego, zakupionego w ramach programu, adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności (do 16. roku życia) lub osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności,
- c) Obszar C – likwidacja barier w poruszaniu się:
- Zadanie 1 – pomoc w zakupie wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności (do 16 roku życia) lub osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności i dysfunkcją uniemożliwiającą samodzielne poruszanie się za pomocą wózka inwalidzkiego o napędzie ręcznym,
 - Zadanie 2 – pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego skutera lub wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym, adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności (do 16. roku życia) lub osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności,
 - Zadanie 3 – pomoc w zakupie protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne, tj. protezy co najmniej na III poziomie jakości, adresowana do osób ze stopniem niepełnosprawności,
 - Zadanie 4 – pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanej protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne, (co najmniej na III poziomie jakości), adresowana do osób ze stopniem niepełnosprawności,
 - Zadanie 5 – pomoc w zakupie skutera inwalidzkiego o napędzie elektrycznym lub oprzyrządowania elektrycznego do wózka ręcznego, adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności (do 16. roku życia) lub osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu ruchu powodującą problemy w samodzielnym przemieszczaniu się i posiadających zgodę lekarza specjalisty na użytkowanie przedmiotu dofinansowania,
- d) Obszar D – pomoc w utrzymaniu aktywności zawodowej poprzez zapewnienie opieki dla osoby zależnej (dziecka przebywającego w żłobku lub przedszkolu albo pod inną tego typu opieką), adresowana do osób ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, którzy są przedstawicielem ustawowym lub opiekunem prawnym dziecka;

PFRON na realizację Modułu I przekazał samorządom powiatom środki finansowe w kwocie 152 203 027,33 zł. Z przekazanych środków finansowych wsparcie zostało udzielone na rzecz 14 583 osób niepełnosprawnych.

Program „Samodzielność – Aktywność – Mobilność!” Mieszkanie dla absolwenta

Celem programu jest wzrost niezależności beneficjentów oraz ułatwienie im aktywności zawodowej i społecznej poprzez zapewnienie samodzielnego mieszkania spełniającego indywidualne kryterium dostępności dla beneficjenta.

Wsparcie w ramach programu udzielane jest w formie dofinansowania na wynajęcie lokali mieszkalnych lub domów jednorodzinnych spełniających indywidualne kryterium dostępności dla beneficjenta, które obejmuje maksymalnie na okres 36 miesięcy.

Dofinansowanie jest udzielane maksymalnie na okres 36 miesięcy i ma charakter degresywny. Wysokość dofinansowania wynosi:

- od 1 do 12 miesiąca – 100% kosztów najmu, nie więcej jednak niż 100% miesięcznej wysokości maksymalnej kwoty dofinansowania dla danej lokalizacji wynajmowanego lokalu mieszkalnego lub domu jednorodzinnego,
- od 13 do 24 miesiąca – 70% kosztów najmu, nie więcej jednak niż 70% miesięcznej wysokości maksymalnej kwoty dofinansowania dla danej lokalizacji wynajmowanego lokalu mieszkalnego lub domu jednorodzinnego,
- od 25 do 36 miesiąca – 40% kosztów najmu, nie więcej jednak niż 40% miesięcznej wysokości maksymalnej kwoty dofinansowania dla danej lokalizacji wynajmowanego lokalu mieszkalnego lub domu jednorodzinnego.

Realizatorem programu jest samorząd powiatowy.

PFRON na realizację programu przekazał samorządom powiatom środki finansowe w kwocie 1 505 754,04 zł. Z przekazanych środków finansowych wsparcie zostało udzielone na rzecz 69 osób niepełnosprawnych.

Program „Samodzielność – Aktywność – Mobilność!” Dostępne mieszkanie

Celem programu jest wzrost niezależności beneficjentów oraz ułatwienie im aktywności zawodowej i społecznej poprzez zapewnienie mieszkania wolnego od barier architektonicznych, jako podstawy samodzielnego realizowania planów zawodowych i społecznych.

Dofinansowanie dotyczy dopłaty do zakupu mieszkania pozbawionego barier architektonicznych, znajdującego się w lokalizacji umożliwiającej samodzielne opuszczenie budynku, aż do poziomu zero przed budynkiem

Realizatorem programu jest samorząd powiatowy.

PFRON na realizację programu przekazał samorządom powiatom środki finansowe w kwocie 1 733 359,07 zł. Z przekazanych środków finansowych wsparcie zostało udzielone na rzecz 25 osób niepełnosprawnych.

Program „Samodzielność – Aktywność – Mobilność!” Wspomagane Społeczności Mieszkaniowe

Celem programu jest stworzenie infrastruktury Wspomaganych Społeczności Mieszkaniowych (WSM). WSM mają służyć zapewnieniu niezależności osobom z niepełnosprawnościami w zakresie stylu życia i codziennych czynności. WSM mają jednocześnie umożliwiać świadczenie całodobowych usług wspomagających dostosowanych do indywidualnych potrzeb mieszkańców WSM.

W 2022 r. prowadzony był I nabór wniosków o utworzenie wspomaganych społeczności mieszkaniowych z terminem składania wniosków od dnia 15 października 2022 r. Wnioski zostały złożone przez 55 wnioskodawców. Złożone wnioski były oceniane w I etapie do dnia 31 stycznia 2023 r.

Po zakończonej ocenie wniosków przesłanych w I etapie naboru, 26 projektów odrzucono ze względu na błędy formalne oraz merytoryczne w dokumentach aplikacyjnych. Do II etapu zakwalifikowano projekty 29 organizacji, spośród których reprezentanci 6, złożyli rezygnacje z możliwości ubiegania się o pozyskanie środków na przygotowanie infrastruktury WSM.

Pozostali Wnioskodawcy do dnia 30 czerwca 2023 r. zobowiązani byli do dostarczenia projektów architektoniczno-budowlanych wraz z wymaganymi dokumentami.

Po analizie nadesłanych materiałów, Zespół Oceny Wniosków przedstawił Zarządowi PFRON listę 23 pozytywnie ocenionych projektów, która w dniu 3 października 2023 r. została zatwierdzona.

Do końca ubiegłego roku, w Oddziałach PFRON właściwych ze względu na lokalizację Wnioskodawcy, podpisano umowy na realizację wszystkich 23 projektów WSM.

Łączny kwota przyznanego dofinansowania wynosi 128 385 216,55 zł. Beneficjenci na realizację prac będą otrzymywać środki w transzach, zgodnie z harmonogramami zaakceptowanymi przez Zespół Oceny Wniosków.

W ramach programu budują się 23 Wspomagane Społeczności Mieszkaniowe, w których powstanie łącznie 259 mieszkań, pierwsze w 2024 r.

W 2023 r. PFRON wypłacił środki w wysokości: 11 000 000,00 zł.

Program wyrównywania różnic między regionami III obszary A, B i D

W 2023 r. przedmiotowego prawa dotyczy następujące obszary wsparcia:

- obszar A – zapewnienie dostępności w wielorodzinnych budynkach mieszkalnych,
- Obszar B - likwidacja barier w urzędach, placówkach edukacyjnych lub środowiskowych domach samopomocy w zakresie umożliwienia osobom niepełnosprawnym poruszania się i komunikowania,
- obszar D - likwidacja barier transportowych.

W ramach wskazanych obszarów wsparcia celem jest:

- przystosowanie części wspólnych wielorodzinnych budynków mieszkalnych zarządzanych przez gminy, товариства будownictва сполечного, wspólnoty mieszkaniowe i spółdzielnie mieszkaniowe zapewniające dostępność do lokali mieszkalnych osób niepełnosprawnych zamieszkujących te budynki,
- zwiększenie dostępności dla osób niepełnosprawnych urzędów, placówek edukacyjnych oraz środowiskowych domów samopomocy,
- zmniejszenie barier transportowych, które napotykają osoby niepełnosprawne.

W obszarze A PFRON wypłacił 2 488 523,19 zł w celu zapewnienia dostępności w 26 budynkach wielorodzinnych do 87 lokali mieszkaniowych. Wsparciem w tym obszarze zostało objętych 97 osób niepełnosprawnych.

W obszarze B programu PFRON wypłacił kwotę 11 693 878,38 zł, na likwidację barier w 5 środowiskowych domach samopomocy, 71 urzędach i 111 placówkach edukacyjnych. Wsparciem w tym obszarze zostało objętych 3 610 osób niepełnosprawnych.

W obszarze D programu PFRON wypłacił kwotę 65 318 611,77 zł na dofinansowanie zakupu 304 mikrobusów i 76 autobusów. Udzielone wsparcie dotyczy 86 gmin, które dowożą osoby z niepełnosprawnościami do znajdujących się poza ich terenem placówek, 220 placówek rehabilitacyjnych prowadzonych przez organizacje pozarządowe oraz 73 warsztatów terapii zajęciowej. Wsparciem w tym obszarze zostało objętych 17 111 osób niepełnosprawnych.

Program „Centra informacyjno - doradcze dla osób z niepełnosprawnością”

Program realizowany jest w podziale na trzy moduły.

Moduł I zakłada działanie sieci centrów informacji i usług doradczych w oparciu o struktury Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, świadczących kompleksowe usługi informacyjne i doradcze dla osób z niepełnosprawnościami oraz ich otoczenia, a także usługi eksperckie mające na celu optymalne zaopatrzenie osób z niepełnosprawnościami w szeroko pojmowane technologie asystujące.

Moduł II programu to funkcjonowanie 19 Ośrodków Wsparcia i Testów (tzw. OWT), w których osoby z niepełnosprawnością mogą przetestować oraz wypożyczyć bezpłatnie 17 wysoko specjalistyczne technologie asystujące, które obejmują sprzęt, urządzenia i oprogramowania służące zwiększaniu lub poprawianiu możliwości samodzielnego funkcjonowania.

W ramach modułu II organizowana jest również sieć współpracy pomiędzy realizatorami zadań finansowanych ze środków PFRON, ośrodkami akademickimi, jednostkami systemu oświaty lub innymi instytucjami, czy jednostkami praktycznie zaangażowanymi w ułatwianie osobom z niepełnosprawnościami pełnego i skutecznego udziału w życiu społecznym.

Moduł III to szkolenia i warsztaty dla osób z niepełnosprawnościami w zakresie poprawnego użytkowania dofinansowanych technologii asystujących oraz szkolenia i warsztaty dla ekspertów i doradców, a także kadr realizatorów zadań finansowanych ze środków PFRON, w tym placówek Ośrodków Wsparcia i Testów. Celem tego działania jest zapewnienie wysokiej jakości usług oferowanych w programie, zwiększenie dostępności do tych usług, wzrost liczby doradców i ekspertów, a także ich kompetencji.

W ramach realizacji programu od 1 września 2021 r. przy każdym z Oddziałów PFRON powstało Centrum informacyjno-doradcze (Moduł I), w którym osoba z niepełnosprawnością, czy też jej opiekun, a także pracodawca może uzyskać informacje m.in. w zakresie programów realizowanych przez PFRON, projektów realizowanych przez organizacje pozarządowe, obowiązujących systemach orzecznictwa, zaopatrzenia w sprzęt ortopedyczny, w sprzęt rehabilitacyjny oraz w środki pomocnicze, likwidacji barier funkcjonalnych, architektonicznych, technicznych oraz w komunikowaniu się i wiele innych. Ponadto osoby które uzyskały orzeczenie o niepełnosprawności lub stopniu niepełnosprawności po raz pierwszy, mogą uzyskać wsparcie w postaci usługi specjalisty ds. zarządzania rehabilitacją.

W ramach Modułu II od 2022 r. funkcjonuje i przyjmuje Beneficjentów 19 Ośrodków Wsparcia i Testów. Ponadto w maju 2023 r. prowadzony był dodatkowy nabór na realizację zadania uzupełniającego w związku z uruchomieniem nowego programu pn. Wypożyczalnia technologii wspomagających dla osób z niepełnosprawnością. Od września 2023 r. Centra informacyjno-doradcze dla osób z niepełnosprawnością oraz wszystkie Ośrodki Wsparcia i Testów udzielają konsultacji i wsparcia dla beneficjentów wypożyczalni technologii wspomagających. Do zadań Ośrodków Wsparcia i Testów należy m.in.: świadczenie porad osobom z niepełnosprawnościami w zakresie doboru technologii wspomagającej oferowanej przez wypożyczalnię, przeprowadzanie instruktaży w zakresie wybranej technologii wspomagającej oferowanej przez wypożyczalnię utworzoną w ramach programu pn. „Wypożyczalnia technologii wspomagających dla osób z niepełnosprawnością”.

W ramach Modułu III programu w 2023 r. zrealizowano szkolenia podnoszące kwalifikacje personelu OWIT-ów w związku z realizacją nowych zadań związanych z wypożyczalnią technologii wspomagających. W szkoleniach wzięło udział 50 osób. Pracownicy Ośrodków odbyli cykl szkoleń w formule on-line z zakresu omówienia i prezentacji funkcjonujących i dostępnych na rynku technologii asystujących dla osób z niepełnosprawnościami ruchowymi, z niepełnosprawnościami narządu słuchu, z niepełnosprawnościami narządu wzroku, z zaburzeniami w komunikowaniu się, w tym komunikacje alternatywne oraz dotyczących rozwoju kompetencji miękkich w zakresie komunikacji z osobą z niepełnosprawnością oraz współpracownikami.

W 2023 r. w centrach informacyjno-doradczych udzielono łącznie 26 018 porad. Z kolei w ramach budowania sieci współpracy zorganizowano łącznie 245 spotkań.

Z oferty Ośrodków Wsparcia i Testów skorzystało 2 214 osób z niepełnosprawnością, którym udzielono 6 986 porad z różnego zakresu. Należy podkreślić, że liczba porad dedykowana dla rodzin i opiekunów osób z niepełnosprawnością wynosi 2 277.

W ośrodkach przeprowadzono 3 724 szkoleń i instruktaży z zakresu technologii asystujących, po których wypożyczono 2 336 technologii.

PFRON wypłacił środki w wysokości: 17 280 990,23 zł.

Pilotażowy program „Dostępność ponad barierami”

Celem programu jest rozwój i zwiększenie dla osób z niepełnosprawnościami dostępności przestrzeni fizycznej, cyfrowej i informacyjno-komunikacyjnej, a także dostępności produktów i usług, w tym dotyczących turystyki, rekreacji i kultury.

Program jest realizowany poprzez finansowanie ze środków Funduszu grantów na wsparcie lokalnych inicjatyw, które służyć mają poprawie poziomu dostępności, w szczególności dostępności bazy i oferty turystyczno-rekreacyjnej oraz kulturalnej dla osób o specjalnych potrzebach związanych z niepełnosprawnościami.

W 2023 r. realizowane były 4 umowy, które otrzymały granty w ramach konkursu grantowego nr 1/2021 ogłoszonego w 2021 r. W 2023 r. wypłaty nastąpiły do 3 umów. W 2023 r. wypłacono środki finansowe w kwocie 2 206 933,91 zł.

Projekt pozakonkursowy zrealizowany w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego pn. „Usługi indywidualnego transportu door-to-door oraz poprawa dostępności architektonicznej wielorodzinnych budynków mieszkalnych”

Celem projektu było ułatwienie integracji społeczno-zawodowej osób z potrzebami wsparcia w zakresie mobilności poprzez zapewnienie przez jednostki samorządu terytorialnego (JST) usług indywidualnego transportu door-to-door oraz poprawę dostępności wielorodzinnych budynków mieszkalnych.

Projekt zrealizowano w okresie od 1 sierpnia 2019 r. do 31 grudnia 2023 r.

W okresie sprawozdawczym zrealizowano następujące działania:

- 1) Zakończono realizację audytów dostępności dostosowań architektonicznych w wielorodzinnych budynkach mieszkalnych oraz dostosowań samochodów do realizacji usługi indywidualnego transportu door-to-door u wybranych grantobiorców na terenie całego kraju. Łącznie w ramach projektu zrealizowano 20 audytów, z czego 3 w 2023 r.
- 2) Zakończono realizację wizyt monitoringowych, które miały na celu weryfikację zgodności zrealizowanych działań z założeniami konkursu grantowego dla JST oraz umożliwienie podjęcia przez grantobiorców ewentualnych działań korygujących. Łącznie w ramach projektu zrealizowano 23 wizyty, z czego 5 w 2023 r.
- 3) Sukcesywnie, aż do kwietnia 2023 r., samorządy kończyły realizację projektów. Zgodnie z zapisami wniosków grantowych, grantobiorcy kontynuowali świadczenie usługi indywidualnego transportu door-to-door przez okres co najmniej 12 miesięcy, już ze środków własnych. Grantobiorcy, którzy uzyskali finansowanie również na dostosowania architektoniczne w budynkach wielorodzinnych, zostali zobowiązani do zapewnienia ich trwałości przez okres 5 lat.
- 4) Do końca czerwca 2023 r. rozliczono wszystkie sprawozdania końcowe grantobiorców. Dzięki zrealizowanym projektom uruchomiono w 176 jednostkach samorządu terytorialnego usługi indywidualnego transportu door-to-door dla osób o ograniczonej mobilności oraz zrealizowano 171 usprawnień w wielorodzinnych budynkach mieszkalnych. Wskaźnik liczby osób korzystających z infrastruktury zwiększającej dostępność architektoniczną budynków osiągnięto na poziomie 872 osób.
- 5) W okresie maj-wrzesień 2023 r. przeprowadzono ewaluację projektu badającą efektywność wdrażanego systemu i wpływ interwencji na aktywizację społeczno-zawodową osób z potrzebą wsparcia w zakresie mobilności. Opracowano także rekomendacje dla systemu finansowania usług door-to-door ze środków publicznych. Wersja wstępna raportu końcowego z ewaluacji projektu została zaprezentowana na konferencji podsumowującej projekt w dniu 22 listopada 2023 r.

Na podstawie wniosków i rekomendacji podnoszonych przez uczestników konferencji, raport końcowy z ewaluacji projektu został zaktualizowany, a następnie upubliczniony na stronie projektu.

W 2023 r. PFRON wypłacił środki w wysokości: 5 360 502,70 zł.

Projekt pn. „Uniwersalna platforma do projektowania i realizacji programów wsparcia ON wraz ze zintegrowanym modułem analitycznym – System iPFRON+”

Projekt jest odpowiedzią na potrzebę zwiększenia dostępności cyfrowej pomocy oferowanej przez Fundusz, tj. zwiększenia dostępności e – usług i poprawy jakości życia osób niepełnosprawnych poprzez ułatwienie uzyskania wsparcia ze środków PFRON i zmniejszenia obszaru wykluczenia cyfrowego osób z niepełnosprawnościami w naszym kraju. Tworzony System iPFRON+ pozwoli na bardzo szybkie przejście procesu od zidentyfikowania potrzeb dla grupy ON, zaprojektowania nowego Programu Wsparcia, aż do podpisania umowy i rozliczenia środków, co przełoży się na zwiększenie efektywności udzielanej pomocy, lepsze jej dopasowanie do potrzeb i bezpośrednie dotarcie z pomocą do osób potrzebujących. Przedsięwzięcie obejmuje w szczególności: budowę uniwersalnej platformy elektronicznej iPFRON+ umożliwiającej składanie wniosków o wsparcie finansowe ze środków PFRON, wdrożenie funkcjonalności umożliwiających samodzielne projektowanie przez PFRON ulepszonych Programów Wsparcia w ramach wdrażanych e-usług, wdrożenie funkcjonalności pozwalających na inteligentne, oparte na wiedzy śledzenie wykorzystania środków Funduszu w ramach różnych form pomocy PFRON, wprowadzenie narzędzi ułatwiających komunikację w procesie dystrybucji pomocy ze środków Funduszu.

Realizację projektu zaplanowano na okres 46 miesięcy – od dnia 1 marca 2020 r. do dnia 31 grudnia 2023 r.

W 2023 r. prowadzono działania wynikające z harmonogramu realizacji projektu, takie jak:

- 1) przygotowanie i uruchomienie kompleksowej usługi Infolinii polegającej na obsłudze połączeń telefonicznych, wiadomości przesyłanych za pośrednictwem poczty elektronicznej oraz formularzy zgłoszeniowych, w tym zgłoszeń użytkowników systemu dotyczących zdarzeń, które wystąpiły podczas eksploatacji systemu oraz udzielaniu informacji na temat procesów obsługiwanych w systemie iPFRON+.

- 2) przeprowadzenie kampanii promującej system iPFRON+,
- 3) przeprowadzenie szkoleń dla użytkowników systemu, łącznie przeszkolono 2 105 osób.

W 2023 r. PFRON wydatkował środki w kwocie 8 917 194,14 zł.

Projekt zrealizowany w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Dostępny samorząd - granty

Celem projektu była poprawa dostępności do usług publicznych świadczonych przez jednostki samorządu terytorialnego dla osób ze szczególnymi potrzebami, w tym osób z niepełnosprawnościami, poprzez wsparcie ich w spełnieniu wymogów dostępności określonych w ustawie o zapewnianiu dostępności.

Projekt realizowany był w okresie od 1 lipca 2021 r. do 31 grudnia 2023 r.

W okresie sprawozdawczym zrealizowano następujące działania:

- 1) Zgodnie z warunkami umów zawartych w 2022 r., grantobiorcy kontynuowali realizację przedsięwzięć grantowych.
- 2) Na podstawie sprawozdań częściowych składanych kwartalnie przez grantobiorców, monitorowano ich postęp rzeczowy.
- 3) Zarząd PFRON w dniu 24 maja 2023 r. udzielił dodatkowo 28 małych grantów jednostkom samorządu terytorialnego na realizację przedsięwzięć grantowych na łączną kwotę 2 493 068,17 zł. Łącznie w projekcie granty otrzymało 861 jednostek samorządu terytorialnego na łączną kwotę 107 953 387,74 zł, w tym: w kategorii „małego grantu” 615 wniosków na łączną kwotę 54 106 659,09 zł, w kategorii „dużego grantu” 246 wniosków na łączną kwotę 53 846 728,65 zł.
- 4) W ramach projektu podpisano łącznie 860 umów o powierzenie grantu, w tym 102 umowy podpisano w 2023 r.
- 5) Dzięki udzielonym grantom, jednostki samorządu terytorialnego (JST) realizowały działania poprawiające dostępność poprzez:
 - zapewnienie wolnych od barier poziomych i pionowych przestrzeni komunikacyjnych budynków,
 - instalację urządzeń lub zastosowanie środków technicznych i rozwiązań architektonicznych w budynku, które umożliwiają dostęp do wszystkich pomieszczeń, z wyłączeniem pomieszczeń technicznych;
 - zapewnienie informacji na temat rozkładu pomieszczeń w budynku, co najmniej w sposób wizualny i dotykowy lub głosowy;
 - zapewnienie osobom ze szczególnymi potrzebami możliwości ewakuacji lub ich uratowania w inny sposób;
 - zapewnienie dostępności cyfrowej, poprzez spełnienie wymagań określonych w ustawie o dostępności cyfrowej;
 - obsługę osób korzystających z usług JST z wykorzystaniem środków wspierających komunikowanie się, o których mowa w art. 3 pkt 5 ustawy o języku migowym, lub przez wykorzystanie zdalnego dostępu online do usługi tłumacza przez strony internetowe i aplikacje;
 - instalację urządzeń lub innych środków technicznych do obsługi osób słabosłyszących, w szczególności pętli indukcyjnych, systemów FM lub urządzeń opartych o inne technologie, których celem jest wspomaganie słyszenia;
 - zapewnienie na stronie internetowej JST informacji o zakresie jej działalności – w postaci elektronicznego pliku zawierającego tekst odczytywalny maszynowo, nagrania treści w polskim języku migowym oraz informacji w tekście łatwym do czytania;
 - zapewnienie, na wniosek osoby ze szczególnymi potrzebami, komunikacji z JST w formie określonej w tym wniosku.
- 6) W ramach monitorowania prawidłowości realizacji przedsięwzięć przeprowadzono kontrole u 43 grantobiorców. W żadnym z kontrolowanych grantów nie stwierdzono nieprawidłowości, które skutkowałyby uznaniem wydatków za niemożliwe do sfinansowania z grantu.
- 7) W 2023 r. rozliczono 836 grantów na łączną kwotę 97 639 524,47 zł. W 2023 r. PFRON wypłacił środki w wysokości 26 392 523,30 zł.

Program „Samodzielność – Aktywność – Mobilność!” Mobilność osób z niepełnosprawnościami

Celem programu jest wzrost niezależności beneficjentów oraz ułatwienie im aktywności społecznej lub zawodowej poprzez zapewnienie dostępu do korzystania z samochodu osobowego.

W 2023 r. przeprowadzono dwa nabory wniosków: 1-31 marca i 1-31 sierpnia.

Dofinansowanie dotyczy części kosztów zakupu dostosowanego samochodu osobowego.

Wysokość dofinansowania ma charakter degresywny i uzależniona jest od ceny zakupu dostosowanego samochodu osobowego.

Progi cenowe zakupu dostosowanego samochodu osobowego są dofinansowywane kumulatywnie w następującej wysokości:

- 1) dla samochodów dostosowanych do ich prowadzenia przez osobę niepełnosprawną:
 - a) do kwoty 150 000,00 zł - 80%,
 - b) nadwyżka ponad kwotę 150 000,00 zł do kwoty 250 000,00 zł - 50%,
 - c) nadwyżka ponad kwotę 250 000,00 zł do kwoty 300 000,00 zł - 30%,
 - d) nadwyżka ponad kwotę 300 000,00 zł - 0%;
- 2) dla samochodów dostosowanych do podróży osoby z niepełnosprawnością jako pasażera:
 - a) do kwoty 130 000,00 zł - 85%,
 - b) nadwyżka ponad kwotę 130 000,00 zł do kwoty 200 000,00 zł - 50%,
 - c) nadwyżka ponad kwotę 200 000,00 zł do kwoty 230 000,00 zł - 30%,
 - d) nadwyżka ponad kwotę 230 000,00 zł - 0%.

PFRON w 2023 r. wypłacił środki w wysokości 113 505 916,32 zł na rzecz 844 osób niepełnosprawnych.

Wypożyczalnia technologii wspomagających dla osób z niepełnosprawnością

Celem programu jest zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami większej dostępności do sprzętu i wysoko zaawansowanych rozwiązań technologicznych, dzięki którym będą mogły zwiększyć swoje szanse na niezależne życie i pełny udział we wszystkich sferach życia, na równi z innymi osobami.

Realizatorami programu są PFRON oraz Rządowa Agencja Rezerw Strategicznych (RARS) odpowiedzialna za usługi logistyczne.

Fundusz realizuje w szczególności obsługę wnioskodawców poprzez CIDON-y oraz OWiT-y, które świadczą usługi doboru, doradztwa i instruktażu w zakresie oferowanych technologii wspomagających.

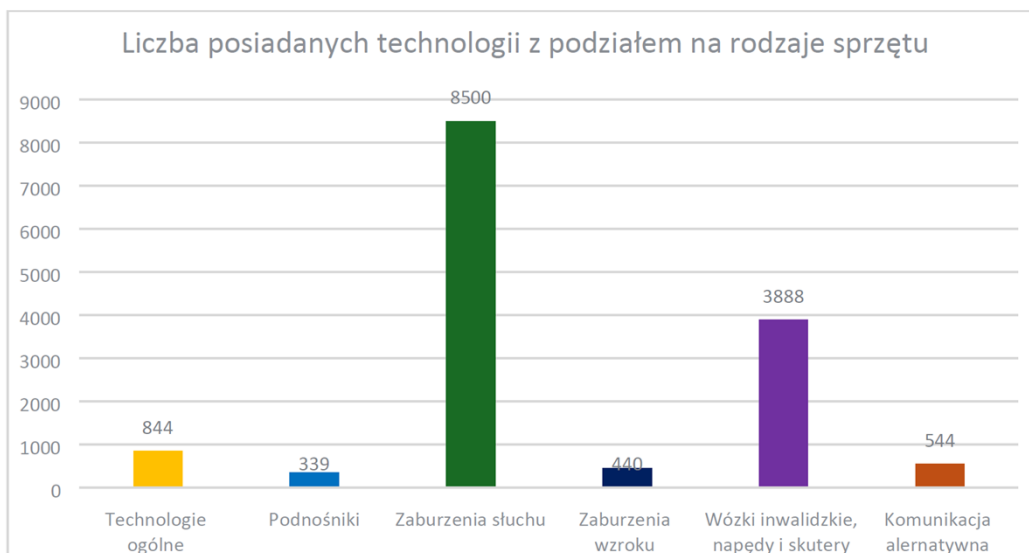
Do zadań RARS należą m.in.: zawieranie umów wypożyczenia technologii wspomagających z osobami z niepełnosprawnościami w imieniu Funduszu, zapewnienie usługi dostawy, serwisu, dostosowania i skonfigurowania oraz przeprowadzenia podstawowego instruktażu obsługi technologii wspomagających.

Od 4 września 2023 r. w ramach wypożyczalni istnieje możliwość wypożyczenia czterech rodzajów technologii wspomagających:

- a) technologie wspomagające dla osób z zaburzeniami wzroku, np. linijka Brailowska, powiększalniki przenośne;
- b) technologie wspomagające dla osób z zaburzeniami słuchu, np. urządzenia wspomagające słyszenie, systemy wspomagające słyszenie;
- c) technologie wspomagające ogólne, np. koncentratory tlenu, łóżka rehabilitacyjne;
- d) technologie wspomagające komunikację alternatywną, np. oprogramowanie wspierające komunikację alternatywną, zestawy (tablet i telefon) wspierające komunikację alternatywną.

Od 8 grudnia 2023 r. w wypożyczalni dostępne są również aparaty słuchowe.

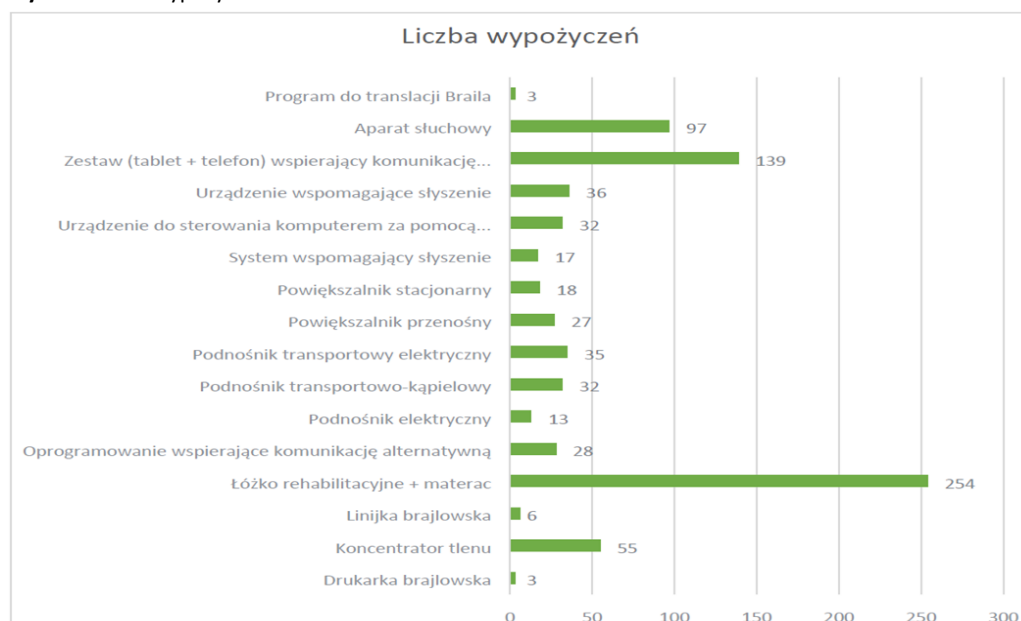
Wykres: posiadane technologie.

Źródło: opracowanie własne Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

W okresie od 4 września do 31 grudnia 2023 r. łącznie w systemie SOW zostało złożonych 795 wniosków.

Wykres: liczba wypożyczeń.

Źródło: opracowanie własne Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

PFRON w 2023 r. wypłacił środki w wysokości 579 152,69 zł na funkcjonowanie wypożyczalni.

Dostępna Przestrzeń Publiczna Moduły A, B, C

W ramach programu Dostępna Przestrzeń Publiczna realizowane były:

- Moduł A: likwidacja barier architektonicznych lub informacyjno-komunikacyjnych przez jednostki samorządu terytorialnego lub ich jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej;
- Moduł B: likwidacja barier architektonicznych lub informacyjno-komunikacyjnych przez kościoły lub inne związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne;
- Moduł C: utworzenie dostępnych lub poprawa dostępności placów zabaw przez jednostki samorządu terytorialnego lub ich jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej, kościoły lub inne związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne, a także organizacje pozarządowe.

Dofinansowanie zostało przyznane:

- w Module A - 516 wnioskodawcom na kwotę 100 909 963,68 zł,
- w Module B – 82 wnioskodawcom na kwotę 15 327 582,16 zł,
- w Module C – 120 wnioskodawcom na kwotę 44 112 663,14 zł.

Rada Nadzorcza PFRON w dniu 30 listopada 2023 r. zatwierdziła zmiany w programie. Rozszerzono m. in. krąg adresatów w module A oraz dodano moduł E dotyczący likwidacji barier architektonicznych lub informacyjno-komunikacyjnych w placówkach służących rehabilitacji społecznej lub zawodowej prowadzonych przez organizacje pozarządowe.

Ośrodek Wsparcia Architektury Dostępnej (OWDA)

Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych zakończył realizację projektu „Ośrodek Wsparcia Architektury Dostępnej – kompleksowe usługi z zakresu dostępności architektonicznej dla podmiotów publicznych”. Projekt realizowany był we współpracy z Fundacją Aktywnej Rehabilitacji (lider) i ARQiteka Biurem Projektowym Marta Kulik.

Celem projektu było wsparcie podmiotów publicznych w zakresie poprawy dostępności architektonicznej budynków i ich otoczenia. Wsparcie to miało charakter doradczy. Podmioty publiczne zgłaszające się do projektu uzyskiwały diagnozę obecnego stanu dostępności oraz rekomendację zmian i rozwiązań służących jej zapewnieniu.

łącznie ze wsparcia OWDA skorzystało 514 podmiotów publicznych i dotyczyło ono 563 obiektów.

Postępowanie skargowe na brak dostępności

Od 2021 r. Prezes Zarządu PFRON prowadzi postępowania ze skarg na brak dostępności. W 2023 r. (stan na 31 grudnia 2023 r.) wpłynęło 38 skarg, które skutkowały 16 wszczętymi postępowaniami.

W 2023 r. wydano 5 nakazów zapewnienia dostępności. W tym 3 dotyczyły dostępności architektonicznej 2 pozostałe informacyjno-komunikacyjnej.

Decyzje nakazujące zapewnienie dostępności architektonicznej dotyczyły dostosowania budynku szkoły dla osoby poruszającej się na wózku inwalidzkim, budowy podjazdu na stacji kolejowej oraz budowy pasa ostrzegawczego na przystanku tramwajowym.

Decyzje nakazujące zapewnienie dostępności informacyjno-komunikacyjnej dotyczyły zapewnienia usług tłumacza języka migowego w szpitalu oraz montażu sygnalizatorów akustycznych i wibracyjnych na przejściach dla pieszych wraz z wydłużeniem czasu wyświetlania światła zielonego na wybranych przejściach.

W 2023 r. potwierdzono wykonanie dwóch decyzji. Jedna dotyczyła dostępności architektonicznej, a druga informacyjno-komunikacyjnej.

Dostosowanie jednostek penitencjarnych

Służba Więzienna od szeregu lat realizuje zadania inwestycyjno-remontowe w celu dostosowania obiektów Służby Więziennej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Pomimo barier architektonicznych w jednostkach

penitencjarnych funkcjonują wyodrębnione cele dla osób niepełnosprawnych, w tym poruszających się na wózkach inwalidzkich.

Na dzień 28 lutego 2023 r. Służba Więzienna dysponowała:

- a) 104 celami mieszkalnymi dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich, w których można zakwaterować 312 osób, znajdującymi się w 63 jednostkach penitencjarnych;
- b) 13 celami mieszkalnymi dla niepełnosprawnych fizycznie, w których można zakwaterować 47 osób, znajdującymi się w 10 aresztach śledczych i zakładach karnych.

Każdorazowo w trakcie modernizacji podmiotów leczniczych funkcjonujących w jednostkach penitencjarnych uwzględniane są potrzeby dostosowania pomieszczeń szpitali, ambulatoriów i izb chorych, również dla potrzeb osób niepełnosprawnych, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 5 lipca 2012 r. w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia i urządzenia podmiotu leczniczego dla osób pozbawionych wolności (Dz. U. poz. 808 z późn. zm.).

Inne działania ministerstw i urzędów

Kancelaria Prezesa Rady Ministrów (KPRM)

W projekcie „Procedury bez barier” zrealizowano 68 szkoleń dla 922 osób z zakresu dostępności zatrudnienia dla osób ze szczególnymi potrzebami i opracowano zalecenia dotyczące zatrudnienia tych osób. Zagadnienia podczas szkoleń obejmowały m.in. charakterystykę barier, jakich mogą doświadczać osoby ze szczególnymi potrzebami (z perspektywy pracownika i pracodawcy), omówienie zasad przygotowania stanowisk pracy z uwzględnieniem różnych potrzeb, przegląd dobrych praktyk z sektora publicznego i prywatnego, które są związane m.in. z tworzeniem procedur zatrudnieniowych przyjaznych dla osób ze szczególnymi potrzebami, omówienie metod planowania procesów, zmian w procedurach i innych działań, które zwiększają możliwość zatrudnienia osób ze szczególnymi potrzebami.

W ramach materiałów szkoleniowych przygotowano podręcznik – kompendium wiedzy na temat zatrudnienia osób ze szczególnymi potrzebami. Udostępniono go również osobom, które nie brały udziału w projekcie (w Serwisie Służby Cywilnej).

W ramach tego projektu przygotowano 3 kursy e-learningowe:

- Dostępność w zatrudnieniu oraz obsłudze klientów ze szczególnymi potrzebami,
- Obsługa klienta ze szczególnymi potrzebami,
- Zatrudnienie osób ze szczególnymi potrzebami.

Dla kolejnych 90 urzędów zapewniono 7 200 godzin bezpośredniego wsparcia doradczego pod kątem dostępności obsługi klienta ze szczególnymi potrzebami. Dzięki temu wypracowano rekomendacje na rzecz zwiększania dostępności urzędów.

Realizacja projektu poprawiła dostępność usług dla klientów. Przygotowano i wdrożono wiele elementów, które tę dostępność zwiększą m.in. procedury obsługi klienta i procedury wnioskowania o dostępność, a także plany działania na rzecz zapewniania poprawy dostępności.

Ministerstwo Rozwoju i Technologii (MRiT)

Dnia 9 listopada 2023 r. zostało opublikowane rozporządzenie Ministra Rozwoju i Technologii z dnia 27 października 2023 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz. U. poz. 2442), w którym wprowadzono między innymi następujące zmiany:

- a) regulacje w zakresie pomieszczeń przeznaczonych do przewijania dorosłych osób ze szczególnymi potrzebami. Wskazano rodzaje budynków wraz z ich powierzchniami użytkowymi, w których zachodzi konieczność zaprojektowania pomieszczenia umożliwiającego przewinięcie dorosłej osoby ze szczególnymi potrzebami oraz sprecyzowano warunki, jakie powinno spełniać takie pomieszczenie. Zaznaczyć przy tym

należy, że konieczność zapewnienia przedmiotowego pomieszczenia będzie dotyczyła wyłącznie budynków nowoprojektowanych;

- b) nowe wymaganie – plac zabaw dla dzieci powinien być również dostępny dla osób ze szczególnymi potrzebami, co jest związane z potrzebą zapobiegania wykluczeniu tych osób. Dodatkowo w przypadku zespołu budynków wielorodzinnych, w którym jest więcej niż 20 mieszkań, będzie trzeba wykonać także miejsca rekreacyjne, dostępne dla osób ze szczególnymi potrzebami.

W przyjętej nowelizacji ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2023 r., poz. 1 688) wprowadzono następujące przepisy:

- a) art. 8e ust. 4 „Partycypację społeczną prowadzi się:
 - w sposób umożliwiający aktywny udział interesariuszy, w tym osób ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie o zapewnianiu dostępności,
 - z poszanowaniem jawności i sprawności postępowania w sprawie sporządzania aktów planowania przestrzennego;
- b) z użyciem opracowanych w niespecjalistycznym języku informacji o sporządzanych aktach planowania przestrzennego, w szczególności wyjaśniających konsekwencje sporządzanych aktów planowania przestrzennego”;
- c) art. 8h ust. 3 „Sposoby, miejsca i terminy prowadzenia konsultacji społecznych ustala się w sposób zapewniający udział możliwie szerokiego grona interesariuszy, w szczególności organizując konsultacje społeczne;
- d) w miejscach przystosowanych do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie o zapewnianiu dostępności, chyba że są przeprowadzane za pomocą środków porozumiewania się na odległość zgodnie z art. 8i ust. 6 pkt 2”.

Zgodnie z ustawą z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (Dz. U. z 2020 r., poz. 226, z późn. zm.) rozpoczęto procedowanie wniosku firmy Certes Sp. z o.o. o ustanowienie kwalifikacji rynkowej „Badanie dostępności architektonicznej budynków”.

W dniu 26 stycznia 2023 r. zorganizowano w Ministerstwie Rozwoju i Technologii wydarzenie, podczas którego wręczono statuetki i dyplomy laureatom II edycji konkursu „Lider dostępności priorytetowych branż”. Konkurs jest elementem programu Dostępność Plus. Program ten to pierwsze tak kompleksowe ujęcie tematyki dostępności w Polsce. Jego celem jest zapewnienie swobodnego dostępu do dóbr, usług oraz możliwości udziału w życiu społecznym i publicznym osób ze szczególnymi potrzebami. Konkurs promuje wysokiej jakości, nowoczesne produkty i usługi oparte na idei projektowania uniwersalnego, określane mianem „produkt dostępny”. To produkt, dzięki któremu powstają między innymi urządzenia wspomagające osoby z niepełnosprawnościami w codziennym funkcjonowaniu. Poprawiają one komfort życia i pozwalają na możliwie jak największą samodzielność.

Ogłoszono III edycję konkursu „Lider dostępności priorytetowych branż”, którego celem jest wyłonienie i nagrodzenie najlepszych produktów i usług skierowanych do osób z niepełnosprawnościami lub wykluczonych społecznie. Wybrano 3 laureatów konkursu oraz przyznano 2 wyróżnienia.

Zorganizowano 3 stoiska poświęcone dostępności na targach w Polsce: II Targi dostępności w dniach 6 -7 czerwca 2023 r., Międzynarodowe Targi Rehabilitacji w dniach 27-29 września 2023 r. oraz Viva Seniorzy w dniach 29-30 września 2023 r. Na stoisku poświęconym dostępności partnerami Ministerstwa Rozwoju i Technologii byli: Bank Gospodarstwa Krajowego, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości oraz Fundacja Integracja.

Pracownicy Ministerstwa Rozwoju i Technologii przedstawiali najważniejsze zagadnienia związane z Programem Dostępność Plus, pracownicy Banku Gospodarstwa Krajowego informowali o Funduszu dostępności, pracownicy Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości prezentowali ofertę dla branży sprzętu medycznego i rehabilitacyjnego, a pracownicy Fundacji Integracja przedstawiali swoje inicjatywy związane z dostępnością architektoniczną.

Ministerstwo Infrastruktury (MI)

W 2023 r. w zostały podpisane następujące rozporządzenia:

- *Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 16 maja 2023 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać obiekty budowlane metra i ich usytuowanie (Dz. U. poz. 1210).*
Rozporządzenie w odniesieniu do obiektów budowlanych metra, m.in. przez wprowadzenie regulacji w zakresie budowy, w szczególności wyznaczenie standardów i procedur oznakowania stref niebezpiecznych, pozwala zapewnić w sposób właściwy bezpieczeństwo osób niepełnosprawnych i osób o ograniczonej możliwości poruszania się w rozumieniu rozporządzenia Komisji (UE) nr 1300/2014 z dnia 18 listopada 2014 r. w sprawie technicznych specyfikacji interoperacyjności odnoszących się do dostępności systemu kolei Unii dla osób niepełnosprawnych i osób o ograniczonej możliwości poruszania się (Dz. Urz. UE L 356 z 12.12.2014, str. 110, z późn. zm.) oraz osób ze szczególnymi potrzebami. Rozporządzenie to zawiera przepisy, w których m.in. jest mowa, że:
 - 1) stacje metra projektuje się i buduje w sposób zapewniający dostosowanie ich do potrzeb osób niepełnosprawnych i osób o ograniczonej możliwości poruszania się oraz osób ze szczególnymi potrzebami;
 - 2) stacje metra wyposaża się w system informacji wizualnej, głosowej i dotykowej, w tym oznaczenia w alfabecie Braille’a;
 - 3) na stacji metra zapewnia się co najmniej jedną trasę wolną od przeszkód łączącą wejścia i wyjścia, dostępne dla osób niepełnosprawnych i osób o ograniczonej możliwości poruszania się oraz osób ze szczególnymi potrzebami, z peronami pasażerskimi. Długość trasy wolnej od przeszkód powinna być możliwie najkrótsza. Trasa wolna od przeszkód może zawierać pochylnie lub dźwigi osobowe, jeżeli są one przystosowane do obsługi osób niepełnosprawnych i osób o ograniczonej możliwości poruszania się oraz osób ze szczególnymi potrzebami. Na całej długości trasy wolnej od przeszkód powinna przebiegać ścieżka dotykowa, z określonym w rozporządzeniu wzorem elementu, zmiany kierunku, skrzyżowania i zakończenia ścieżki. Jeżeli w przebiegu trasy wolnej od przeszkód prowadzącej na peron pasażerski w zasięgu ręki znajdują się poręcze lub ściany, na tylnej części poręczy lub na ścianie powinny być umieszczone informacje dotyczące numer peronu lub oznaczenie kierunku w alfabecie Braille’a lub pismem wypukłym. Jedynymi dozwolonymi piktogramami rozpoznawanymi dotykiem są liczby i strzałki;
 - 4) na stacji metra powinna znajdować się co najmniej jedna ogólnodostępna toaleta, przystosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych i osób o ograniczonej możliwości poruszania się oraz osób ze szczególnymi potrzebami, wyposażona w urządzenia zapewniające możliwość łączności z obsługą metra.
- *Rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 2 sierpnia 2023 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie egzaminowania osób ubiegających się o uprawnienia do kierowania pojazdami, szkolenia, egzaminowania i uzyskiwania uprawnień przez egzaminatorów oraz wzorów dokumentów stosowanych w tych sprawach (Dz. U. poz. 1531) w § 19 wprowadzone zostały regulacje przewidujące, że osoba podchodząca do egzaminu teoretycznego na prawo jazdy, będąca osobą uprawnioną w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 1 ustawy o języku migowym: – na przeczytanie treści pytania jednokrotnego wyboru o treści „TAK” albo „NIE”, ma 40 sekund, po czym na udzielenie odpowiedzi ma 15 sekund; – na przeczytanie pytania i udzielenie odpowiedzi z trzech zaproponowanych odpowiedzi oznaczonych literami A, B i C, ma 75 sekund; – ma wydłużony*
do 40 minut czas trwania części teoretycznej egzaminu państwowego. Powyższą nowelizacją wprowadzono od 5 grudnia 2023 r. nowe zasady zdawania części teoretycznej egzaminu państwowego dla osób doświadczających trwale lub okresowo trudności w komunikowaniu się. Dla tych osób, uprawnionych w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 1 ustawy o języku migowym, został wydłużony czas na przeczytanie treści pytania z 20 sekund do 40 sekund (z wiedzy podstawowej) oraz wydłużony czas z 50 sekund do 75 sekund na przeczytanie pytania i udzielenie odpowiedzi w zakresie pytań z wiedzy specjalistycznej - w części teoretycznej egzaminu państwowego na prawo jazdy. Wprowadzono również dla ww. osób wydłużenie z 25 minut do 40 minut czasu trwania części teoretycznej egzaminu państwowego dla każdej następnej kategorii prawa jazdy lub pozwolenia – w przypadku przystąpienia do egzaminu państwowego w zakresie więcej niż jednej kategorii prawa jazdy lub pozwolenia.

W Ministerstwie Infrastruktury prowadzone są prace legislacyjne nad projektami rozporządzeń (wynikające z konieczności dostosowania przepisów wykonawczych do ustawy o zapewnianiu dostępności):

- w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budowle kolejowe i ich usytuowanie;
- w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać skrzyżowania linii kolejowych oraz bocznic kolejowych z drogami i ich usytuowanie;
- w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać morskie budowle hydrotechniczne i ich usytuowanie oraz w sprawie warunków technicznych użytkowania oraz szczegółowego zakresu kontroli morskich budowli hydrotechnicznych.

Kampanie społeczne

Ministerstwo Infrastruktury przez kampanie społeczne związane z bezpieczeństwem ruchu drogowego dostosowuje je, w miarę możliwości do potrzeb osób niedowidzących lub słabo widzących. Dotychczas wyprodukowane i planowane do realizacji spoty kampanii społecznych będą posiadały, w miarę możliwości technicznych, tłumaczenie migowe lub napisy, tak aby odbiorcy z niepełnosprawnościami mogli zapoznać się z ich treścią i przekazem. Zagwarantowanie ww. usług pozwoli na zniwelowanie barier w dostępie do treści i upowszechnienie wartości edukacyjnych kampanii na rzecz poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego wśród osób z niepełnosprawnościami.

Strona internetowa Krajowej Rady Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego jest dostosowana dla ww. osób w sposób dający możliwość zapoznania się z materiałami informacyjnymi i działaniami Krajowej Rady Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego bez barier komunikacyjnych.

Infrastruktura dla pieszych

W dniu 23 listopada 2023 r. Minister Infrastruktury rekomendował do stosowania Wytyczne projektowania infrastruktury dla pieszych. Część 1: Planowanie tras dla pieszych (WR-D-41-1). Przedmiotowe wytyczne określają zasady kształtowania tras dla pieszych, z uwzględnieniem zasad projektowania uniwersalnego. Celem wytycznych jest skoordynowanie rozwoju i poprawa jakości infrastruktury dla pieszych, ujednolicenie procedur i standardów planowania i projektowania infrastruktury dla pieszych oraz ułatwienie współpracy jednostek planistycznych i projektowych z zarządcami dróg odpowiedzialnymi za infrastrukturę dla pieszych na etapie przygotowywania inwestycji drogowej. Wytyczne są dostępne bezpłatnie na stronie internetowej Ministerstwa Infrastruktury pod adresem <https://www.gov.pl/web/infrastruktura/wr-d>.

Ministerstwo Cyfryzacji (MC)

W odniesieniu do prawa do życia w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych Ministerstwo Cyfryzacji prowadziło następujące działania:

- a) przygotowanie projektu ustawy zmieniającej m.in. ustawę z dnia 14 czerwca 1960 r. - Kodeks postępowania administracyjnego;

W lipcu 2023 r. projekt został skierowany do prekonsultacji z udziałem organów administracji publicznej i organizacji społecznych. Projekt zakłada wprowadzenie ułatwień w kontaktach z administracją, umożliwienie załatwienia spraw drogą elektroniczną i przewiduje wykorzystanie w ramach postępowania administracyjnego z możliwości jakie dają nowoczesne technologie. Projekt wprowadza możliwość przeprowadzenia przesłuchania świadka na odległość - przy użyciu środków porozumiewania się umożliwiających jednoczesną transmisję dźwięku i obrazu lub na piśmie. Dodatkowo proponuje umożliwienie stronie czynnego udziału w poszczególnych czynnościach postępowania z wykorzystaniem środków porozumiewania się umożliwiających jednoczesną transmisję dźwięku i obrazu (o ile pozwala na to charakter przeprowadzanej czynności i nie sprzeciwiają się temu inne strony). W przypadku, gdy dla załatwienia sprawy wymagane jest osobiste stawiennictwo strony lub innego uczestnika postępowania, zgodnie z propozycją zawartą w projekcie obowiązek ten będzie mógł zostać spełniony z wykorzystaniem środków porozumiewania się na odległość umożliwiających jednoczesną transmisję dźwięku i obrazu

(o ile przemawia za tym interes strony a organ prowadzący postępowanie wyraził na to zgodę).

W ocenie Ministerstwa Cyfryzacji wprowadzenie rozwiązań zawartych w projekcie wpłynie na poprawę w dostępie do urzędów, w tym dla osób niepełnosprawnych.

- b) wdrożenie i obsługa Systemu Informacyjnego o Dostępie do Usług Stacjonarnego Internetu Szerokopasmowego;

Ministerstwo Cyfryzacji wdrożyło oraz prowadzi obsługę Systemu Informacyjnego o Dostępie do Usług Stacjonarnego Internetu Szerokopasmowego (uregulowanego w rozdziale 2c ustawy o wspieraniu rozwoju usług i sieci telekomunikacyjnych), dostępnego na stronie internet.gov.pl. To bezpłatna baza danych o usługach Internetu szerokopasmowego w Polsce. Dzięki systemowi, osoby niepełnosprawne mają dostęp do aktualnych informacji o dostępności usług stacjonarnego szerokopasmowego dostępu do Internetu, co jest zgodne z ich prawem do informacji.

Za pośrednictwem strony internet.gov.pl każdy mieszkaniec kraju może zgłosić potrzebę dostępu do szybkiego Internetu lub oznaczyć budynek jako pustostan. Korzystając z tych funkcji, osoby niepełnosprawne mogą aktywnie uczestniczyć w procesie poprawy dostępu do Internetu w swojej społeczności oraz same uzyskać dostęp do szerokopasmowego Internetu.

Strona internetowa internet.gov.pl jest częściowo zgodna z ustawą o dostępności cyfrowej.

Treści niedostępne: Interaktywna mapa internet.gov.pl (Mapy są wyłączone z obowiązku zapewniania dostępności).

Kontrast kolorystyczny elementów przekazujących treści ma stosunek jasności tekstu do tła co najmniej 4,5:1.

Ministerstwo Cyfryzacji dokłada wszelkich starań, aby treści serwisu były zrozumiałe i prezentowane w sposób czytelny. Treści o charakterze technicznym i/lub naukowym są przygotowane możliwie prostym językiem a przy specjalistycznych terminach zostały zapewnione odpowiednie wyjaśnienia. Długie teksty podzielono na krótsze sekcje opatrzone nagłówkami. Stosowane są wypunktowania. Zamieszczono także infografiki obrazujące informacje zawarte w tekście. Przyciski i pola formularzy są właściwie opisane. Możliwe jest poruszanie się bez użycia myszki po stronach serwisu za pomocą standardowych skrótów klawiaturowych używanych do obsługi stron internetowych, z wyłączeniem mapy internet.gov.pl.

- c) comiesięczne szkolenia z dostępności cyfrowej;

Zorganizowano 10 bezpłatnych szkoleń dla wszystkich zainteresowanych. W szkoleniach udział wzięło 7 364 osób. Szkolenia nadal są kontynuowane.

- d) udzielanie eksperckiego wsparcia pracownikom podmiotów publicznych w zakresie dostępności cyfrowej; Udzielanie eksperckiego wsparcia w zakresie dostępności cyfrowej odbywało się w ramach tzw. dostępnych śród. Dotychczas odbyło się 8 spotkań, w których udział wzięło średnio 130 osób. Wsparcie w przedmiotowym zakresie jest kontynuowane.

- e) prowadzenie portalu informacyjnego o dostępności cyfrowej;

- f) współpraca z Komisją Europejską w grupie ekspertów ds. dyrektywy o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych – WADEX.KE oraz z organizacjami pozarządowymi.

Ministerstwo Sprawiedliwości (MS)

Dnia 13 stycznia 2023 r. Sejm uchwalił przygotowaną w Ministerstwie Sprawiedliwości ustawę o zmianie ustawy Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 289).

Ww. ustawa z 13 stycznia 2023 r. wprowadza zmiany do:

- 1) ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2022 r. poz. 1375, z późn. zm.), których celem jest przygotowanie procedury karnej na przyjęcie uczestników ze szczególnymi potrzebami.

a) znowelizowano art. 300 k.p.k., wprowadzając jednoznacznie zasadę, że pouczenie winno być zrozumiałe przez osoby niekorzystającej z pomocy obrońcy lub pełnomocnika, osoby nieporadne ze względu na wiek lub stan zdrowia, osoby które nie ukończyły 18 lat. To rozwiązanie dotyczy także osób objętych europejskim nakazem aresztowania i zostało wprowadzone ustawą z dnia 14 kwietnia 2023 r. o zmianie ustawy Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 818). Dodatkowo dla osób nieporadnych ze względu na wiek lub stan zdrowia przewidziano opracowanie wyjaśnień. Będzie to przedstawienie na zasadzie komentarza, znaczenia określonych terminów, objaśnienie procedur. Zostaną przygotowane wzory takich wyjaśnień – opisowych lub graficznych - z jednoczesnym zapewnieniem ich powszechnej dostępności. Wyjaśnieniami mają dysponować jednostki organizacyjne policji, prokuratur i sądy. Mają być one także umieszczone na stronach Ministerstwa Sprawiedliwości. Dzięki temu będzie istniała możliwość zapoznania się z nimi również on-line.

b) dodano tzw. „przyjazny tryb przesłuchania” dla osób, u których występują zaburzenia psychiczne lub rozwojowe lub zakłócenia zdolności postrzegania lub odtwarzania postrzeżeń, co do których zachodzi uzasadniona obawa, że przesłuchanie w innych warunkach, zwykłych, mogłoby wpłynąć negatywnie na ich stan psychiczny lub byłoby znacznie utrudnione (art. 185e k.p.k.). Przepis ten posługuje się terminem „świadek”, jednak dotyczy pokrzywdzonego oraz świadka, gdyż przy jego redakcji zastosowano klauzulę antykumulacyjną. Art. 185e k.p.k., wprowadza zasadę przesłuchania świadka – tylko wówczas, gdy jego zeznania mają istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy i tylko raz. Przewidziane odstępstwo od niej będzie możliwe, gdy zostaną ujawnione nowe okoliczności sprawy lub gdy zostanie uwzględniony wniosek oskarżonego, który nie miał obrońcy podczas pierwszego przesłuchania. W rejestrowanym przesłuchaniu będzie uczestniczył biegły psycholog, a jeśli trzeba także biegły posiadający wiedzę z zakresu komunikacji wspomagającej i alternatywnej.

c) osoba przesłuchiwana zgodnie z art. 185e k.p.k., przed rozpoczęciem czynności otrzyma informacje co do przebiegu, sposobu i warunków przeprowadzenia przesłuchania. Informacje będą mogły zostać przedstawione w formie opisowej lub graficznej.

d) znowelizowano art. 52a k.p.k., doprecyzowując tryb i sposób indywidualnej oceny pokrzywdzonego. Co do zasady będzie się to odbywać przy wykorzystaniu ustandaryzowanego kwestionariusza indywidualnej oceny pokrzywdzonego, co pozwoli to szybko i sprawnie zidentyfikować jego potrzeby, jeżeli chodzi o czynności procesowe. Odstępstwo od użycia kwestionariusza, ale nie od dokonania oceny, będzie dopuszczalne, jeżeli zachodzić będzie niebezpieczeństwo utraty lub zniekształcenia dowodu w razie zwłoki lub gdy utrudni to postępowanie. Przepis ten będzie miał zastosowanie także do świadka, o którym mowa w art. 185e k.p.k.

Ponadto ustawą z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego, ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1860), został znowelizowany przepis art. 133 § 2a k.p.k. w ten sposób, że „Pismo nadane przez sąd pozostawione w placówce pocztowej w rozumieniu ustawy z dnia 23 listopada 2012 r. - Prawo pocztowe może zostać odebrane także przez osobę upoważnioną na podstawie pełnomocnictwa pocztowego do odbioru przesyłek pocztowych w rozumieniu tej ustawy”. Rozwiązanie to ułatwia m.in. osobom z niepełnosprawnością obieranie korespondencji za pośrednictwem upoważnionej przez nie osoby.

Obecnie w Ministerstwie Sprawiedliwości trwają prace nad przygotowaniem rozporządzeń wykonawczych.

2) w ustawie z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2020 r. poz. 2072, z późn. zm.) zmieniono art. 82a dodając § 3a, na mocy którego sędzia orzekający w sprawach z zakresu prawa karnego powinien uczestniczyć, co cztery lata, w szkoleniu i doskonaleniu zawodowym organizowanym przez Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury lub w innych formach doskonalenia zawodowego, w celu uzupełnienia specjalistycznej wiedzy i umiejętności zawodowych z zakresu przesłuchiwania osób, o których mowa w art. 185e k.p.k.

3) w Ministerstwie Sprawiedliwości przygotowano projekt ustawy o zmianie ustawy Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2023 r., poz. 1606), w której znowelizowano brzmienie art. 183 kodeksu (kurator dla osoby z niepełnosprawnością jest uznawany w systemie prawa polskiego za „załączek” modelu wspieranego podejmowania decyzji. Skutkiem ustanowienia kuratora jest bowiem udzielenie wsparcia osobie z niepełnosprawnością, posiadającej pełną zdolność do czynności prawnych, w prowadzeniu jej spraw) oraz art. 600 k.p.c. – procedura ustanowienia kuratora.

Obecnie w resorcie trwają prace nad przygotowaniem rozporządzenia wykonawczego do art. 600 k.p.c.

W Ministerstwie Sprawiedliwości opracowano również:

1. rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 maja 2023 r. zmieniające rozporządzenie - Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz. U. poz. 1078),

2. rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 maja 2023 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie sposobu przygotowania przesłuchania przeprowadzanego w trybie określonym w art. 185a-185c Kodeksu postępowania karnego (Dz. U. poz. 1083).

Celem znowelizowanych rozporządzeń było wprowadzenie regulacji prawnych zmierzających do podniesienia standardu poziomu ochrony pokrzywdzonych oraz świadków najcięższych przestępstw składających zeznania w trybie art. 185a-185c k.p.k., poprzez, przede wszystkim, wprowadzenie systemu monitorowania organizacji i wyposażenia pomieszczeń przeznaczonych do przeprowadzania tej czynności procesowej. Zgodnie art. 185d § 1

k.p.k. przesłuchania w trybie określonym w art. 185a-185c k.p.k. przeprowadza się w odpowiednio przystosowanych pomieszczeniach w siedzibie sądu lub poza jego siedzibą. Natomiast w rozporządzeniu w sprawie sposobu przygotowania przesłuchania przeprowadzanego w trybie określonym w art. 185a-185c Kodeksu postępowania karnego, wydanym na podstawie upoważnienia ustawowego określonego w art. 185d § 2 k.p.k., wskazano warunki jakim powinny odpowiadać pomieszczenia przeznaczone do przeprowadzania takich przesłuchań, w tym ich wyposażenie techniczne. Warto podkreślić, że sposób organizacji oraz wyposażenia pomieszczeń przeznaczonych do przeprowadzania czynności przesłuchania pokrzywdzonych oraz świadków najcięższych przestępstw, tj. małoletnich oraz osób dorosłych pokrzywdzonych, ma niebagatelny wpływ na zapewnienie swobody wypowiedzi, poczucie bezpieczeństwa osób przesłuchiowanych czy też minimalizowanie ich dyskomfortu psychicznego związanego z udziałem w czynności dowodowej.

Za niezbędne zatem należy uznać wszelkie rozwiązania, które koncentrują się na zwiększeniu poszanowania godności, stanu psychicznego i emocjonalnego ww. osób oraz zmierzają do zminimalizowania przypadków, w których to osoby pokrzywdzone i świadkowie przestępstw doświadczają wtórnej traumatyzacji, czyli ponownego narażenia na przeżycia urazowe, w związku z reakcją otoczenia na ich dramatyczne doświadczenia.

Dodatkowo należy wskazać, że w ramach realizacji zadań Ministerstwo Sprawiedliwości, sprawuje nadzór zwierzchni i pedagogiczny nad 30 placówkami dla nieletnich, w tym okręgowymi ośrodkami dla nieletnich, zakładami poprawczymi i schroniskami dla nieletnich.

W 2023 r. nieletni z niepełnosprawnością przebywali w 14 placówkach (w 5 ośrodkach, w 8 zakładach i w 1 schronisku), w większości po 1-3 nieletnich. Łączna liczba wychowanków (osób z niepełnosprawnością) przebywających w placówkach dla nieletnich w 2023 r. wynosiła – 90 osób.

Apelacje: warszawska, katowicka, gdańska, krakowska, łódzka, rzeszowska, brały udział w projekcie unijnym pn.: Zapewnienie dostępu do wymiaru sprawiedliwości dla osób z niepełnosprawnościami, który w 2023 r. został zakończony, a jego realizacja spowodowała poprawę dostępu do obiektów sądowych znajdujących się na terenie danych apelacji.

W 2023 r. na zlecenie Ministerstwa Sprawiedliwości zostało przygotowane opracowanie pn.: Model dostępnego sądu, którego zapisy są wykorzystywane w projektowaniu nowych obiektów.

Dodatkowo Centrum Zakupów dla Sądownictwa realizowało w 2023 r. dwa postępowania przetargowe związane z poprawą dostępności jednostek sądownictwa do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami.

W marcu 2023 r. pracownicy świadczący obsługę bezpośrednią odbyli szkolenie na temat „Potrzeb i oczekiwań osób ze szczególnymi potrzebami w relacjach z urzędem administracji” (szkolenie zorganizowane i przeprowadzone przez firmę zewnętrzną).

Ponadto, w 2023 r. Ministerstwo Sprawiedliwości kontynuowało realizację projektu pn. „Budowa systemu informatycznego Krajowego Rejestru Karnego wraz ze zmianami organizacyjnymi i legislacyjnymi – KRK 2.0”. Prace skoncentrowane były na budowie nowej e-usługi uzyskiwania informacji z Krajowego Rejestru Karnego. Przewidziane jest uruchomienie nowej e-usługi uzyskiwania informacji z Krajowego Rejestru Karnego, zbudowanej zgodnie z wymaganiami na podstawie obowiązujących przepisów prawa standardami Web Content Accessibility Guideline.

Prace nad nową e-usługą kontynuowane są także po zakończeniu projektu KRK 2.0.

Projekt pn. „Zapewnienie dostępu do wymiaru sprawiedliwości dla osób z niepełnosprawnościami” realizowany w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020, współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego

Termin realizacji projektu to lata 2020–2023 r. Główny cel projektu ogniskował się na poprawie zapewnienia dostępu do wymiaru sprawiedliwości dla OzN, poprzez zwiększenie poziomu dostępności architektonicznej i informacyjno-komunikacyjnej w sądach, w tym ustaleniu standardów dostępności dla budynku sądu (Model Dostępnego Sądu), jak również przez podniesienie kompetencji pracowników wymiaru sprawiedliwości w zakresie wiedzy związanej z potrzebami OzN oraz sposobów skutecznej komunikacji z OzN.

W zakresie dostępności architektonicznej poprawa i zwiększenie dostępności do wymiaru sprawiedliwości dokonała się poprzez częściową likwidację barier architektonicznych i informacyjno-komunikacyjnych na skutek doposażenia i przeprowadzenia prac adaptacyjno-budowlanych w 35-ciu wybranych sądach (z 55-ciu sądów rekomendowanych przez Dyrektorów i Prezesów Sądów Apelacyjnych).

Ministerstwo Zdrowia (MZ)

W związku z potrzebą stworzenia systemowego rozwiązania wspierającego komunikację z osobą głuchą podczas udzielania jej świadczeń zdrowotnych przez zespoły ratownictwa medycznego (dalej: ZRM) i lotnicze zespoły ratownictwa medycznego (dalej: LZRM) w ramach systemu Państwowe Ratownictwo Medyczne, Centrum e-Zdrowia - w uzgodnieniu z Krajowym Centrum Monitorowania Ratownictwa Medycznego (komórką organizacyjną dysponenta lotniczych zespołów ratownictwa medycznego - będącego jednostką nadzorowaną przez ministra właściwego do spraw zdrowia) - podjęło działania mające na celu wprowadzenie rozwiązania polegającego na umożliwieniu zestawienia połączenia wideo pomiędzy kierownikiem ZRM/LZRM będącym na miejscu zdarzenia u pacjenta głuchego lub niedosłyszącego, z tłumaczem języka migowego.

Udział tłumacza języka migowego w udzielaniu świadczeń zdrowotnych pozwoli na rozwiązanie problemu komunikacji z ZRM i zapewnienie dostępności do właściwie udzielonej pomocy medycznej. W tym celu zaplanowano realizację projektu pn. „Tłumacz języka migowego dla zespołów ratownictwa medycznego (ZRM)”, który jest na etapie analizy biznesowo-technicznej oraz w trakcie uzgodnień z interesariuszami projektu. Rozwiązanie pozwoli zapewnić równy dostęp do świadczeń zdrowotnych dla osób głuchych lub niedosłyszących będących w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego.

Ministerstwo Klimatu i Środowiska (MKiŚ)

W ramach Programów Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 (FEnIKS) oraz Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej (FEPW) instytucje oraz beneficjenci są zobowiązani do przestrzegania horyzontalnych zasad równościowych, w tym zapewnienia dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Dodatkowo, w systemie wdrażania funduszy europejskich obowiązują horyzontalne warunki podstawowe, takie jak skuteczne stosowanie Karty Praw Podstawowych oraz wdrażanie Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. Instytucje realizujące program mają obowiązek przestrzegania tych postanowień na każdym etapie jego realizacji, natomiast beneficjenci są zobowiązani do ich przestrzegania podczas realizacji swoich projektów, zgodnie z podpisanymi umowami o dofinansowanie.

W 2023 r., Ministerstwo prowadziło lub zakończyło prace nad poniższymi aktami prawnymi, które wpływają na poziom uczestnictwa osób z niepełnosprawnością w życiu społecznym:

- a) nad projektem rozporządzenia MKiŚ w sprawie szczegółowych wymagań technicznych, jakie muszą spełniać punkty zasilania jednostek pływających energią elektryczną z lądu, oraz badań i opłat z nimi związanych (nr 1064 w wykazie prac legislacyjnych MKiŚ). Projektodawca, na mocy odpowiednich przepisów w projekcie rozporządzenia, określił, że szczegółowe wymagania techniczne, jakie muszą spełniać punkty zasilania jednostek pływających energią elektryczną z lądu, w zakresie bezpieczeństwa eksploatacji, naprawy i modernizacji tych punktów, nie mogą utrudniać dostępu do punktu zasilania osobom niepełnosprawnym;
- b) prace nad rozwiązaniami legislacyjnymi w zakresie wykorzystania odnawialnych źródeł energii zarówno przez przedsiębiorców, jak i przez obywateli. W ramach tych działań tworzony jest Krajowy Punkt Kontaktowy do spraw odnawialnych źródeł energii (KPK OZE), w którym każdy zainteresowany będzie mógł

znaleźć niezbędne informacje na temat tego, jakie procedury administracyjne są konieczne w przypadku jego projektu OZE oraz w jaki sposób należy je przeprowadzić;

- c) wydanie rozporządzenia Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 24 lipca 2023 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać bazy i stacje paliw płynnych, bazy i stacje gazu płynnego, rurociągi przesyłowe dalekosiężne służące do transportu ropy naftowej i produktów naftowych i ich usytuowanie (Dz. U. poz. 1707). W przedmiotowym rozporządzeniu wprowadzono przepis (§ 3 ust. 5) mówiący, iż przy budowie i przebudowie budynków stacji paliw płynnych i samodzielnej stacji gazu płynnego, stosuje się wymagania określone w art. 6 pkt 1 ustawy o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

W ramach programu PO WER dokonano dostosowania infrastruktury poszczególnych parków narodowych do potrzeb osób z niepełnosprawnością.

Ministerstwo Obrony Narodowej (MON)

W 2023 r. w ramach prac legislacyjnych w dniu 29 września 2023 r. weszła w życie ustawa o zmianie ustawy o Agencji Mienia Wojskowego oraz niektórych innych ustaw, która dokonała nowelizacji m.in. ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (Dz. U. z 2024 r. poz. 248), w której przewidziane zostały zmiany dotyczące przepisów art. 59 oraz art. 62 ust. 4 i jednocześnie dodania w tym artykule nowego ustępu 1a.

Wprowadzone zmiany stanowiły realizację postulatu Rzecznika Praw Obywatelskich, dotyczącego zwolnienia z obowiązku stawienia się do kwalifikacji wojskowej osób uznanych za trwale niezdolne do pracy (w tym w gospodarstwie rolnym) lub niezdolne do samodzielnej egzystencji.

Biblioteka Pracy i Zabezpieczenia Społecznego (BPiZS)

W Dziale Zbiorów dla Niewidomych pracują niewidomi pracownicy, którzy samodzielnie wykonują pracę na stanowisku bibliotekarza (według stanu na 31 grudnia 2023 r. na 15 osób zatrudnionych w DZdN – 7 to osoby niewidzące a 1 – słabowidząca).

Jest to możliwe dzięki aplikacji bibliotecznej ABC wykorzystywanej w dziale, którą przygotował i stale rozwija niewidomy informatyk pracujący w DZdN. Aplikacja ta jest w pełni obsługiwana przez niewidomych bibliotekarzy działu, ale także dostępna jest dla niewidomych czytelników. Spełnia wszystkie wymogi WCAG 2.0 na poziomie AA.

Główny Inspektorat Nadzoru Budowlanego (GINB)

Jednym z ustawowych zadań GINB jest kontrolowanie obiektów i robót budowlanych w terenie. W 2023 r. przeprowadzono 7 kontroli dotyczących utrzymania obiektów budowlanych, w ramach których dokonywano ustaleń w zakresie dostępu do obiektów przez osoby niepełnosprawne. W każdym przypadku ustalenia kontrolne zostały przekazane do właściwych miejscowo i rzeczowo organów nadzoru budowlanego, celem ewentualnego podjęcia działań przewidzianych przepisami Prawa budowlanego.

Służba Więzienna (SW)

W 2023 r. jednostki organizacyjne Służby Więziennej spełniły wymogi dotyczące dostępności architektonicznej w nowych obiektach realizowanych w ramach zadań inwestycyjnych (w 5 jednostkach penitencjarnych).

Ponadto w celu likwidacji barier architektonicznych w istniejących już obiektach w 2023 r. zrealizowano wyszczególnione poniżej działania w następującej liczbie jednostek penitencjarnych (j.p.):

1. Zakup i montaż dźwigu osobowego (windy) – 5 j.p.;
2. Zakup i montaż platformy dla niepełnosprawnych – 1 j.p.;
3. Dostosowanie węzła sanitarnego dla niepełnosprawnych – 17 j.p.;
4. Wykonanie podjazdu (pochylni) dla niepełnosprawnych – 6 j.p.;
5. Wykonanie poszerzenia otworów drzwiowych z wymianą drzwi – 4 j.p.;
6. Likwidacja progów, różnic w poziomie podłóg (zabezpieczenie antypoślizgowe) – 15 j.p.;
7. Dostosowanie miejsc na parkingu dla osób niepełnosprawnych – 10 j.p.;
8. Przystosowanie celi mieszkalnej wraz z sanitariatem – 3 j.p.;
9. Inne działania związane z poprawą dostępności obiektów budowlanych (np.: opracowanie raportów z audytu dostępności, montaż piktogramów i tabliczek informacyjnych w języku Braille’a, kontrastowe oznaczenia progów, stopni schodowych itp., zakup pętli indukcyjnych) – 20 j.p.”.

Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad (GDDiK)

GDDKiA tworzy Miejsca Obsługi Podróżnych, które są wolne od barier i służą swobodnemu przemieszczaniu się i powszechnemu korzystaniu ze środków transportu.

Miejsca Obsługi Podróżnych o funkcji komercyjnej ze stacjami paliw (dawna kat. II i III) zaprojektowane są uniwersalnie i przystosowane dla osób z niepełnosprawnościami:

- -obiekty wybudowane w 2023 r. – 11,
- -plan wybudowania obiektów w 2024 r. – 20.

Miejsca Obsługi Podróżnych o funkcji podstawowej (dawna kat. I) zaprojektowane są uniwersalnie i przystosowane dla osób z niepełnosprawnościami:

- - obiekty wybudowane w 2023 r. – 8,
- - plan wybudowania obiektów w 2024 r. – 4.

Działania Centrum Unijnych Projektów Transportowych (CUPT)

Perspektywa finansowa 2014 – 2020

W 2023 r. Centrum Unijnych Projektów Transportowych kontynuowało projekty transportowe realizowane w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 (PO IiŚ) oraz Programu Operacyjnego Polska Wschodnia (POPW). Głównym celem obydwu programów, wynikającym ze Strategii Europa 2020, jest zrównoważony wzrost, który należy rozumieć jako wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej, w której cele środowiskowe są dopełnione działaniami na rzecz spójności gospodarczej, społecznej (włączenie społeczne i walka z ubóstwem) oraz terytorialnej. Przy realizacji projektów w zakresie nowej infrastruktury transportowej dostępność może być zapewniona przede wszystkim dzięki stosowaniu koncepcji uniwersalnego projektowania, natomiast w przypadku projektów obejmujących inwestycje w istniejącą infrastrukturę, poprzez usuwanie istniejących barier (np. architektonicznych) oraz stosowanie mechanizmu racjonalnych usprawnień, w tym technologii i urządzeń kompensacyjnych dla osób z niepełnosprawnościami.

Działania finansowane z funduszy UE wpływają na zapewnienie dostępności szeroko rozumianego transportu publicznego dla osób o ograniczonej możliwości poruszania się, w szczególności osób z niepełnosprawnościami.

Projekty dotyczące nowego taboru i nowej infrastruktury transportowej, co do zasady powinny być więc dostępne. Zgodnie z tym, weryfikacja dostępności następowała na poziomie oceny wniosku o dofinansowanie a następnie monitorowana we wnioskach o płatność i podczas kontroli i wizyt monitorujących projekt na miejscu.

W projektach transportowych realizowanych ze współfinansowaniem UE zastosowano między innymi następujące wskaźniki:

- liczba przejść kolejowych przystosowanych do potrzeb osób o ograniczonej możliwości poruszania się,
- liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami,
- liczba projektów, w których sfinansowano koszty racjonalnych usprawnień dla osób z niepełnosprawnościami,
- liczba miejsc postojowych dla osób z niepełnosprawnością w wybudowanych obiektach „parkuj i jedź”.

W związku z powyższym można wskazać, że wszystkie projekty realizowane w 2023 r. w ramach POIiŚ i POPW mają również na celu eliminację barier architektonicznych i transportowych w transporcie publicznym.

Perspektywa finansowa 2021 – 2027

W 2023 r. zostały również podjęte działania na rzecz realizacji projektów zapewniających dostępność transportu m.in. dla osób z niepełnosprawnościami finansowanych z funduszy UE w latach 2021-2027. W ramach Programów Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 (FENIKS) oraz Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej (FEPW) instytucje oraz beneficjenci są zobowiązani do przestrzegania horyzontalnych zasad równościowych, w tym zapewnienia dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. W części konkursów stosowane będą również dodatkowe kryteria rankingujące związane z zapewnieniem dostępności transportu. Dodatkowo, w systemie wdrażania funduszy europejskich obowiązują horyzontalne warunki podstawowe, takie jak skuteczne stosowanie Karty Praw Podstawowych oraz wdrażanie Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. Instytucje realizujące program mają obowiązek przestrzegania tych postanowień na każdym etapie jego realizacji, natomiast beneficjenci są zobowiązani do ich przestrzegania podczas realizacji swoich projektów, zgodnie z podpisanymi umowami o dofinansowanie.

Inne działania CUPT

W okresie sprawozdawczym, oprócz działań statutowych związanych z wdrażaniem programów UE, Centrum Unijnych Projektów Transportowych prowadziło także działania mające na celu zwiększenie społecznej świadomości dotyczącej dostępności zarówno wśród beneficjentów, jak i samych pracowników instytucji.

CUPT integruje wszystkich interesariuszy szeroko rozumianego transportu w zakresie wdrażania zasady niedyskryminacji i dostępności transportu. Na przykładzie projektów finansowanych z funduszy Unii Europejskiej rozpoznaje, bada i analizuje potrzeby różnych grup społecznych, tak aby wdrażane projekty transportowe miały realny wpływ na aktywność społeczną i zawodową osób z ograniczoną mobilnością. Praktyczne wsparcie w prawidłowej i niedyskryminacyjnej realizacji programów operacyjnych wydaje się być warunkiem koniecznym rzeczywistej zmiany w obszarze dostępności dla osób z niepełnosprawnością i o ograniczonej sprawności ruchowej. W ubiegłym roku przeprowadzono 2 badania:

1. Ocena wpływu transportu, w tym także projektów finansowanych z funduszy Unii Europejskiej na aktywność zawodową i społeczną osób z niepełnosprawnościami.
2. Analiza wskazująca, na jakie grupy narażone na dyskryminację, ze względu na różne przesłanki, tj. płeć (równość kobiet i mężczyzn), rasa, wiek, religia, tożsamość płciowa, orientacja seksualna, pochodzenie, niepełnosprawność, oddziałuje lub może oddziaływać Program FENIKS.

Dodatkowo, w 2023 r. realizowany był szereg innych działań uświadamiających znaczenie dostępności w transporcie, m.in. poprzez spotkania eksperckie w ramach Cyklu „DostępnośćLAB” oraz „Dostępność 2030+”.

W ramach Cyklu „DostępnośćLAB” w 2023 r. odbyły się 4 spotkania (3 w formule online, 1 – stacjonarnie). Tematy spotkań to Jak sobie pościelisz ... w transporcie, Nietypowe aspekty dostępności, Dostępność, tam gdzie mieszkam i realizuję projekt z funduszy UE, Wpływ priorytetyzacji transportu samochodowego na dostępność.

W ramach Cyklu „Dostępność 2030+” w 2023 r. odbyły się 3 spotkania online. Tematy spotkań to: Możliwości dostania się do taboru kolejowego, czyli TSI PRM od podszewki w kontekście wyzwań społecznych, Daltoniści też podróżują, Dostępny transport podmiejski – po co, dla kogo i za ile?

Zorganizowano I Taborowy okrągły stół dostępnościowy. Na spotkanie zostali zaproszeni przedstawiciele kolejowych przewoźników: krajowego (PKP Intercity) i regionalnych, (Koleje Małopolskie, Koleje Śląskie, Koleje Dolnośląskie, Koleje Mazowieckie, Koleje Wielkopolskie, Polregio, Łódzka Kolej Aglomeracyjna), producentów taboru kolejowego (Siemens, Stadler, PESA Bydgoszcz i Skoda) oraz podróżnych, którzy na co dzień korzystają z transportu kolejowego. Celem spotkania było przedstawienie wyników przeprowadzonych przez CUPT wizyt monitorujących dostępność transportu dla osób z niepełnosprawnościami w projektach realizowanych z funduszy unijnych oraz integracja wszystkich interesariuszy, którzy mają wpływ na projektowane rozwiązania. W gronie eksperckim wymieniano się doświadczeniami, dobrymi praktykami, tak aby wdrażane rozwiązania były bardziej efektywne i użyteczne dla wszystkich podróżnych.

Cykl wizyt obejmował nie tylko projekty zakupu taboru kolejowego, ale również tabor miejski. Ogółem zrealizowano wizyty u 11 beneficjentów projektów POLiŚ.

W 2023 r. zostały przygotowywane 3 nowe publikacje:

- Transport finansowany z funduszy Unii Europejskiej oczami podróżnego z niepełnosprawnością.
- Promocja rozwiązań dla osób z niepełnosprawnościami w projektach transportowych z funduszy UE.
- Kasia i Krzys na tropie dostępnego transportu – jak fundusze UE wpływają na nasze życie.

Dodatkowo:

- 1) W Biuletynie CUPT prowadzono kolumnę „Transport dla wszystkich”, w której publikowane były informacje pokazujące dobre praktyki rozwiązań na rzecz dostępności transportu dla osób o ograniczonych możliwościach poruszania się czy też wywiady z projektodawcami rozwiązań lub ich beneficjentami.
- 2) Wydano pierwszy numer Czasopisma DOSTĘPNOŚĆ. ZIELONE ŚWIATŁO NA PODRÓŻ DLA WSZYSTKICH. Zawiera on promocję działań prodostępnościowych w projektach finansowanych z funduszy UE oraz wskazówki, jak projektować i wdrażać działania na rzecz niwelowania barier dla osób z ograniczoną mobilnością.
- 3) Przygotowany został kolejny film promujący działania i pokazujący dobre praktyki. Film pt. „Transport łączy ludzi” podkreśla znaczenie wdrażania zasad równościowych szeroko tzn. to co stosowane jest pod kątem osób z niepełnosprawnościami przydaje się również wszystkim innym podróżnym. Film dostępny na kanale CUPT na Youtube.

CUPT prowadzi stronę internetową dostępną cyfrowo, zgodnie ze standardami WCAG 2.1. Na stronie zamieszczona została informacja o działalności urzędu w języku migowym oraz w języku łatwym do czytania i zrozumienia (ETR). CUPT posiada także corocznie aktualizowaną Deklarację dostępności, zgodnie z którą zobowiązujemy się zapewnić dostępność swojej strony internetowej zgodnie z przepisami ustawy o dostępności cyfrowej. Na stronie znajduje się zakładka pn. Dostępność, w której znajduje się szereg dokumentów i materiałów ułatwiających wdrażanie projektów dostępnych dla osób z niepełnosprawnościami.

9. POSIADANIA SAMORZĄDNEJ REPREZENTACJI SWEGO ŚRODOWISKA ORAZ DO KONSULTOWANIA Z NIM WSZELKICH PROJEKTÓW AKTÓW PRAWNYCH DOTYCZĄCYCH OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

Osoby niepełnosprawne oraz ich rodziny i najbliższe otoczenie mają ustawowo zagwarantowaną możliwość posiadania samorządnej reprezentacji swojego środowiska m.in. w formie tworzonych organizacji pozarządowych o charakterze lokalnym, regionalnym i ogólnopolskim (np. stowarzyszeń, fundacji).

Osoby niepełnosprawne w zespołach i organach doradczych administracji publicznej

Przedstawiciele organizacji pozarządowych osób niepełnosprawnych lub działających na ich rzecz mogą uczestniczyć – z mocy prawa lub na zaproszenie – w zespołach i organach doradczych administracji publicznej, w tym:

Krajowa Rada Konsultacyjna do Spraw Osób Niepełnosprawnych

Krajowa Rada Konsultacyjna do Spraw Osób Niepełnosprawnych działa na podstawie przepisów ustawy o rehabilitacji oraz rozporządzenia Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 października 2016 r. w sprawie Krajowej Rady Konsultacyjnej do Spraw Osób Niepełnosprawnych (Dz. U. poz. 1783). Jest organem opiniotwórczo-doradczym Pełnomocnika. Kadencja Rady trwa cztery lata, obecna została powołana w dniu 8 października 2021 r.

Rada składa się z:

- 1) pięciu przedstawicieli organów administracji rządowej, w tym jednego przedstawiciela ministra właściwego do spraw finansów publicznych;
- 2) pięciu przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego;
- 3) przedstawicieli organizacji pozarządowych, w tym:
 - a) po jednym przedstawicielu każdej organizacji pracodawców, reprezentatywnej w rozumieniu ustawy z dnia 24 lipca 2015 r. o Radzie Dialogu Społecznego i innych instytucjach dialogu społecznego (Dz. U. z 2018 r. poz. 2232, z późn. zm.), zwanej dalej „ustawą o Radzie Dialogu Społecznego”,
 - b) po jednym przedstawicielu każdej organizacji związkowej, reprezentatywnej w rozumieniu ustawy o Radzie Dialogu Społecznego,
 - c) dwudziestu przedstawicieli organizacji pozarządowych, innych niż wymienione w lit. a i b, a także związków i porozumień organizacji pozarządowych działających na rzecz osób niepełnosprawnych.

W 2023 r. odbyły się trzy posiedzenia Rady, które dotyczyły:

- sytuacji osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin – debatowano o możliwości dodatkowej pracy przy pobieraniu świadczenia pielęgnacyjnego, wdrożenia regulacji związanych z asystencją osobistą i z mieszkaniem oraz wprowadzenia nowego świadczenia dedykowanego osobom z niepełnosprawnościami – świadczenia wspierającego;
- propozycji rozwiązań systemowych dla Zakładów Aktywności Zawodowej (ZAZ) w zakresie wzrostu dotacji dla ZAZ do wysokości minimalnego wynagrodzenia ze względu na inflację,
- sytuacji Ośrodków Rewalidacyjno-Wychowawczych – ich znaczenia dla wychowanków oraz dzieci z niepełnosprawnościami sprzężonymi;
- trudnej sytuacji finansowej organizacji pożytku publicznego realizujących zadania zlecone przez PFRON, wynikającej z inflacji;
- wyboru przedstawicieli Rady do Komisji Oceny Wniosków (KOW) programu „Dostępna przestrzeń publiczna”;
- zatrudniania osób z niepełnosprawnościami z perspektywy pracodawców.

Polska Rada Języka Migowego

Polska Rada Języka Migowego działa na podstawie przepisów ustawy o języku migowym oraz zarządzenia nr 4 Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 marca 2012 r. w sprawie sposobu i trybu działania Polskiej Rady Języka Migowego (Dz. Urz. Min. Prac. i Pol. Społ. poz. 4). Rada jest organem doradczym ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego. Kadencja Rady trwa cztery lata; obecna została powołana w dniu 8 października 2021 r.

Rada składa się z 17 członków, w tym z Pełnomocnika Rządu do spraw Osób Niepełnosprawnych, który jest wiceprzewodniczącym Rady.

W skład Rady powołuje się:

- 1) po jednym przedstawicielu ministra właściwego do spraw: oświaty i wychowania, nauki i szkolnictwa wyższego, kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wewnętrznych oraz informatyzacji;
- 2) przedstawiciela:
 - a) Ministra Sprawiedliwości,
 - b) Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji oraz
 - c) kandydatów zgłaszanych przez zainteresowane środowiska, organizacje, stowarzyszenia lub instytucje.

W 2023 r. odbyły się trzy posiedzenia Rady, które dotyczyły:

- przyjęcia uchwały nr 1/2023 z dnia 24 marca 2023 r. w sprawie rekomendacji dotyczącej włączenia kwalifikacji rynkowej „Nauczanie polskiego języka migowego” do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji;
- przyjęcia uchwały nr 2/2023 z dnia 24 marca 2023 r. w sprawie prac nad nowelizacją ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. „O języku migowym i innych środkach komunikowania się”;
- kwestii związanych z uproszczeniem dofinansowania usług tłumacza języka migowego;
- propozycji zmian w ustawie o zapewnianiu dostępności, zaproponowanych przez grupę roboczą Rady Dostępności będącej organem pomocniczym ministra ds. rozwoju regionalnego.

Społeczne Rady do Spraw Osób Niepełnosprawnych

Rady te funkcjonują na podstawie ustawy o rehabilitacji, w każdym samorządzie województwa i w samorządzie powiatowym, jako organ opiniodawczo - doradczy każdego marszałka i starosty.

W skład rady wchodzi m.in. przedstawiciele organizacji pozarządowych działających na terenie danego województwa i powiatu.

Społeczne Rady do Spraw Osób Niepełnosprawnych m.in. opiniują – w zakresie potrzeb osób niepełnosprawnych – projekty uchwał i programów przyjmowanych przez sejmik województwa i powiatową radę. Przedstawiciele osób niepełnosprawnych m.in. współdecydują o ostatecznej treści corocznej uchwały samorządu województwa i samorządu powiatowego określającej zadania dofinansowywane ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Warto nadmienić, że osoby niepełnosprawne, w szczególności za pośrednictwem organizacji pozarządowych, biorą aktywny udział w pracach legislacyjnych dotyczących bezpośrednio lub pośrednio osób niepełnosprawnych korzystając z ustawowego prawa do konsultowania wszelkich projektów aktów prawnych ich dotyczących – w myśl przepisów art. 19 ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych (Dz. U. z 2022 r. poz. 854) oraz art. 16 ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o organizacjach pracodawców (Dz. U. z 2022 r. poz. 97), przeprowadzano konsultacje projektów aktów prawnych.

Osoby niepełnosprawne uczestniczą także w różnych przedsięwzięciach organizowanych przez organizacje pozarządowe, organizacje pracodawców i związków zawodowych, administrację publiczną i inne instytucje (m.in. w seminariach, konferencjach, spotkaniach roboczych ukierunkowanych tematycznie na rozwiązywanie konkretnych problemów).

Zatem osoby niepełnosprawne, w większości za pośrednictwem organizacji pozarządowych, które współtworzą lub które statutowo zajmują się problematyką niepełnosprawności, spełniają ważną rolę w kreowaniu polityki na rzecz osób niepełnosprawnych na poziomie centralnym, regionalnym i lokalnym.

Organizacje pozarządowe osób niepełnosprawnych lub działające na rzecz tych osób świadczą im różnorodnego rodzaju usługi, np. w zakresie ochrony zdrowia, rehabilitacji leczniczej, zawodowej i społecznej. Organizacje pozarządowe prowadzą m.in. przychodnie rehabilitacyjne, zakłady aktywności zawodowej, warsztaty terapii zajęciowej, niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej, organizują imprezy: sportowe, turystyczne, rekreacyjne oraz w zakresie kultury. Ważną sferą działalności organizacji pozarządowych jest wsparcie osób niepełnosprawnych na rynku pracy.

Program Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych „Partnerstwo dla osób z niepełnosprawnościami”

Program współpracy z Zarządami Województw w celu współfinansowania projektów organizacji pozarządowych wyłonionych do dofinansowania w drodze konkursów organizowanych przez Zarządy Województw w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych.

Celem strategicznym programu jest wzrost aktywności zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnościami osiągany poprzez zintensyfikowanie działań podejmowanych przez organizacje pozarządowe, którym wsparcie uzyskane w programie umożliwi realizację projektów dedykowanych osobom z niepełnosprawnościami, dofinansowanych ze środków europejskich w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego (RPO).

Organizacje pozarządowe, spełniające warunki określone w programie, mogą ubiegać się o sfinansowanie wkładu własnego ze środków PFRON wymaganego od organizacji pozarządowych w projektach skierowanych do osób z niepełnosprawnościami składanych w odpowiedzi na konkursy ogłoszone w ramach RPO.

Spośród województw, które przystąpiły do realizacji programu uruchomienie środków w 2023 r. nastąpiło w 4 województwach (łódzkim, małopolskim, podkarpackim i świętokrzyskim) w ramach 5 umów realizacyjnych zawartych w 2023 r. (1 umowa), jak również w latach ubiegłych (4 umowy). Program dotyczył dofinansowania projektów w perspektywie finansowej 2014 – 2020 i w 2023 r. nastąpiła wypłata ostatnich dofinansowań.

PFRON wypłacił środki w wysokości 8 113 621,11 zł.

10. PEŁNEGO UCZESTNICTWA W ŻYCIU PUBLICZNYM, SPOŁECZNYM, KULTURALNYM, ARTYSTYCZNYM, SPORTOWYM ORAZ REKREACJI I TURYSTYCE ODPOWIEDNIO DO SWYCH ZAINTERESOWAŃ I POTRZEB

Działania realizowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz instytucje kultury prowadzone lub współprowadzone przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Programy Ministra KiDN są podstawowym mechanizmem wsparcia dla podmiotów prowadzących działalność w obszarze kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Nadrzędnym celem Programów jest dofinansowanie najistotniejszych zadań z zakresu kultury, skierowanych do szerokiego, zróżnicowanego grona odbiorców. Niemniej ważnym aspektem jest wspieranie projektów uwzględniających potrzeby osób, które mają utrudniony dostęp do kultury, w tym osób z niepełnosprawnościami.

W naborze wniosków na 2023 r. Minister wskazał osiem programów, w których jeden z celów strategicznych dotyczy wprost wspierania działań zapewniających dostępność do kultury dla osób ze szczególnymi potrzebami zgodnie z art. 43 ustawy o zapewnianiu dostępności. Były to następujące programy:

- Infrastruktura kultury,
- Infrastruktura domów kultury,
- Infrastruktura szkolnictwa artystycznego,
- Edukacja kulturalna,
- Wydarzenia artystyczne dla dzieci i młodzieży,
- Kultura dostępna,
- Kultura cyfrowa,
- Literatura.

W 2023 r. udzielono dofinansowań łącznie na 55 projekty na łączną kwotę 3 025 665 zł (projekty dla których beneficjenci wskazali działania finansowane z kodu budżetu zadaniowego 9-2-1-8 *Wspieranie i promowanie działań na rzecz dostępu do dóbr kultury osób niepełnosprawnych*)

Fundusze Europejskie dla sektora kultury

W 2023 r. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego kontynuowało projekty realizowane w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 (PO IiŚ) „Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury”, Programu „Kultura” finansowanego z Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG) oraz rozpoczęło realizację programu VII Priorytetu Kultura, działania 7.1 Infrastruktura kultury i turystyki kulturowej Programu Fundusze Europejskie na

Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 (FEnIKS).

W ramach wszystkich programów realizowane są projekty, których cele obejmują m.in. modernizację i ozbudowę infrastruktury kultury w oparciu o standardy dostępności, poprawę dostępności obiektów kultury, w tym zabytkowych, oraz zakup sprzętu i wyposażenia udostępniającego zasoby kultury osobom o szczególnych potrzebach.

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020

W odniesieniu do projektów realizowanych ze środków VIII osi priorytetowej „Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury” PO IiŚ 2014-2020 należy podkreślić, że projektodawcy głównie skupiali się w swoich działaniach na niwelowaniu barier związanych z dostępem do budynku/lokalu i poruszaniem się wewnątrz niego. Wprowadzano rozwiązania zwiększające udział osób z grup defaworyzowanych w korzystaniu z obiektu czy oferty instytucji w postaci specjalnej oferty dla wybranych grup czy obniżenia lub likwidacji kosztów dostępu do obiektu

i/lub oferty instytucji. Ponadto, wdrażano dostępność cyfrową dostosowując treści rozpowszechniane w Internecie poprzez m.in. dostosowanie stron internetowych i innych informacji oraz aplikacji mobilnych, pozwalających na zapoznanie się z ofertą i działalnością instytucji.

W zrealizowanych projektach stosowane były następujące rozwiązania:

- instalacja wind, schodolazów, podjazdów, likwidacji progów, poszerzeniem przejść, dostosowanie toalet i tym podobne;
- umieszczanie tabliczek z pismem Braille’a oraz pismem wypukłym, audiodeskrypcja, audio przewodniki;
- opracowanie systemów ułatwiających poruszanie się po obiekcie – tablice informacyjne i pętle indukcyjne, tyflografiki;
- dostosowanie stron internetowych z możliwością zmiany wielkości czcionki, kontrastu czy odwrócenie koloru, a więc wprowadzanie ułatwień dostępu dla osób niedowidzących;
- zapewnienie możliwości korzystania z usług tłumacza Polskiego Języka Migowego (PJM);
- umożliwienie korzystania z części usług poza godzinami otwarcia czy wprowadzenie „cichych godzin” dla osób ze spektrum autyzmu.

Na podstawie wyników ewaluacji pn. Wpływ działań podejmowanych w ramach VIII osi priorytetowej POLiŚ 2014-2020 na osiągnięcie celu szczegółowego jakim jest lepsza dostępność infrastruktury kultury i dziedzictwa kulturowego oraz wzrost kompetencji kulturowych społeczeństwa jako ważnych elementów konkurencyjności gospodarki, zrealizowanej w 2023 r. w projektach zauważalne są pozytywne zmiany w zakresie świadomości potrzeb i wprowadzaniu udogodnień dla osób z niepełnosprawnościami, w tym nie tylko z niepełnosprawnością ruchową, ale także osób niedowidzących i niewidomych, niedosłyszących i niesłyszących, z niepełnosprawnością intelektualną czy osób ze spektrum autyzmu.

Programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027

W ramach VII Priorytetu Kultura, działania 7.1 Infrastruktura kultury i turystyki kulturowej Programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego ogłosiło w 2023 r. 2 nabory wniosków o dofinansowanie: 1 w trybie konkurencyjnym i 1 w trybie niekonkurencyjnym.

Wsparcie otrzymają inwestycje mające na celu wzmocnienie wpływu kultury i zrównoważonej turystyki na rozwój gospodarczy, włączenie społeczne i innowacje społeczne. Osiągnięcie tego celu zostanie zapewnione poprzez ukierunkowane wsparcie w dwóch obszarach:

Obszar 1: Rozwój infrastruktury kultury (zabytkowej i niezabytkowej): tworzenie odpowiednich warunków infrastrukturalnych sprzyjających aktywnemu uczestnictwu w kulturze i w życiu społecznym. Dzięki interwencji powstanie nowoczesna infrastruktura kultury, odpowiadająca na potrzeby współczesnych odbiorców, zapewniająca użytkownikom komfortowe i bezpieczne warunki korzystania z oferty, sprzyjająca włączeniu społecznemu i edukacji kulturalnej, również poprzez eliminację barier w dostępie do kultury dla osób ze szczególnymi potrzebami.

Obszar 2: Ochrona i podniesienie atrakcyjności turystycznej obiektów dziedzictwa kulturowego: podniesienie atrakcyjności najcenniejszych zabytków, poprawa obsługi ruchu turystycznego, tworzenie lub wzmocnienie marki zabytku oraz rozwój usług wykorzystujących nowoczesne technologie w zakresie prezentacji oferty.

Wnioski o dofinansowanie oceniane są w oparciu o m.in. następujące kryteria obligatoryjne:

- 1) Rozwiązania dla osób ze szczególnymi potrzebami,
- 2) Zgodność projektu z zasadami równości szans, włączenia społecznego i niedyskryminacji,
- 3) Zgodność projektu z Kartą Praw Podstawowych Unii Europejskiej,
- 4) Zgodność projektu z Konwencją o Prawach Osób Niepełnosprawnych.

Niespełnienie choć jednego z powyższych kryteriów eliminuje projekt z możliwości otrzymania dofinansowania.

Ponadto, w ramach oceny merytorycznej projekty oceniane są m.in. następującymi kryteriami rankingującymi (punktowymi), których celem jest premiowanie określonych cech projektów, połączonych z punktu widzenia zapisów programu:

- 1) Nowe miejsca pracy dla osób z niepełnosprawnościami, seniorów mniejszości narodowych, utworzone po zakończeniu projektu;
- 2) Dostosowanie do osób ze szczególnymi potrzebami
- 3) Zwiększenie dostępności on-line.

Działania te przyczyniać się będą do zapewnienia możliwie najbardziej pełnego dostępu osób z niepełnosprawnościami do oferty kulturalnej, umożliwiając tym samym uczestnictwo w życiu społecznym i kulturalnym.

Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG)

W odniesieniu do programu „Kultura”, finansowanego ze środków Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego (III edycja) prowadzone były działania, dzięki którym z oferty kulturalnej mogły korzystać osoby z różnymi formami niepełnosprawności czy też osoby o utrudnionym dotąd dostępie. Przykładowe projekty dofinansowane w ramach naborów:

Działanie 2 „Poprawa dostępu do kultury i sztuki” programu „Kultura” - Projekt "Taniec na pograniczu kultur".

W zakresie dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami w ramach wdrażania projektu „Taniec na pograniczu kultur” w 2023 r. podjęto następujące działania:

- osoby z niepełnosprawnościami brały udział w Festiwalu integracyjno-tanecznym "Język ruchu" w Łądku w maju 2023 r.,
- osoby niewidzące i słabowidzące włączane były w projektowanie i wykonanie kostiumów dla tancerzy polsko- norweskiego spektaklu tanecznego „Bordeless state of Mind”.

Działanie 3 „Podnoszenie poziomu wiedzy w zakresie żydowskiego dziedzictwa kulturowego” programu „Kultura” – projekt pt.: „Żydowskie Dziedzictwo Kulturowe” Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN

W 2023 r. w ramach projektu „Żydowskie Dziedzictwo Kulturowe”, jednym, z priorytetów projektu był priorytet 1.4 *Program dla grup marginalizowanych a. Program dla osób z niepełnosprawnościami*. Celem realizowanych działań było obniżenie barier w dostępie do kultury poprzez realizację jakościowej oferty edukacyjnej oraz zwiększanie dostępności wystaw czasowych osobom z różnymi typami niepełnosprawności.

W 2023 r. zorganizowano 65 wydarzeń dla 1 083 osób.

Opracowano bogaty program edukacyjny, w ramach którego odbyły się w 2023 r. oprowadzania z przewodnikiem po wystawie z wykorzystaniem tyflografik, audiodeskrypcji i przewodnika w tekście łatwym oraz zajęcia edukacyjne dla grup szkolnych (szkoły specjalne) z oferty programowej Muzeum Dostępne, warsztaty dla rodzin, cykl 4 warsztatów kulinarnych w Pracowni Kulinarnej „U Fani” dla osób dorosłych z niepełnosprawnością sensoryczną: niewidomych, głuchych i głuchoniewidomych, 2 koncerty przyjazne sensorycznie pt. "Josimowe koraliki", po raz pierwszy zrealizowany został także cykl warsztatów aktorskich dla nastolatków z niepełnosprawnościami, którego efektem jest film prezentowany w mediach społecznościowych:

<https://www.facebook.com/100054010790621/videos/935953671219097>

Podczas koncertów Muzeum POLIN „zaprosiło” najmłodszych ze szczególnymi potrzebami sensorycznymi (m.in. dzieci w spektrum autyzmu) w świat muzyki młodej pianistki i kompozytorki z warszawskiego getta – Josimy Feldschuh.

W ramach zadania związanego z dostosowaniem wystaw czasowych rozpoczęto pracę nad udostępnieniem wystawy „(po)ŻYDOWSKIE... Sztetl Opatów oczami Majera Kirszenblata”. Powstał projekt przestrzenny dostosowany m.in. do osób poruszających się na wózkach czy specjalistyczne materiały dotykowe (tyflografiki) i audiodeskrypcję dla osób niewidomych.

Zapewniono także dostępność dla osób niewidomych i poruszających się na wózkach instalacji „Polin na łące”, w ramach, której powstały kontrastowe i wypukłe tablice informacyjne, ławki z poręczami oraz grządki na podwyższeniu, które umożliwiają podjazd osobie na wózku. Dodatkowo udostępniono wiele materiałów merytorycznych poprzez opracowanie tłumaczeń w PJM, czy audiodeskrypcji do filmów towarzyszących m.in. akcji społeczno-edukacyjnej „Żonkile” i wystawie czasowej „Wokół nas morze ognia”.

Poprawa dostępu do książki i wspieranie czytelnictwa

Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa 2.0

Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa 2.0 (NPRCz) jest programem uchwalonym na lata 2021-2025 przez Radę Ministrów (uchwała nr 69/2021 z poz. zm.) w celu poprawy stanu czytelnictwa w Polsce poprzez wzmacnianie roli bibliotek publicznych, szkolnych i pedagogicznych jako lokalnych ośrodków życia społecznego, stanowiących centrum dostępu do kultury i wiedzy. Program nie jest wprost skierowany do osób z niepełnosprawnością, ale uwzględnia ich potrzeby, w szczególności w zakresie:

- w Priorytecie 1 – Kierunek interwencji 1.1. *Zakup i zdalny dostęp do nowości wydawniczych biblioteki publiczne* – zakup publikacji w formie książek, które ukazały się nie tylko drukiem lecz także na innym nośniku (książki mówione, pisane alfabetem Braille’a, książki elektroniczne) i inne. Możliwy jest również zakup usługi zdalnego dostępu do książek w formacie e-booków i/lub audiobooków i/lub synchrobooków.
- w Priorytecie 2 w ramach Kierunku interwencji 2.1. *Infrastruktura bibliotek 2021–2025* — preferowane są zadania, w ramach których na dzień zakończenia zadania biblioteka główna/filia będzie spełniała standardy dostępności budynków dla osób z niepełnosprawnościami wskazane w poradniku Ministerstwa Infrastruktury i Budownictwa z 2017 r. *Standardy dostępności budynków dla osób z niepełnosprawnościami* (stanowiącym załącznik nr 2 do regulaminu). W 2022 r. dofinansowano 54 takie biblioteki.
- w Priorytecie 3 *Zakup nowości wydawniczych do placówek wychowania przedszkolnego, bibliotek szkolnych i pedagogicznych* — beneficjenci, którzy otrzymali w jego ramach wsparcie, przy zakupie książek do swoich bibliotek zobowiązani są do uwzględnienia potrzeby uczniów z niepełnosprawnościami.

Biblioteka Narodowa

Biblioteka Narodowa (BN) udostępnia osobom z niepełnosprawnościami zbiory gromadzone, opracowywane i przechowywane w ramach działalności statutowej Narodowej Książnicy. Na terenie BN działa Punkt Dostępu Osób Niepełnosprawnych do Zbiorów BN, który tworzą stanowiska komputerowe wyposażone w skanery, oprogramowanie OCR przetwarzające obrazy tekstu do formatów czytelnych dla osób posługujących się oprogramowaniem udźwiękowiającym, linijkę brajlowską, panoramiczne powiększalniki stacjonarne, podręczne powiększalniki przenośne o parametrach kolorystyki, powiększenia i matrycy monitorów analogicznych z funkcjonalnością powiększalników stacjonarnych oraz pętlę indukcyjną umożliwiającą komunikowanie się i dostęp do informacji osobom z dysfunkcjami słuchu, w tym osobom ze sprzężonymi niepełnosprawnościami słuchu i wzroku (osobom głuchoniewidomym).

Za pośrednictwem katalogu BN, który jest dostępny dla specjalistycznego oprogramowania odczytu ekranu, możliwe zdalne zamawianie zbiorów, również przez osoby z niepełnosprawnościami wzroku.

Czytelnie BN, w których udostępniane są jej zbiory, nie mają barier architektonicznych, tj. są w nich odpowiednio szerokie wejścia, bramki i ciągi komunikacyjne, bez progów i różnic w poziomie podłóg, odpowiednio przygotowane windy i dostosowane toalety. Dodatkowo w czytelniach, a także przy stanowiskach komputerowych przeznaczonych do udostępniania katalogów i elektronicznych zbiorów bibliotecznych wyznaczone są miejsca z preferencyjnym dostępem dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich.

W 2023 r. Narodowa Książnica kontynuowała również działania w ramach projektu „Kultura bez Barier” POWER na realizację przedsięwzięcia pn. „Dostęp do skarbów Biblioteki Narodowej”. Celem projektu było zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami szerszego dostępu do zbiorów BN.

Zostało to osiągnięte przez m.in.:

- instalację w zmodernizowanych czytelnich systemu wsparcia orientacji przestrzennej umożliwiającego samodzielne dojście i poruszanie się w budynku osób niewidomych i słabowidzących;
- zwiększenie dostępności BN dla osób niewidomych i słabowidzących poprzez udostępnienie rękopisów w cyfrowym formacie dostępnym;
- przełamanie bariery informacyjnej dla osób głuchych poprzez udostępnienie podstawowych informacji w języku migowym na stronie bn.org.pl i uruchomienie w czytelnich usługi tłumacza migowego online wspierającego obsługę na miejscu i rozmowy telefoniczne;
- organizację zwiedzania BN z tłumaczem języka migowego.

Dostępność utworów filmowych

Instytucje kultury o zasięgu narodowym, działające na rzecz sektora filmu i kinematografii, realizowały następujące systemowe działania na rzecz poprawy dostępności, w tym:

Polski Instytut Sztuki Filmowej (PISF)

Realizuje systemowe działania służące zwiększeniu dostępności kinematografii dla osób ze specjalnymi potrzebami poprzez zobowiązanie producentów materiałów filmowych współfinansowanych ze środków PISF do zapewnienia audiodeskrypcji, napisów dla niesłyszących lub tłumacza PJM.

Od 2016 r. wprowadził do swoich Programów Operacyjnych zapis o obowiązku wykonywania audiodeskrypcji przez producentów filmów fabularnych i pełnometrażowych filmów animowanych. Od 2017 r. wymóg wykonania audiodeskrypcji w ramach dofinansowania uzyskanego w Programach Operacyjnych został rozszerzony na filmy dokumentalne. Producent ma obowiązek wykonać audiodeskrypcję i napisy dla niesłyszących i dołączyć je do kopii wzorcowej filmu, będącej podstawą do produkcji kopii dystrybucyjnych i którą przekazuje do Filмотeki Narodowej – Instytutu Audiowizualnego. Jest to jeden z warunków przyjęcia rozliczenia końcowego dofinansowanego przez PISF projektu filmowego.

Obowiązek ten funkcjonuje w trybie ciągłym i był wymogiem programowym również w 2023 r. PISF w 2022 r. wsparł w formie dofinansowania projekt „Kino Dostępne”, który miał na celu stworzenie aplikacji umożliwiającej korzystanie z audiodeskrypcji w kinie. W 2023 r. aplikacja poszerzyła swoje zasoby o audiodeskrypcję do kilku kolejnych filmów wyświetlanych w kinach.

Wytwórnia Filmów Dokumentalnych i Fabularnych (WFDiF)

WFDiF jest właścicielem i operatorem platformy 35mm.online (powstała w ramach POPC.02.03.02- 00- 0007/17). Wszystkie materiały filmowe (zasób blisko 4000 pozycji) są dostępne na platformie streamingowej <https://35mm.online/>. Wszystkie materiały filmowe prezentowane na platformie spełniają wymogi WCAG 2.0 – posiadają audiodeskrypcje, transkrypcje, napisy w wersji polskiej i angielskiej oraz kompleksowe opisy.

Nowe funkcjonalności ww.platformy 35 mm.online rozwijane są w ramach projektu POPC.02.03.020015/18 „Udostępnianie filmowych zasobów kultury przy zastosowaniu technologii nowej generacji - AI, digitalizacja fonoteki WFDiF oraz cyfrowa rekonstrukcja polskich filmów dokumentalnych”. Platforma streamingowa 35 mm.online spełnia wymogi Web Content Accessibility Guidelines (WCAG 2.0) z uwzględnieniem audiodeskrypcji poziomu AAA. Serwis internetowy VOD jest w pełni dostępny dla osób z niepełnosprawnościami – mogą one korzystać ze wszystkich funkcji. Serwis prezentuje się prawidłowo przy użyciu programów czytających, spełnia zasady odpowiedniego kontrastu, a wszystkie informacje są dostrzegalne i zrozumiałe, Serwis jest również dostosowany do wyświetlania w trybie dużego kontrastu. W 2023 r., w ramach projektu POPC2, na platformie 35mm.online znalazły się filmy dokumentalne po rekonstrukcji cyfrowej, opatrzone audiodeskrypcją. Wszystkie filmy, zrekonstruowane w ramach projektów POPC1 i POPC2, prezentowane a platformie 35mm.online spełniają wymogi WCAG2.0- audiodeskrypcje, transkrypcje dla niedosłyszących, napisy w wersji polskiej i angielskiej. 4 produkcje filmowe realizowane przez instytucję w 2023 r. opatrywane zostały audiodeskrypcją.

Poprawa dostępności instytucji kultury

Instytucje kultury prowadzone i współprowadzone przez Ministra KiDN realizowały szereg systemowych, cyklicznych lub akcyjnych przedsięwzięć kulturalnych kierowanych do osób ze szczególnymi potrzebami oraz działań inwestycyjnych i infrastrukturalnych na rzecz dostępności. Instytucje kultury i instytucje artystyczne, w zakresie typu posiadanych zasobów i oferty kulturalnej, przygotowują ofertę otwartą na różnorodność potrzeb odbiorców. W stałej ofercie znajdują się wydarzenia kulturalne i artystyczne dostępne dla osób z niepełnosprawnościami, a także programy edukacyjne dedykowane osobom ze szczególnymi potrzebami – np. lekcje dla dzieci i młodzieży z grup integracyjnych, warsztaty oraz oprowadzania dla grup o specjalnych potrzebach. Instytucje kultury systematycznie rozwijają i kontynuują działania zwiększające dostępność oferty – zbiorów, wystaw, koncertów, spektakli, zasobów archiwalnych i in. Instytucje sukcesywnie zwiększają również dostępność budynków oraz dostępność informacyjno-komunikacyjną.

Krajowy Programu Ochrony Zabytków i Opieki Nad Zabytkami 2023-2026

Program powołany na mocy uchwały Rady Ministrów z 8 grudnia 2023 r. *Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023-2026* obejmuje m.in. zadanie: „Edukacja o dziedzictwie z uwzględnieniem dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami”.

Działanie będzie realizowane przez Narodowy Instytut Dziedzictwa (NID), poprzez stworzenie pakietów edukacyjnych w ramach dostępności informacyjnej (umożliwiających dostęp do zabytków o wyjątkowej wartości, bez uszczerbku dla ich substancji zabytkowej, który mógłby nastąpić w przypadku konieczności pełnej dostępności architektonicznej, np. wież kościelnych, piwnic średniowiecznych, poddaszy z cenną więźbą dachową itp.) oraz rozwój nowych funkcjonalności strony internetowej NID, pozwalających na pełniejsze korzystanie z zaprezentowanych rozwiązań wielu grupom użytkowników i zmniejszą niedostępność wcześniejszych rozwiązań. Działania prowadzone w ramach projektu będą skierowane do jak największej liczby odbiorców: osób dorosłych z różnych grup zawodowych, np. architektów, projektantów, konserwatorów, zarządców nieruchomości, policjantów itp., ale także osób zainteresowanych szeroko pojętym dziedzictwem. Środkami do realizacji powyższych zamierzeń będą np. wykłady, spacer, warsztaty prowadzone online lub stacjonarnie.

Ponadto NID wprowadził nową kategorię „Zabytek dostępny” do cyklicznego konkursu „Zabytek Zadbany”, Kategoria pn. „Zabytek dostępny” ma służyć promowaniu i nagradzaniu prac przy zabytkach wykonanych z zastosowaniem rozwiązań służących zwiększeniu ich dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami. Konkurs „Zabytek Zadbany” to konkurs Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Generalnego Konserwatora Zabytków, o wieloletniej tradycji i ugruntowanej marce, prowadzony przez NID.

W 2023 r. prowadzone były również prace programowe NID nad wnioskiem do MFiPR o dotację z Europejskiego Funduszu Społecznego na realizację projektu systemowego służącego poprawie dostępności architektonicznej obiektów i obszarów zabytkowych dla osób ze szczególnymi potrzebami.

Poprawa dostępności usług medialnych – III etap wejścia w życie ustawy z dnia 22 marca 2018 r. o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji (Dz. U. poz. 915)

Poprawa dostępności usług medialnych, w tym filmów i materiałów telewizyjnych, poprzez zobowiązanie nadawców telewizyjnych do emitowania docelowo 50% programów z napisami na żywo i z audiodeskrypcją. Zapewnienie, aby co najmniej 50% czasu nadawania programów telewizyjnych posiadało udogodnienia dla niepełnosprawnych (audiodeskrypcję, napisy dla niesłyszących, tłumaczenie na język migowy).

Ustawowe rozwiązanie wdrażane jest stopniowo, zgodnie z poniższym harmonogramem:

- w 2019 r. co najmniej 15% kwartalnego czasu nadawania programu,
- w 2020 r. i 2021 r. co najmniej 25% kwartalnego czasu nadawania programu,
- w 2022 r. i 2023 r. co najmniej 35% kwartalnego czasu nadawania programu,
- od 2024 r. co najmniej 50% kwartalnego czasu nadawania programu będzie posiadało udogodnienia dla niepełnosprawnych.

Poprawa dostępności usług medialnych na żądanie (VOD) – I etap wejścia w życie ustawy z dnia 11 sierpnia 2021 r. o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji oraz ustawy o kinematografii (Dz. U. poz. 1676)

W zakresie nałożenia na podmioty dostarczające audiowizualne usługi medialne na żądanie (VOD) obowiązku zapewnienia, aby docelowo co najmniej 30% utworów z katalogu VOD zawierało udogodnienia dla osób z dysfunkcjami wzroku i słuchu. Wymóg zapewnienia dostępności wszedł w życie 1 stycznia 2022 r. i jest wdrażany zgodnie z przyjętym w ustawie harmonogramem:

- w 2022 r. co najmniej 5% audycji,
- w 2023 r. co najmniej 10% audycji,
- w latach 2024 i 2025 co najmniej 20% audycji,
- od 2026 r. co najmniej 30% audycji.

Działania programowe podejmowane, kontynuowane i zrealizowane przez spółki mediów publicznych, promujące ideę integracji społeczno-zawodowej osób niepełnosprawnych oraz służących przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu tej grupy społecznej

W 2023 r. Telewizja Polska S.A., popularyzowała w nadawanych programach ideę integracji społeczno-zawodowej osób niepełnosprawnych. Działanie to służyło przełamywaniu stereotypów dotyczących osób niepełnosprawnych, zmianie świadomości i kształtowaniu właściwych postaw wobec tej grupy osób oraz przeciwdziałaniu jej wykluczeniu społecznemu. Powyższe zadania Spółka realizowała tworząc i rozpowszechniając w swoich programach audycje cykliczne, jednostkowe i okazjonalne poświęcone osobom niepełnosprawnym: ich problemom oraz aktywności zawodowej, artystycznej i sportowej. Były to zarówno audycje adresowane do osób niepełnosprawnych, jak również do szerokiej widowni ukazujące osoby niepełnosprawne jako pełnoprawnych członków społeczeństwa, aktywnych w życiu społecznym i zawodowym. Ww. problematyka była obecna w różnorodnych formach telewizyjnych: w serwisach informacyjnych, w magazynach, w rozmowach, w audycjach poradnikowych, w reportażach, w filmach dokumentalnych, w popularnych polskich serialach, w kampaniach społecznych.

Istotnym działaniem Spółki, służącym przeciwdziałaniu wykluczeniu osób niepełnosprawnych było także zapewnianie osobom z dysfunkcją wzroku i słuchu odbioru audycji za pomocą udogodnień stosowanych w nadawanych programach, takich jak napisy, tłumaczenie na język migowy i audiodeskrypcja.

Tworzenie i rozpowszechnianie audycji uwzględniających potrzeby oraz sprzyjających integracji zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnościami

W 2023 r. Telewizja Polska S.A. poświęciła w swoich programach łącznie 1 513 godzin 10 minut kwestiom związanym z integracją społeczno-zawodową osób niepełnosprawnych oraz służącym przeciwdziałaniu ich wykluczeniu. Były one obecne w większości programów nadawanych przez Spółkę: w programach ogólnokrajowych TVP1 i TVP2, w 16 programach regionalnych, w paśmie wspólnym TVP3 Regionalna, w programach dla odbiorców za granicą: w TVP Polonia i w TVP Wilno oraz w programach wyspecjalizowanych: TVP ABC, TVP HD, TVP Dokument, TVP INFO, TVP Historia, TVP Kobieta, TVP Kultura, TVP Nauka, TVP Seriele i TVP Sport.

Najwięcej czasu osobom niepełnosprawnym i ich integracji społecznej poświęcono w programach: TVP2 (ok. 214,5 godziny w ciągu roku), TVP1 (blisko 188 godz.), TVP Polonia (131 godz.), TVP Dokument (blisko 128 godz.), paśmie wspólnym TVP3 Regionalna (blisko 109 godz.).

Problematyka ta była podejmowana w audycjach należących do wszystkich kategorii audycji wymienionych w art. 21 ust. 1 ustawy o radiofonii i telewizji, z czego najwięcej było jej w audycjach o charakterze publicystycznym (ponad 622 godz. w ciągu roku), informacyjnym (blisko 259 godz. w ciągu roku) oraz edukacyjnym i poradnikowym (blisko 289 godz.). Nieco mniej czasu zajęła ona w audycjach rozrywkowych (blisko 162 godz.) oraz poświęconych kulturze (ok. 129,5 godz.). Najmniej czasu poświęcono jej w audycjach dotyczących sportu (blisko 52 godz.).

Zagadnienia związane z przełamywaniem panujących stereotypów, zmianą świadomości i kształtowaniem właściwych postaw wobec osób niepełnosprawnych były też tematem jednostkowych lub

okazjonalnych filmów dokumentalnych i reportaży emitowanych w programach Telewizji Polskiej S.A. W ww. formach telewizyjnych prezentowano historie osób z różnymi niepełnosprawnościami i sposoby radzenia sobie z niepełnosprawnością w różnych aspektach życia, ich postawy i wybory życiowe podejmowane w związku z niepełnosprawnością oraz realizowane pasje i przedsięwzięcia.

Wątki z udziałem lub o osobach niepełnosprawnych były też celowo wplatane w scenariusze najpopularniejszych seriali produkcji TVP S.A., ukazując je w codziennych sytuacjach, zmagających się z tymi samymi problemami, co ludzie zdrowi. Takie podejście do problematyki niepełnosprawności realizowało jedno z zasadniczych zadań i założeń integracji. Ukazywały osoby niepełnosprawne jako zdolne do prowadzenia życia na takich samych warunkach jak pozostali członkowie społeczeństwa.

Umożliwianie osobom z niepełnosprawnością wzroku i słuchu odbioru audycji z udogodnieniami

W 2023 r. telewizja publiczna stosowała w swoich programach wszystkie dostępne udogodnienia dla osób z niepełnosprawnością sensoryczną, tj. napisy i tłumaczenia na język migowy dla osób niesłyszących i niedosłyszących oraz audiodeskrpcję dla osób niewidomych i niedowidzących.

Do udogodnień stosowanych najczęściej w programach telewizji publicznej należały napisy dla osób z dysfunkcją słuchu. Największy udział audycji opatrzonych tym udogodnieniem zawierały programy z ofertą filmową: TVP Seriele (średnio w kwartale 93,18% oferty) i TVP HD (średnio w kwartale 69,43%), a także – choć nieco mniejszy – program TVP1 (średnio w kwartale 48,73%) i TVP Polonia (średnio w kwartale 41,2%). Kolejnym udogodnieniem dla osób z ww. niepełnosprawnością stosowanym w programach TVP S.A. był język migowy. Najwięcej audycji oferujących to udogodnienie zawierały programy dla dzieci i młodzieży: TVP ABC (średnio w kwartale 17,44% oferty), TVP ABC2 (średnio w kwartale 15,81%), Alfa TVP (średnio w kwartale 10,59%) oraz program informacyjno-publicystyczny TVP INFO (średnio w kwartale 10,56%).

Telewizja publiczna uwzględniała również potrzeby osób z dysfunkcją wzroku, ponieważ oferowała w swoich programach udogodnienie w postaci audiodeskrpcji. Największy udział audycji zawierających to udogodnienie miały programy adresowane do dzieci i młodzieży: Alfa TVP (średnio 23% oferty w kwartale), TVP ABC (średnio w kwartale 18,20%), TVP ABC2 (średnio w kwartale 17,47%) oraz programy z ofertą filmową: TVP HD (średnio 28,64%) i TVP Seriele (średnio 44,58%).

Polskie Radio

Polskie Radio S.A. w 2023 r., uwzględniało ideę integracji społecznozawodowej osób niepełnosprawnych oraz potrzebę przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu tej grupy. Nadało w tym okresie 40 godzin i 30 minut audycji związanych z tą tematyką. Była ona obecna w programach: 1, 2, 3, PR24, Polskim Radiu dla Zagranicy, Polskim Radiu dla Ukrainy, Czwórce, Polskim Radiu Dzieciom oraz Polskim Radiu Kierowców. Zagadnienie to prezentowano w licznych audycjach mających różnorodną formę, czas trwania i porę emisji oraz adresatów w różnym wieku. Najwięcej o problematyce osób niepełnosprawnych mówiło się w Polskim Radiu dla Ukrainy oraz Programie PR24, najmniejszy udział miały tego typu audycje w Programie 2. Zagadnienia związane z osobami z niepełnosprawnościami były poruszane najczęściej w audycjach o charakterze publicystycznym, edukacyjnym, a także informacyjnym.

Rozgłoszenie regionalne radia publicznego

W 2023 r., podobnie jak w latach ubiegłych, w programach wszystkich 17 rozgłośni regionalnych nadawano audycje promujące ideę integracji społeczno-zawodowej osób niepełnosprawnych oraz służące przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu tej grupy społecznej. Łączny czas jaki rozgłoszenie w ciągu minionego roku poświęciły na tę tematykę wyniósł 713 godz. 41 min., tj. średnio 42 godz. w każdej z rozgłośni. Roczny czas nadawania audycji kierowanych do osób z niepełnosprawnościami, w ofercie poszczególnych spółek, był zróżnicowany. Najmniejszą liczbę godzin (9-21 godz.) na tego rodzaju przekazy, przeznaczyły rozgłoszenie: Radio Kielce, Radio Olsztyn, Radio Zachód, Radio Łódź, Radio Opole, Radio Poznań, zaś najwięcej czasu (52-125,5 godz.) poświęciły na nie: Radio Koszalin, Radio Białystok, Radio Rzeszów, Radio Gdańsk i Radio Kraków. Kolejny już rok, najwięcej audycji o tematyce adresowanej do osób niepełnosprawnych, zrealizowała spółka Radio Kraków S.A., której przekazy znajdowały się głównie w programie regionalnym, ale też w ofercie dwóch programów wyspecjalizowanych.

Obecne w programach rozgłośni przekazy popularyzujące ideę integracji społeczno-zawodowej osób niepełnosprawnych oraz służące przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu tej grupy społecznej realizowane były najczęściej poprzez audycje edukacyjno-poradnicze oraz publicystyczne, w tym poświęcone działalności organizacji pożytku publicznego skupionym na pomocy osobom z niepełnosprawnościami; tego typu audycje obecne były w ofercie programowej wszystkich rozgłośni. W zdecydowanej większości rozgłośni (14), zagadnienia dotyczące osób niepełnosprawnych poruszano w audycjach informacyjnych; były to głównie przekazy obecne z serwisach informacyjnych i relacje z regionalnych wydarzeń dotyczących tego środowiska. Ponadto w programach 11 spółek nadawano reportaże poświęcone życiu i problemom osób niepełnosprawnych, w tym audycje o charakterze interwencyjnym. Na antenach rozgłośni przekazywano także informacje dotyczące aktywności sportowej tej grupy odbiorców, prezentowano osiągnięcia sportowe, przybliżano sylwetki niepełnosprawnych sportowców (w 10 programach). W programach 10 rozgłośni informowano o działalności kulturalnej osób z niepełnosprawnościami i roli kultury, w tym muzyki, w ich życiu. Tematyka nakierowana na osoby niepełnosprawne poruszana była również w audycjach o tematyce religijnej. Radio Olsztyn S.A. w magazynie religijnym zamieściło relację z wizyty w katolickim ośrodku dla dzieci z niepełnosprawnością intelektualną, a Radio Rzeszów S.A. nadało transmisję Mszy Świętej z okazji Światowego Dnia Chorego. Sporadycznie problematyka dotycząca życia osób z niepełnosprawnościami poruszana była również w audycjach dla mniejszości narodowych i etnicznych. Przykładowo, w Radiu Białystok, w cyklu adresowanym do mniejszości litewskiej omawiano zajęcia manualne z dziećmi i młodzieżą z niepełnosprawnością, prowadzone przez Stowarzyszenia na rzecz Dzieci i Młodzieży „Nie jesteś sam” z Puńska. W programie Radia Lublin poruszano zagadnienia rehabilitacji, finansowania i wsparcie ukraińskich uchodźców i fundacji zajmujących się terapią i wsparciem dzieci z niepełnosprawnościami także z Ukrainy.

Audycje poruszające zagadnienia interesujące osoby niepełnosprawne rozpowszechniano przede wszystkim w programach regionalnych rozgłośni, jednak były one obecne, choć rzadziej, w ofercie programów wyspecjalizowanych, w rozszczepianych pasmach lokalnych a także programach miejskich. Tematyka poświęcona szeroko rozumianej integracji osób niepełnosprawnych obecna była w 3 rodzajach audycji: cyklicznych audycjach poświęconych wyłącznie tej problematyce, w audycjach których wybrane wydania poświęcono tej tematyce, oraz w audycjach okazjonalnych. W 2023 r. w ofercie wszystkich 17 rozgłośni znalazło się 150 tytułów audycji (średnio 9 tytułów w każdej rozgłośni), w których poruszano ideę integracji społeczno-zawodowej osób niepełnosprawnych i które służyły przeciwdziałaniu społecznemu wykluczeniu tej grupy społecznej. W tej liczbie audycji, 16 tytułów stanowiły audycje cyklicznie nadawane i w całości poświęcone tematyce osób niepełnosprawnych (takie audycje realizowało 9 rozgłośni). Jednak zdecydowana większość audycji, tj. 134 tytuły (średnio 8 w każdej rozgłośni), to audycje poświęcone różnym zagadnieniom, w tym nieregularnie poruszające zagadnienia dotyczące osób z niepełnosprawnościami, a także audycje nadawane okazjonalnie (np. relacje z wydarzeń dotyczących tej grupy odbiorców, kampanie społeczne, akcje charytatywne, serwisowe informacje o bieżących wydarzeniach).

Tematyka obecna w audycjach kierowanych do osób niepełnosprawnych, ich rodzin, opiekunów oraz instytucji ich wspierających była, jak co roku, różnorodna i bogata. W audycjach ukazywano codzienne funkcjonowanie i działalność funkcjonujących w regionach organizacji działających na rzecz środowiska osób niepełnosprawnych (m.in. fundacje, stowarzyszenia). Stałym elementem programów była edukacja w zakresie wiedzy o różnych rodzajach schorzeń i niepełnosprawności oraz podejmowanie działań umożliwiających integrowanie osób z niepełnosprawnościami i zdrowych. W przekazach dzienników i magazynach informacyjno-publicystycznych informowano i promowano inicjatywy dostępne w regionach (np. spotkania środowiskowe, szkolenia, konferencje, opieka medyczna i badania profilaktyczne, warsztaty zajęciowe, festyny, występy). Stałym elementem poruszonym w programach były informacje i porady dotyczące funkcjonowania osób niepełnosprawnych na rynku pracy, problemy pracowników i pracodawców.

W 2023 r. rozgłoszenie dalej rozwijały ułatwienia w zakresie usług i treści dostępnych odbiorcom (w tym z niepełnosprawnościami), w prowadzonych przez nie różnotematycznym serwisom obecnym na stronach internetowych stacji, w tym aplikacji mobilnych.

Sport powszechny

Główne obszary działań Ministerstwa Sportu i Turystyki na rzecz upowszechniania sportu osób niepełnosprawnych w 2023 r.:

- 1) bieżąca realizacja Programu Upowszechniania Sportu Osób Niepełnosprawnych;
- 2) realizacja programu rządowego pn. „Promocja Sportu Osób z Niepełnosprawnościami w 2023 r.”;
- 3) realizacja zapisów dokumentów strategicznych na rzecz osób niepełnosprawnych, w tym: Rządowego Programu Dostępność Plus 2018-2025 oraz Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021 – 2030.

Program Upowszechniania Sportu Osób Niepełnosprawnych

Program finansowany był ze środków Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej, na podstawie art. 86 ust. 4 ustawy z dnia 19 listopada 2009 r. o grach hazardowych (Dz. U. z 2023 r. poz. 227) oraz § 8 rozporządzenia Ministra Sportu i Turystyki z dnia 12 sierpnia 2019 r. w sprawie przekazywania środków z Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej (Dz. U. poz. 1638).

Głównym celem Programu było tworzenie optymalnych warunków umożliwiających osobom niepełnosprawnym zwiększanie uczestnictwa w różnych formach aktywności sportowej, włączenie w główne nurty życia społecznego oraz wyrównanie szans w dostępie do przestrzeni publicznej w obszarze sportu.

Celami szczegółowymi były:

1. zwiększenie aktywności ruchowej osób niepełnosprawnych, prowadzącej do poprawy sprawności fizycznej, stanu zdrowia i związanej z tym jakości życia;
2. wyrabianie nawyku stałego podnoszenia poziomu sprawności fizycznej;
3. kształtowanie zdrowego stylu życia;
4. rozbudzanie zainteresowań sportowych w zależności od potrzeb, możliwości i preferencji uczestnika;
5. tworzenie alternatywnej formy spędzania wolnego czasu dla osób niepełnosprawnych;
6. kształtowanie zdrowej rywalizacji, szczególnie poprzez umiejętność współzawodnictwa i chęci podjęcia wysiłku;
7. podnoszenie świadomości społeczeństwa w zakresie sportu osób niepełnosprawnych.

O przyznanie dofinansowania zadań mogły ubiegać się organizacje pozarządowe w rozumieniu art. 3 ust. 2 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, których celem statutowym jest prowadzenie działalności w zakresie kultury fizycznej i sportu osób niepełnosprawnych. Wnioskodawca musiał przewidywać w ramach realizacji zadania udział środków własnych w wysokości nie mniejszej niż 5% całości kosztów zadania.

W ramach środków własnych można było wykazać środki jednostek samorządu terytorialnego dowolnego szczebla, PFRON, Unii Europejskiej, sponsorów lub własne (w tym w postaci pracy wolontariuszy – na podstawie stosownej umowy z wyceną świadczenia oraz wyceny udostępnionej infrastruktury – na podstawie stosownej umowy). Udziału własnego nie można było finansować ze środków przekazanych przez Ministerstwo (np. otrzymanych w ramach innych konkursów lub naborów wniosków). Zadania musiały mieć charakter niekomercyjny – nie mogły zakładać osiągnięcia dochodu.

Decyzją Ministra Sportu i Turystyki z dnia 15 lutego 2023 r. dofinansowaniem objęto łącznie 115 projektów na kwotę 30 000 000,00 zł.

Łącznie dofinansowano 67 podmiotów, w tym 10 polskich związków sportowych, 12 organizacji o zasięgu ogólnopolskim, 36 organizacji regionalnych i 9 klubów sportowych, zgodnie z następującą szczegółowością:

- wspieranie organizacji zajęć sportowych dla osób niepełnosprawnych – 36 wniosków na kwotę 10 805 516 zł;
- wspieranie organizacji imprez sportowych dla osób niepełnosprawnych – 39 wniosków na kwotę 8 833 056 zł;
- wspieranie organizacji obozów sportowych dla osób niepełnosprawnych – 23 wnioski na kwotę 7 027 038 zł;
- promocja sportu osób niepełnosprawnych - 17 wniosków na kwotę 3 334 390 zł.

Wsparciem objęte zostały zajęcia sekcji sportowych osób niepełnosprawnych w różnym wieku oraz o różnym stopniu i rodzaju niepełnosprawności. Zajęcia sportowe miały na celu zwiększenie aktywności fizycznej osób niepełnosprawnych, poprawę ogólnej kondycji i sprawności zawodników. Ponadto, celem zajęć było tworzenie alternatywnej formy spędzania wolnego czasu oraz promocja zdrowego stylu życia. Współfinansowaniem objęte zostały zajęcia sekcji sportowych osób niepełnosprawnych w różnym wieku. Zajęcia prowadzono w 273

ośrodkach, oddziałach i klubach sportowych w całej Polsce. Zgodnie z Programem liczba zawodników w każdej sekcji wynosiła minimum 10. Łącznie przeprowadzono zajęcia sekcji sportowych, w których uczestniczyło 13 350 osób zrzeszonych w 36 organizacjach pozarządowych.

Wsparciem objęte zostały imprezy sportowe, których celem było promowanie wszelkich form aktywności fizycznej osób niepełnosprawnych, rozbudzanie zainteresowań sportowych osób niepełnosprawnych, w zależności od potrzeb, możliwości i preferencji uczestników, a także kształcenie zdrowej rywalizacji i chęci podjęcia wysiłku. Wsparciem objęto organizację imprez ogólnopolskich, regionalnych i lokalnych. Imprezy adresowane były do osób w różnych grupach wiekowych oraz o różnym poziomie sprawności fizycznej i rodzaju niepełnosprawności. Zgodnie z Programem liczba uczestników poszczególnych imprez stanowiła minimum 50 osób, w tym 30 niepełnosprawnych zawodników. Dofinansowaniem objęto łącznie 208 imprez sportowych, w których uczestniczyły 24 074 osoby zrzeszone w 39 organizacjach pozarządowych.

Wsparciem objęte zostały obozy sportowe, których celem była integracja osób niepełnosprawnych w ramach podejmowania wspólnych aktywności sportowych. Udział w obozie sportowym umożliwił kontakt osób zmagających się z podobnymi problemami i ograniczeniami oraz pozwolił na wspólne ich pokonywanie. Ponadto, uczestnicy obozów mieli okazję rozwijać swoje zainteresowania sportowe w zależności od potrzeb i możliwości oraz wykształcić nawyki zdrowego, sportowego stylu życia. Uczestnikami obozów były osoby niepełnosprawne w różnym wieku. Zgodnie z Programem liczba uczestników poszczególnych obozów stanowiła minimum 40 osób, w tym 30 osób niepełnosprawnych. W przypadku obozów sportowych dla starszych osób niepełnosprawnych 50+, liczba uczestników obozu nie mogła być mniejsza niż 30 osób, w tym co najmniej 20 osób niepełnosprawnych. Łącznie wsparto organizację 102 obozów sportowych, w których uczestniczyło 4 455 osób zrzeszonych w 23 organizacjach pozarządowych.

Wsparciem objęte zostały również projekty promujące sport osób niepełnosprawnych - kampanie outdoorowe, w tym wystawy plenerowe, kampanie społeczne z wykorzystaniem prasy, radia, telewizji i mediów społecznościowych, różnego rodzaju publikacje oraz wydawnictwa, filmy i spoty promocyjne. Celem zadania było zwiększenie świadomości społeczeństwa na temat sportu osób niepełnosprawnych, popularyzacja różnorodnych form aktywnego życia w środowisku osób z niepełnosprawnościami oraz promocja konkretnych sportów, wydarzeń i osiągnięć niepełnosprawnych zawodników.

Ministerstwo Sportu i Turystyki w zakresie promocji sportu osób niepełnosprawnych dofinansowało z Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej 53 projekty z udziałem łącznie 13 909 655 odbiorców, w tym Kampanię Informacyjną Stowarzyszenia Olimpiady Specjalne Polska pn. „Grajmy Razem” skierowaną do 6 000 000 odbiorców oraz dwie Kampanie Promocyjne Polskiego Związku Amp Futbolu – dla kobiet pn. „Amp Futbol jest piękny!” oraz dla dzieci i młodzieży pn. „Junior Amp Futbol”, skierowane łącznie do 6 105 940 odbiorców.

Łącznie w zajęciach sekcji, imprezach oraz obozach sportowych dla osób niepełnosprawnych uczestniczyło 41 879 osób.

Rekreacja ruchowa osób niepełnosprawnych w starszym wieku w 2023 r.

Wychodząc naprzeciw zmianom demograficznym oraz zmieniającym się potrzebom osób starszych, jednym z priorytetów Programu Upowszechniania Sportu Osób Niepełnosprawnych w 2023 r. było włączanie społecznie starszych osób niepełnosprawnych (50+).

Program umożliwiał udział starszych osób niepełnosprawnych w zajęciach i imprezach sportowych z wykorzystaniem nowoczesnej infrastruktury sportowej. Ponadto organizowane były obozy sportowe dla starszych osób niepełnosprawnych, których programy przewidywały szeroki wachlarz aktywności ruchowych uwzględniających wiek i możliwości uczestników.

W 2023 r. Ministerstwo Sportu i Turystyki w ramach Programu Upowszechniania Sportu Osób Niepełnosprawnych wsparło udział łącznie 7 154 osób niepełnosprawnych w starszym wieku (50+) w różnych formach aktywności fizycznej, zgodnie z następującą szczegółowością:

- 2 420 zawodników w zajęciach sekcji sportowych dla osób niepełnosprawnych;
- 3 723 zawodników w imprezach sportowych dla osób niepełnosprawnych;
- 1 011 zawodników w obozach sportowych dla osób niepełnosprawnych.

Udział kobiet w Programie Upowszechniania Sportu Osób Niepełnosprawnych w 2023 r.

W 2023 r. Ministerstwo Sportu i Turystyki w ramach Programu Upowszechniania Sportu Osób Niepełnosprawnych wsparło udział łącznie 11 865 kobiet w różnych formach aktywności fizycznej, zgodnie z następującą szczegółowością:

- 3 801 zawodniczek w zajęciach sekcji sportowych dla osób niepełnosprawnych;
- 6 709 zawodniczek w imprezach sportowych dla osób niepełnosprawnych;
- 1 355 zawodniczek w obozach sportowych dla osób niepełnosprawnych.

Udział dzieci i młodzieży w Programie Upowszechniania Sportu Osób Niepełnosprawnych w 2023 r.

W 2023 r. Ministerstwo Sportu i Turystyki w ramach Programu Upowszechniania Sportu Osób Niepełnosprawnych wsparło udział łącznie 9 417 dzieci i młodzieży w różnych formach aktywności fizycznej, zgodnie z następującą szczegółowością:

- 3 519 zawodników w zajęciach sekcji sportowych dla osób niepełnosprawnych;
- 5 192 zawodników w imprezach sportowych dla osób niepełnosprawnych;
- 706 zawodników w obozach sportowych dla osób niepełnosprawnych.

Program rządowy pod nazwą „Promocja Sportu Osób z Niepełnosprawnościami w 2023 r.”

Program rządowy pod nazwą „Promocja Sportu Osób z Niepełnosprawnościami w 2023 r.” był adresowany do ogółu obywateli Rzeczypospolitej Polskiej, ze szczególnym uwzględnieniem osób niepełnosprawnych mogących uprawiać sport.

Głównym celem Programu była popularyzacja sportu i aktywności fizycznej, jako formy włączenia społecznego osób z niepełnosprawnościami oraz podnoszenie świadomości społeczeństwa w zakresie sportu osób z niepełnosprawnościami.

Celami szczegółowymi były:

1. podniesienie poziomu wiedzy i świadomości osób z niepełnosprawnościami na temat możliwości aktywnego życia oraz rozwoju psychofizycznego, w tym dostępu do usług i infrastruktury sportowej;
2. promocja konkretnych dyscyplin, wydarzeń, zawodników z niepełnosprawnościami uprawiających sport;
3. promocja sportu, jako jednej z form włączenia społecznego i rozwoju zawodowego osób z niepełnosprawnościami, w tym możliwości doskonalenia oraz edukacji trenerów i instruktorów sportowych w zakresie prowadzenia zajęć z osobami z niepełnosprawnościami;
4. kreowanie pozytywnych postaw wobec uprawiania sportu osób z niepełnosprawnościami;
5. popularyzowanie sportu jako czynnika wpływającego na poprawę zdrowia osób z niepełnosprawnościami;
6. zwiększenie świadomości opinii publicznej na temat sportu osób z niepełnosprawnościami;
7. promocja zdrowego stylu życia i aktywności osób z niepełnosprawnościami.

Podstawę prawną Programu stanowił art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 23 października 2018 r. o Funduszu Solidarnościowym (Dz. U. z 2023 r. poz. 647) oraz uchwała nr 135 Rady Ministrów z dnia 31 lipca 2023 r. w sprawie programu rządowego pn. „Promocja Sportu Osób z Niepełnosprawnościami w 2023 r.”

Wsparciem objęte zostały następujące projekty promujące sport osób z niepełnosprawnościami:

1. festyny integracyjne, eventy, wystawy i pokazy;
2. kampanie outdoorowe, w tym wystawy plenerowe;
3. kampanie społeczne z wykorzystaniem prasy, radia, telewizji i mediów społecznościowych;
4. różnego rodzaju publikacje oraz wydawnictwa;
5. filmy i spoty promocyjne;
6. transmisje telewizyjne i live streaming.

Źródłem finansowania Programu oraz kosztów jego obsługi były środki Funduszu Solidarnościowego odpowiednio w pozycji programy rządowe oraz koszty obsługi zadań. Program został ujęty w Planie wsparcia, o którym mowa w art. 11 ustawy o Funduszu Solidarnościowym, na 2023 r. Kwota środków z Funduszu Solidarnościowego przeznaczona na realizację Programu w 2023 r. wynosiła 2 050 000 zł, w tym 2 000 000 zł na realizację zadania oraz 50 000 zł na jego obsługę.

Dysponentem środków Funduszu Solidarnościowego był minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, a realizatorem Minister Sportu i Turystyki.

Podstawę przekazania środków z Funduszu Solidarnościowego stanowiła umowa zawarta między ministrem właściwym do spraw zabezpieczenia społecznego a Ministrem Sportu i Turystyki, która określała w szczególności wysokość przekazanych środków, tryb przekazania środków, a także sposób i termin ich rozliczenia i zwrotu niewykorzystanej części.

Realizacja Programu nastąpiła w trybie naboru wniosków, zgodnie z przepisami ustawy o Funduszu Solidarnościowym. O przyznanie dofinansowania zadań mogły ubiegać się organizacje pozarządowe, których celem statutowym jest prowadzenie działalności w zakresie kultury fizycznej i sportu osób z niepełnosprawnościami.

Wnioskodawca musiał przewidzieć w ramach realizacji zadania udział środków własnych w wysokości nie mniejszej niż 20% całości kosztów zadania (w tym zadań jednostkowych).

W ramach środków własnych można było wykazać środki jednostek samorządu terytorialnego dowolnego szczebla, Unii Europejskiej, sponsorów lub własne (w tym w postaci pracy wolontariuszy – na podstawie stosownej umowy z wyceną świadczenia oraz wyceny udostępnionej infrastruktury – na podstawie stosownej umowy). Udziału własnego nie można było finansować ze środków przekazanych przez Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej, w tym środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, oraz Ministerstwo Sportu i Turystyki (np. otrzymanych w ramach innych konkursów lub naborach wniosków). Zadania realizowane w ramach Programu musiały mieć charakter niekomercyjny – nie mogły zakładać osiągnięcia dochodu.

Ze środków dofinansowania można było pokryć koszty obsługi realizacji zadania, w wysokości faktycznie poniesionej, nie większej niż 2,5% środków przekazanych na realizację zadania.

Decyzją Ministra Sportu i Turystyki z dnia 19 października 2023 r. dofinansowaniem objęto łącznie 8 podmiotów prowadzących działania w zakresie promocji sportu osób niepełnosprawnych na kwotę 2 050 000,00 zł, zgodnie z następującą szczegółowością:

1. Fundacja Kształcenia Kadr Sportowych	350 000,00 zł
2. Fundacja MultiSport	100 000,00 zł
3. Fundacja Polskiego Sportu	300 000,00 zł
4. Fundacja Wsparcia Sportu Polskiego	350 000,00 zł
5. Polska Fundacja Paraolimpijska	200 000,00 zł
6. Polski Komitet Paralimpijski	270 000,00 zł
7. Polski Związek Sportu Niepełnosprawnych "Start"	200 000,00 zł
8. Stowarzyszenie Integracyjne Eurobeskidy	280 000,00 zł

W ramach programu rządowego pn. „Promocja Sportu Osób z Niepełnosprawnościami w 2023 r.” zrealizowano następujące projekty, które trafiły łącznie do 1 768 550 odbiorców:

Fundacja Kształcenia Kadr Sportowych

- Kampania outdoorowa "#TWÓJ RUCH" - 50 000 odbiorców.
- Kampania społeczna "#TWÓJ RUCH" - 60 000 odbiorców.
- Film promocyjny "#TWÓJ RUCH" - 50 000 odbiorców.

Fundacja MultiSport

- Publikacje edukacyjne - 100 000 odbiorców.
- Event rodzinny promujący sport osób z niepełnosprawnościami oraz powstałe publikacje edukacyjne - 150 odbiorców.

Fundacja Polskiego Sportu

- Dzień Sportu Osób z niepełnosprawnościami - event i promocja wydarzenia - 50 400 odbiorców.

Fundacja Wsparcia Sportu Polskiego

- Kampania outdoorowa "Kolarstwo dla każdego!" – 50 000 odbiorców.
- Kampania społeczna "Kolarstwo dla każdego!" – 60 000 odbiorców.
- Film promocyjny "Kolarstwo dla każdego!" - 50 000 odbiorców.

Polska Fundacja Paraolimpijska

- Piotr Kosewicz - film dokumentalny - 15 000 odbiorców.
- Centrum Rehabilitacji im. Biskupa J. Chrapka - film dokumentalny – 8 000 odbiorców.

Polski Komitet Paraolimpijski

- 25-lecie PKPar – album – 60 000 odbiorców.
- Przygotowanie strony internetowej PKPar – 100 000 odbiorców.
- Videocasty i filmy promocyjne – 140 000 odbiorców.
- Kampania "Nasze twarze" – 50 000 odbiorców.

Polski Związek Sportu Niepełnosprawnych "Start"

- Kampania "Nasze kluby" – 130 000 odbiorców.
- Przygotowanie strony internetowej PZSN START – 100 000 odbiorców.
- Opracowanie księgi marki PZSN START – 30 000 odbiorców.
- Przygotowanie i publikacja profili lekkoatletów w aplikacji Roster Athletics – 25 000 odbiorców.

Stowarzyszenie Integracyjne Eurobeskidy

- Niepełnosprawni Sportowcy dla Niepodległej - Integracyjna Gala Sportu - 240 000 odbiorców.
- Promocja budowy Centrum Integracji Rodzin na potrzeby sportowców niepełnosprawnych oraz organizacji integracyjnych imprez sportowych – 400 000 odbiorców.

Realizacja programu rządowego pn. „Promocja Sportu Osób z Niepełnosprawnościami w 2023 r.” pozwoliła zintensyfikować działania promocyjne prowadzone w obszarze sportu osób niepełnosprawnych w 2023 r., a co za tym idzie w dalszej perspektywie może istotnie wpłynąć na wzrost aktywności fizycznej osób niepełnosprawnych i stan wiedzy społeczeństwa na temat tej gałęzi sportu.

Sport wyczynowy

W 2023 r. zadania w obszarze sportu wyczynowego osób z niepełnosprawnościami realizowane były na podstawie art. 29 ust. 7 ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie, art. 86 ust. 4 ustawy z dnia 19 listopada 2009 r. o grach hazardowych oraz § 3 rozporządzenia Ministra Sportu i Turystyki z dnia 12 sierpnia 2019 r. w sprawie przekazywania środków z Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej. Opracowane zostały następujące programy

dofinansowania zadań publicznych, mające na celu zabezpieczenie realizacji cyklu szkoleniowego zawodników z niepełnosprawnościami oraz ich udziału we współzawodnictwie sportowym:

1) „Program dofinansowania ze środków budżetu państwa zadań związanych z przygotowaniem zawodników kadry narodowej do udziału w igrzyskach paralimpijskich, igrzyskach głuchych, mistrzostwach świata i Europy w 2023 r.”;

2) „Program dofinansowania ze środków Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej zadań z obszaru wspierania szkolenia sportowego i współzawodnictwa osób niepełnosprawnych w 2023 r.”.

Zadania realizowane były przez polskie związki sportowe oraz organizacje pozarządowe, których celem statutowym jest prowadzenie działalności w obszarze sportu wyczynowego osób z niepełnosprawnościami. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Sportu i Turystyki z dnia 17 maja 2022 r. w sprawie stypendiów sportowych sportowcy z niepełnosprawnościami otrzymywali ze środków budżetu państwa stypendia sportowe. Program dofinansowania zadań ze środków Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej obejmował realizację zadań związanych z przygotowaniem do igrzysk paralimpijskich, przygotowaniem do igrzysk głuchych oraz przygotowaniem i udziałem w mistrzostwach świata i mistrzostwach Europy w sportach nieobjętych programem igrzysk paralimpijskich i igrzysk głuchych.

Zabezpieczenie finansowe przygotowań zawodników objęło koszty związane z:

- organizacją zgrupowań krajowych i zagranicznych,
- udziałem zawodników w zawodach krajowych i zagranicznych,
- obsługą kadry szkoleniowej i osób współpracujących oraz doszkalaniem kadry,
- monitoringiem diagnostycznym i medycznym,
- zakupem suplementów diety i produktów leczniczych,
- zakupem niezbędnego sprzętu sportowego i specjalistycznego.

Głównym celem realizowanych zadań było zapewnienie zawodnikom optymalnych warunków przygotowań do udziału w zawodach mistrzowskich, jak również efektywne włączenie polskich sportowców z niepełnosprawnościami do współzawodnictwa międzynarodowego. W zadaniach uczestniczyło 1 190 zawodników (400 kobiet i 790 mężczyzn).

Zawodnicy byli objęci szkoleniem w ramach konsultacji i zgrupowań krajowych i zagranicznych. Wzięli również udział w zawodach krajowych i międzynarodowych, w tym w mistrzostwach świata (m.in. w kolarstwie, koszykówce, lekkoatletyce, łucznictwie, narciarstwie alpejskim i narciarstwie biegowym, parasnowboardzie, piłce nożnej, pływaniu, podnoszeniu ciężarów, showdown, strzelectwie sportowym, szachach, szermierce na wózkach, taekwondo, tańcu sportowym, tenisie, triathlonie, warcabach, wioślarstwie i żeglarskiej) oraz w mistrzostwach Europy (m.in. w badmintonie, bilardzie, bocci, bowlingu, judo, kajakarstwie, kręglarstwie, lekkoatletyce, łucznictwie, piłce ręcznej, piłce siatkowej na siedząco, strzelectwie sportowym, tenisie stołowym, żeglarskiej).

W 2023 r. sportowcy z niepełnosprawnościami wywalczyli w zawodach rangi mistrzostw świata i mistrzostw Europy 212 medali, w tym 71 złotych, 74 srebrne i 67 brązowych. Stypendia sportowe otrzymało 409 członków kadry narodowej (158 kobiet i 251 mężczyzn).

Turystyka

Celem wszystkich działań Ministerstwa Sportu i Turystyki w ramach turystyki społecznej jest zapewnienie możliwości podróżowania oraz wyrównywania szans uprawiania turystyki jak największej liczbie beneficjentów turystyki społecznej, do których należą m.in. osoby z niepełnosprawnościami oraz ich opiekunowie.

Programy dotacyjne finansowane ze środków Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej

Ministerstwo Sportu i Turystyki w 2023 r. zrealizowało 2 programy finansowane ze środków Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej (podstawa prawna: art. 86 ust 4 ustawy z dnia 19 listopada 2009 r. o grach hazardowych oraz § 11 ust. 1 pkt. 2 rozporządzenia Ministra Sportu i Turystyki z dnia 12 sierpnia 2019 r. w sprawie przekazywania środków z Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej).

Celem Programów było zwiększenie możliwości uprawiania turystyki aktywnej w Polsce m.in. poprzez poprawę bezpieczeństwa na szlakach turystycznych oraz poprawę dostępności turystycznej na obszarach o dużych walorach przyrodniczych oraz przez grupy społeczne podlegające potencjalnemu wykluczeniu, w szczególności osoby starsze, dzieci z domów dziecka oraz dzieci z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie (osoby ze szczególnymi potrzebami).

Wyżej wymienione działania dedykowane były uczestnikom turystyki społecznej i wynikały z dokumentów strategicznych i horyzontalnych szczebla krajowego i europejskiego.

Należą do nich m.in.: Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do 2020 z perspektywą do 2030, Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030, Polityka społeczna wobec osób starszych do 2030.

Bezpieczeństwo - Uczestnictwo – Solidarność”, Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, Strategia na Rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030, a w szczególności Rządowy Program Dostępność Plus 2018-2025.

Program upowszechniania turystyki osób starszych, dzieci z domów dziecka oraz dzieci z niepełnosprawnościami i ich opiekunów oraz szkolenia dla osób pracujących w turystyce z osobami ze szczególnymi potrzebami

W ramach 3 kierunków działań programu, tj.: „My też zwiedzamy”, „Transfer wiedzy”, „Kampania społeczna”, zrealizowano 20 zadań dofinansowanych z FRKF. Ogółem na ww. program przeznaczono w 2023 r. kwotę 6 323 820,03 zł, z czego ok. 3,9 mln zł przeznaczono na dotację 14 zadań w ramach których realizowano działania na rzecz osób z niepełnosprawnościami, które przyniosły następujące efekty:

- ponad 1,8 tys. osób z niepełnosprawnościami wzięło udział w wyjazdach /obozach/wycieczkach turystycznych;
- ok. 1200 osób zostało przeszkolonych, w zakresie obsługi osób z niepełnosprawnościami i osób starszych;
- zrealizowano 1 kampanię społeczną i spot promujący aktywność turystyczną osób z niepełnosprawnościami;
- powstało 8 narzędzi cyfrowych ułatwiających dostęp do usług turystycznych dla osób z niepełnosprawnościami.

Program rozwoju turystyki społecznej sprzyjającej aktywności fizycznej społeczeństwa – renowacja oraz wytyczanie nowych szlaków turystycznych

W ramach programu dotowano zadanie zrealizowane przez Karkonoską Lokalną Organizację Turystyczną: Renowacja szlaków rowerowych w Rowerowej Krainy i tras narciarstwa biegowego w Karkonoszach i Górach Izerskich (kwota dotacji 160.616,00 zł), którego celem było odnowienie oznakowania istniejących tras rowerowych i narciarskich o łącznej długości ok. 425 km wraz z utworzeniem 2 miejsc odpoczynku dla osób z niepełnosprawnościami i osób starszych i wyznaczeniem tras dla osób starszych i z niepełnosprawnościami.

Główny konkurs dotacyjny w 2023 r.

Ministerstwo Sportu i Turystyki w 2023 r. ogłosiło, jak co roku, otwarty konkurs ofert na wsparcie realizacji zadań publicznych z zakresu części 40 budżetu państwa – Turystyka.

W konkursie dotacyjnym wyodrębniono 6 priorytetów merytorycznych w ramach, których uprawnione podmioty mogły składać oferty o dofinansowanie realizacji zadań publicznych, aż 4 z 6 określonych priorytetów dotyczyły również beneficjentów turystyki społecznej, w tym osób z niepełnosprawnościami:

Priorytet 2 - Wzmocnienie instytucjonalne i promocyjne regionów turystycznych oraz turystycznych marek terytorialnych, w szczególności rozwijanie i promocja systemów informacji turystycznej, w tym dostosowanie informacji turystycznej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami;

Priorytet 3 - Podnoszenie jakości i kompetencji kadr zawodowych i społecznych w turystyce w zakresie poprawy świadczonych usług, w tym w szczególności przygotowanie kadr z zakresu obsługi osób z niepełnosprawnościami;

Priorytet 5 - Innowacyjność w turystyce na rzecz rozwoju turystyki, w szczególności: Szkolenie kadr na potrzeby cyfryzacji w turystyce, w tym z zakresu tworzenia treści internetowych dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami;

Priorytet 6 - Zwiększenie bezpieczeństwa turystów, w tym promocja i działania informacyjne dotyczące udogodnień i rozwiązań w podróżowaniu dla osób z niepełnosprawnościami i osób starszych.

W ramach ww. 4 priorytetów zrealizowano 19 zadań dotyczących potrzeb osób z niepełnosprawnościami, na które przeznaczono łączną kwotę dotacji ponad 2,3 mln zł.

Podsumowując: Ministerstwo Sportu i Turystyki, w zakresie udostępniania usług turystycznych osobom z niepełnosprawnościami dofinansowało w 2023 r. 34 zadania publiczne, na które przeznaczyło kwotę ponad 6,4 mln zł, w tym:

- 4,1 mln zł – wydatkowano z FRKF (2 programy);
- 2,3 mln zł - wydatkowano z budżetu państwa z części 40 Turystyka.

Efekty zrealizowanych działań to:

- ponad 2700 uczestników kursów szkoleniowych/warsztatów, w tym dotyczących obsługi turystów o szczególnych potrzebach;
- ponad 1800 beneficjentów turystyki społecznej, w tym głównie osób z niepełnosprawnościami (wraz z opiekunami) uczestniczących w wycieczkach/wyjazdach krajoznawczych/obozach;
- 28 nowych narzędzi cyfrowych dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (aplikacje mobilne, webowe, nowe strony/podstrony internetowe, poradniki on-line, audio-video przewodniki, cyfrowa mapa, zdigitalizowany kalendarz);
- 1 kampania społeczna oraz 1 spot promujące turystykę osób z niepełnosprawnościami.

Upowszechnianie turystyki wśród osób z niepełnosprawnościami realizowane było przez resort w 2023 r. poprzez także następujące działania:

Polski Bon Turystyczny

Polski Bon Turystyczny stanowił istotne narzędzie stymulujące rozwój turystyki społecznej wśród dzieci, młodzieży do 18. roku życia poprzez wsparcie finansowe rodzin z dziećmi, w tym z dziećmi z niepełnosprawnościami. Świadczenie w formie Polskiego Bonu Turystycznego realizowane było w terminie od dnia 1 sierpnia 2020 r. Wygaśnięcie prawa do dokonywania płatności za pomocą bonu, ostatecznie nastąpiło dnia 31 marca 2023 r. Wysokość świadczenia wynosiła 500 zł na dziecko do 18. roku życia. W przypadku dziecka z niepełnosprawnością przysługiwał dodatkowy bon w wysokości 500 zł.

Łączna wartość wszystkich wygenerowanych bonów osiągnęła kwotę ponad 3 500 000 000 zł.

Aktywowano bony dla ponad 6 300 000 dzieci, w tym dla ponad 220 000 dzieci legitymujących się orzeczeniem o niepełnosprawności.

Projekt Polskie Marki Turystyczne

Zadanie kontynuowane. Projekt „Polskie Marki Turystyczne” jest projektem wpisanym do portfela projektów strategicznych KPRM i ma na celu zainicjowanie współpracy pomiędzy regionami turystycznymi i stworzenie jednostek o silnym wizerunku, które będą odpowiedzialne za zarządzanie i promowanie danego regionu.

W ramach projektu tworzone są warunki dla kooperacji organizacji turystycznych, samorządów i podmiotów branży turystycznej, co owocuje profesjonalizacją zarządzania turystyką na poziomie lokalnym.

Status Polskiej Marki Turystycznej ma gwarantować spójne działania marketingowe, jednolitą wizualizację, wspólną stronę internetową zawierającą informacje o ciekawych destynacjach i pomysłach na spędzanie wolnego czasu dostosowanych do różnych potrzeb.

W 2023 r. prowadzono prace nad trzecią edycją naboru do projektu. Utworzono Zespół Ekspertski, którego działalność objęła ustanowienie nowego regulaminu, określenie warunków uczestnictwa w projekcie, kryteriów naboru oraz opracowanie formularza zgłoszeniowego.

W III naborze projektu „Polskie Marki Turystyczne” (edycja 2023 r.), jednym z kryteriów oceny jakości obszaru przedstawionego w zgłoszeniu jest dostępność miejsc i usług turystycznych oferowanych przez pretendujący obszar turystyczny do tytułu „Polska Marka Turystyczna” dla osób z niepełnosprawnościami i osób starszych.

Dodatkowo, warto nadmienić, że MSiT w ramach swoich kompetencji stara się rozwijać ideę turystyki społecznej z poszanowaniem zasad zrównoważonego rozwoju przy współpracy z jednostkami samorządu terytorialnego, organizacjami społecznymi, instytucjami otoczenia biznesu. Celem wspólnych wysiłków jest aktywizacja środowisk lokalnych w udostępnianiu wypoczynku osobom społecznie wykluczonym i stworzenie świadomego społeczeństwa obywatelskiego.

W związku z powyższym została w 2023 r. zlecona i przygotowana ekspertyza dot. beneficjentów turystyki społecznej w Polsce i w wybranych krajach UE, która pozwala szerzej spojrzeć na potrzeby i możliwości wsparcia przez państwo zmarginalizowanych grup społecznych w realizacji ich prawa do turystyki i wypoczynku, co wpisuje się w postanowienia Karty Praw Osób Niepełnosprawnych.

Zadania realizowane przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

Zlecenie przez PFRON zadań na podstawie art. 36 ustawy o rehabilitacji: kierunek pomocy 3 „wzrost aktywności osób niepełnosprawnych w różnych dziedzinach życia”, kierunek pomocy 4 „zapewnienie osobom niepełnosprawnym dostępu do informacji” i kierunek pomocy 6 „upowszechnianie pozytywnych postaw społecznych wobec osób niepełnosprawnych i wiedzy dotyczącej niepełnosprawności”

Zgodnie z przepisami art. 36 ustawy o rehabilitacji zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych mogą być realizowane na zlecenie Funduszu przez fundacje oraz organizacje pozarządowe, a także kościelne osoby prawne, stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, spółdzielnie socjalne oraz spełniające szczególne warunki spółki akcyjne, spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, kluby sportowe będące spółkami.

Rodzaje zadań, które mogą być zlecane fundacjom oraz organizacjom pozarządowym wskazane zostały w rozporządzeniu w sprawie rodzajów zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych zlecanych fundacjom oraz organizacjom pozarządowym.

Zlecenie realizacji zadań przez PFRON następuje po przeprowadzeniu otwartego konkursu ofert. Konkurs jest ogłaszany zgodnie z ustawą o działalności pożytku publicznego.

Zgłaszane do realizacji zadania (w formie projektów) dotyczyły między innymi:

- 1) Kierunku pomocy 3: wzrost aktywności osób niepełnosprawnych w różnych dziedzinach życia. Na realizację projektów w kierunku pomocy 3 (organizowanie imprez wspierających aktywność osób niepełnosprawnych) PFRON wypłacił zleceńbiiorcom kwotę 31 095 404,85 obejmując wsparciem 32 028 osób niepełnosprawnych.

- 2) Kierunku pomocy 4: zapewnienie osobom niepełnosprawnym dostępu do informacji. Na realizację projektów w kierunku pomocy 4 (opracowywanie lub wydawanie publikacji, wydawnictw) PFRON wypłacił zleceńbiorcom kwotę 12 828 354,72 zł.
- 3) Kierunku pomocy 6: upowszechnianie pozytywnych postaw społecznych wobec osób niepełnosprawnych i wiedzy dotyczącej niepełnosprawności. Na realizację projektów w kierunku pomocy 6 (kampanie, imprezy masowe, produkcja i emisja programów telewizyjnych i audycji radiowych) PFRON wypłacił zleceńbiorcom kwotę 4 342 283,99 zł.

Projekt zrealizowany w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, pn. „Budowa kompleksowego systemu szkolenia i udostępniania osobom niewidomym psów przewodników oraz zasad jego finansowania”

Celem projektu było stworzenie warunków do podniesienia poziomu integracji społecznej osób z niepełnosprawnością wzroku, poprzez opracowanie i przetestowanie kompleksowego systemu służącego zapewnieniu osobom niewidomym w Polsce dostępu do psów przewodników oraz włączenie go do polityk publicznych w obszarze rehabilitacji społecznej osób niewidomych. Zgodnie z założeniami w wyniku realizacji projektu miało zostać wyszkolonych i przekazanych co najmniej 48 psów.

Projekt realizowano w okresie od 1 stycznia 2019 r. do 31 października 2023 r.

Projekt realizowany był w partnerstwie z 6 podmiotami. Liderem projektu był Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Pozostali partnerzy w projekcie to:

- 1) Fundacja „Pisze Serce” z siedzibą w Pile (organizacja wycofała się z realizacji projektu z końcem 2019 r.),
- 2) Polski Związek Niewidomych z siedzibą w Warszawie,
- 3) Fundacja na rzecz Osób Niewidomych LABRADOR PIES PRZEWODNIK z siedzibą w Poznaniu,
- 4) Fundacja PIES PRZEWODNIK z siedzibą w Warszawie,
- 5) Fundacja VIS MAIOR z siedzibą w Warszawie.

Efekty projektu:

- 1) Opracowanie i przetestowanie Standardów szkolenia i udostępniania osobom niewidomym psów przewodników (dokumenty 1-4):
 - Szkoła psów przewodników. Zasady funkcjonowania;
 - Metodyka szkolenia osób przygotowujących psy przewodnik;
 - Wolontariat w szkole psów przewodników;
 - Standard dotyczący systemu szkolenia i udostępniania osobom niewidomym psów przewodników składający się z trzech dokumentów:
 - a) Hodowla oraz pozyskiwanie psów do szkolenia na psy przewodniki,
 - b) Szkolenie psów przewodników,
 - c) Zasady przekazywania psów przewodników osobom z niepełnosprawnością wzroku.
- 2) Opracowanie i przetestowanie Standardu wdrożenia fundraisingu w organizacjach szkolących psy przewodniki dla osób z niepełnosprawnością wzroku.
- 3) Wdrożenie Standardów szkolenia i udostępniania osobom niewidomym psów przewodników oraz Standardu wdrożenia fundraisingu w organizacjach szkolących psy przewodniki dla osób z niepełnosprawnością wzroku do zadań zleczanych przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.
- 4) Przygotowano propozycje zmian legislacyjnych wraz z oceną skutków regulacji (OSR).

Najważniejsze zadania w projekcie:

- 1) przeszkolenie i udostępnienie osobom z niepełnosprawnością wzroku 56 psów przewodników,
- 2) wyszkolenie 133 osób, w tym instruktorów, trenerów, wolontariuszy, fundraiserów,
- 3) przeprowadzenie szerokiej kampanii upowszechniającej korzyści z posiadania psa przewodnika.

Całkowity budżet projektu wynosił 12 245 381,50 zł. Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych wypłacił w 2023 r. środki w łącznej wysokości 1 128 739,61 zł.

Projekt zrealizowany w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego pn. Kultura bez barier

Celem projektu było wypracowanie i wdrożenie modelu zapewniania dostępności oferty i zasobów instytucji kultury dla osób z niepełnosprawnościami.

Projekt realizowany był w okresie od 1 maja 2021 r. do 30 listopada 2023 r. Projekt został zrealizowany przez PFRON we współpracy z następującymi partnerami:

- Strategiczny partner krajowy - Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego (MKiDN).
- Partner ponadnarodowy - Institut für Bildung und Kultur e.V. (IBK) i działające przy nim Kompetenzzentrum für Kulturelle Bildung im Alter und Inklusion (KUBIA) z siedzibą w Niemczech.
- Pozarządowy partner krajowy - Fundacja Kultury bez Barier (FKbB) z siedzibą w Warszawie.

W okresie sprawozdawczym zrealizowano następujące działania:

- Kontynuowano realizację przedsięwzięć grantowych. W ramach projektu do 15 czerwca 2023 r. instytucje kultury zrealizowały 164 przedsięwzięcia grantowe, a kwota wydatków grantowych wyniosła 24 493 521,92 zł. 162 grantobiorców podpisało oświadczenie o wdrożeniu Model dostępnej kultury.
- Prowadzono webinaria dla grantobiorców dotyczące rozliczeń i kwestii formalnoorganizacyjnych.

Grantobiorcy korzystali z indywidualnego lub grupowego wsparcia doradczego, realizowanego przez pracowników zaangażowanych przez partnera FKbB.

- 1) Zrealizowano warsztaty dla przedstawicieli grantobiorców, z zakresu pracy z osobami ze szczególnymi potrzebami.
- 2) Odbłyły się spotkania sieciujące. Istotą spotkań sieciujących było stworzenie płaszczyzny do wymiany doświadczeń między grantobiorcami, nawiązanie i pogłębienie kontaktów między instytucjami. Zapraszając uczestników zaproponowano im udział w spotkaniach „branżowych” – w pierwszym terminie domy kultury i biblioteki, w drugim – muzea, w trzecim - teatry i instytucje muzyczne.
- 3) Zakończono prace nad publikacją końcową. Publikacja Model dostępnej kultury – finalny produkt projektu została przyjęta przez Komitet Sterujący 6 listopada 2023 r. Publikacja składa się z czterech części: Modelu udostępniania oferty i zbiorów instytucji kultury osobom ze szczególnymi potrzebami, Instrukcji, Dobrych praktyk i Rekomendacji.
- 4) W dniach 27-28.11.2023 r. odbyło się seminarium wdrożeniowe, w którym uczestniczyli przedstawiciele instytucji kultury, które zrealizowały przedsięwzięcia grantowe w projekcie.

W 2023 r. PFRON wypłacił środki w wysokości 14 618 496,47 zł.

Projekt zrealizowany w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego pn. Obszar chroniony obszar dostępny

Celem projektu było opracowanie ramowego modelu dostępnego parku narodowego i krajobrazowego. Model jest dedykowanym narzędziem wspomagającym parki w procesie poprawy dostępności oferty turystycznej dla osób o szczególnych potrzebach w tym z niepełnosprawnościami. Elementy modelu zostały wdrożone przez 16 parków (narodowych i krajobrazowych) w Polsce, którym przyznano granty w wysokości do 520 000 zł.

Projekt realizowany był w okresie od 1 czerwca 2021 r. do 30 listopada 2023 r.

Projekt został zrealizowany przez PFRON we współpracy z następującymi partnerami:

- Partner krajowy: Ministerstwo Klimatu i Środowiska,
- Partner ponadnarodowy: Global Nature Fund (Niemcy).

W 2023 r. zrealizowano następujące działania:

1. Wdrożono założenia Modelu dostępnego parku przyrodniczego w 16 parkach narodowych i krajobrazowych.
2. Przeprowadzono audyty dostępności i monitoringi u grantobiorców projektu.
3. Przygotowano wystawę nt. dostępności w parkach przyrodniczych.
4. Przygotowano publikację elektroniczną pt.: „Model dostępnego parku przyrodniczego”.
5. Zorganizowano seminarium podsumowujące projekt.

W 2023 r. PFRON wypłacił środki w wysokości 4 874 371,31 zł.

Projekt zrealizowany w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego pn.: „Szkolenia dla pracowników sektora transportu zbiorowego w zakresie potrzeb osób o szczególnych potrzebach, w tym osób z niepełnosprawnościami”

Celem projektu było podniesienie kompetencji pracowników sektora transportu zbiorowego w zakresie profesjonalnej obsługi osób o szczególnych potrzebach, w tym w szczególności osób z niepełnosprawnościami poprzez:

- opracowanie standardów obsługi osób o szczególnych potrzebach korzystających z transportu zbiorowego,
- działania szkoleniowe,
- opracowanie poradnika dotyczącego dostosowania kluczowych typów usług w zakresie transportu zbiorowego do potrzeb osób o szczególnych potrzebach.

Projekt zrealizowano w okresie od 1 lipca 2019 r. do 31 grudnia 2023 r.

Projekt został zrealizowany przez PFRON we współpracy z następującymi partnerami:

- Urzędem Transportu Kolejowego,
- Instytutem Transportu Samochodowego.

W okresie sprawozdawczym zrealizowano następujące działania:

- 1) Prowadzono rekrutację uczestników szkolenia „Różni podróżni – obsługa bez barier”, która zakończyła się w listopadzie 2023 r. Do udziału w szkoleniu zrekrutowano łącznie 4 861 osób co stanowi 97,22% wskaźnika produktu, a w pełni przeszkolonych zostało 4 764 osób, co stanowi około 100,29% wskaźnika rezultatu w projekcie.
- 2) Od czerwca do października 2023 r. w całej Polsce odbyło się 30 seminariów regionalnych, w których udział wzięło 300 pracowników przewoźników i organizatorów transportu zbiorowego, którzy nie zgłosili się do udziału w szkoleniu „Różni podróżni – obsługa bez barier”.
- 3) Przygotowano poradnik dostosowania kluczowych usług w transporcie zbiorowym do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami, który został także opracowany graficznie i wydrukowany w 1 000 egzemplarzy, które rozesłano do uczestników szkolenia, a wersję elektroniczną zamieszczono na stronie www projektu.
- 4) Do sierpnia 2023 r. pracowała Grupa Doradcza, której zadaniem było: podsumowanie prac nad standardami, omówienie infografik opracowywanych do standardów, omówienie projektu poradnika i jego skrótów, omówienie scenariuszy i prezentacja 11 animowanych filmów instruktażowych i edukacyjno-informacyjnych, przyjęcie ostatecznych wersji standardów, prezentacja raportu z ewaluacji szkoleń i dyskusja dotycząca zmian w materiałach szkoleniowych uwzględniająca wnioski i rekomendacje zawarte w raporcie.

- 5) Podpisano kolejnych 38 porozumień na przeszkolenie łącznie 1 932 osób.
- 6) W grudniu 2023 r. zorganizowano w Warszawie konferencję pn. „Partnerstwo na rzecz dostępnej obsługi różnych podróży”, w której wzięli udział przedstawiciele przewoźników i organizatorów transportu zbiorowego - uczestników szkolenia „Różni podróżni – obsługa bez barier”. W trakcie konferencji 12 przewoźników i organizatorów transportu zbiorowego podpisało deklaracje mówiące o kierowaniu się w prowadzonej działalności opracowanymi w projekcie standardami. Kolejnych dwóch podpisało ją do marca 2023 r. łącznie 15 przewoźników i organizatorów zadeklarowało wykorzystywanie standardów.

W 2023 r. PFRON wypłacił środki w wysokości: 4 813 081,10 zł.

Główna Biblioteka Pracy i Zabezpieczenia Społecznego (GBPizS)

W 2023 r. Główna Biblioteka Pracy i Zabezpieczenia Społecznego kontynuowała realizowanie postanowienia uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej *Karta Praw Osób Niepełnosprawnych* poprzez zadania statutowe polegające na prowadzeniu działalności bibliotecznej i informacyjnej dla osób niewidomych i słabowidzących, które nie mogą czytać zwykłego druku, tj.: poprzez gromadzenie, opracowywanie, udostępnianie publikacji oraz ich adaptację do formatów dostępnych dla tych osób.

W 2023 r. w dalszym ciągu prowadzono obsługę czytelników miejscowych. Do osób zamieszkałych na terenie Warszawy, które mają problem z samodzielnym poruszaniem się i nie mogą przyjechać do Biblioteki, dowożono książki bibliobusem. Czytelnikom zamiejscowym dostarczano publikacje za pośrednictwem Poczty Polskiej.

W ramach adaptacji do standardu DAISY zakupionych nowych tytułów przetwarzano do tego standardu również tytuły otrzymane nieodpłatnie w wersjach MP3 od innych instytucji i organizacji. Kontynuowany był też proces adaptacji materiału pozyskanego dawniej w digitalizacji zbiorów Działu Zbiorów dla Niewidomych.

W okresie sprawozdawczym księgozbiór DZdN powiększył się o kilkadziesiąt nowych filmów z audiodeskrypcją przekazanych przez Mazowieckie Stowarzyszenie Pracy dla Niepełnosprawnych „De Facto” oraz zakupionych przez Bibliotekę na płytach.

Z myślą o czytelnikach korzystających ze zbiorów brajlowskich złożono zamówienie na adaptację i druk w alfabecie Braille’a pozycji z zakresu beletrystyki, reportaży, pamiętników, biografii i publicystyki.

W 2023 r. udostępniono w formie tekstu cyfrowego kolejne tytuły drukowane wcześniej w wersjach brajlowskich.

Kontynuowano rozbudowę Bibliografii zawartości czasopism tyflogicznych pełnymi treściami artykułów oraz digitalizację czasopism tyflogicznych z wersji brajlowskich i w druku zwykłym.

Działania realizowane w 2023 r.:

1. Zakup publikacji:

- audiobooki z wolnego rynku: 674 tytuły (1 083 egz.) za kwotę 27 930,65 zł
- publikacje w alfabecie Braille’a: 78 tytułów (w 319 tomach) za kwotę 62 738,00 zł
- filmy z audiodeskrypcją: 43 tytuły (81 egz.) za kwotę 2 572,65 zł.

2. Autoryzowany zdalny serwis wypożyczeń (platforma udostępniania książek oraz ścieżek dźwiękowych filmów z audiodeskrypcją).

Serwis obsługiwany jest przez programy odczytu ekranu. Dostęp do jego zasobów mają czytelnicy nie mogący czytać utworów wyrażonych słowem pisanym. Serwis posiada forum dyskusyjne. Jest stale rozbudowywany w oparciu o sugestie jego użytkowników.

W 2023 r. udostępniono w Serwisie Wypożyczeń On-line 198 211 jednostek, a wysłano 55 313.15 GB danych.

3. Wysyłka książek za pośrednictwem poczty:

- z Sekcji Zbiorów Książki Mówionej wysłano do 1 500 osób łącznie 964 paczki z płytami CD-audio i CD MP3, kasetami magnetofonowymi oraz filmami z audiodeskrypcją;
- z Sekcji Zbiorów Książki Brajlowskiej wysłano do 1 367 osób łącznie 1 968 paczek (w paczce średnio 4 woluminy).

4. Rozwożenie książek bibliobusem:

- z Sekcji Zbiorów Książki Mówionej – do 38 osób,
- z Sekcji Zbiorów Książki Brajlowskiej – do 141 osób.

5. Wypożyczanie książek na miejscu:

- w Sekcji Zbiorów Książki Mówionej – 740 osobom,
- w Sekcji Zbiorów Książki Brajlowskiej – 64 osobom.

6. Digitalizacja i udostępnianie zdigitalizowanych zbiorów.

W 2023 r. w Dziale Zbiorów dla Niewidomych GBPiZS kontynuowana była digitalizacja archiwalnych czasopism tyflogicznych dotyczących problematyki osób z dysfunkcją wzroku.

Przepisywano z wersji brajlowskiej do komputerowej „Pochodnię” – najstarsze czasopismo dla niewidomych wydawane w alfabecie Braille’a od września 1948 r. do dnia dzisiejszego. Pismo początkowo ukazywało się jako organ Zarządu Głównego Związku Pracowników Niewidomych RP. Od czerwca 1951 r. wydaje je Polski Związek Niewidomych.

Najstarsze roczniki pisma (z lat 1948-1950) przetrwały tylko w wersji brajlowskiej – w jednym egzemplarzu. Kolejne roczniki przechowywane w DZdN (lata 1951-1969) występują zarówno w wersji brajlowskiej, jak i w maszynopisach. Maszynopisów tych nie można zeskanować ze względu na wyblakły papier i liczne podkreślenia długopisem. Ponadto czcionki wybite są zbyt słabo lub zbyt mocno co dodatkowo uniemożliwia prawidłowe rozpoznanie liter przez programy OCR. Od 1970 r. dostępne są już wersje w zwykłym druku (powiększonym), które nadają się do zeskanowania. Czasopismo „Pochodnia” jest bardzo ważne z punktu widzenia tyflogii, tj. nauki zajmującej się problematyką osób z dysfunkcją wzroku. Artykuły zamieszczane w „Pochodni” pisane przeważnie przez niewidomych i słabowidzących autorów, dotyczą różnych przejawów życia osób z niepełnosprawnością wzrokową, w tym zagadnień związanych ze szkolnictwem, oświatą dorosłych, działalnością kulturalną, rehabilitacją, pracą, życiem społecznym. Ukazują powstawanie i działalność Polskiego Związku Niewidomych oraz innych organizacji. Mówią o zmieniających się warunkach życia niewidomych od końca lat czterdziestych XX w. do czasów współczesnych.

Aby na trwałe zachować treści zawarte w czasopiśmie, przepisywano z brajla do wersji elektronicznej archiwalne numery pisma (lata od sierpnia 1956 r. do października 1958 r.). Artykuły z archiwalnych numerów zamieszczano w bazie komputerowej. Roczniki zachowane w zwykłym druku, w tym w maszynopisie, digitalizowano poprzez skanowanie. Artykuły w pełnej treści zamieszczano w komputerowej bazie zawartości czasopism tyflogicznych.

W 2023 r. przepisano ogółem 4 773 strony brajlowskie. Korekcie poddano 1 707 stron. Zamieszczono w bazie 1 707 artykułów w pełnej treści.

Nadal świadczone usługi polegające na adaptacji i druku w alfabecie Braille’a instrukcji obsługi urządzeń i innych tekstów na życzenie czytelników. W okresie od 01 stycznia do 31 grudnia 2023 r. wydrukowano łącznie 5 072 strony brajlowskie. Adaptacji do wersji brajlowskiej poddano 1 044 strony.

Książki wydane w zwykłym druku, na prośbę czytelników adaptowano do wersji cyfrowej dostępnej dla osób niewidomych i słabowidzących. W 2023 r. przetworzono łącznie 36 książek (14 300 stron).

Dział Zbiorów dla Niewidomych GBPiZS na bieżąco digitalizuje audiobooki do międzynarodowego standardu DAISY. W okresie sprawozdawczym na wersję cyfrową przetworzono 1 238 tytułów książek.

7. Czytelnictwo w 2023 r.:

obsługa czytelników:

- Sekcja Zbiorów Książki Mówionej – 2 409,
- Serwis Wypożyczeń On-line – 150 936,
- Sekcja Zbiorów Książki Brajlowskiej – 1 575,
- Sekcja Zbiorów Książki Tyflogicznej – 1.

nowi czytelnicy:

- Sekcja Zbiorów Książki Mówionej – 290,
- Serwis Wypożyczeń On-line – 236,
- Sekcja Zbiorów Książki Brajlowskiej – 17.

8. Kontakt z czytelnikami:

Aby sprawnie przekazywać bieżące informacje, np. o nowych nabytkach czy wydarzeniach kulturalnych, Dział Zbiorów dla Niewidomych wysyła do czytelników newslettery. W 2023 r. wysłanych zostało 40 newsletterów.

W celu przybliżenia oferty wydawniczej osobom niekorzystającym z komputerów i zachęcenia ich do czytania braille, od 2016 r. opracowuje się w Sekcji Zbiorów Książki Brailowskiej DZdN i drukuje w alfabecie punktowym Dodatek do Katalogu autorskiego, który zawiera spis nowych książek, wydanych przeważnie w obrębie jednego roku. W 2023 r. przygotowano dwa Dodatki do Katalogu autorskiego: pierwszy obejmuje wykaz książek, które wpłynęły do księgozbioru od listopada 2021 r. do stycznia 2023 r., a drugi – za okres od stycznia do grudnia 2023 r. Czytelnikom korzystającym z komputerów został rozesłany drogą e-mailową w dwóch newsletterach wykaz pozycji, o które powiększył się w 2023 r. księgozbiór brailowski.

W okresie sprawozdawczym przygotowano także w DZdN dodatek do katalogu cyfrowych książek mówionych (Katalog nowości czytelnicznych książek mówionych w standardzie DAISY i formacie Czytak od 19.09.2022 do 19.09.2023 r.) w wersji gotowej do druku na życzenie czytelników.

9. Współpraca z innymi organizacjami:

- ze Stowarzyszeniem Pomocy Osobom Niepełnosprawnym „Larix” im. Henryka Ruszczyca w zakresie udostępniania uprawnionym czytelnikom DZdN książek mówionych otrzymanych nieodpłatnie od Stowarzyszenia „Larix”. W 2023 r. Dział Zbiorów dla Niewidomych otrzymał od Stowarzyszenia „Larix” 362 tytuły książek mówionych w formacie MP3
- z Mazowieckim Stowarzyszeniem Pracy dla Niepełnosprawnych „De Facto” polegająca na nieodpłatnym przekazywaniu przez Stowarzyszenie „De Facto” do Działu Zbiorów dla Niewidomych filmów z audiodeskrypcją na DVD i MP4 (w ramach projektu Krajowy Zasób Cyfrowych Filmów z Audiodeskrypcją dla Osób Niewidomych), gdzie udostępniane są one uprawnionym użytkownikom DZdN. W 2023 r. DZdN otrzymał od Stowarzyszenia „De Facto” 32 filmy z audiodeskrypcją
- z międzynarodowymi instytucjami biorącymi udział w projekcie Accessible Books Consortium (ABC) w zakresie wypożyczeń książek w formatach dostępnych dla osób niemogących czytać zwykłego druku; w 2023 r. DZdN przekazał w ramach projektu ABC 3 pliki a otrzymał 147.

Ministerstwo Cyfryzacji (MC)

Ministerstwo Cyfryzacji zaangażowane było w organizację trzech naborów projektów - dwa nabory w ramach Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO) – (Inwestycja C1.1.1 - Zapewnienie dostępu do bardzo szybkiego Internetu na obszarach białych plam) oraz jeden nabór w ramach programu Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy 2021-2027 (FERC).

Celem wyżej wymienionych interwencji z KPO i FERC jest zapewnienie dostępu do szybkiego Internetu o przepustowości co najmniej 300 Mb/s dla łącznie ponad 1 600 000 gospodarstw domowych na obszarach tzw. białych plam, czyli w miejscach, gdzie nie ma dostępu do sieci o przepustowości co najmniej 100 Mb/s i nie są realizowane inwestycje komercyjne. Część mieszkańców tych gospodarstw to osoby niepełnosprawne, które dzięki uzyskaniu dostępu do szybkiego Internetu będą miały większe możliwości w zakresie edukacji a także udziału w życiu społecznym, politycznym i kulturalnym, w tym w ramach e-usług (m.in. usług e-administracji i e-zdrowia).

Ministerstwo Cyfryzacji w 2023 r. kontynuowało działania związane z rozwojem bazy wiedzy o tematyce cyberbezpieczeństwa dla różnych grup użytkowników technologii informacyjnych na portalu GOV.pl w tym również dla osób niepełnosprawnych.

W ramach rozbudowy bazy wiedzy o nowe treści na portalu pojawiło się 168 nowych publikacji o bezpieczeństwie online, 10 nowych dokumentów opisujących Narodowe Standardy Cyberbezpieczeństwa, 2 poradniki partnerów PWCyber, jak również materiały związane z cyberedukacją dzieci i młodzieży w ramach wspólnego projektu Ministra Cyfryzacji i Państwowego Instytutu Badawczego Naukowej i Akademickiej Sieci Komputerowej (NASK-PIB).

Służba Więzienna (SW)

W jednostkach penitencjarnych w 2023 r. prowadzono różnorodną działalność kulturalno- oświatową i sportową skierowaną do osadzonych przebywających w izolacji, w tym również osób z niepełnosprawnościami. Ponadto skazani niepełnosprawni we wszystkich zakładach karnych i aresztach śledczych mogą korzystać z pełnej oferty zajęć dodatkowych, między innymi przedstawień teatralnych oraz koncertów muzycznych. W jednostkach penitencjarnych znajdują się również biblioteki, w których istnieje możliwość zamawiania książek na podstawie udostępnianego do celi katalogu, co jest szczególnie istotne w przypadku osób z niepełnosprawnością ruchu. W 2023 r. 105 bibliotek oferowało możliwość dostępu do audiobooków. W jednostkach penitencjarnych funkcjonują również siłownie wewnętrzne i zewnętrzne, z których 124 jest dostosowanych dla osób z niepełnosprawnościami.

Instytut Pracy i Spraw Socjalnych (IPiSS)

Osoby z niepełnosprawnościami są beneficjentami bezpośrednimi i pośrednimi działań badawczo-wdrożeniowych oraz popularyzatorskich realizowanych w Instytucie Pracy i Spraw Socjalnych, w tym realizacji projektów finansowanych ze środków Europejski Fundusz Społeczny (EFS).

Działania, których celem było zwiększenie dostępu do usług społecznych były realizowane w projekcie pn. „Opracowanie i pilotażowe wdrożenie mechanizmów i planów deinstytucjonalizacji usług społecznych”. Projekt finansowany był ze środków PO WER (Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój) i realizowany w latach 2021-2023. W ramach projektu w 2023 r. wdrażany był w 20 gminach i powiatach z całej Polski pilotaż przygotowania lokalnych planów deinstytucjonalizacji usług społecznych. Gminy lub Powiaty w ramach pilotażu realizowały usługi społeczne dopasowane do potrzeb m.in. osób z niepełnosprawnościami.

Osoby starsze z niepełnosprawnościami były bezpośrednimi beneficjentami działań prowadzonych w projekcie pn. Łagodzenie skutków pandemii wśród grup wysokiego ryzyka – osoby 60+ realizowanym we współpracy z Uniwersytetem Kardynała Stefana Wyszyńskiego w latach 2021 - 2023.

Celem projektu było przygotowywanie i pilotaż modelu wsparcia osób starszych tj. osób 60 plus po okresie pandemii COVID-19. Prace badawcze i działania pilotażowe ukierunkowane były na rozpoznanie i zaadresowanie potrzeb starszej populacji w społecznościach lokalnych.

W 2023 r. w trzech gminach województwa mazowieckiego realizowane były działania skierowane do seniorów i obejmujące aktywizację społeczną, wsparcie psychologiczne, usługi społeczne, rehabilitację, aktywizację zawodową i poradnictwo w zakresie możliwości poprawy sytuacji finansowej osób korzystających ze świadczeń systemu ubezpieczeń społecznych. Ważnymi odbiorcami działań projektowych w gminach były osoby z ograniczoną mobilnością. Do nich skierowano usługi asystenckie, wsparcie psychologiczne dla opiekunów osób niesamodzielnych (Przasnysz) oraz usługi sąsiedzkie (Wyszogród).

Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (KRUS)

Istotą działań podejmowanych przez Kasę jest stworzenie warunków do pełnego, indywidualnego dostępu i zaspokajania potrzeb osób niepełnosprawnych gwarantując uczestnictwo tych osób w życiu społecznym, przy uwzględnieniu istniejących zasobów i możliwości urzędu. Realizacja tego celu odbywała się w 2023 r. za pomocą następujących działań:

- stosowanie klauzul społecznych w zamówieniach publicznych, w których analiza wykazała możliwość ich zastosowania,
- sporządzania opisu przedmiotu zamówienia z uwzględnieniem wymagań w zakresie dostępności dla osób niepełnosprawnych oraz projektowania z przeznaczeniem dla wszystkich użytkowników – w przypadku zamówień przeznaczonych do użytku osób fizycznych, w tym pracowników zamawiającego,
- zawieranie w prowadzonych postępowaniach informacji i wymagań zapewnienia warunków dostępności lub wykorzystania uniwersalnego projektowania przez wykonawcę.

Urząd Transportu Kolejowego (UTK)

1. Udział w procesach legislacyjnych:

- kontynuacja udziału w pracach legislacyjnych dotyczących prezydenckiego projektu ustawy o asystencji osobistej;
 - wspieranie, zgłoszonych w grudniu 2022 r. do Ministerstwa Infrastruktury, propozycji legislacyjnych w przedmiocie zmiany przepisów krajowych dotyczących zapewnienia bezpieczeństwa osób z niepełnosprawnością wzroku na przejściach przez tory na perony. Propozycje te ponowiono przy okazji opiniowania projektu rozporządzenia Ministra Infrastruktury zmieniającego rozporządzenie w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budowle kolejowe i ich usytuowanie;
 - w związku z wejściem w życie 7 czerwca 2023 r. przepisów rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/782 z dnia 29 kwietnia 2021 r. dotyczącego praw i obowiązków pasażerów w ruchu kolejowym (Dz. Urz. UE L 172 z 17.05.2021, str. 1), zastępującego rozporządzenie (WE) nr 1371/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2007 r. dotyczące praw i obowiązków pasażerów w ruchu kolejowym (Dz. Urz. UE L 315 z 03.12.2007, str. 14, z późn. zm.), Prezes UTK uczestniczył w pracach legislacyjnych mających na celu uregulowanie przepisów przejściowych określających, które przepisy będą stosowane do skarg pasażerów w sprawie naruszenia przepisów wzmiankowanego wyżej rozporządzenia (WE) nr 1371/2007, postępowań dotyczących rozpatrzenia tych skarg, spraw i postępowań dotyczących nadzoru nad przestrzeganiem przepisów tego rozporządzenia oraz postępowań dotyczących nałożenia kary pieniężnej, o której mowa w art. 66 ust. 1 pkt 6 ustawy z dnia 28 marca 2003 r. o transporcie kolejowym (Dz. U. z 2023 r. poz. 1720, z późn. zm.), prowadzonych przez Prezesa Urzędu Transportu Kolejowego.
2. Udział w programie „Dostępność plus” - Prezes UTK, jako członek Rady Dostępności funkcjonującej przy Ministrze Funduszy i Polityki Regionalnej, brał udział w pracach tego gremium. Przedstawiciel Urzędu uczestniczył w pracach zespołów roboczych ds. postępowania skargowego w zakresie dostępności oraz do spraw certyfikacji dostępności. Ponadto opiniowano przekazywane dokumenty, w tym projekty różnego rodzaju regulacji prawnych związanych z tematyką dostępności. UTK jest także sygnatariuszem „Partnerstwa na rzecz dostępności” w ramach programu „Dostępność Plus”. Urząd uczestniczył również w pracach zainicjowanych przez Radę Dostępności, związanych z przeglądem obowiązującego prawa krajowego pod kątem zapewnienia realizacji założeń programu „Dostępność Plus”.
 3. Udział w projekcie „Szkolenie dla pracowników sektora transportu zbiorowego w zakresie potrzeb osób o szczególnych potrzebach, w tym osób z niepełnosprawnościami – informacja zamieszczona w części dotyczącej zadań realizowanych przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.
 4. Zespół zadaniowy ds. osób z niepełnosprawnością przy Prezesie UTK W skład Zespołu wchodzi przedstawiciele przewoźników kolejowych oraz zarządców infrastruktury. W 2023 r. w ramach prac zespołu:
 - omawiano nowe obowiązki podmiotów kolejowych, wynikające z nowelizacji przepisów rozporządzenia (WE) nr 1371/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2007 r. dotyczącego praw i obowiązków pasażerów w ruchu kolejowym (Dz. Urz. UE L 315 z 3 grudnia 2007 r. str. 14, z późn. zm.), które z dniem 7 czerwca 2023 r. zostało zastąpione przez znowelizowaną wersję, tj. rozporządzenie (UE) 2021/782;
 - omawiano propozycję nowego projektu szkoleniowego dla pracowników podmiotów kolejowych w zakresie bezpośredniej obsługi i komunikacji z osobami z niepełnosprawnościami oraz osób ze szczególnymi potrzebami. Podczas spotkania wskazano adresatów projektu, etapy jego realizacji, najważniejsze produkty uzyskane dzięki realizacji tego zadania oraz kluczowe wskaźniki projektu. Uczestnicy Zespołu zostali także zapoznani z motywami wskazującymi na konieczność realizacji takiego projektu;
 - dyskutowano nad opracowaniem i przyjęciem ramowej procedury obejmującej ustalenie porządku obiegu informacji podczas procesu obsługi zgłoszeń przejazdów osób z niepełnosprawnościami do przyjęcia przez wszystkich przewoźników oraz ujednoliconego arkusza zgłoszeń do PKP PLK S.A. od pasażerskich przewoźników kolejowych odnośnie przejazdów osób z niepełnosprawnościami;
 - omawiano kwestię udzielania pomocy (asysty) na dworcach objętych modernizacją. Podczas dyskusji zwrócono uwagę, że zarządcy infrastruktury oraz dworców nie powinni przez cały okres trwania przebudowy (modernizacji) obiektów wyłączać możliwości skorzystania z asysty przez osoby z niepełnosprawnością.

Ochotnicze Hufce Pracy (OHP)

Wolontariat, aktywizacja i angażowanie osób niepełnosprawnych w życie społeczne, kulturalne, artystyczne poprzez:

- organizowanie wspólnych warsztatów świątecznych,
- organizowanie zabiegów pielęgnacyjnych dla osób niepełnosprawnych,
- organizowanie spotkań integrujących młodzież, seniorów i osoby niepełnosprawne, podejmowanie wspólnych przedsięwzięć.

III. INFORMACJA O FUNKCJONOWANIU W 2023 R. USTAWY Z DNIA 19 SIERPNIA 2011 R. O JĘZYKU MIGOWYM I INNYCH ŚRODKACH KOMUNIKOWANIA SIĘ

Uprawnienia osób doświadczających trwale lub okresowo trudności w komunikowaniu się

W dniu 1 kwietnia 2012 r. weszła w życie ustawa o języku migowym, która m.in. określa zasady obsługi osób doświadczających trwale lub okresowo trudności w komunikowaniu się (osoby uprawnione). Poniższa informacja została sporządzona na podstawie przepisów ustawy o języku migowym, wg stanu obowiązującego w 2023 r.

Zgodnie z przepisami ww. ustawy osoba uprawniona ma prawo do skorzystania z pomocy osoby przybranej (osoba, która ukończyła 16 lat i została wybrana przez osobę uprawnioną w celu ułatwienia porozumienia z osobą uprawnioną i udzielenia jej pomocy w załatwieniu spraw w podmiotach zobowiązanych) w kontaktach z podmiotami zobowiązanymi, tj. organami administracji publicznej, jednostkami systemu Państwowe Ratownictwo Medyczne, podmiotami leczniczymi, jednostkami Policji, Państwowej Straży Pożarnej, straży gminnej oraz jednostkami ochotniczymi działającymi w tych obszarach.

Organ administracji publicznej jest zobowiązany do udostępnienia usługi pozwalającej na komunikowanie się, w szczególności poprzez:

- korzystanie z poczty elektronicznej,
- przesyłanie wiadomości tekstowych, w tym z wykorzystaniem wiadomości SMS, MMS lub komunikatorów internetowych,
- komunikację audiowizualną, w tym z wykorzystaniem komunikatorów internetowych,
- przesyłanie faksów,
- strony internetowe spełniające standardy dostępności dla osób niepełnosprawnych;

oraz upowszechniania informacji o ww. usługach w szczególności w Biuletynie Informacji Publicznej, na stronach internetowych organu i w miejscach publicznie dostępnych w tym organie.

Ponadto organ administracji publicznej zapewnia m.in. dostęp do świadczenia usług tłumacza polskiego języka migowego (PJM), systemu językowo-migowego (SJM) i sposobów komunikowania się osób głuchoniewidomych (SKOGN). Świadczenie to może być realizowane również przez pracownika organu administracji publicznej posługującego się PJM lub SJM lub z wykorzystaniem środków wspierających komunikowanie się. Świadczenie jest bezpłatne dla osoby niepełnosprawnej⁴⁶.

Organ administracji publicznej zamieszcza wszystkie niezbędne informacje o organie i sposobach realizacji ustawy w miejscach dostępnych dla osób uprawnionych.

Informacja z realizacji w 2023 r. uprawnień osób doświadczających trwale lub okresowo trudności w komunikowaniu się

Informację sporządzono na podstawie danych przekazanych z 43 resortów i urzędów.

Zgodnie z tymi danymi osoby niepełnosprawne w niewielkim stopniu korzystały z ww. uprawnień.

Informację na temat liczby osób uprawnionych korzystających z pomocy osoby przybranej lub ze świadczenia usług tłumacza języka migowego za okres od 1 stycznia 2023 r. do 31 grudnia 2023 r. przekazało 38 instytucji. W tym okresie w 21 urzędach nie było konieczności obsługi osoby uprawnionej.

Informację o udostępnianych środkach wspierających komunikowanie się przekazało 30 instytucji. 38 ministerstwa i urzędy udostępniają usługę fax i adresy e-mail. W 14 instytucjach dodatkowo uruchomiono usługę sms/mms, zaś 17 uruchomiło konta na różnych komunikatorach i serwisach społecznościowych. 20 ministerstw i urzędów poinformowało o możliwości komunikowania się poprzez elektroniczną platformę usług

⁴⁶ W rozumieniu ustawy o rehabilitacji.

administracji publicznej (ePUAP). Specjalne formularze kontaktowe na swoich stronach internetowych uruchomiło 9 organów. Dodatkowo 8 instytucji zapewnia dostęp do pętli indukcyjnych.

37 instytucje przekazały informację na temat udostępnienia usługi pozwalającej na komunikowanie się, upowszechniania informacji o ww. usługach w szczególności w Biuletynie Informacji Publicznej, na stronach internetowych organu i w miejscach publicznie dostępnych w tym organie oraz o zamieszczeniu wszystkich niezbędnych informacji o organie i sposobach realizacji ustawy w miejscach dostępnych dla osób uprawnionych. Organy te umieszczają informację na stronach internetowych organu, w BIP oraz na tablicach informacyjnych.

Z informacji przekazanych przez organy administracji publicznej wynika, że 30 z nich zapewnia usługi tłumacza języka migowego świadczone przez pracownika organu. W większości przypadków pracownicy ukończyli podstawowy kurs tego języka.

Świadczenie usługi tłumacza języka migowego realizowanej przez tłumacza języka migowego zapewnia 13 organów, z czego z usługi tłumacza języka migowego on-line (wideotelefon) korzysta 10 instytucji.

Działalność Polskiej Rady Języka Migowego w 2023 r.

Szczegółowa informacja na temat działalności Polskiej Rady Języka Migowego znajduje się w części dotyczącej realizacji prawa dziewiątego Karty Praw Osób Niepełnosprawnych „Prawo do posiadania samorządnej reprezentacji swego środowiska oraz do konsultowania z nim wszelkich projektów aktów prawnych dotyczących osób niepełnosprawnych”.

Dofinansowanie kosztów szkolenia języka migowego lub tłumacza przewodnika⁴⁷

Osoby uprawnione (osoby doświadczające trwale lub okresowo trudności w komunikowaniu się), członkowie ich rodzin oraz osoby mające stały lub bezpośredni kontakt z osobami uprawnionymi, mogą złożyć w PFRON wniosek o dofinansowanie kosztów szkolenia języka migowego lub tłumacza przewodnika.

Wysokość przyznanego dofinansowania nie może być wyższa niż 20% przeciętnego wynagrodzenia.

Dofinansowanie kosztów szkolenia jest uzależnione od typu wnioskodawcy i wynosi:

- dla osoby uprawnionej – nie więcej niż 95% kosztów szkolenia,
- dla członka rodziny osoby uprawnionej oraz osoby mającej z nią stały lub bezpośredni kontakt – nie więcej niż 90% kosztów szkolenia.

Kwota przekazanego dofinansowania nie może być wyższa od faktycznego kosztu uczestnictwa wnioskodawcy w szkoleniu.

W ramach zadania dofinansowanie może być przyznane na :

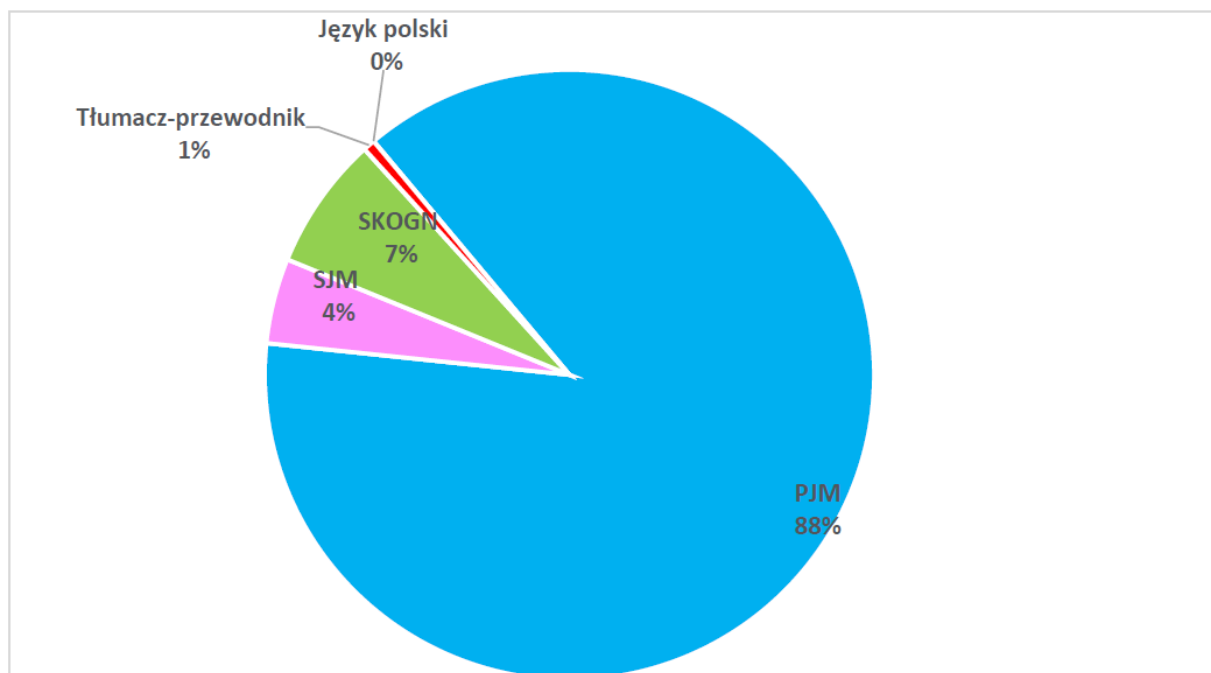
- PJM – polski język migowy,
- SJM – system językowo-migowy,
- SKOGN – sposób komunikowania się osób głuchoniewidomych,
- tłumacza-przewodnik.

PFRON wypłacił środki finansowe w wysokości 2 355 612,20 zł.

Objęto wsparciem 2 437 osób.

⁴⁷ Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 26 lutego 2023 r. r. w sprawie dofinansowania kosztów szkolenia języka polskiego, polskiego języka migowego, systemu językowo-migowego, sposobu komunikowania się osób głuchoniewidomych oraz tłumacza-przewodnika (Dz. U. poz. 532).

Wykres: struktura wypłat w zadaniu Dofinansowanie kosztów szkolenia, o których mowa w art. 18 ustawy o języku migowym.

Źródło: opracowanie PFRON

PODSUMOWANIE

Według danych za IV kwartał 2023 r. w systemie EKSMOoN⁴⁸ zarejestrowanych było 238 863 osób niepełnosprawnych w wieku do 16 lat oraz 3 331 125 osób niepełnosprawnych, które ukończyły 16. rok życia, w tym:

- 665 218 osób z orzeczeniem o lekkim stopniu niepełnosprawności,
- 1 522 405 osób z orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności,
- 1 143 502 osób z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności.

Z zadań zrealizowanych, kontynuowanych lub zapoczątkowanych w 2023 r. przez ministerstwa i urzędy wybrano niektóre istotne działania, w tym o charakterze systemowym, dzięki którym osoby niepełnosprawne mogą korzystać z przysługujących im prawa.

Z informacji nadesłanych przez wszystkich Ministrów i Szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów jednoznacznie wynika, że znaczna część ogólnodostępnych budynków w każdym resorcie oraz w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów jest już dostępna dla osób niepełnosprawnych, w tym poruszających się na wózkach inwalidzkich, osób niewidomych i niesłyszących. Otoczenie budynków w przeważającej większości również jest już dostępne dla osób niepełnosprawnych (m.in. miejsca parkowania). Prace w tym zakresie – jak wynika z nadesłanej informacji – będą kontynuowane w latach następnych.

Ważnym działaniem mającym wpływ na funkcjonowanie osób z niepełnosprawnościami było wprowadzenie świadczenia wspierającego. W 2023 r. przeprowadzony został proces legislacyjny ustawy o świadczeniu wspierającym, która weszła w życie z dniem 1 stycznia 2024 r.

Ustawa o świadczeniu wspierającym zmieniła dotychczasowy system świadczeń dla osób z niepełnosprawnościami oraz ich opiekunów poprzez wprowadzenie do systemu prawnego nowego świadczenia wspierającego skierowanego bezpośrednio do dorosłych osób z niepełnosprawnościami oraz modyfikację warunków przyznawania świadczenia pielęgnacyjnego, w związku ze zmianą ustawy o świadczeniach rodzinnych.

Przyznanie tego świadczenia będzie uzależnione od określonego poziomu potrzeby wsparcia. Nowe przepisy umożliwiają ustalenie precyzyjnych kryteriów pozwalających na wyodrębnienie osób z niepełnosprawnością, które ze względu na zakres trudności wynikających z ograniczeń funkcjonalnych wymagają szczególnego wsparcia ze strony państwa.

W 2023 r. podjęto działania mające wpływ na lepsze funkcjonowanie warsztatów terapii zajęciowej (WTZ) oraz zakładów aktywności zawodowej (ZAZ). Dwukrotnie znowelizowano rozporządzenie w sprawie algorytmu przekazywania środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych samorządom wojewódzkim i powiatowym.

Celem pierwszej nowelizacji było zwiększenie wysokości dofinansowania kosztów rocznego pobytu jednego uczestnika w warsztacie terapii zajęciowej (WTZ). Rozporządzenie podniosło wysokość dofinansowania ze środków PFRON kosztów działania WTZ w 2023 r. z kwoty 27 696 zł do kwoty 29 496 zł oraz w 2024 r. i w latach następnych z kwoty 29 496 zł do kwoty 31 296 zł.

Celem drugiej nowelizacji rozporządzenia było zwiększenie wysokości dofinansowania ze środków PFRON kosztów rocznego pobytu jednego uczestnika w WTZ oraz dofinansowania kosztów rocznego pobytu osoby niepełnosprawnej zaliczonej do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności zatrudnionej w zakładzie aktywności zawodowej (ZAZ).

Podniesiona została wysokość dofinansowania ze środków PFRON kosztów działania WTZ w 2024 r. i w latach następnych z kwoty 31 296 zł do kwoty 33 696 zł. Podwyższenie dotychczasowej kwoty

⁴⁸ kwartalne informacje o liczbie osób niepełnosprawnych przedstawione na podstawie orzeczeń o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności (na podstawie danych gromadzonych w SI EKSMOoN - Elektronicznym Krajowym Systemie Monitoringu Orzekania o Niepełnosprawności). Dane dotyczą jedynie osób niepełnosprawnych, które otrzymały orzeczenia o niepełnosprawności lub jej stopniu wydane przez powiatowe lub wojewódzkie zespoły ds. orzekania (orzeczenia dla celów pozarentowych). Dane nie obejmują osób posiadających równoważne orzeczenie wydane przez inny organ do tego uprawniony np. orzeczeń o częściowej/całkowitej niezdolności do pracy lub samodzielnej egzystencji wydawanych przez lekarzy orzeczników ZUS/KRUS.

o 2 400 zł w 2024 r. i zapewnienie utrzymanie kwoty dofinansowania kosztów rocznego uczestnictwa jednego uczestnika w WTZ ze środków PFRON w latach następnych na poziomie 2024 r.

Podniesiona została również kwota dofinansowania ze środków PFRON kosztów działalności ZAZ w 2023 r. z kwoty 31 000 zł do kwoty 32 000 zł, zaś w 2024 r. i w latach następnych z kwoty 32 000 zł do kwoty 37 000 zł. Rozporządzenie podwyższyło dotychczasową kwotę o 1 000 zł w 2023 r. oraz o 5 000 zł w 2024 r.

Osoby niepełnosprawne w 2023 r. mogły korzystać ze wszystkich świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych w systemie publicznym, zgodnie z ustawą o świadczeniach opieki zdrowotnej z uwzględnieniem przy ich udzielaniu rodzaju i stopnia niepełnosprawności oraz aktualnych potrzeb zdrowotnych. W 2023 r. wartość punktu rozliczeniowego w poszczególnych zakresach świadczeń została podwyższona zgodnie z rekomendacją Agencji Oceny Technologii Medycznych i Taryfikacji (Obwieszczenie Prezesa Agencji Oceny Technologii Medycznych i Taryfikacji z dnia 5 czerwca 2023 r. w sprawie rekomendacji nr 54/2023 z dnia 31 maja 2023 r. Prezesa Agencji Oceny Technologii Medycznych i Taryfikacji w sprawie zmiany sposobu lub poziomu finansowania świadczeń opieki zdrowotnej), która powstała w ślad za ustawą z dnia 26 maja 2022 r. o zmianie ustawy o sposobie ustalania najniższego wynagrodzenia zasadniczego niektórych pracowników zatrudnionych w podmiotach leczniczych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz.1352).

W zakresie edukacji, znowelizowane przepisy rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół umożliwiły przedłużenie okresu nauki w szkołach ponadpodstawowych wszystkich typów i rodzajów o 2 lata w przypadku m.in. uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane ze względu na niepełnosprawność, którzy nie skorzystali z przedłużenia okresu nauki w szkole podstawowej na I lub II etapie edukacyjnym.

W 2023 r. zakończyła się realizacja projektu „Włączenie wyłączonej – aktywne instrumenty wsparcia osób niepełnosprawnych na rynku pracy”, w ramach którego wypracowano poniższe formy wsparcia osób niepełnosprawnych i ich pracodawców na rynku pracy:

- Nowa droga zawodowa – osoba niepełnosprawna będzie mogła skorzystać z 15 godzin doradztwa w celu zaktywizowania oraz udzielenia jej praktycznych porad odnośnie perspektyw zawodowych, poszukiwania pracy;
- Centrum komunikacji – powołanie jednostki zapewniającej tłumaczenia języka migowego (z rozwiązania będą mogły skorzystać osoby niepełnosprawne np. podczas: rozmów z pracodawcami i innymi pracownikami, wizyty u lekarza, załatwiania spraw w urzędzie, załatwiania spraw codziennych takich, jak: zakupy, płacenie rachunków);
- Bon na Start – wsparcie dla bezrobotnej osoby niepełnosprawnej rozpoczynającej pracę wypłacane częściowo po podpisaniu umowy oraz po 3 i 9 miesiącach pracy;
- Inkubator przedsiębiorczości dla osób z niepełnosprawnościami – pomoc dla osoby niepełnosprawnej zamierzającej podjąć działalność gospodarczą;
- Gwarancja zatrudnienia – pomoc dla pracodawcy lub wsparcie dla pracownika udzielana zgodnie z opracowanym programem rehabilitacji przewidującym wdrożenie racjonalnych usprawnień;
- Nowe miejsca pracy – pomoc dla pracodawcy zamierzającego zatrudnić osobę niepełnosprawną na organizację i dostosowanie miejsca pracy oraz zapewnienie jej asystenta pracy.

W 2023 r. Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych kontynuował realizację programów, których celem jest podniesienie wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych (Pilotażowy program „ABSOLWENT” oraz Program „STABILNE ZATRUDNIENIE – osoby niepełnosprawne w administracji i służbie publicznej”).

Ministerstwo Sportu i Turystyki prowadziło działania mające na celu upowszechnianie sportu osób niepełnosprawnych. Realizowane były następujące programy:

1. Program Upowszechniania Sportu Osób Niepełnosprawnych

Głównym celem Programu było tworzenie optymalnych warunków umożliwiających osobom niepełnosprawnym zwiększanie uczestnictwa w różnych formach aktywności sportowej, włączenie w główne nurty życia społecznego oraz wyrównanie szans w dostępie do przestrzeni publicznej w obszarze sportu.

2. Program rządowy „Promocja Sportu Osób z Niepełnosprawnościami w 2023 r.” był adresowany do ogółu obywateli Rzeczypospolitej Polskiej, ze szczególnym uwzględnieniem osób niepełnosprawnych mogących uprawiać sport.

Głównym celem Programu była popularyzacja sportu i aktywności fizycznej, jako formy włączenia społecznego osób z niepełnosprawnościami oraz podnoszenie świadomości społeczeństwa w zakresie sportu osób z niepełnosprawnościami.

Opracowane zostały również następujące programy dofinansowania zadań publicznych mające na celu zabezpieczenie realizacji cyklu szkoleniowego zawodników z niepełnosprawnościami oraz ich udziału we współzawodnictwie sportowym:

1. „Program dofinansowania ze środków budżetu państwa zadań związanych z przygotowaniem zawodników kadry narodowej do udziału w igrzyskach paraolimpijskich, igrzyskach głuchych, mistrzostwach świata i Europy w 2022 r.”;
2. „Program dofinansowania ze środków Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej zadań z obszaru wspierania szkolenia sportowego i współzawodnictwa osób niepełnosprawnych w 2022 r.”.

Głównym celem realizowanych zadań było zapewnienie zawodnikom optymalnych warunków przygotowań do udziału w zawodach mistrzowskich, jak również efektywne włączenie polskich sportowców z niepełnosprawnościami do współzawodnictwa międzynarodowego.

SPIS ZAŁĄCZNIKÓW

- Załącznik 1: Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. Karta Praw Osób Niepełnosprawnych
- Załącznik 2: Wykaz ministrów i urzędów, które nadesłały informację o działaniach podejmowanych w 2023 r. na rzecz osób niepełnosprawnych
- Załącznik 3: Zatrudnienie osób niepełnosprawnych w 2023 r. w ministerstwach oraz urzędach
- Załącznik 4: Informacja o osobach niepełnosprawnych, które uczestniczyły w 2023 r. w naborze na wolne stanowiska pracy w służbie cywilnej, nadesłana przez ministrów i kierowników urzędów
- Załącznik 5: Dostosowanie budynków ministerstw i urzędów do potrzeb i możliwości osób niepełnosprawnych

**UCHWAŁA
SEJMU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
z dnia 1 sierpnia 1997 r. Karta Praw Osób Niepełnosprawnych¹**

§ 1.

Sejm Rzeczypospolitej Polskiej uznaje, że osoby niepełnosprawne, czyli osoby, których sprawność fizyczna, psychiczna lub umysłowa trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza lub uniemożliwia życie codzienne, naukę, pracę oraz pełnienie ról społecznych, zgodnie z normami prawnymi i zwyczajowymi, mają prawo do niezależnego, samodzielnego i aktywnego życia oraz nie mogą podlegać dyskryminacji. Sejm stwierdza, iż oznacza to w szczególności prawo osób niepełnosprawnych do:

- 1) dostępu do dóbr i usług umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu społecznym,
- 2) dostępu do leczenia i opieki medycznej, wczesnej diagnostyki, rehabilitacji i edukacji leczniczej, a także do świadczeń zdrowotnych uwzględniających rodzaj i stopień niepełnosprawności, w tym do zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze, sprzęt rehabilitacyjny,
- 3) dostępu do wszechstronnej rehabilitacji mającej na celu adaptację społeczną,
- 4) nauki w szkołach wspólnie ze swymi pełnosprawnymi rówieśnikami, jak również do korzystania ze szkolnictwa specjalnego lub edukacji indywidualnej,
- 5) pomocy psychologicznej, pedagogicznej i innej pomocy specjalistycznej umożliwiającej rozwój, zdobycie lub podniesienie kwalifikacji ogólnych i zawodowych,
- 6) pracy na otwartym rynku pracy zgodnie z kwalifikacjami, wykształceniem i możliwościami oraz korzystania z doradztwa zawodowego i pośrednictwa, a gdy niepełnosprawność i stan zdrowia tego wymaga – prawo do pracy w warunkach dostosowanych do potrzeb niepełnosprawnych,
- 7) zabezpieczenia społecznego uwzględniającego konieczność ponoszenia zwiększonych kosztów wynikających z niepełnosprawności, jak również uwzględnienia tych kosztów w systemie podatkowym,
- 8) życia w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych, w tym:
 - dostępu do urzędów, punktów wyborczych i obiektów użyteczności publicznej,
 - swobodnego przemieszczania się i powszechnego korzystania ze środków transportu,
 - dostępu do informacji,
 - możliwości komunikacji międzyludzkiej,
- 9) posiadania samorządnej reprezentacji swego środowiska oraz do konsultowania z nim wszelkich projektów aktów prawnych dotyczących osób niepełnosprawnych,
- 10) pełnego uczestnictwa w życiu publicznym, społecznym, kulturalnym, artystycznym, sportowym oraz rekreacji i turystyce odpowiednio do swych zainteresowań i potrzeb.

§ 2.

Sejm Rzeczypospolitej Polskiej stwierdzając, iż powyższe prawa wynikają z Konstytucji, Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Konwencji Praw Dziecka, Standardowych Zasad Wyrównywania Szans Osób Niepełnosprawnych, aktów prawa międzynarodowego i wewnętrznego, wzywa Rząd Rzeczypospolitej Polskiej i władze samorządowe do podjęcia działań ukierunkowanych na urzeczywistnienie tych praw.

¹ M.P. poz. 475.

§ 3.

Sejm Rzeczypospolitej Polskiej wzywa Rząd Rzeczypospolitej Polskiej do składania corocznie, w terminie do dnia 30 czerwca, informacji o podjętych działaniach w celu urzeczywistnienia praw osób niepełnosprawnych.

§ 4.

Uchwała wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

**WYKAZ MINISTRÓW I URZĘDÓW,
KTÓRE NADESŁAŁY INFORMACJĘ O DZIAŁANIACH PODEJMOWANYCH W 2023 R. NA RZECZ OSÓB
NIEPEŁNOSPRAWNYCH**

Kancelaria Prezesa Rady Ministrów

Ministrowie/Ministerstwa

1. Krzysztof Gawkowski – Wicepremier, Minister Cyfryzacji,
2. Władysław Kosiniak-Kamysz – Minister Obrony Narodowej,
3. Adam Bodnar - Minister Sprawiedliwości,
4. Jakub Jaworski – Minister Aktywów Państwowych,
5. Andrzej Domański - Minister Finansów,
6. Paulina Hennig-Kloska – Minister Klimatu i Środowiska,
7. Krzysztof Hetman – Minister Rozwoju i Technologii,
8. Tomasz Siemoniak - Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji,
9. Dariusz Klimczak - Minister Infrastruktury,
10. Izabela Leszczyna - Minister Zdrowia,
11. Sławomir Nitras - Minister Sportu i Turystyki,
12. Barbara Nowacka - Minister Edukacji Narodowej,
13. Dariusz Wiecek – Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego,
14. Katarzyna Pełczyńska-Nałęcz – Minister Funduszy i Polityki Regionalnej,
15. Czesław Siekierski – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi,
16. Hanna Wróblewska - Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
17. Radosław Sikorski - Minister Spraw Zagranicznych,

Urzędy

1. Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa
2. Centralny Instytut Ochrony Pracy
3. Centralny Zarząd Służby Więziennej
4. Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad
5. Główna Biblioteka Pracy i Zabezpieczenia Społecznego
6. Główny Urząd Nadzoru Budowlanego
7. Główny Urząd Statystyczny
8. Instytut Pracy i Spraw Socjalnych
9. Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego
10. Komenda Główna Państwowej Straży Pożarnej
11. Komenda Główna Policji
12. Komenda Główna Straży Granicznej
13. Narodowy Fundusz Zdrowia
14. Ochotnicze Hufce Pracy
15. Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych
16. Urząd Komunikacji Elektronicznej
17. Urząd Lotnictwa Cywilnego
18. Urząd Ochrony Danych Osobowych
19. Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów
20. Urząd Transportu Kolejowego
21. Zakład Ubezpieczeń Społecznych
22. Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji
23. Główny Inspektor Pracy
24. Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
25. Krajowe Biuro Wyborcze

**ZATRUDNIENIE OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH W 2023 R.
W MINISTERSTWACH ORAZ URZĘDACH**

Miejsce zatrudnienia	Zatrudnienie w 2023 r.			Wpłaty na PFRON z tytułu nieosiągania ustawowego wskaźnika zatrudniania osób niepełnosprawnych (zł)
	Ogółem	Osób niepełnosprawnych		
	liczba etatów	liczba etatów	%	
Kancelaria Prezesa Rady Ministrów	1 000,37	22,00	2,19	1 188 901
Ministerstwo Edukacji i Nauki (cz. budżetowa 30)	337,15	8,00	2,37	683 261
Ministerstwo Aktywów Państwowych	401,38	11,00	2,74	491 872,00
Ministerstwo Finansów ¹⁾	3 115,13	87,55	2,81	2 548 014
Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej	1 291,66	51,10	4,00	595 667
Ministerstwo Infrastruktury	820,00	26,00	3,17	438 467
Ministerstwo Klimatu i Środowiska	1 016,94	37,00	3,64	749 658
Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego	569,84	18,00	3,16	513 460
Ministerstwo Obrony Narodowej	907,00	15,00	1,65	1 204 172
Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej	865,80	43,00	7,99	0,00
Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi	921,12	28,00	3,04	704 614
Ministerstwo Rozwoju i Technologii	1 048,18	30,92	2,95	814 458
Ministerstwo Sportu i Turystyki	252,50	5,00	1,98	268 525
Ministerstwo Sprawiedliwości	908,32	29,66	3,26	792 110
Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji ²⁾	897,20	19,00	2,18	1 058 934
Ministerstwo Spraw Zagranicznych	1 569,51	23,00	1,47	2 520 323
Ministerstwo Zdrowia	832,86	26,75	3,21	692 338
Razem	16 754,96	480,98	3,32	15 264 774

Miejsce zatrudnienia	Zatrudnienie w 2023 r.			Wpłaty na PFRON z tytułu nieosiągania ustawowego wskaźnika zatrudniania osób niepełnosprawnych (zł)
	Ogółem	Osób niepełnosprawnych		
	liczba etatów	liczba etatów	%	
Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	11 396,00	569,00	5,00	3 219 551
Centralny Instytut Ochrony Pracy	224,00	7,00	3,02	206 653
Centralny Zarząd Służby Więziennej	1 844,14	52,53	2,84	943 130
Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad	4 817,59	140,60	2,92	2 879 424
Główna Biblioteka Pracy i Zabezpieczenia Społecznego	28,81	5,10	17,7	0,00
Główny Urząd Nadzoru Budowlanego	206,35	11,30	6,44	0,00
Główny Urząd Statystyczny	717,90	29,80	4,15	336 993
Instytut Pracy i Spraw Socjalnych	34,63	0,00	0,00	61 440
Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego	6 151,94	450,16	7,32	0,00
Komenda Główna Państwowej Straży Pożarnej	103,99	3,00	2,88	42 909
Komenda Główna Policji ³⁾	1 188,66	48,00	4,03	24 054
Komenda Główna Straży Granicznej ⁴⁾	266,80	9,00	3,38	241 651
Krajowe Biuro Wyborcze	482,45	8,00	1,66	106 134
Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji	148,35	6,50	4,38	48 624
Narodowy Fundusz Zdrowia ⁵⁾	5 606,96	277,50	4,95	943 160
Ochotnicze Hufce Pracy	3 225,07	242,50	7,51	469 806 ⁶⁾
Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych	981,10	136,10	13,87	0,00
Państwowa Inspekcja Pracy	2 630,79	166,48	6,33	21 240
Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych	151,95	10,00	6,58	0,00
Urząd Komunikacji Elektronicznej	632,00	22,00	3,5	215 384
Urząd Lotnictwa Cywilnego	414,65	13,00	3,14	406 072
Urząd Ochrony Danych Osobowych	267,25	11,3	4,22	6,00 ⁷⁾
Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów	631,00	20,00	3,00	584 600
Urząd Transportu Kolejowego	314,10	13,00	4,14	0,00 ⁸⁾
Zakład Ubezpieczeń Społecznych	43 273,38	2 285,36	5,28	814 331
Razem	85 739,86	4 537,23	5,12	11 565 162

- ¹⁾ W podanym stanie zatrudnienia uwzględniono 342 etaty funkcjonariuszy pełniących służbę w Ministerstwie Finansów.
- ²⁾ Stan zatrudnienia oraz liczba osób niepełnosprawnych liczony był razem z pracownikami Biura Nadzoru Wewnętrznego.
- ³⁾ Zatrudnienie we wszystkich jednostkach Policji: liczba etatów ogółem – 23 450,32 liczba etatów osoby niepełnosprawne – 1867,00. Wpłaty na PFRON – 2 613 124 zł.
- ⁴⁾ Zatrudnienie we wszystkich oddziałach Straży Granicznej: liczba etatów ogółem – 3 297,05, liczba etatów osoby niepełnosprawne – 226,75. Wpłaty na PFRON – 746 00 zł.
- ⁵⁾ Zatrudnienie w Centrali NFZ oraz Oddziałach.
- ⁶⁾ Nie wszystkie oddziały osiągnęły wskaźnik przekraczający 6%.
- ⁷⁾ Wpłata za styczeń 2023 r. kiedy nie został osiągnięty wskaźnik zatrudnienia.
- ⁸⁾ W związku z zatrudnianiem osób ze szczególnymi schorzeniami wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych w UTK, w rozumieniu przepisów ustawy o rehabilitacji (...), wyniósł co najmniej 6% w całym 2023 roku.

**INFORMACJA O OSOBACH NIEPEŁNOSPRAWNYCH, KTÓRE UCZESTNICZYŁY W 2023 R.
W NABORZE NA WOLNE STANOWISKA PRACY W SŁUŻBIE CYWILNEJ²,
NADESŁANA PRZEZ MINISTRÓW I KIEROWNIKÓW URZĘDÓW³**

Ministerstwo, Urząd centralny	Liczba osób niepełnosprawnych które:	
	złożyły oferty	zostały zatrudnione
Ministerstwa		
Kancelaria Prezesa Rady Ministrów	36	2
Ministerstwo Edukacji Narodowej (cz. budżetowa 30)	16	2
Ministerstwo Aktywów Państwowych	16	3
Ministerstwo Finansów	84	1
Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej	75	2
Ministerstwo Infrastruktury	25	2
Ministerstwo Klimatu i Środowiska	144	5
Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego	42	5
Ministerstwo Obrony Narodowej	5	0
Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej	25	b.d.
Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi	28	3
Ministerstwo Rozwoju i Technologii	68	4
Ministerstwo Sportu i Turystyki	5	0
Ministerstwo Sprawiedliwości	68	2

² Od 26 listopada 2011 r., tj. wejścia w życie ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o służbie cywilnej oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1183) ministerstwa i urzędy centralne mają ustawowy obowiązek zamieszczania informacji w ogłoszeniach o naborze dotyczącej: wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych w ministerstwie (urzędzie), konieczności złożenia dokumentu potwierdzającego niepełnosprawność.

Jeżeli wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych, w rozumieniu przepisów ustawy o rehabilitacji, w miesiącu poprzedzającym datę upublicznienia ogłoszenia o naborze, jest niższy niż 6%, pierwszeństwo w zatrudnieniu przysługuje osobie niepełnosprawnej, o ile znajduje się ona w gronie wyłonionych w toku naboru, nie więcej niż pięciu najlepszych kandydatów, spełniających wymagania niezbędne oraz w największym stopniu spełniających wymagania dodatkowe. W ogłoszeniach o naborach na wolne stanowiska pracy zamieszcza się również – zgodnie z ustawą – informację dotyczącą charakteru pracy na stanowisku, sposobu wykonywania zadań, miejscu i otoczeniu organizacyjno-technicznym stanowiska pracy, w tym zamieszczane są informacje istotne dla osób niepełnosprawnych ubiegających się o zatrudnienie.

³ Dotyczy ministerstw i urzędów, w których wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych, w rozumieniu przepisów ustawy o rehabilitacji w miesiącu poprzedzającym datę upublicznienia ogłoszenia o naborze, jest niższy niż 6%.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji	6	0
Ministerstwo Spraw Zagranicznych	36	3
Ministerstwo Zdrowia	60	3
Urzędy		
Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	b.d.	20
Centralny Instytut Ochrony Pracy	1	1
Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad	129	17
Główny Urząd Nadzoru Budowlanego	3	0
Główny Urząd Statystyczny	22	2
Komenda Główna Policji ¹⁾	b.d.	b.d.
Komenda Główna Straży Pożarnej	9	0
Komenda Główna Straży Granicznej ²⁾	6	1
Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji	0	1
Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych	1	0
Urząd Komunikacji Elektronicznej	33	2
Urząd Lotnictwa Cywilnego	12	0
Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów	28	2
Razem	983	83

¹⁾ We wszystkich jednostkach Policji wpłynęło 324 ofert pracy od osób niepełnosprawnych, zatrudniono 40 osób niepełnosprawnych.

²⁾ We wszystkich oddziałach Straży Granicznej wpłynęły 33 ofert, zatrudniono 5 osób niepełnosprawnych.

**DOSTOSOWANIE BUDYNKÓW MINISTERSTW I URZĘDÓW
DO POTRZEB I MOŻLIWOŚCI OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH**

Nazwa instytucji	Dostosowanie
Ministerstwo Aktywów Państwowych	Częściowe dostosowanie Budynek przy ul. Kruczej jest częściowo dostosowany.
Ministerstwo Sprawiedliwości	Częściowe dostosowanie. Budynki Ministerstwa są dostosowane dla osób niepełnosprawnych. W 2023 r. przeprowadzono działania mające na celu poprawę dostosowania.
Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej	Częściowe dostosowanie. 1 budynek dostosowany, 3 budynki są niedostosowane lub nie w pełni dostosowane.
Kancelaria Prezesa Rady Ministrów	Częściowe dostosowanie. Kancelaria użytkuje 7 budynków. Działania związane z usuwaniem barier architektonicznych w KPRM mają charakter ciągły i planowy.
Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej	Całkowite dostosowanie Budynek Ministerstwa jest całkowicie dostosowany.
Ministerstwo Finansów	Całkowite dostosowanie Budynek Ministerstwa jest całkowicie dostosowany. W 2023 r. udoskonalano dostosowanie.
Ministerstwo Infrastruktury	Dwa budynki całkowicie dostosowane, jeden częściowo. Ze względu na zabytkowy charakter budynku nie wszystkie bariery mogą być usunięte. W 2023 r. kontynuowano działania, mające na celu dostosowanie.
Ministerstwo Cyfryzacji	Całkowite dostosowanie Budynek ministerstwa jest całkowicie dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych.
Ministerstwo Sportu i Turystyki	Częściowe dostosowanie Dwa budynki są nie w pełni dostosowane, jeden całkowicie dostosowany.
Ministerstwo Edukacji i Nauki	Częściowe dostosowanie. Częściowe dostosowanie. Budynek Ministerstwa przy ul. Wspólnej 1/3 jest całkowicie przystosowany i dostępny dla osób niepełnosprawnych, budynek przy al. J. Ch. Szucha 25 jest częściowo przystosowany i dostępny dla osób niepełnosprawnych – ze względu na zabytkowy charakter budynku nie wszystkie bariery mogą być usunięte.
Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi	Całkowicie dostosowanie Budynek Ministerstwa jest całkowicie dostosowany.
Ministerstwo Rozwoju i Technologii	Częściowe dostosowanie MRiT użytkuje 2 budynki. Budynek w trwałym zarządzie MRiT przy Pl. Trzech Krzyży 3/5 jest sukcesywnie dostosowywany z uwzględnieniem ograniczeń wynikających z zabytkowego charakteru (ujęty w gminnej ewidencji zabytków nieruchomości, ponadto znajdujący się na terenie założenia urbanistycznego Pl. Trzech Krzyży wpisanego do rejestru zabytków). Budynek przy ul. Tytusa Chałubińskiego 4/6 – w trwałym zarządzie Ministerstwa Infrastruktury, częściowo użyczony MRiT, w którym działania dostosowawcze prowadzi trwały zarządca z uwzględnieniem ograniczeń wynikających z zabytkowego charakteru (wpisany do rejestru zabytków).
Ministerstwo Zdrowia	Częściowe dostosowanie Budynki Ministerstwa są częściowo dostosowane.

Nazwa instytucji	Dostosowanie
Ministerstwo Klimatu i Środowiska	Całkowite przystosowanie. Budynek Ministerstwa jest przystosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych.
Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego	Częściowe dostosowanie. 2 budynki całkowicie dostosowane. 2 budynki częściowo dostosowane.
Ministerstwo Obrony Narodowej	Częściowe dostosowanie. Jeden budynek całkowicie przystosowany, 17 budynków jest w trakcie dostosowania.
Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji	Częściowe dostosowanie. W MSWiA są cztery budynki całkowicie dostępne dla osób niepełnosprawnych i sześć budynków niedostępnych lub częściowo dostępnych. Jeden budynek jest w trakcie częściowego przystosowywania do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami.
Ministerstwo Spraw Zagranicznych	Częściowe dostosowanie. 1 obiekt dostosowany, 8 obiektów jest w trakcie przystosowania, 8 obiektów nie jest dostosowanych (planowane jest przystosowanie).
Ministerstwo Zdrowia	Częściowe dostosowanie. Ze względu na zabytkowy charakter budynków nie wszystkie bariery mogą być usunięte.
Państwowa Inspekcja Pracy	Częściowe dostosowanie. Państwowa Inspekcja Pracy zajmuje 62 siedziby (stan na 31.12.2023 r.). Z tej ogólnej liczby 32 nieruchomości uznaje się za w pełni dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych (wg. stanu na 31.12.2023 r.). W 3 obiektach w 2023 roku rozpoczęto przystosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych. Obecnie w zasobie Państwowej Inspekcji Pracy znajduje się 30 obiektów niedostępnych lub częściowo niedostępnych dla osób niepełnosprawnych.
Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji	Brak dostosowania. Biuro KRRiT zajmuje dwa budynki, z czego jeden znajduje się w trwałym zarządzie. Obydwa budynki nie są dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych.
Urząd ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych	Urząd nie podejmuje działań, z uwagi na fakt, iż mieści się w budynku Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej.
Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych	Częściowe dostosowanie. Zróżnicowany stopień dostępności budynków oddziałów i centrali PFRON.
Policja	– liczba obiektów całkowicie dostępnych dla osób niepełnosprawnych - 712, – liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnością w 2023 r. - 26, – liczba obiektów, w których w 2023 r. rozpoczęto przystosowanie obiektu do potrzeb osób z niepełnosprawnością - 21, – liczba obiektów niedostępnych dla osób niepełnosprawnych – 681.
Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	Całkowite dostosowanie budynku centrali ARiMR. Jednostki terenowe: 59 lokalizacje są całkowicie dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnością, w tym 7 lokalizacji zostało dostosowanych w 2023 roku, a w 42 jednostkach trwają prace dostosowawcze. W 2023 r. rozpoczęto prace związane z poprawą dostępności architektonicznej w 9 obiektach.

Nazwa instytucji	Dostosowanie
Służba Więzienna	Częściowe dostosowanie. Dla osadzonych: – liczba budynków całkowicie dostępnych dla osób osadzonych niepełnosprawnych – 204, – liczba budynków całkowicie dostosowanych dla osób osadzonych niepełnosprawnych w 2023 roku – 8, – liczba budynków w trakcie przystosowywania dla osób osadzonych niepełnosprawnych – 9, – liczba budynków niedostępnych dla osób osadzonych niepełnosprawnych – 601, – liczba budynków niedostępnych dla osób osadzonych niepełnosprawnych planowanych do przystosowania - 164.
Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów	Częściowe dostosowanie. Wszystkie budynki urzędu są powszechnie dostępne i przystosowane dla osób niepełnosprawnych.
Urząd Transportu Kolejowego	Całkowite dostosowanie. Zarówno budynek centrali Urzędu, jak i obiektów, w których znajdują się siedziby oddziałów terenowych, wskazują na wysoką dostępność architektoniczną.
Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad	Częściowe dostosowanie. - liczba obiektów całkowicie dostosowanych w 2023 r. dla osób niepełnosprawnych: 15; - liczba obiektów, w których rozpoczęto w 2023 r. przystosowywanie dla osób niepełnosprawnych: 3; - liczba obiektów niedostępnych dla osób niepełnosprawnych: 114.
Główny Inspektor Nadzoru Budowlanego	Częściowe dostosowanie. GUNB dysponuje jednym budynkiem, sprawując nad nim trwały zarząd. Jest on w trakcie przystosowywania dla osób niepełnosprawnych.
Główna Biblioteka Pracy i Zabezpieczenia Społecznego	Częściowe dostosowanie. Dział Zbiorów dla Niewidomych, mieszczący się w Warszawie przy ul. Konwiktorskiej 7, użytkuje powierzchnię wynajmowaną od Polskiego Związku Niewidomych, który jest administratorem budynku. W budynku znajduje się winda zewnętrzna i wewnętrzna. Dział Zbiorów Pracy i Zabezpieczenia Społecznego znajduje się w dostosowanym budynku.
Główny Urząd Statystyczny	Częściowe dostosowanie. – 24 obiekty całkowicie dostosowano dla osób niepełnosprawnych, – w 19 obiektach rozpoczęto w 2023 r. przystosowanie dla osób niepełnosprawnych, – 41 obiektów jest niedostępnych lub częściowo niedostępnych dla osób niepełnosprawnych.
Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego	Częściowe dostosowanie. • liczba obiektów dostępnych dla osób niepełnosprawnych z dysfunkcją narządu ruchu wynosi 225, tj. 82% ogółu. • obiekty niedostępne dla ww. osób niepełnosprawnych – 49, tj. 18% ogółu. Realizowane i planowane są sukcesywne działania zmierzające do ułatwienia dostępu osobom niepełnosprawnym do wszystkich obiektów.
Narodowy Fundusz Zdrowia	Częściowe dostosowanie. 55 budynków jest całkowicie dostosowana, w 3 dostosowywanie rozpoczęto w 2023 r., 33 budynki są niedostępne lub częściowo niedostępne.
Ochotnicze Hufce Pracy	Częściowe przystosowanie. Spośród obiektów będących w trwałym zarządzie OHP: – 27 obiektów dostosowano całkowicie dla osób niepełnosprawnych w 2023 r., – 137 obiektów jest niedostępnych lub częściowo niedostępnych dla osób niepełnosprawnych.

Nazwa instytucji	Dostosowanie
Straż Graniczna	Częściowe dostosowanie. Liczba budynków będących w trwałym zarządzie Komendy Głównej Straży Granicznej wyniosła odpowiednio: – dostępnych dla osób niepełnosprawnych – 5, – niedostępnych – 3 (jeden w trakcie dostosowywania).
Komenda Główna Państwowej Straży Pożarnej	Częściowe dostosowanie Jeden budynek dostosowany i jeden nie dostosowany.
Krajowe Biuro Wyborcze	Częściowe dostosowanie. Siedziba Państwowej Komisji Wyborczej i zespołów Krajowego Biura Wyborczego mieści się w budynku Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z zapewnionym dostępem dla osób niepełnosprawnych. Wszystkie Delegatury KBW swoje siedziby mają w budynkach administrowanych przez inne podmioty.
Urząd Komunikacji Elektronicznej	Całkowite dostosowanie. Dostępne dla osób niepełnosprawnych – 14 budynków. W trakcie dostosowania – 2 budynki.
Centralny Instytut Ochrony Pracy	Całkowite dostosowanie CIOP zajmuje dwa budynki, oba dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych.
Urząd Lotnictwa Cywilnego	Całkowite dostosowanie. Siedziba ULC w Warszawie jest całkowicie dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych.
Instytut Pracy i Spraw Socjalnych	Częściowe dostosowanie. IPISS zajmuje 1 budynek, częściowo dostosowany.
Urząd Ochrony Danych Osobowych	Całkowite dostosowanie. Infrastruktura budynku, w którym mieści się Urząd nie ogranicza osobom niepełnosprawnym dostępu.
Zakład Ubezpieczeń Społecznych	Częściowe dostosowanie. ZUS dysponuje niemal 400 budynkami będącymi jego własnością lub współwłasnością, z czego: – 94,2 % budynków (323 budynki) – swobodny dostęp do SOK z poziomu terenu zewnętrznego lub poprzez podjazdy, platformy, pochylnie, podnośniki, etc., – 91% (313 budynków) miejsca postojowe przeznaczone dla osób ze szczególnymi potrzebami, – 65 % budynków (224 budynki) - dostęp do SOK poprzez automatyczne drzwi otwierane. – 34 budynki są dostosowane całkowicie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami w częściach ogólnodostępnych, – w 2023 r. zakończono w 17 budynkach realizację zadań inwestycyjnych, których zakres obejmował przystosowanie budynków do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, – w 2023 r. rozpoczęto 15 zadań inwestycyjnych mających na celu m.in. dostosowanie obiektów do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, a jednocześnie kontynuowano 25 takich zadań rozpoczętych w latach poprzednich.